

Bestuurlijke Netwerkkaarten Crisisbeheersing

Vijfde druk – de complete serie

VERVALLEN

Inhoudsopgave

pagina

Voorwoord	1
Handleiding	3
Netwerkkarten rampenbestrijding en handhaving openbare orde	
BNK 1. Rampenbestrijding algemeen & handhaving openbare orde	7
BNK 2. Geneeskundige hulpverlening algemeen	19
BNK 3. Oppervlaktewater en waterkering	23
BNK 4. Noordzee en zeescheepvaart	33
BNK 5. Milieu	43
BNK 6. Kernongeval	53
Netwerkkarten ziektebestrijding	
BNK 7. Infectieziekte	61
BNK 8. Dierziekte	69
Netwerkkarten justitie	
BNK 9. Justitie algemeen	75
BNK 10. Terrorisme	81
Netwerkkarten schaarste algemeen	
BNK 11. Schaarste algemeen	87
Netwerkkarten drinkwater en voedsel	
BNK 12. Nooddrinkwater en noodwater	93
BNK 13. Voedsel	99
Netwerkkarten energie	
BNK 14. Elektriciteit en gas	105
BNK 15. Olie	113
Netwerkkarten transport	
BNK 16. Luchtovervoer	117
BNK 17. Wegoevervoer	123
BNK 18. Binnenvaart	129
BNK 19. Burgerluchtvaart	137
Netwerkkarten financiën	
BNK 20. Sociale zekerheid	145
Netwerkkarten telecommunicatie en media	
BNK 21. Telecommunicatie	149
BNK 22. Media	153
Netwerkkarten onderwijs en cultureel erfgoed	
BNK 23. Onderwijs	157
BNK 24. Cultureel erfgoed	161
Lijst met afkortingen	165

VERVALLEN

Voorwoord

In 2013 heeft de provincie Noord-Holland het beheer van de *Bestuurlijke Netwerkkarten Crisisbeheersing* overgedragen aan het Instituut Fysieke Veiligheid. Via het Infopunt Veiligheid (onderdeel van het Instituut Fysieke Veiligheid) zullen de netwerkkarten nu digitaal beschikbaar zijn; zowel de complete set netwerkkarten als de aparte kaarten. Ze worden regelmatig geactualiseerd. Het voorliggende exemplaar is alweer de vijfde druk.

De netwerkkarten beschrijven de crisisbeheersing in Nederland. Er zijn in totaal 24 netwerkkarten waarin de crisisbeheersing op tal van terreinen wordt beschreven, van rampenbestrijding tot dierziektebestrijding, van bestrijding van bodemverontreiniging tot bescherming van cultureel erfgoed, om enkele te noemen.

De netwerkkarten gaan over de respons op crises en zijn dan ook bedoeld voor de respons. Het is daarmee tegelijkertijd ook een waardevol instrument voor oefeningen, trainingen en opleidingen, en een nuttig naslagwerk voor het maken van crisis- en bestrijdingsplannen.

Alvorens de netwerkkarten te gebruiken, adviseren wij u om eerst de korte handleiding te lezen.

VERVALLEN

VERVALLEN

Handleiding

Doel

Het doel van een bestuurlijke netwerkkaart is om een overzicht te krijgen van de bestuurlijke partijen in een sector ('keten') en de rol die zij vervullen ten tijde van een crisis.

De netwerkkaart vormt een aanvulling op het gebruik van een geografische kaart: op een geografische kaart kan een bestuurlijk netwerk worden gelegd, het samenbrengen van feiten en bestuurlijke partijen. Met de hulp van beide kaarten kan antwoord worden gegeven op de vragen:

- wat is er gebeurd (welke sectoren zijn of kunnen worden geraakt);
- wie gaat waar over;
- en wie gaat waar niet over.

De volgende stap betreft het nemen van maatregelen. De bestuurlijke netwerkkaarten geven geen overzicht van alle denkbare maatregelen, maar wijzen aan wie voor een bepaald onderwerp verantwoordelijk is en dus maatregelen kan treffen en wat bestaande soorten instrumenten zijn.¹

Daarop volgen in een bijlage bij elke netwerkkaart de bestuurlijke aandachtspunten. 'Bestuurlijk' is:

- bewaken en zelf een zichtbare rol vervullen bij de informatievoorziening aan de bevolking en het informeren van de media;
- zorgdragen voor een overzicht van effecten en neven effecten met beantwoording van de vraag: wat is de rol van het openbaar bestuur?
- bewaken van de coördinatie met betrokken sectoren en organisaties;
- bewaken van operationele uitvoering zonder zelf betrokken te raken bij die uitvoering;
- besluitvorming indien maatregelen de toepassing van bestuurlijke bevoegdheden vereisen.

¹ Gedetailleerde overzichten met mogelijke maatregelen zijn terug te vinden in de schema's met bevoegdheden en in de verschillende plannen en operationele draaiboeken.

De kaarten geven de bestuurlijke partijen weer in een bepaalde sector. Indien op basis van het overzicht van alle feiten blijkt dat bijvoorbeeld drie sectoren worden geraakt, zijn die drie kaarten nodig.

De kaarten geven het bestuurlijk netwerk weer. Het is de 'bestuurlijke kop' op overzichten met operationele netwerken, met name het netwerk van operationele diensten zoals weergegeven in het Referentiekader regionaal crisisplan.

De kaarten geven de formele relaties weer; tijdens een crisis zijn ook informele afstemming plaatsvinden. Indien op deze wijze overeenstemming wordt bereikt, kan de mogelijke uitoefening van bevoegdheden achterwege blijven.

Doelgroep

Om het kennen van het bestuurlijk netwerk en bestuurlijke aandachtspunten is essentieel voor bestuurders, maar ook voor degenen die bestuurders adviseren. Dat is in de veiligheidsregio in het bijzonder de (gemandateerd) operationeel leider.

Soorten ketens, relatie tussen de ketens

Rampenbestrijding en handhaving van de openbare orde vormen tezamen de algemene keten. Kenmerkend daarvoor is dat het algemene bevolkingszorg betreft. Daarentegen wordt in een functionele keten één specifiek terrein bestreken, zoals elektriciteit, sociale zekerheid, financieel verkeer, voedselveiligheid of een milieucomponent als bodem.

Alleen in de algemene keten worden maatregelen getroffen jegens de bevolking in het algemeen, zoals een besluit tot evacuatie. Partijen in de functionele ketens doen dat niet. De uitzonderingen hierop zijn genoemd in de betreffende bestuurlijke netwerkkaarten en verder in de gedetailleerde bevoegdheden-schema's.

Overheidsinterventie in een functionele keten vindt veelal plaats door het centrale gezag

(minister) en/of door een Europees of internationaal orgaan. Het gezag in de algemene keten ligt decentraal (burgemeester of voorzitter veiligheidsregio) met de mogelijkheid van opschaling.

Afstemming tussen de ketens vindt op twee niveaus plaats: gemeentelijk of regionaal (veiligheidsregio) en nationaal (tussen ministeries). Vertegenwoordigers van ministeries (rijksheren) en van vitale sectoren kunnen deelnemen aan de vergadering van een gemeentelijk of regionaal beleidsteam (GBT, RBT) en er kan operationele afstemming plaatsvinden in het regionaal operationeel team (ROT).

Het activeren van de crisisorganisatie van gemeenten of de veiligheidsregio bij een crisis in een functionele keten, zoals uitval van elektriciteit, betekent niet dat in gemeente of regio alle besluitvorming plaatsvindt: besluitvorming binnen de functionele keten vindt elders plaats; gemeenten en veiligheidsregio bewaken de *gevolgen* voor de openbare orde en openbare veiligheid en treffen in dat kader hun eigen maatregelen.

De relatie tussen de ketens betreft vooral de relatie tussen de algemene keten enerzijds en de functionele ketens anderzijds. De algemene bevolkingszorg heeft *in laatste instantie* het primaat. Het beginsel van subsidiariteit houdt met zich mee dat de burgemeester of voorzitter veiligheidsregio niet ingrijpen in een andere keten *in eerste instantie* overlaat aan de partijen in die keten. Zo geeft een burgemeester en burgemeester een bevel niet een bevel aan een drinkwaterbedrijf, maar verzoekt hij de inspecteur van de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) om de gewenste maatregel te treffen indien dat nodig is voor de handhaving van de openbare orde en openbare veiligheid.

In enkele gevallen bestaat eenzelfde relatie tussen een functionele keten enerzijds en de andere ketens anderzijds, namelijk bij defensie en terrorismebestrijding.

Leeswijzer

Het gebruik van de netwerkkaarten begint met het hebben van een overzicht van de feiten. Op grond van de feiten is duidelijk welke sectoren

/ ketens zijn of na enige tijd kunnen worden geraakt en dus welke netwerken relevant zijn.

Vervolgens kan aan de hand van deze netwerkkaarten worden bepaald welke bestuurlijke partijen in de betrokken keten een rol vervullen.

De netwerkkaarten beginnen met een tabel waarin de crisistypen, soorten maatregelen en bevoegd gezag zijn opgesomd. Het is geen complete opsomming van alle mogelijke crisistypen of maatregelen. Het zijn alleen die crisistypen en maatregelen die worden genoemd wanneer en waarover bevoegd gezag is. Vervolgens beschrijven de kaarten de structuur van een keten in een nootdop: wie is als eerste aan zet voor welke crisistypen en hoe is de opschaling geregeld (bezielt door de overheid op een bedrijfstak of de afnemer gezag op een decentrale overheid). De kaarten geven in het bijzonder aan wat de verhouding is tussen een functionele keten en de algemene keten. Informatie over de structuur van de algemene keten zelf is terug te vinden in de netwerkkaart terrorismebestrijding algemeen & handhaving van de openbare orde.

Elke netwerkkaart geeft ook het soort maatregelen aan dat kan worden getroffen, bijvoorbeeld voor luchtvaart onder meer beveiligingsmaatregelen en verkeersmaatregelen. Het belang daarvan is dat binnen een keten vaak verschillende partijen verantwoordelijk zijn voor verschillende soorten maatregelen. De beveiliging van de civiele luchtvaart valt bijvoorbeeld onder de minister van Veiligheid en Justitie, terwijl het luchtverkeer valt onder met name Luchtverkeersleiding Nederland / Eurocontrol / Koninklijke Luchtmacht en de ministers van Infrastructuur en Milieu en van Defensie.

De structuur van een keten is op elke kaart weergegeven in de vorm van een tekening.

Daarop volgen in een bijlage bij elke netwerkkaart bestuurlijke aandachtspunten die relevant zijn bij bewaking van maatregelen of die in aanvulling op bestrijdingsmaatregelen essentieel zijn, zoals met name de informatierelatie bestuurder – bevolking en media.

Overzicht opgenomen ketens en onderwerpen

De volgende 35 ketens en onderwerpen zijn opgenomen in de netwerkkaarten:

- afvalstoffen
- ambassades in Nederland c.a. (opgenomen in rampenbestrijding algemeen & handhaving openbare orde)
- arbeidsveiligheid (idem)
- binnenvaart
- bodemverontreiniging
- cultureel erfgoed
- diervoeders
- dierziektebestrijding
- elektriciteit
- gas
- geneeskundige hulpverlening algemeen
- havens
- infectieziektebestrijding
- kernongevallenbestrijding
- luchtverontreiniging
- luchtvaart
- media
- milieuschade / milieu-incident algemeen
- nooddrinkwater en noodwater
- Noordzee en mijnbouw (*off shore*)
- olie
- onderwijs
- openbare orde
- oppervlaktewater en waterkeren
- rampenbestrijding algemeen
- rechtspraak en coördinatie rechtspleging
- schaarste algemeen
- sociale zekerheid
- spoorvervoer
- strafrechtelijke handhaving rechtsorde
- telecommunicatie
- terrorisme
- uitvoering strafvonnissen: penitentiaire inrichtingen & speciale inrichtingen en centra
- voedselveiligheid
- voedselvoorziening
- wegvervoer
- zeescheepvaart

Overzicht niet opgenomen ketens en onderwerpen

Over de volgende 18 onderwerpen en ketens zijn geen bestuurlijke netwerkkaarten beschikbaar. De betreffende onderwerpen en ketens zijn wel uitgewerkt in de bevoegdheidenschema's.

- Nederlandse wetgeving inzake Antarctica (milieu)
- arbeidsvoorziening
- biologische agentia
- bouw
- buisleidingen
- defensie
- financieel verkeer c.a.
- internationale sancties
- lonen
- openbaarheid
- plantenziektebestrijding
- post
- politie (in het algemeen)
- voorafgekoelde burgerlijke stand, nooddocumenten
- vreedelings
- weerberichtgeving
- zetelverplaatsing

Verdere informatie

Op enkele uitzonderingen na bevatten de bestuurlijke netwerkkaarten geen bronvermelding en verwijzingen naar wetgeving, verdragen, plannen en kamerstukken.

Gedetailleerde informatie en bronvermelding is terug te vinden in:

- de bevoegdheidenschema's die ten grondslag liggen aan de netwerkkaarten, en in
- *Tekst & Commentaar - Openbare Orde en Veiligheid*, E.R. Muller, E. Brainich, L. Rogier en Th.A. de Roos (red.), Kluwer Deventer, tweede druk, 2011.

Voor een overzicht van praktische tips en aandachtspunten, zie de *Handreiking Bestuurlijk handelen bij crises*, een uitgave van het Nederlands Genootschap van Burgemeesters (2009, www.burgemeesters.nl/crisishandreiking).

VERVALLEN

1 Rampenbestrijding algemeen & handhaving openbare orde

Voor geneeskundige hulpverlening, zie *bestuurlijke netwerkkaart geneeskundige hulpverlening algemeen*

Versie oktober 2013

Crisistypen	<ul style="list-style-type: none">• bedreiging van levens en gezondheid van veel personen, van het milieu of (dreigende) grote materiële schade• bedreiging van de openbare orde.
Bevoegd gezag	<ul style="list-style-type: none">• operationeel leider• burgemeester• voorzitter veiligheidsregio• commissaris van de Koning• minister Veiligheid en Justitie.
Soorten bevoegdheden	<p>burgemeester:</p> <ul style="list-style-type: none">• toepassen algemene bevoegdheden en noodbevoegdheden ter handhaving van de openbare orde en openbare veiligheid• opperbevel bij rampen• vordering/ontvanging <p>voorzitter veiligheidsregio:</p> <ul style="list-style-type: none">• overname van een aantal bevoegdheden van burgemeesters <p>commissaris van de minister:</p> <ul style="list-style-type: none">• aanwijzingen <p>minister:</p> <ul style="list-style-type: none">• overname bevoegdheden <p>bijstand:</p> <ul style="list-style-type: none">• regionaal en nationaal• buurlanden• Europees en internationaal.

Gezag van burgemeester en voorzitter veiligheidsregio

- Binnen de gemeente heeft de burgemeester de eenhoofdige leiding; hij heeft gezag over allen die betrokken zijn bij de rampenbestrijding en de handhaving van de openbare orde, ook over eenheden die bijstand verlenen, zoals van Defensie.
- Gezag houdt in zeggenschap: het kunnen geven van bevelen.
- Bij optreden onder gezag van de burgemeester behouden de betreffende organisaties hun eigen bevoegdheden, binnen de kaders aangegeven door de burgemeester.
- Bij bijeenroepen van het regionaal beleidsteam (grip 4) – zie hierna – neemt de voorzitter veiligheidsregio van rechtswege een aantal bevoegdheden van de burgemeesters in zijn regio over.

Bevoegdheden burgemeester

- De burgemeester kan beschikken over normale bevoegdheden en noodbevoegdheden.
- Het gebruik maken van een noodbevoegdheid houdt in dat hij opdrachten kan geven aan (of voorschriften kan uitvaardigen voor) personen, bedrijven en andere overheidsorganen waarmee hij normaal gesproken geen hiërarchische relatie heeft: hij doorbreekt de normale verhoudingen. Dat kan alleen als bij een dreiging (proportionaliteit) de normale bevoegdheden ontoereikend zijn (subsidiariteit).
- De twee algemene noodbevoegdheden waar de burgemeester over beschikt zijn de noodbevelsbevoegdheid en de noodverordeningbevoegdheid:
 - het noodbevel richt zich op met name te noemen personen of bedrijven
 - de noodverordening richt zich op ‘een ieder’, bijvoorbeeld ramptoeristen, voetbalsupporters of de bevolking in het algemeen (bij evacuatie).
- Het opperbevel is eveneens een noodbevoegdheid; het is namelijk een nadere invulling van de noodbevelsbevoegdheid. Het opperbevel richt zich alleen tot bij de rampenbestrijding betrokken organisaties en personen, terwijl de algemene noodbevelsbevoegdheid wordt toegepast jegens burgers. De term opperbevel wordt alleen gebruikt bij de rampenbestrijding, niet bij de handhaving van de openbare orde.
- Verbonden aan deze bevoegdheden is de taak van de burgemeester de bevolking te informeren over de oorsprong, de omvang en de gevolgen van een crisis (inclusief ramp) die de gemeente bedreigt of treft, en over de daarbij te volgen gedragslijn.
- De burgemeester informeert tevens degenen die zijn betrokken bij de crisisbeheersing (inclusief rampenbestrijding) over die ramp of crisis, de risico's die hun inzet daarbij heeft voor hun gezondheid en de voorzorgsmaatregelen die in verband daarmee zijn of zullen worden getroffen.
- Naast de algemene bevoegdheden tot het geven van bevelen en uitvaardigen van voorschriften, beschikt de burgemeester over specifieke bevoegdheden, in het bijzonder:

- de evenementenvergunning en de handhaving daarvan
 - de bevoegdheid tot vordering/onteigening
 - bevoegdheden bij openbare manifestaties
 - aanwijzen veiligheidsrisicogebied op grond van de algemeen plaatselijke verordening APV (preventieve fouillering, zie hierna)
 - burgemeesterssluiting van een huis of pand
 - maatregelen bij ernstige overlast, zoals voetbalvandalisme
 - bestuurlijke ophouding.
- Het college van B&W kan het college van spoedbestuursdwang toepassen.

Beperking bevoegdheden burgemeester

- Het beginsel van subsidiariteit betekent dat het geven van een opdracht aan bijvoorbeeld een bedrijf alleen mogelijk is als geen contract kan worden gesloten, bijvoorbeeld door contractuele verplichtingen van het bedrijf aan anderen of door onredelijke prijzen, of indien er geen tijd is deze normale weg te volgen.
- Subsidiariteit houdt verder in dat interventie in een functionele keten in eerste instantie ligt bij het hoger gezag in die keten, meestal de minister in kwestie. De burgemeester kan verzoeken dat die minister optreedt en hij past dan dus in beginsel zijn bevoegdheden niet toe.
- De burgemeester kan volgens het geschreven recht geen grondrechten opzij zetten ('inbreuk'), hij kan wel enkele grondrechten en mensenrechten beperken, in het bijzonder:
 - de bewegingsvrijheid, zoals ten aanzien van ramptoeristen of een avondklok bij ongeregelde heden, en
 - de persoonlijke levenssfeer, zoals bij een gedwongen evacuatie.

Ongeschreven noodrecht

- Indien de wettelijke normale bevoegdheden of noodbevoegdheden niet toereikend zijn, kan de burgemeester ongeschreven noodrecht toepassen. Toepassing van ongeschreven recht is een door de rechter geaccepteerd fenomeen.

Operationele leiding – landelijke operationele coördinatie/ advisering

- Operationele leiding houdt in dat er een hiërarchie ontstaat die er normaal niet is. Operationele leiding vindt plaats onder het gezag van een burgemeester of voorzitter veiligheidsregio.
De regionaal operationeel leider valt onder het gezag van een individuele burgemeester indien het RBT (zie hierna) nog niet bijeen is geroepen.
- Het Landelijk Operationeel Coördinatiecentrum (LOCC) draagt zorg voor de landelijke coördinatie van de operationele inzet:
 - interregionale en internationale bijstands- of steunverleningsverzoeken (NB. bijstand kan ook tussen regio's plaatsvinden)
 - operationele afstemming tussen operationele diensten
 - landelijke operationele informatie-voorziening.In het LOCC werken politie, brandweer, geneeskundige hulpverlening en Defensie samen.
- De Landelijke Operationele Staf (LOS) is een opgeschaald LOCC.
Aan de LOS kunnen ook vertegenwoordigers van operationele diensten van andere ministeries deelnemen.
De LOS adviseert de Ministerie Commissie Crisisbeheersing (MCCCB, zie hierna) over de operationele haalbaarheid van de bestuurlijke besluiten ten tijde van een nationale crisis of een dreiging daarvan.

Openbaar ministerie – strafrecht

- Afbakening handhaving openbare orde en strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde: de burgemeester treft geen maatregelen die zijn gebaseerd op strafrechtelijke bevoegdheden.
- De burgemeester (of voorzitter veiligheidsregio) stemt af met de officier van justitie vanwege het opsporingsbeleid, de tweehoofdige leiding over de politie, tolerantiegrenzen en afspraken over het elkaar informeren (driehoek – naast een eventueel gemeentelijk of regionaal beleidsteam).

Regionaal beleidsteam (RBT)

- Bij bijeenroepen van het regionaal beleidsteam door de voorzitter veiligheidsregio (grip 4, gecoördineerde regionale incidentenbestrijdingsprocedure) neemt hij van rechtswege tijdelijk een aantal bevoegdheden van de burgemeesters in zijn regio over, namelijk de bevoegdheden van de burgemeester krachtens:
 - de Gemeentewet (handhaving openbare orde en openbare veiligheid, inclusief de bevoegdheid noodbevelen en noodverordeningen uit te vaardigen)
 - de Wet veiligheidsregio's (gezag over brandweer, openbaar vervoer, informeren bevolking en hulpverleners)
 - de Politiewet 2012 (gezag over de politie en Koninklijke Marechaussee ten aanzien van handhaving van de openbare orde en hulpverlening, bijstand)
 - en de Wet openbare manifestaties (voorschieten, beperkingen, verbod, aanwijzingen, beëindigen).
- De overgang van bevoegdheden heeft alleen betrekking op de crisis (inclusief ramp) waarvoor het RBT is bijeengeroepen; elke burgemeester kan nog steeds van zijn bevoegdheden gebruik maken in verband met lokale verstoringen en ongevallen, waar nodig in overleg met de voorzitter met het oog op afstemming van maatregelen en inzet van middelen.
- Het regionaal beleidsteam als zodanig beschikt niet over bevoegdheden (anders dan het bestuur van de veiligheidsregio in de koude fase).
- Hoewel ook de bevoegdheid inzake het informeren aan de bevolking overgaat, ligt het in de rede dat burgemeesters in hun gemeenten hierin een rol blijven vervullen (de 'boegbeeldfunctie').
- Afstemming tussen gemeenten in een regio over de aanpak kan ook plaatsvinden indien geen sprake is van formele opschaling naar een regionaal beleidsteam.
- De commissaris van de Koning kan als rijksorgaan aanwijzingen geven ten aanzien van de samenwerking in het regionaal beleidsteam. Daarbij hoeft niet sprake te zijn van een bovenregionale crisis.

Afstemming tussen ketens (decentraal)

- Afstemming tussen de ketens vindt op twee niveaus plaats: gemeentelijk of regionaal (veiligheidsregio) en nationaal.
- Deelname door vertegenwoordigers van ministers (rijksheren) en van vitale sectoren aan vergaderingen van een gemeentelijk of regionaal beleidsteam (GBT of RBT) is noodzakelijk indien andere ketens feitelijk betrokken zijn. Andersom kan een crisis zijn ontstaan en (hoofdzakelijk of deels) worden bestreden in een andere keten en zijn gemeenten en regio's betrokken vanwege de *effecten* voor de openbare orde en veiligheid. Met andere ketens kan operationele afstemming plaatsvinden in het regionaal operationeel team (ROT) of het commando plaats incident (CoPI).
- Als meerdere veiligheidsregio's betrokken zijn, zal in principe één van de betrokken RBT's (het coördinerend RBT), mede voor en namens de andere betrokken RBT's, afstemmen met de rijksheren, vertegenwoordigers van vitale sectoren en andere externe crisispartners (grip 5). Het coördinerend RBT is als zodanig niet bevoegd. Ook is er geen sprake van overdracht van bevoegdheden van de voorzitters van de betrokken veiligheidsregio's aan de regiovoorzitter onder wie het coördinerend RBT valt.
- Samenwerking tussen de veiligheidsregio politieregio en enkel vitale sectoren is en wordt vastgelegd in convenanten (elektriciteit en gas, drinkwater, telecommunicatie, spoor, watersystemen/waarschuwingsnetten).
- Indien een burgemeester of voorzitter veiligheidsregio een maatregel of het optreden van een partij in een andere keten onverantwoord acht, kan hij:
 - op grond van zijn eigen noodbevoegdheden binnen het domein van openbare orde en veiligheid een bevel geven of voorschriften uitvaardigen en daarbij binnen dat kader die andere partij dwingend bijsturen, met inachtneming van het beginsel van subsidiariteit, *zie hierboven onder 'beperking bevoegdheden burgemeester'*
 - aan de commissaris van de Koning verzoeken te interveniëren. De commissaris kan een aanwijzing geven

inzake samenwerking of – voor wat betreft de maatregelen zelf – overleg voeren met die andere partij of 'bovenlangs' verzoeken jegens die andere partij dwingend op te treden.

- Vice versa, als partijen in een andere keten een maatregel van een burgemeester of voorzitter van een veiligheidsregio onverantwoord achten, kunnen zij de commissaris (of minister van V&J) verzoeken in te grijpen.

Nationale opschaling (centralisatie) & nationale afstemming tussen ketens

- Opschaling kan een deelaspect betreffen: alleen (delen van) de informatievoorziening en het mediabeleid zijn opgeschaald, niet het treffen van maatregelen.
- Bovenregionale opschaling van het treffen van maatregelen kent twee stappen:
 - het zwaartepunt blijft decentraal, maar hoger gezag stuurt bij (aanwijzingen)
 - het hoger gezag neemt over (al of niet met bevoegdheden van bevoegdheden op decentraal niveau).
- Een aanwijzing is een ander woord voor een bevel: de aanwijzing is bindend. Een aanwijzing kan gegeven worden ten behoeve van:
 - de bestuurlijke coördinatie: het bevorderen en desnoods afdwingen van afstemming tussen (decentrale) overheden
 - of het opleggen van beleid / maatregelen aan decentrale overheden vanwege een hoger overkoepelend / nationaal belang.
- De minister van Veiligheid en Justitie heeft op het terrein van rampenbestrijding en handhaving openbare orde de mogelijkheid om het gezag over te nemen bij grootschalige verstoringen van de openbare orde, bij rampen in het algemeen en specifiek met het oog op grootschalige evacuatie.
- Een aanwijzing of een overname van bevoegdheden vindt plaats met inachtneming van het beginsel van proportionaliteit en subsidiariteit: het kan alleen als bestuurlijke interventie nodig lijkt (proportionaliteit) en de normale mogelijkheden tot interventie middels bijv. overleg of verzoek ontoereikend zijn (subsidiariteit).

- Nationale coördinatie in een bepaalde keten vindt plaats in en door een Departementaal Coördinatiecentrum (DCC); voor het ministerie van V&J vervult het Nationaal Crisiscentrum (NCC) tevens de rol van DCC.
- Het NCC vervult de functie van interdepartementaal facilitair communicatiecentrum en knooppunt van en voor de bestuurlijke informatievoorziening.
- Zo nodig wordt het Nationaal Kernteam Crisiscommunicatie (NKC) geactiveerd.
- Nationale operationele coördinatie voor V&J vindt plaats zoals hiervoor aangegeven (LOCC en LOS).
- Aan de hand van het Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming kan interdepartementale bestuurlijke coördinatie plaatsvinden in:
 - het adviesteam (AT)
 - de Interdepartementale Commissie Crisisbeheersing (ICCB)
 - de Ministeriële Commissie Crisisbeheersing (MCCB).

Activering van deze coördinatiestructuur, het afkondigen van GRIP Rijk, brengt geen verandering in de toekenning van bevoegdheden: het AT, de ICCB en MCCB als zodanig zijn niet bevoegd. Het NCC faciliteert deze coördinatiestructuur.

Inspectie SZW en handhaving milieuregels

- Bij een ongeval waarbij gewond of overleden werknemers aan het licht komen bij een ongeval in inrichtingen waarop milieurecht van toepassing is, is samenwerking noodzakelijk met handhavende instanties uit andere ketens.
- De Inspectie SZW kan bij een incident zelfstandig maatregelen treffen ten behoeve van de veiligheid van werknemers, zoals het stilleggen van werk.
- Handhavers milieurecht kunnen eveneens zelfstandig maatregelen treffen, in het bijzonder (spoed)bestuursdwang. Dat kan het sluiten van een gebouw en het afsluiten van terreinen inhouden.
- Met gebruikmaking van zijn noodbevoegdheden kan de burgemeester of voorzitter veiligheidsregio bij uiteenlopende belangen de doorslag geven.

Evacuatie

- De bevoegdheid een evacuatie te gelasten ligt in beginsel decentraal, bij de burgemeester of voorzitter veiligheidsregio. Zoals hiervoor aangegeven, kan deze bevoegdheid worden opgeschaald naar de minister van V&J.
- Voor milieu-incidenten en kernongevallen geldt een apart regime bovenop deze algemene bevoegdheden tot evacuatie, zie de *bestuurlijke netwerkkaarten milieu en kernongeval*.
- Afhankelijk van de omstandigheden die tot evacuatie nopen (zoals dreigende overstroming, milieu-incident, kernongeval) zijn verschillende evacuatieprocedures en afwegingen aan de orde, zie de *betreffende bestuurlijke netwerkkaarten*.

Bewaken en beveiligen (van objecten, diensten en personen)

- Naast de eigen verantwoordelijkheid van burgers en bedrijven is het uitgangspunt van overheidsoptreden dat decentraal (burgemeester of officier van justitie) wordt bepaald of veiligheidsmaatregelen door de overheid dienen te worden getroffen, *tenzij* op centraal niveau (het 'rijksdomein') wordt bepaald dat maatregelen nodig zijn.
- De burgemeester is op grond van zijn verantwoordelijkheid voor de openbare orde primair verantwoordelijk voor de bewaking en beveiliging van *objecten en diensten*. Hij kan maatregelen treffen bij een algemene dreiging gericht op bijvoorbeeld de infrastructuur of op ambassades. Wanneer er echter een concrete dreiging is van een aanslag op een object of dienst op een bepaald tijdstip, ligt de verantwoordelijkheid bij de hoofdofficier.
- Het waken voor de veiligheid van *personen* is expliciet benoemd als onderdeel van de strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde. De hoofdofficier van justitie draagt hierover het gezag.
- Voor bewaken en beveiligen in het rijksdomein kan de minister van Veiligheid en Justitie objecten en diensten aanwijzen; burgemeester en officier van justitie voeren uit.
- Persoonsbeveiliging vindt plaats door de landelijke eenheid van politie, zowel centraal als decentraal.

Preventieve foullering, veiligheidsrisicogebied

- Een veiligheidsrisicogebied is een gebied waarin preventief kan worden gefouilleerd.
- Er zijn drie soorten veiligheidsrisicogebieden:
 - een gebied dat is aangewezen door een burgemeester (op grond van de bevoegdheid daartoe in de APV en na overleg in de driehoek)². Hier vindt preventieve foullering plaats vanwege (dreigende) verstoring van de openbare orde door de aanwezigheid van wapens.
 - een gebied dat is aangewezen door de officier van justitie. Hier vindt op bevel van de officier preventieve foullering plaats in geval van aanwijzingen van een terroristisch misdrijf.
 - een gebied dat is aangewezen door de regering. Hier vindt preventieve foullering plaats in geval van aanwijzingen van een terroristisch misdrijf zonder bevel van de officier van justitie. Aangewezen zijn: Binnenhof Den Haag, centrale stations vier grote steden, luchthavens en de daaraan grenzende gebieden (Schiphol, Rotterdam, Eindhoven, Maastricht, Twente, Eelde), kerncentrale Borssele, Mediapark Hilversum.
- Preventieve foullering kan niet worden gebaseerd op een noodverordening van de burgemeester of voorzitter van veiligheidsregio.

Noordzee

- Voor de rampen en incidentbestrijding op de Noordzee (gemeentelijk en provinciaal ingedeeld gebied) geldt een bijzonder regime, zie de bestuurlijke netwerkkaart Noordzee en zeescheepvaart.
- Ook voor de openbare orde op zee geldt een bijzonder regime, zie diezelfde netwerkkaart.

Ambassades, consulaten, gebouwen van internationale organisaties

- Een ambassade en dienstwoning, consulaat of gebouw van een internationale organisatie (inclusief de terreinen hiervan) mag alleen

betreden worden na toestemming van het hoofd van de zending/organisatie.

Als contact niet mogelijk is, beslist de Directie Kabinet en Protocol (DKP) van het ministerie van BZ.

- Bij brand of rampen mag de toestemming worden verondersteld voor consulaten; dat is uitdrukkelijk *niet* het geval bij ambassades. Voor gebouwen van internationale organisaties is dat per organisatie afzonderlijk bepaald.

Cultureel erfgoed

- Naast de bescherming van culturele infrastructuur en risicovolle objecten – zoals de opslag van chemicaliën – is de bescherming van cultureel erfgoed eveneens onderdeel van crisisbeheersing, met name tijdens rampen, hetzij tijdens onlusten of gewapend conflict. Zie verder de bestuurlijke netwerkkaart cultureel erfgoed.

Provincie en commissaris van de Koning

De provincie is geen operationele 'aanpakstation' voor bovenregionale coördinatie; de rol van de commissaris van de Koning is die van bestuurlijk toezichthouder.

- In een aantal ketens vervult de provincie wel een operationele rol als *first responder*, namelijk bij verschillende milieu-incidenten en indien de provincie zelf een partij vormt in een keten, bijvoorbeeld als nautisch beheerder of vaarwegbeheerder.
- Het bestuurlijk toezicht in de algemene keten wordt uitgevoerd door de commissaris van de Koning. Hij doet dat zowel zelfstandig (provinciaal orgaan, i.h.b. op grond van de Gemeentewet en als toezichthouder op noodverordeningen) als namens de minister (rijksorgaan, op grond van zijn Ambtsinstructie).

Conform de systematiek in de Wet veiligheidsregio's treedt de commissaris in beginsel op als rijksorgaan, maar niet alle wetgeving is daarop aangepast (met name de gemeentewet).

- Als rijksorgaan heeft de commissaris een dubbelrol: hij is zowel rijksheer in de algemene keten als coördinerend rijksheer tussen de ketens.

² er komt een lichtere variant op grond van eigen bevoegdheid van burgemeesters 174b Gemeentewet.

Als coördinerend rijksheer kan hij aanwijzingen (= bevelen) geven aan rijksambtenaren en rijksheren werkzaam in de provincie, inzake de wijze waarop zij samenwerken met elkaar en met besturen van gemeenten, provincies en waterschappen en hij kan aanwijzingen geven inzake de samenwerking in een regionaal beleidsteam. Deze bevoegdheid heeft geen betrekking op de maatregelen in de betreffende keten zelf.

De minister van het beleidsterrein in kwestie kan de aanwijzing van de commissaris aan zijn rijksambtenaar ongedaan maken.

- Het zijn van een rijksorgaan is niet het zijn van een ondergeschikt rijksambtenaar. Het optreden van de commissaris als rijksorgaan is wettelijk geregeld en uitgewerkt in de Ambtsinstructie.

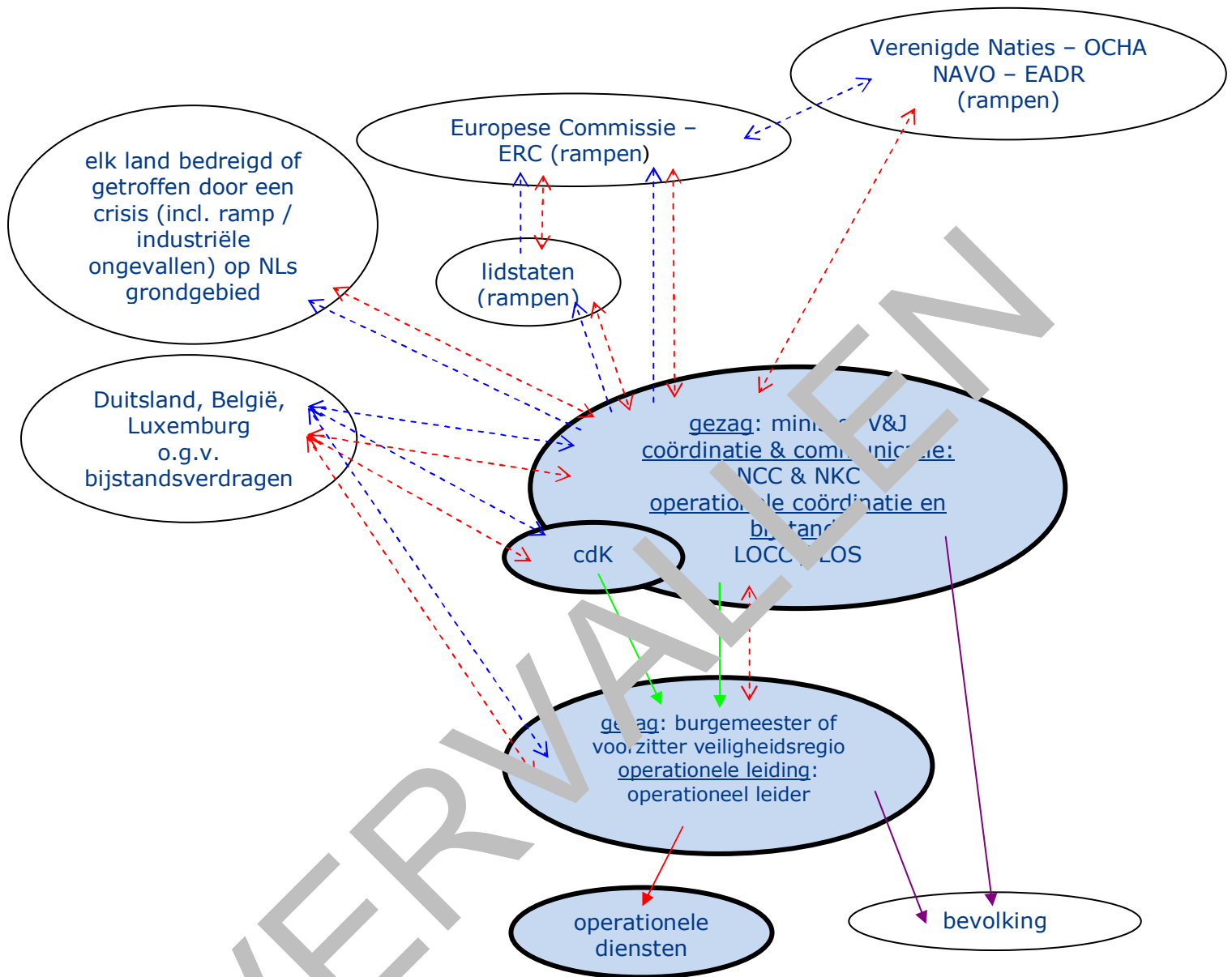
Europese en internationale aspecten

- Rampenbestrijding kent Europese en internationale (VN, NAVO en tussen staten onderling) regels en afspraken over wederzijdse informatieverschaffing en bijstand.
 - bij de EU neemt het *Emergency Response Centre* (ERC) de centrale plaats in.

- bij de VN neemt OCHA, *Office for the Coordination of Humanitarian Affairs*, de centrale plaats in.

- De handhaving van de openbare orde is een nationale aangelegenheid met dien verstande dat:
 - Nederland met Duitsland, België en enkele andere Europese landen afspraken heeft gemaakt over grensoverschrijdend politieel optreden. Dat kan ook bijstandsverlening betreffen bij grootschalige evenementen en rampen, en bijstand ten behoeve van de handhaving van de openbare orde.
 - in Europees verband samenwerkt op het terrein van veiligheid bij voetbalwedstrijden. Bovendien is in beginsel van afgaans overleg met de Commissie Veiligheid indien ter handhaving van de openbare orde tijdelijk moet worden afgeweken van Europese regelgeving.
- De minister van VVD informeert bedreigde of getroffen landen over een ramp of andere crisis op Nederlands grondgebied. Ten aanzien van grensoverschrijdende gevolgen van industriële ongevallen is tevens het streven naar coördinatie van bestrijdingsmaatregelen voorgeschreven.

algemene rampenbestrijding & handhaving openbare orde

- > Informatie
- - -> Bijstand (ontvangend en leverend)
- > Operationele maatregelen
- > Maatregelen jegens bevolking/bedrijven
- > Bestuurlijk toezicht, tevens onderlinge informatie

- ERC EU Emergency Response Centre
- OCHA Verenigde Naties *Office for the Coordination of Humanitarian Affairs*
- EADR NAVO *Euro-Atlantic Disaster Response*
- NCC Nationaal Crisiscentrum
- NKC Nationaal Kernteam Crisiscommunicatie
- LOCC Landelijk Operationeel Coördinatiecentrum
- LOS Landelijke Operationele Staf

NB In dit schema is niet het grensoverschrijdend politieel optreden (samenwerking, bijstand) weergegeven, zie over dit optreden de toelichting.

Bijlage 1a: bestuurlijke aandachtspunten rampenbestrijding

Bestuurlijke maatregelen

- Een ramp vereist onmiddellijk operationeel optreden, maar een *dreigende* ramp vereist een bestuurlijke afweging van het risico en de gevolgen van het wel of niet treffen van maatregelen.
- Zorg zowel bij een ramp als bij een dreigende ramp voor een overzicht van alle effecten / neveneffecten met knelpunten, geplaatst in een tijdbalk:
 - feiten: na hoeveel tijd zijn waar problemen te verwachten
 - netwerk: welke sectoren / ketens zijn getroffen en bepaal (aan de hand van de betreffende netwerkkaart) wie in een keten verantwoordelijk is voor het treffen van maatregelen
 - netwerk: bepaal de rol van het openbaar bestuur en de maatregelen die van het bestuur worden verwacht.
- Zelfredzaamheid: sluit zoveel mogelijk aan bij eigen initiatieven van bevolking en bedrijfsleven.

Zichtbaarheid bestuur, media en informatievoorziening

- Stem meten af met de betrokken organisaties wie de bevolking voorlicht en wie met de media communiceert:
 - wie is zichtbaar, ligt het zwaartepunt in een functionele keten (bijvoorbeeld Openbaar Ministerie) of is het openbaar bestuur de spil ten aanzien van informatievoorziening en media?
 - indien het openbaar bestuur de spil is, welke informatie wordt dan toch door andere organisaties verstrekt (bijvoorbeeld meer technische informatie of informatie over strafrechtelijk onderzoek)
 - jegens slachtoffers en verwanten en ten aanzien van de bevolking in het algemeen: essentieel is de directe zichtbaarheid van burgemeester en voorzitter veiligheidsregio als boegbeeld openbaar bestuur.

Coördinatie

- Burgemeester / voorzitter veiligheidsregio: draag zorg voor coördinatie met de betrokken sectoren en organisaties (waaronder de rijksheren) op grond van het overzicht van effecten / neveneffecten.

- Betrokken functionele ketens: stem maatregelen af met het openbaar bestuur.
- Indien meerdere ketens zijn betrokken, weet (aan de hand van de netwerkkaarten) wie knopen doorhakt en zo nodig aan een andere partij een opdracht kan geven (*overruling* – op grond van de noodbevoegdheden van burgemeester / voorzitter veiligheidsregio, aanwijzingsbevoegdheid commissaris van de Koning)
 - draag bij een dergelijke beslissing zorg voor een goede onderbouwing.
- Is de commissaris van de Koning geïnformeerd over ontwikkelingen?
Is de rechtstreekse lijn van commissaris met burgemeester / voorzitter of minister beschikbaar?
- Burgemeester / voorzitter veiligheidsregio: bewaak de coördinatie met de Onderzoeksraad voor veiligheid en betrokken inspecties.

Bijlage 1b: bestuurlijke aandachtspunten handhaving openbare orde

Bestuurlijke maatregelen

- Een verstoring van de openbare orde kan:
 - ontstaan van aard zijn, voorbeeld bij een voetbalwedstrijd of een ontruiming of ontstaan in een functionele keten, bijvoorbeeld in het geval van een blokkade van een transportas.

Zorg in het laatste geval (aan de hand van de betreffende netwerkkaart) voor een overzicht van de effecten / neveneffecten en de betrokken partijen (wie treft welke maatregelen).
- Bij incidenten van strafrechtelijke aard waarbij tevens de openbare orde in het geding is of kan zijn, zoals de nasleep van een gewelddadige overval of een gijzeling:
 - bewaak de scheidslijn tussen justitie en de handhaving van de openbare orde.
- Effecten / neveneffecten van maatregelen:
 - wat zijn mogelijke averechtse effecten van maatregelen: escalatie in plaats van handhaving?
 - wat zijn de effecten voor omliggende gemeenten, voor bedrijfsleven, voor openbaar vervoer en wegverkeer?
 - is het mogelijk verdere onrust te voorkomen

door bestuurlijke maatregelen, zoals de uitvaardiging van een noodverordening op grond waarvan de toegang tot een woonwijk wordt beperkt tot bewoners of op grond waarvan niet-inwoners uit een gemeente worden geweerd?

Zichtbaarheid bestuur, media en informatievoorziening

- De burgemeester (of eventueel voorzitter veiligheidsregio) is de zichtbare spil bij handhaving van de openbare orde.
- Bij incidenten van strafrechtelijke aard waarbij tevens de openbare orde in het geding is of kan zijn of ten aanzien van strafrechtelijke aspecten van de handhaving van de openbare orde:
 - stem af wie waarover communiceert (Openbaar Ministerie / openbaar bestuur).

Coördinatie

- In geval van betrokkenheid van meerdere sectoren, draag zorg voor coördinatie met de betrokken sectoren en organisaties (waaronder de rijksheren) op grond van het overzicht van effecten / neveneffecten.
- Betrokken functionele ketens: stem maatregelen af met het openbaar bestuur.
- Indien meerdere ketens zijn betrokken, weet (aan de hand van de netwerkkaarten) wie knopen doorakt en zo nodig aan een andere partij een opdracht kan geven (*overruling* – op grond van de noodbevoegdheden van burgemeester / voorzitter veiligheidsregio, aanwijzingsbevoegdheid commissaris van de Koning):
 - draag bij een dergelijke beslissing zorg voor een goede onderbouwing.
- Is de commissaris van de Koning geïnformeerd over ontwikkelingen?
Is de rechtstreekse lijn van commissaris met burgemeester / voorzitter en minister beschikbaar?

VERVALLEN

2 Geneeskundige hulpverlening algemeen

Voor infectieziekten, zie *bestuurlijke netwerkkaart Infectieziekte*

Versie april 2012

crisistypen	<ul style="list-style-type: none">• groot aantal slachtoffers• grote ongerustheid over fysieke gezondheid• collectief psychotrauma.
bevoegd gezag	<ul style="list-style-type: none">• operationeel leider witte kolom• burgemeester• voorzitter veiligheidsregio• minister VWS• IGZ-inspecteur (inspectietaken en rijsheer).
soorten maatregelen	<ul style="list-style-type: none">• geneeskundige hulpverlening• coördinatie en zo nodig bevelen aan zorgaanbieders.

Geneeskundige hulpverlening

- Geneeskundige hulpverlening omvat:
 - somatische hulpverlening,
 - psychosociale hulpverlening, en
 - preventieve openbare gezondheidszorg (bescherming volksgezondheid).

Bevoegd gezag

- De geneeskundige hulpverlening tijdens rampen vindt plaats onder het gezag van de burgemeester of van de voorzitter veiligheidsregio.
- De minister van VWS bevestigt, met gebruikmaking van de inspectie voor de gezondheidszorg (IGZ), de kwaliteit en doelmatigheid van de dienstverlening.

Directeur publieke gezondheid, operationele leiding

- De directeur publieke gezondheid geeft dagelijks leiding aan GGD (regionale gezondheidsdienst met de
 - historische – naam gemeentelijke gezondheidsdienst) en GHOR (geneeskundige hulpverlenings-organisatie in de regio).
- Operationele leiding houdt in dat er een hiërarchie ontstaat die er normaal niet is.

De directeur publieke gezondheid (voorheen was dat de regionaal geneeskundig functionaris of de inspecteur GHOR) kan als operationeel leider bevelen geven aan partijen in de medische sector ('de witte kolom'), met inbegrip van private partijen.

Zorgaanbieders blijven zelf verantwoordelijk voor het kwalitatief uitvoeren van medische handelingen / processen.

- Operationele leiding over de geneeskundige hulpverlening vindt plaats onder de algehele operationele leiding in de veiligheidsregio. Operationele leiding wordt uitgeoefend onder verantwoordelijkheid van de burgemeester of voorzitter veiligheidsregio en binnen de door hem gestelde grenzen (opperbevel).

Minister VWS en Inspectie voor de gezondheidszorg (IGZ)

- In niet-acute situaties kan de minister van VWS – al dan niet op advies van de IGZ – bevelen geven aan zorgaanbieders.
- In dringende omstandigheden kan de IGZ-inspecteur een bevel geven aan een zorgaanbieder.
- Voor VWS is de aanwijzing van rijksheren verouderd. In de praktijk fungeert de inspecteur-generaal als rijksheren. Hij heeft

inspecteurs aangewezen die namens hem deelnemen aan een regionaal beleidsteam (een groep die piket draait voor het hele land) en daarnaast inspecteurs die namens hem overleg voeren met de commissarissen van de Koning.

- Voor de relatie rijksheer VWS – commissaris van de Koning, zie de bestuurlijke netwerkkaart rampenbestrijding algemeen & handhaving openbare orde.

Opsporing en redding (search and rescue)

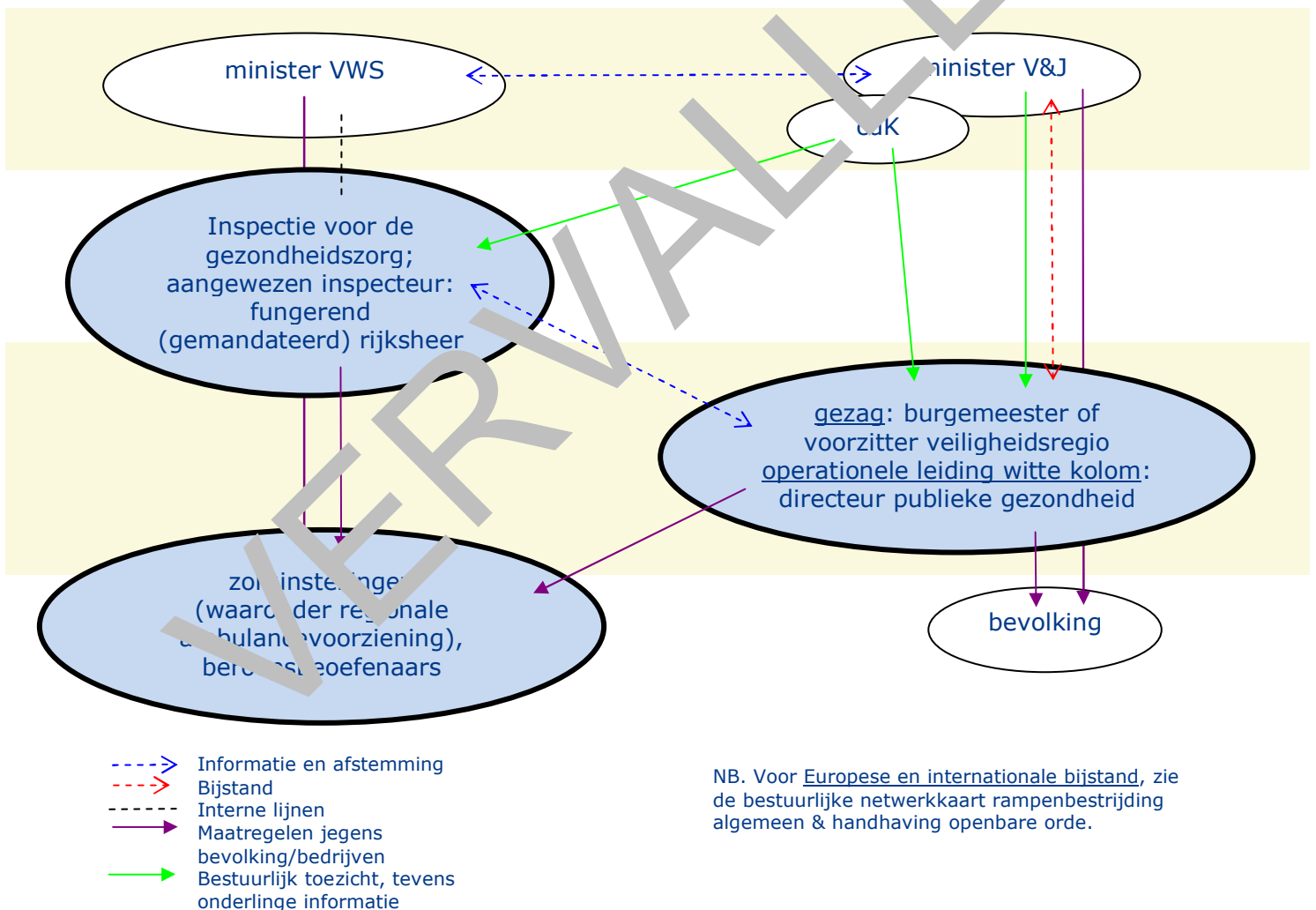
Zie de bestuurlijke netwerkkaarten binnenvaart en Noordzee en zeescheepvaart.

Europese en internationale bijstand

- De algemene mechanismen voor bijstand kunnen ook worden benut voor medische bijstand, zie de bestuurlijke netwerkkaart rampenbestrijding algemeen & handhaving openbare orde.

functionele keten geneeskundige hulpverlening

algemene keten

Bijlage 2: bestuurlijke aandachtspunten geneeskundige hulpverlening algemeen

Bestuurlijke maatregelen	<ul style="list-style-type: none">• Doel: zorgdragen voor de continuïteit van zorg.• Maak een onderscheid tussen:<ul style="list-style-type: none">– situaties die gevolgen (kunnen) hebben voor zorginstellingen zelf (bijvoorbeeld overstroming / evacuatie) en– situaties waarbij er sprake is van een groot aantal slachtoffers.• Zorg daarbij voor een overzicht van alle effecten/ neveneffecten met knelpunten, geplaatst in een tijdbalk:<ul style="list-style-type: none">– <u>feiten</u>: na hoeveel tijd zijn waar problemen te verwachten?– <u>netwerk</u>: wat regelen zorginstellingen zelf, wat is de rol van de directeur publieke gezondheid en wat is de rol van de burgemeester (of voorzitter veiligheidsregio).
Zichtbaarheid bestuur, media en informatievoorziening	<ul style="list-style-type: none">• Stem meteen af met de betrokken zorginstellingen wie (en ten aanzien van welk onderdeel) met de media communiceert.• Ten aanzien van slachtoffers en verwanten en ten aanzien van de bevolking in het algemeen is te allen tijde de directe zichtbaarheid van burgemeester en voorzitter veiligheidsregio als boegheerd openbaar bestuur essentieel.• Bewaak bij (veel) buitenlandse slachtoffers: opvang en faciliteren van buitenlandse autoriteiten en onderzoeksteams.
Coördinatie	<ul style="list-style-type: none">• De directeur publieke gezondheid bewaakt de afstemming tussen zorginstellingen en het openbaar bestuur.

VERVALLEN

3 Oppervlaktewater en waterkering

Voor de Noordzee, zie *bestuurlijke netwerkkaart Noordzee en zeescheepvaart*

Versie april 2012

crisistypen	<ul style="list-style-type: none">• (dreigend) hoogwater• (dreigend) laagwater• (dreigende) waterverontreiniging en verontreiniging van de waterbodem en oever• problemen met watertemperatuur met het oog op het lozen van koelwater.
bevoegd gezag	<ul style="list-style-type: none">• beheerder die belast is met één of meer afzonderlijke watersystemen of onderdelen daarvan ('waterbeheerder')• gedeputeerde staten, bij spoed commissaris van de Koning• minister I&M• rijksheren namens de minister van I&M• burgemeester (in het bijzonder ten aanzien van gevolgen voor de bevolking) of voorzitter veiligheidsregio• minister V&J (gevolgen voor de bevolking).
soorten maatregelen	<ul style="list-style-type: none">• maatregelen van waterhuishoudkundige aard met inbegrip van maatregelen tegen een verontreiniging van de waterbodem en oever• maatregelen ten aanzien van de scheepvaart• maatregelen ten aanzien van de visserij bij een verontreiniging• maatregelen ten aanzien van de drinkwatervoorziening bij een verontreiniging• handhaving openbare orde en openbare veiligheid in het algemeen.

Beheer

- Het beheer van oppervlaktewaterlichamen en waterkeringen ('waterbeheer') betreft de zorg van waterstaatkundige aard, met name gericht op de waterkwantiteit (niet te veel en niet te weinig), de chemische en ecologische waterkwaliteit en de vervulling van maatschappelijke functies, met inbegrip van vaarwegbeheer.
- Waterbeheer heeft ook betrekking op de waterbodem en de oever.
- Waterbeheer moet worden onderscheiden van nautisch beheer (verkeersmaatregelen).
- Voor zover bij waterbeheer gebruik moet worden gemaakt van (nautische) bevoegdheden jegens het scheepvaartverkeer, is van belang dat de waterbeheerder veelal tevens nautisch beheerder is (*zie de bestuurlijke netwerkkaart binnenvaart*).

Beheerders

- Het beheer van oppervlaktewater-lichamen en waterkeringen berust bij de minister van I&M (voor deze Rijkswaterstaat) en bij waterschappen, in enkele gevallen (havens, vaarwegbeheer) bij een gemeente of provincie.
- De waterschappen en de regionale diensten Rijkswaterstaat opereren in beginsel zelfstandig, zij het in afstemming met andere beheerders en met provincies.

Toezicht op beheer, centralisatie van de besluitvorming

- De provincie – gedeputeerde staten (GS) – oefent het toezicht uit op het optreden bij gevaar door waterschappen. GS, en bij spoed de commissaris van de Koning, kunnen aanwijzingen (= bevelen) geven. De minister van I&M oefent daarop het oppertoezicht uit. Het toezicht van de commissaris jegens Rijkswaterstaat betreft alleen de rol van de HID als rijksheer.
- De minister van I&M kan ook rechtstreeks aanwijzingen (= bevelen) geven aan decentrale waterbeheerders.
- De minister van I&M kan de regie volledig naar zich toe trekken, in het bijzonder bij grootschalige overstromingen.
- Bij grootschalige overstromingen kan de minister van V&J eveneens de regie centraliseren, in het bijzonder ten aanzien van evacuatie.

Watermanagementcentrum

- De regie op het crisis en calamiteitenmanagement van Rijkswaterstaat op watergebieden is ondergebracht in het Watermanagementcentrum Nederland (WMCN, met uitzondering van de Noordzee waar het Kustwachtcentrum de operationele leiding heeft).
- Naast dagelijkse berichtgeving, informeert het WMCN, (vaak in samenwerking met het KNMI) de landelijke en regionale waterbeheerders bij extreme situaties zoals:
 - watertekorten
 - waterverontreiniging, en
 - overstromingsdreigingover de actuele en verwachte toestand van het water, het weer, het bedreigde gebied en (in

geval van overstromings-dreiging) de actuele en verwachte toestand van de waterkeringen. Het WMCN adviseert bovendien over de te nemen maatregelen.

Deze informatie en dit advies vormen het ‘waterbeeld’.

- Binnen het WMCN kunnen drie commissies worden geactiveerd die elk op hun terrein bij extreme situaties het landelijk waterbeeld opstellen:
 - Landelijke Coördinatiecommissie Overstromingsdreiging LCO
 - Landelijke Coördinatiecommissie Waterverdeling LCW (bij waterschappen)
 - Landelijke Coördinatiecommissie Milieuverontreiniging Water WCM.
 - Verder coördineren deze commissies de berichtgeving. In voorkomende gevallen zorgen zij voor afstemming met betrokken partijen.
- ## Maatregelen
- Hooiwater en overstroming: naast maatregelen van wettelijk huishoudkundige aard (zoals sluiten van deuren) en maatregelen inzake de scheepvaart, zijn maatregelen vereist voor de aanpak van de gevolgen:
 - evacuatie van mensen, vee, bedrijfsvoorraden
 - hulp aan achtergeblevenen
 - beveiligen en bewaken geëvacueerde gebied
 - continuïteit vitale sectoren / infrastructuur
 - gevaar voor risicovolle objecten
 - gevaar voor cultureel erfgoed.Voor grootschalige evacuaties kunnen verschillende evacuatiestrategieën worden onderscheiden, zie hierna Bijlage 3, *bestuurlijke aandachtspunten*.
 - Watertekort: als er sprake is van een langere periode van droogte en een lage afvoer van rivieren wordt het beschikbare water verdeeld. Dit gebeurt aan de hand van de landelijke verdringingsreeks, waarin is bepaald welke watergebruiker voorrang krijgt in tijden van droogte.
 - Waterverontreiniging: afhankelijk van de soort verontreiniging van water, waterbodem en oever (nucleair, biologisch of chemisch) kan – naast aanpak van de effecten (zoals

scheepvaart, voedsel: visserij en eventueel gewassen middels irrigatie, drinkwater) – een scala van maatregelen worden getroffen ter bestrijding van de verontreiniging.

De Werkgroep olie- en chemicaliën-bestrijding van Rijkswaterstaat (WOCB) heeft deze maatregelen geïnventariseerd in de vorm van:

- de WOCB-catalogus: inventarisatie van in Nederland aanwezig bestrijdingsmaterieel
- de WOCB-wijzer: richtlijnen, informatie en adviezen bij de bestrijding van olie en chemicaliën op water en oevers.

Zowel de Landelijke Coördinatiecommissie Milieuverontreiniging Water als beheerders maken hier gebruik van.

Koelwater

- Watertemperatuur: aan de temperatuur van lozing van koelwater van industrie en van elektriciteitsproductiecentrales op oppervlaktewater worden wettelijke eisen gesteld.
- De mogelijkheid om tijdelijk af te wijken van de normale voorschriften in de watervergunning is in de vergunning zelf opgenomen. Indien geen watervergunning is vereist en dus algemene regels gelden, kan hij zogenoemd maatwerkvoorschrift worden afgeweken van de algemene regels voor het lozen van koelwater.

Relatie beheerder burgemeester

- De burgemeester (of voorzitter veiligheidsregio) kan op grond van zijn noodbevelsbevoegdheid (inclusief het opperbevel) in verband met de openbare orde en veiligheid aan een beheerder zo nodig een bevel kunnen geven. Toepassing van het beginsel van subsidiariteit houdt echter in dat hij een verzoek tot interventie doet aan GS of de minister van I&M (behalve indien de tijd dat niet toelaat). De burgemeester (of voorzitter veiligheidsregio) past hier dus in beginsel zijn bevoegdheden niet toe.
- Alleen de burgemeester (of voorzitter veiligheidsregio) treft maatregelen jegens de bevolking, in het bijzonder evacuatie (zo nodig binnen de kaders van commissaris en V&J), of de minister van V&J treft zelf maatregelen, *zie de bestuurlijke netwerkkaart rampenbestrijding algemeen & handhaving openbare orde*.

openbare orde). Partijen in de functionele keten doen dat niet, met uitzondering van eventuele vordering / onteigening van bijvoorbeeld materiaal tot herstel van een waterkering.

Relatie met regionaal beleidsteam en de commissaris van de Koning

- Samenwerking tussen de betreffende dienst Rijkswaterstaat, het waterschap en de veiligheidsregio is en wordt per regio vastgelegd in een convenant (2011/2012). Dit heeft onder meer betrekking op het doen van meldingen, crisiscommunicatie en deelname aan een gemeentelijk of regionaal beleidsteam en aan de operationele teams.
- De hoofdingenieur-directeur van een regionale dienst van Rijkswaterstaat (RID), de havenmeesters Rotterdam en Amsterdam, het hoofd Facilitair Steunpunt Nieuwe Haven te Den Helder en de directeur Kustwacht zijn namens rijksheer voor I&M: zij vergenwoordigen de minister in een regionaal beleidsteam.
- De voorzitter van het bestuur van een betrokken waterschap neemt desgewenst deel aan de vergadering van een regionaal beleidsteam.
- Voor de rijksheer I&M – commissaris van de Koning, *zie de bestuurlijke netwerkkaart rampenbestrijding algemeen & handhaving openbare orde*.
- Indien een burgemeester of voorzitter veiligheidsregio een maatregel of het optreden van een partij in de keten oppervlaktewater en waterkering onverantwoord acht, kan hij:
 - op grond van zijn eigen noodbevoegdheden binnen het domein van openbare orde en veiligheid een bevel geven of voorschriften uitvaardigen en daarbij binnen dat kader die andere partij dwingend bijsturen, met inachtneming van het beginsel van subsidiariteit, *zie de bestuurlijke netwerkkaart rampenbestrijding algemeen & handhaving openbare orde*
 - aan de commissaris verzoeken te interveniëren. De commissaris kan een aanwijzing geven inzake samenwerking of – voor wat betreft de maatregelen zelf – overleg voeren met die andere partij of

'bovenlangs' verzoeken jegens die andere partij dwingend op te treden.

Bovendien kan de commissaris een waterschap in geval van spoed een bevel geven, zie hiervoor onder Toezicht op beheer.

- Vice versa, als een rijksheer van I&M een maatregel van een burgemeester of voorzitter van een veiligheidsregio onverantwoord acht, kan hij verzoeken dat de commissaris ingrijpt. De minister van I&M kan aan de minister van V&J verzoeken in te grijpen.

IJsselmeergebied en Waddenzee

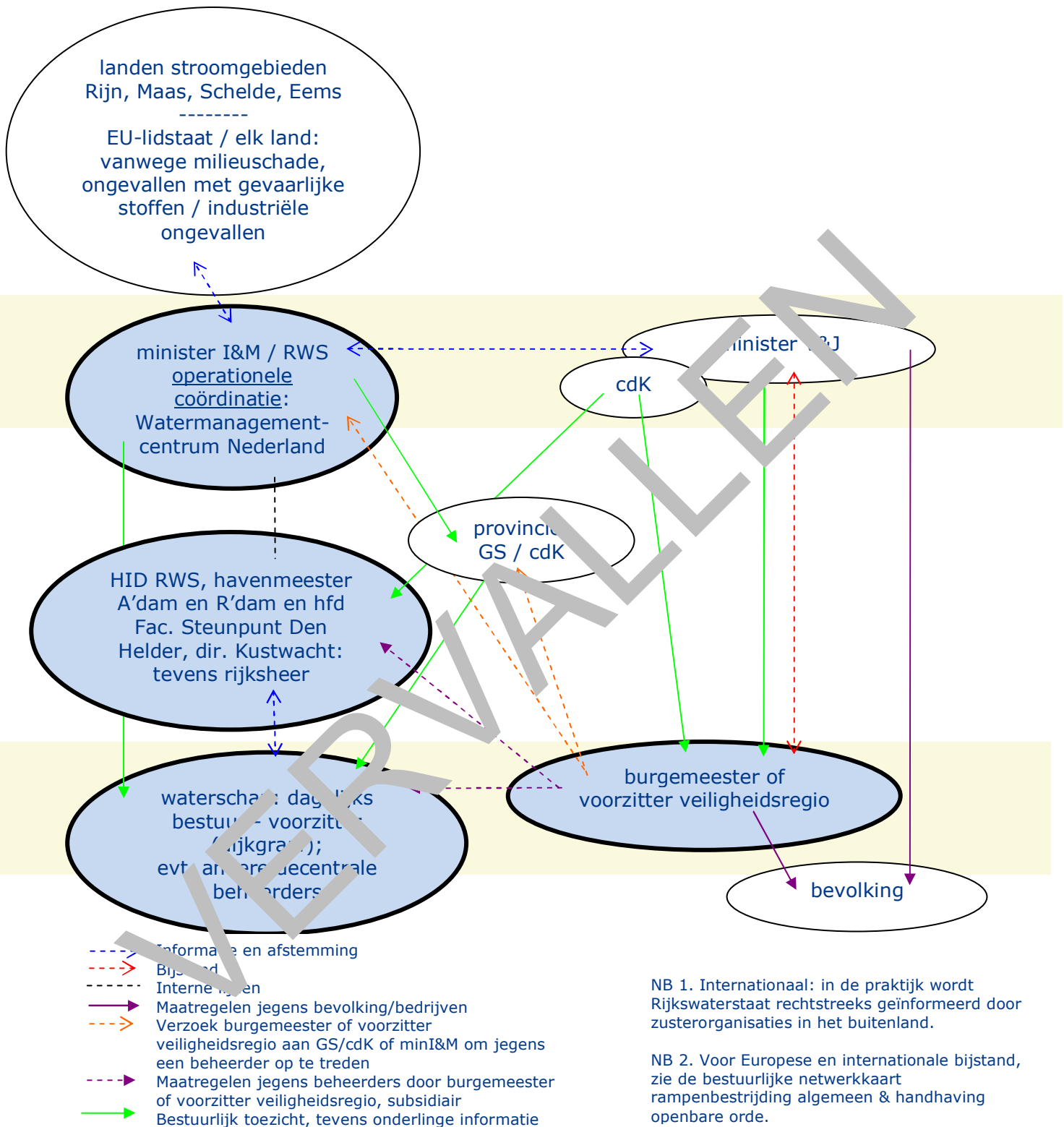
- Voor het IJsselmeergebied en Waddenzee (met het Eems Dollard gebied) gelden aparte afspraken inzake samenwerking.
- In beide gebieden wordt gewerkt met een Coördinerend regionaal beleidsteam in geval van regiogrensoverschrijdende waterincidenten. Bij effecten in andere gemeenten / regio's worden daar één of meerdere regionale operationele teams en (regionale) beleidsteams ingericht voor de bestrijding van de effecten op het eigen grondgebied.

Europese en internationale aspecten

- Ter uitvoering van verdragen en Europese wetgeving en in het kader van de taken van internationale commissies voor de verschillende stroomgebieden (Rijn, Maas, Schelde, Eems) zijn afspraken gemaakt over alarmering en coördinatie.
- Rijkswaterstaat wordt rechtstreeks geïnformeerd door zusterorganisaties in het buitenland.
- Bij watertekort in de Maas vindt verdeling plaats conform het verdrag daarover en conform de besluitvorming in de Nederlands-Vlaamse Werkgroep Afvoerregulering Maas.
- Daarnaast gelden Europese en internationale meld- en coördinatieplannen voor milieu-incidenten in het algemeen, zie *de bestuurlijke netwerkkaart milieu*.
- Europese en internationale bijstand vindt plaats in het kader van de algemene rampenbestrijding, zie *de bestuurlijke netwerkkaart rampenbestrijding algemeen & handhaving openbare orde*.

functionele keten waterbeheer

algemene keten

Bijlage 3: bestuurlijke aandachtspunten oppervlaktewater en waterkering

Bestuurlijke maatregelen

- Een (dreigende) overstrooming, laagwater of een waterverontreiniging raakt meerdere sectoren. Zorg voor een overzicht van alle effecten / neveneffecten met knelpunten, geplaatst in een tijdbalk:
 - feiten: na hoeveel tijd zijn waar problemen te verwachten
 - netwerk: welke sectoren / ketens zijn getroffen en bepaal (aan de hand van de betreffende netwerkkaart) wie welke keten verantwoordelijk is voor het treffen van maatregelen
 - netwerk: bepaal de rol van het (algemeen) openbaar bestuur (burgemeester of voorzitter veiligheidsregio) en de maatregelen die van het bestuur worden verwacht.
- Bij dat overzicht gaat het niet alleen om de bevolking en de volksgezondheid, maar ook om bijvoorbeeld gevolgen voor
 - bedrijfsvoorraden en veehoeft (bij hoogwater: evacuatie o.m.v.)
 - scheepvaartverkeer
 - bevoorrading door middel van binnenvaart drinkwater (inname van oppervlaktewater voor de bereiding van drinkwater)
 - bij een overstrooming: gevaar voor vitale infrastructuur en risicovolle objecten, zoals:
 - › elektriciteits-, gas- en telecominstallaties
 - › installaties voor (lucht)verkeersleiding
 - › drinkwaterinstallaties
 - › riolering en waterzuiveringsinstallaties
 - › opslag van (milieu)gevaarlijke stoffen
 - bij een overstrooming: gevaar voor cultureel erfgoed, zoals collecties.
- Een overstrooming vereist onmiddellijk operationeel optreden, maar een *dreigende* overstrooming vereist een bestuurlijke afweging van het risico en de gevolgen van het wel of niet treffen van maatregelen.
Inzicht is nodig in mogelijke zwakke plekken in de waterkeringen (waar komt het water wanneer de dijk over) en daarmee³:

³ Bron: Nationaal Responsplan Hoogwater en Overstromingen (2007), deel 1, p. 33.

- de omvang, specifieke (geografische, infrastructurele en demografische) kenmerken van en risico's in het bedreigde gebied
- de beschikbare tijd (de tijd vanaf het moment van waarschuwing tot aan het verwachte moment van overstroming)
- de tijd die nodig is om alle inwoners uit het rampgebied te evacueren.

Op grond van deze informatie, afgewogen tegen de gevolgen van het wel of niet treffen van maatregelen:

welke evacuatiestrategie wordt gevolgd (zie hierna)?

- Voor grootschalige evacuaties vanwege een overstromingsdreiging kunnen verschillende evacuatiestrategieën worden onderscheiden, zoals:⁴
 - het preventief evacueren van de niet- of verminderd zelfredzamen uit het *meest bedreigde gebied*; de overige mensen blijven in of gaan naar een veilige plaats in het bedreigde gebied
 - het preventief evacueren van zowel de niet- of verminderd zelfredzamen als de zelfredzamen uit het *meest bedreigde gebied*
 - het preventief evacueren van de niet- of verminderd zelfredzamen uit het *gehele bedreigde gebied*, terwijl de zelfredzamen achterblijven in een veilige zone met keteneffecten (uitval voorzieningen)
 - algehele preventieve evacuatie van mensen en dieren (en goederen) uit het *gehele bedreigde gebied* (aanname: 80% van de mensen geeft gevolg aan de oproep om te vertrekken, 20% blijft toch in de eigen woning)
 - combinatie van strategieën: bijvoorbeeld evacuatie van dieren, goederen en cultureel erfgoed op een vroeg moment zodat deze evacuatie is afgerond op het moment dat men start met de evacuatie van inwoners.

NB. Dit verschilt van de aanpak bij een milieu-incident of kernongeval, zie de *bestuurlijke netwerkkaarten milieu en kernongeval*.

Bij de keuze voor een strategie speelt in deze omstandigheden het volgende dilemma: effectieve evacuatie vergt tijd – op het moment

⁴ Bron: Capaciteitanalyse grootschalige evacuatie, ministerie van BZK, 2008 (Kamerstukken II 2007/08, 30 821, nr. 6, bijlage).

dat het besluit daartoe moet worden genomen, is de onzekerheid over de noodzaak groot; naarmate de zekerheid toeneemt, neemt de effectiviteit van de evacuatie af (en daarmee nemen ook de evacuatie-opties af).

- Vooruitlopend op besluitvorming over evacuatie bij hoogwater vindt de gecoördineerde operationele voorbereiding daarop plaats (bestuurlijk te bewaken):
 - voorlichting aan de bevolking, evacuateroutes, opvang en verzorging, registratie, beveiliging van het gebied na evacuatie, voorbereiding van evacuatie van bedrijfsvoorraden en vee, inventarisatie belangrijke en risicovolle objecten (zie hiervoor) en wat voor specifieke maatregelen daarvoor nodig en mogelijk zijn.
- Na een evacuatiebesluit⁵:
 - Indien onvoldoende tijd beschikbaar is om alle inwoners uit het bedreigde gebied te evacueren, richt de hulpverleningsactiviteiten op hulp aan hen die achterblijven (voorlichting, voorzien in primaire levensbehoeften), naast opvang van evacués elders.
 - Indien voldoende tijd beschikbaar is om alle inwoners uit het bedreigde gebied te evacueren, richt een deel van de hulpverleningsactiviteiten op maatregelen voor het beheer van het gebied (het voorkomen van de ramp na de ramp), naast opvang van evacués elders.
- Zelfredzaamheid bij een (dreigende) overstroming: sluit zo veel mogelijk aan bij eigen initiatieven van de bevolking.

Zichtbaarheid bestuur, media en informatievoorziening

- Stem meteen af met de betrokken organisaties wie de bevolking voorlicht en wie met de media communiceert:
 - bij hoogwater en een overstroming ligt dat bij burgemeester of voorzitter veiligheidsregio waarbij andere organisaties technische informatie kunnen verstrekken
 - bij andere incidenten *kan* dat zich beperken tot een functionele keten, zoals bij een beperkte verontreiniging of ten aanzien van de lozing van koelwater door elektriciteitsproductiecentrales.

⁵ Bron: Nationaal Responsplan Hoogwater en Overstromingen (2007), deel 1, p. 38.

Coördinatie

- Naar hun aard zijn crises met water grensoverschrijdend, zowel binnenlands (gemeenten, veiligheidsregio's) als internationaal (Duitsland en België).

Burgemeester / voorzitter veiligheidsregio: bewaak de afstemming van maatregelen met andere gemeenten / regio's, zoals de evacuatie-tijdlijn en evacuatie-routes.

- Burgemeester / voorzitter veiligheidsregio: draag zorg voor coördinatie met de betrokken sectoren en organisaties (waaronder de rijksheren) op grond van het overzicht van effecten / neveneffecten.
- Betrokken functionele ketens (in het bijzonder de waterbeheerder): stem maatregelen af met het openbaar bestuur.
- Weet (aan de hand van de netwerkkarten) wie knopen doorhakt en zo nodig aan een andere partij een opdracht kan geven (*overruling* – op grond van de noodbevoegdheid van burgemeester / voorzitter veiligheidsregio, aanwijzingsbevoegdheid commissaris van de Koning)
 - draag bij aan dergelijke beslissing zorg voor een goede onderbouwing.
- Is de commissaris van de Koning geïnformeerd over ontwikkelingen?
 - Is de rechtstreekse lijn van commissaris met burgemeester / voorzitter en minister beschikbaar?
- Bevoegd gezag voor het incident of indien in de algemene keten is opgeschaald de burgemeester of voorzitter veiligheidsregio: bewaak de coördinatie met de Onderzoeksraad voor veiligheid en betrokken inspecties.

VERVALLEN

4 Noordzee en zeescheepvaart

Versie oktober 2013

Crisistypen	<ul style="list-style-type: none">• scheepvaartongeval• in zee neergestort luchtvaartuig• ongeval met mijnbouwinstallatie en buisleiding• gevolgen van een ongeval voor milieu, visserij, scheepvaartverkeer, en evt. gezondheid kustbevolking, zeeweringen / andere waterstaatswerken, toerisme• verontreiniging als gevolg van ongeoorloofde lozing• kustverontreiniging• ongeregeldheden op zee• schaarste aan vervoerscapaciteit• andere crises die verkeersmaatregelen of andere maatregelen vereisen (zoals een terroristische dreiging)• infectieziekten op schepen en in havens
Bevoegd gezag	<ul style="list-style-type: none">• kapitein• waterbeheerder tevens vaarwegbeheerder, nautisch beheerder• minister van I&M• rijksheren tevens de minister van I&M• burgemeester of voorzitter veiligheidsregio: in havens en bij gevolgen ongeval voor landzijde• opsporing en redding / <i>search and rescue</i>: Kustwacht• minister EZ (mijnbouw)• minister EZ en minister I&M (visserij).
Soorten maatregelen	<ul style="list-style-type: none">• eigen maatregelen kapitein en eigenaar/beheerder rampen- en incidentenbestrijding op zee• opsporing en redding (<i>search and rescue</i>) en aëronautische opsporing en redding• maatregelen in geval van gevolgen voor landzijde, in het bijzonder opvang slachtoffers• scheepvaartverkeersmaatregelen• vaarverbod• maatregelen bij een verontreiniging: water, waterbodembodem en kust• maatregelen bij een obstakel in de vaarweg• maatregelen ten aanzien van de visserij bij een verontreiniging• maatregelen ten aanzien van <i>off shore</i> mijnbouwinstallaties en buisleidingen• maatregelen bij ongeregeldheden op zee• maatregelen ten aanzien van havens, waaronder toelating en havenbeveiliging• maatregelen tegen infectieziekten• vervoersnoodmaatregelen.

Zeegebieden & de 1-kilometerzone

- Voor de rampenbestrijding op zee is voor Nederland van belang het onderscheid tussen de territoriale zee, de exclusieve economische zone en de volle zee. Daarnaast is er in de territoriale zee een 1-kilometerzone buiten de kust.
- De territoriale zee heeft een breedte van 12 zeemijlen (ruim 22 km), gerekend vanaf de kust. Een kuststaat is hier volledig soeverein met dien verstande dat die soevereiniteit is beperkt door het recht op onschuldige doorvaart van buitenlandse schepen ('schepen onder vreemde vlag').
Is sprake van een ongeval, dan kan een kuststaat tegen een buitenlands schip optreden, aangezien er dan niet meer sprake is van onschuldige doorvaart. Staatsschepen en staatsluchtvaartuigen vormen daar een uitzondering op, zie hierna.
- De Exclusieve Economische Zone (EEZ) is een gebied voorbij de territoriale zee tot een afstand van maximaal 200 zeemijlen uit de kust of tot de grens met naburige EEZ's (voor Europees Nederland: België, Engeland, Duitsland). De kuststaat voert in dat gebied functioneel bestuur, dat wil zeggen gezag op een beperkt aantal terreinen zoals de opsporing en winning van natuurlijke rijkdommen en de voorkoming en bestrijding van (dreigende) verontreinigingen. Dit heeft tot gevolg dat verschillende maatregelen krachtens de Wet Bestrijding ongevallen Noordzee alleen mogelijk zijn tot aan de grens van de territoriale zee, niet in de Nederlandse EEZ. Optreden in de EEZ is beperkt tot de bestrijding van (dreigende) verontreinigingen (naast opsporing en redding, zie hierna).
- Optreden in de EEZ van buurlanden is bij een (dreigende) verontreiniging in bepaalde omstandigheden ook mogelijk: bijvoorbeeld in de Britse EEZ bij een ongeval op zee dat niet bedreigend is voor Britse belangen, maar wel bedreigend is voor de Nederlandse kust of daarmee samenhangende belangen door de heersende richting van wind of stroming.
- Kenmerkend voor de volle zee is de afwezigheid van territoriaal gezag van een staat. Een schip op volle zee valt exclusief onder de jurisdictie van de vlaggestaat: de Nederlandse overheid kan optreden tegen Nederlandse schepen op volle zee.

Het is evenwel ook mogelijk om op te treden bij (dreigende) verontreinigingen buiten de EEZ tegen buitenlandse schepen, echter alleen indien er gevaar is voor de kust of daarmee samenhangende belangen.

- Er bestaan uitzonderingen op de hiervoor aangegeven jurisdictie van de kuststaat die inhouden dat in omstandigheden deze jurisdictie ruimer is. De regering acht het ook mogelijk om maatregelen te treffen krachtens ongeschreven volkenrecht in gevallen die buiten het bereik van de Wet Bestrijding ongevallen Noordzee liggen. Voorbeelden zijn:
 - optreden ten aanzien van buitenlandse schepen buiten de territoriale zee indien deze een ernstige belemmering voor de scheepvaart (dreigende) veroorzaken (bijvoorbeeld het gedeelte van de Eurogeul en de aanlooproute daarvan buiten de territoriale zee)
 - optreden ten aanzien van buitenlandse schepen buiten de territoriale zee indien deze ook buiten een veiligheidszone rond een installatie voor de winning of exploitatie van olie of gas een gevaar vormen voor de veiligheid van een installatie (bijvoorbeeld door een dreigende aanvaring)
- Het zeegebied tot 1 kilometer buiten de kust is gemeentelijk / provinciaal ingedeeld. Het gezag van de minister van I&M krachtens de Wet bestrijding ongevallen Noordzee heeft in dit gebied voorrang boven het gezag van de burgemeester of voorzitter veiligheidsregio krachtens de Gemeentewet en Wet veiligheidsregio's.
NB Dit heeft geen betrekking op de Waddenzee, het IJsselmeergebied (inclusief randmeren) en de Zuid-Hollandse en Zeeuwse Stromen. Voor de Waddenzee en het IJsselmeergebied bestaan aparte coördinatieafspraken, *zie de bestuurlijke netwerkkaart binnenvaart*.

Beheer

- Ten aanzien van het beheer bestaat een onderscheid tussen:
 - Waterbeheer is aan de orde bij een (dreigende) verontreiniging en verder (vaarwegbeheer, ook bakbeheer genoemd) bij het opruimen van obstakels en wrakken.

- Nautisch beheer: het treffen van verkeersmaatregelen op het water kan aan de orde zijn bij een ongeval, bij een verontreiniging, bij ongeregeldeheden of bij een terroristische aanslag (of bij een dreiging van deze incidenten / crises).

Beheerders

- Het nautisch beheer in de aanloopgebieden – routes naar en van havens – berust bij enkele kustdiensten van Rijkswaterstaat, bij twee gemeenten (Rotterdam, Den Haag) en bij de Koninklijke Marine.
- Het nautisch beheer buiten de aanloopgebieden berust bij de directeur Kustwachtcentrum.
- Het nautisch beheer in het Noordzeekanaalgebied wordt voor RWS uitgevoerd door het Centraal Nautisch Beheer Noordzeekanaalgebied.
- In het Rijnmondgebied zijn de nautische beheerstaken door de minister van I&M en B&W Rotterdam opgedragen aan de havenmeester van Rotterdam.
- Het nautisch beheer in het Scheldegebied wordt uitgeoefend door de Gemeenschappelijke Nautische Autoriteit (Nederland/RWS en Vlaanderen).
- Het waterbeheer van de Noordzee, met inbegrip van vaarwegbeheer, ligt bij de minister van I&M (voor deze: RWS Noordzee).

Minister van I&M en scheepvaartverkeer

- De minister van I&M kan de toegang tot een gebied verbieden of beperken. Dit heeft geen betrekking op openbaar verkeer – daaraan moeten verkeersaankwijzingen worden gegeven – tenzij de minister een veiligheidszone rondom een installatie heeft ingesteld (en tenzij de minister van I&M een veiligheidszone rondom een mijnbouwinstallatie heeft ingesteld).
- Verdergaande maatregelen zijn mogelijk krachtens een noodbevoegdheid op grond waarvan de minister van I&M – in afwijking van de normale scheepvaartverkeerswetgeving – alle maatregelen kan treffen die hij nodig acht in het belang van een ordelijk verloop van het scheepvaartverkeer. Dat omvat het geven van opdrachten aan beheerders.
- De minister van I&M kan aanwijzingen (= bevelen) geven aan registerloodsen en aan de

Nederlandse loodsencorporatie en de regionale loodsencorporaties.

Rampen- en incidentenbestrijding op zee (inclusief 1-kilometerzone)

- Opsporing en redding (*search and rescue – SAR*) van in nood verkerende bemanningen en passagiers van schepen, mijnbouwinstallaties en luchtvaartuigen wordt uitgevoerd door het Kustwachtcentrum namens de minister van I&M of – in gemeentelijk ingedeeld gebied – onder het gezag van de burgemeester in kwestie.
- Maritieme SAR bestrijkt de territoriale zee en de EEZ, de Waddenzee, het IJsselmeergebied (inclusief randmeren) en de Zuid-Hollandse en Zeeuwse stromen. Het gebied voor aan nautisch SAR valt daar (nog) niet mee samen met het luchtinformatiegebied Amsterdam).
- De kapitein of eigenaar (of iemand anders die het beheer over het schip voert) dient bij een ongeval zelf de nodige voorzieningen te treffen. Hier valt ook het sluiten van een bergingsovereenkomst onder.
- Gevolgen van overheidswege (afgezien van SAR) is gekoppeld aan de gevolgen van een ongeval:
 - verontreiniging met gevaar voor de kust (of daarmee samenhangende belangen: zoals gezondheid van de kustbevolking en het mariene milieu, maritieme bedrijvigheid, toeristische attracties); dit kan ook slaan op de lucht boven zee, bijvoorbeeld een ongeval met tanker
 - ernstige belemmering van de scheepvaart
 - ernstige schade aan zeeeringen, andere waterstaatswerken of installaties
- In termen van vitale belangen: handhaving openbare veiligheid (fysiek, ecologisch) en economische veiligheid.
- Nautisch beheerders zijn verantwoordelijk voor coördinatie van de afhandeling van incidenten in hun gebieden; de Kustwacht kan andere beheerders – rijkshavenmeesters in hun aanloopgebieden - ondersteunen en de coördinatie van de afhandeling overnemen.
- De minister van I&M kan verstrekkende aanwijzingen (= bevelen) geven aan kapitein, eigenaar en hulpverleners inzake:
 - het voorkomen, beperken en ongedaan maken van schadelijke gevolgen

(waaronder verplaatsen van het schip; tot zinken brengen van het schip; vernietigen lading)

of de rampenbestrijding geheel aan zich trekken

– waaronder overname van het gezag en brengen naar een Nederlandse haven. (Zie ook hierna ten aanzien van het toelaten van een incidentschip in een haven.)

- Indien er sprake is van gevolgen voor landzijde: toepassing rampenbestrijding landzijde, in het bijzonder opvang slachtoffers. *Zie hierna Bijlage 4 bestuurlijke aandachtspunten, en zie de bestuurlijke netwerkaart rampenbestrijding algemeen & handhaving openbare orde.*

Kustwacht & Regionaal Beheersteam Noordzeerampen

- De Kustwacht is als uitvoeringsorganisatie belast met de rampen- en incidentenbestrijding op zee. Het Kustwachtcentrum (KWC, te Den Helder) fungeert als operationeel commandocentrum en geeft leiding aan de voor de rampen- en incidentenbestrijding benodigde middelen.
- Het Regionaal Beheersteam Noordzeerampen (RBN) draagt zorg voor afstemming tussen ministeries op beheersniveau; de voorzitter van namens de minister van I&M zo nodig besluiten nemen. In het algemeen vergede afhandeling van rampen en incidenten op zee geen beleidsmatige besluitvorming in de responsfase en kan deze voor het RBN worden aangestuurd.
- In situaties met grote gevolgen voor het land zal het accent van de rampenbestrijding verschuiven naar de landzijde. Daarnaast kan het voorkomen dat het incident niet meer beheersbaar is in het RBN. In die gevallen worden de beleidsmatige aspecten van de bestrijding behandeld door de Interdepartementale Commissie Crisisbeheersing (ICCB) en zo nodig door de Ministeriële Commissie Crisisbeheersing (MCCB). Dat verandert echter niet de bevoegdheidsstructuur: de ICCB en MCCB als zodanig zijn niet bevoegd.
- De respons van overheidszijde is beschreven in het Incidentbestrijdingsplan Noordzee (laatste versie: 2012).

Buitenlandse schepen ('schepen onder vreemde vlag') & staatsschepen

- De Nederlandse staat is volledig bevoegd ten aanzien van buitenlandse incidentschepen in de territoriale zee.
- Uitzondering daarop vormen buitenlandse staatsschepen (marine en andere schepen in eigendom van of in beheer bij een andere staat en uitsluitend gebruikt in dienst van die overheid voor andere dan handelsdoeleinden).
- Buitenlandse staatsschepen dienen zich te houden aan de Nederlandse wetgeving, maar de tenuitvoerlegging daarvan is afhankelijk van toestemming van de vlaggestaat. Een verzoek daartoe van de vlaggestaat.
- De Wet bestrijding ongevallen Noordzee is niet van toepassing op Nederlandse oorlogsschepen en militaire luchtvaartuigen, vanwege defensiebelastingen omdat van de krijgsmacht wordt verwacht dat deze inzake eigen (lucht)vaartuigen zelf adequaat optreedt. Hier is dus niet de minister van I&M, maar de minister van Defensie verantwoordelijk.

Kernongeval

- Bij een ongeval met een zeeschip dat radioactief materiaal vervoert of dat door kernenergie wordt aangedreven, bestaat een aparte voorziening, *zie de bestuurlijke netwerkaart kernongeval.*

Kustverontreiniging

- Bij een kustverontreiniging draagt de waterbeheerder (I&M/RWS) zorg voor opruiming tot de hoogwaterlijn (tot waar normaal gesproken hoogwater komt), tenzij er geen gevolgen zijn voor de waterbodem.
- Als er geen gevolgen zijn voor de waterbodem, dan wordt de structuur bij een bodemverontreiniging op het land toegepast, *zie de bestuurlijke netwerkaart milieu.* Dit moet worden onderscheiden van het algemeen schoonhouden van het strand (taak gemeenten) en van strandvonderij: het in bewaring houden van aangespoelde of opgeviste goederen voor de rechtmatige eigenaar of verkoop van die goederen in geval er zich geen rechtmatige eigenaar meldt.

Off shore mijnbouwinstallaties & buisleidingen

- Als preventieve maatregel heeft de minister van EZ rondom mijnbouwinstallaties een veiligheidszone van 500 meter ingesteld waarbinnen geen scheepvaart is toegestaan met uitzondering van bevoorradingsschepen.
- Bij een ongeval kan de minister van EZ (voor deze de inspecteur-generaal der mijnen) aanwijzingen (= bevelen) geven aan de exploitant inzake de rampenbestrijding.
- Indien sprake is van externe effecten (zoals een olieverontreiniging), dan valt de bestrijding daarvan onder de algemene rampen- en incidentenbestrijding op zee.
- Buisleidingen *off shore* die niet voor mijnbouw worden gebruikt, vallen onder het algemene beheersregime van de minister I&M, Rijkswaterstaat.

Visserij

- De ministers van EZ en van I&M kunnen elk maatregelen treffen ten aanzien van visserij als gevolg van een verontreiniging (zoals een visverbod).

Havens

- Bij een (dreigend) ongeval kan de beheerder (havenmeester) de nodige verkeersmaatregelen treffen en verkeersaanwijzingen geven.
- Bij een ongeval in een haven kan er een openbare orde probleem: het overheidsgezag ligt decentraal (burgemeester of voorzitter veiligheidsregio), conform de algemene rampenbestrijding en handhaving van de openbare orde.
- De burgemeester of voorzitter veiligheidsregio zou op grond van zijn noodbevelsbevoegdheid (inclusief het overbevel in verband met de openbare orde en veiligheid aan een beheerder zo nodig een bevel kunnen geven; toepassing van het beginsel van subsidiariteit houdt echter in dat hij een verzoek tot interventie doet aan de minister van I&M (behalve indien de tijd dat niet toelaat). De burgemeester of voorzitter veiligheidsregio past hier dus in beginsel zijn bevoegdheden niet toe.
- De burgemeester of voorzitter veiligheidsregio kan op grond van zijn noodbevelsbevoegdheid aan een kapitein van een schip in een haven zo nodig een bevel geven. Ook hier geldt het genoemde subsidiariteitsvereiste.
- Als Inspectie Leefomgeving en Transport vermoedt dat een schip niet aan de

internationale veiligheidseisen voldoet en het schip een onmiddellijke bedreiging vormt voor de beveiliging of veiligheid van andere schepen of andere goederen, kan de minister van I&M het schip de haven uitwijzen of de toegang tot de haven ontzeggen. De burgemeester van Rotterdam, Moerdijk, Harlingen, Vlissingen, Terneuzen of Borssele kan in mandaat optreden voor zover het maatregelen betreft jegens schepen in de haven.

- Schepen in nood worden in beginsel toegelaten. Wanneer de veiligheid van de haven en van de bevolking in het gevaar is, mag de toegang toch worden gesloten. Toelating heeft evenwel de voorkeur, omdat daardoor ten aanzien van het schip de benodigde maatregelen kunnen worden getroffen. De minister van I&M kan havenautoriteiten verplichten een incidentenrapport toe te laten.
- De minister van I&M kan desnoods maatregelen treffen inzake gebruik van, toegang tot, verlaten van en verkeer in havens, zo nodig gericht tot gemeentebesturen. Net als voor schepen het geval is, kan de minister van V&J voor havens niveaus van beveiliging afkondigen (formeel ook 'veiligheidsniveaus' genoemd), afhankelijk van de dreiging op dat moment. Afkondiging van een dergelijk niveau brengt het treffen van bepaalde beveiligingsmaatregelen met zich mee.
- De minister van I&M kan aanwijzingen (= bevelen) geven aan de burgemeester of voorzitter veiligheidsregio ten aanzien van havenbeveiliging (naast de hiervoor genoemde maatregelen ten aanzien van havens door de minister van V&J). Een burgemeester of voorzitter veiligheidsregio maakt hier dus niet alleen deel uit van de algemene keten maar ook van deze functionele keten onder de verantwoordelijkheid van I&M.

Infectieziekten

- Voor maatregelen tegen infectieziekten op schepen en in havens, *zie de bestuurlijke netwerkkaart infectieziekte*.

Ongeregeldheden op zee, strafvordering & kapingen en terrorisme

- Op zee bestaat geen ‘openbare orde’, er is buiten de 1-kilometerzone dan ook geen gezag om de openbare orde te handhaven. In plaats daarvan kan bij ‘ongeregeldheden’ (bijvoorbeeld protestacties) de minister van I&M optreden op grond van zijn beheersbevoegdheden, zoals het verbieden van de toegang tot een deel van de zee.
- De kapitein beschikt over bevoegdheden op grond van het Wetboek van Strafvordering op grond waarvan hij onder meer een verdachte kan aanhouden.
- Net als voor havens het geval is, kan de minister van V&J voor schepen niveaus van beveiliging afkondigen, afhankelijk van de dreiging op dat moment. Afkondiging van een dergelijk niveau brengt het treffen van bepaalde beveiligingsmaatregelen met zich mee.
Voor kapingen en terrorisme, zie verder de *bestuurlijke netwerkkaarten justitie algemeen en terrorisme*. Toepassing van de Wet bestrijding ongevallen Noordzee is bij een terroristische aanslag in beginsel niet aan de orde, tenzij de gevolgen van de aanslag daar toe nopen.

Vaarverbod

- De Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT / I&M) kan een vaarverbod opleggen (‘een schip aanhouden’), ook aan buitenlandse schepen, indien – kort gezegd – uitvaren gevaarlijk is dan wel schadelijk voor het mariene milieu.
- De minister van I&M en gemandateerde burgemeesters kunnen een vaarverbod opleggen als een schip niet voldoet aan de internationale veiligheidseisen en -certificering.
- Subsidiar kan de burgemeester of voorzitter veiligheidsregio dat zelf – binnen gemeentelijk ingedeeld territorium – op grond van zijn noodbevelbevoegdheid.
- Een verkeersmaatregel (nautisch beheer, zie hierboven) kan *de facto* een vaarverbod inhouden voor een schip of voor de scheepvaart in het algemeen.

Schaarste vervoerscapaciteit

- De minister van I&M kan tijdens een crisis een interventie in de markt plegen ten aanzien van

het vervoer per zeeschip (vervoersnoodmaatregelen), bijvoorbeeld prioritering van bepaald vervoer of de oplegging van een vervoerplicht.

Relatie met regionaal beleidsteam en de commissaris van de Koning

- De hoofdingenieur-directeur van een regionale dienst van Rijkswaterstaat (HID) en de havenmeesters Rotterdam en Amsterdam, het hoofd Facilitair Steunpunt Nieuwe Haven te Den Helder en de directeur Kustwacht zijn tevens rijksheren voor I&M: zij vertegenwoordigen de minister in het regionaal beleidsteam.
- Voor de relatie rijkshere I&M – commissaris van de Koning, zie de *bestuurlijke netwerkkaart rampbestrijding algemeen & handhaving openbare orde*.
- Indien een burgemeester of voorzitter veiligheidsregio een maatregel of het optreden van de rijkshere onverantwoord acht, kan hij:
 - op grond van zijn eigen noodbevoegdheden binnen het domein van openbare orde en veiligheid een bevel geven of voorschriften uitvaardigen en daarbij binnen dat kader die andere partij dwingend bijsturen
 - aan de commissaris verzoeken te interveniëren. De commissaris kan een aanwijzing geven inzake samenwerking of – voor wat betreft de maatregelen zelf – overleg voeren met die rijkshere of ‘bovenlangs’ verzoeken jegens die rijkshere dwingend op te treden.
- Vice versa, als een rijkshere voor I&M een maatregel van een burgemeester of voorzitter van een veiligheidsregio onverantwoord acht, kan hij verzoeken dat de commissaris ingrijpt. De minister van I&M kan aan de minister van V&J verzoeken in te grijpen.

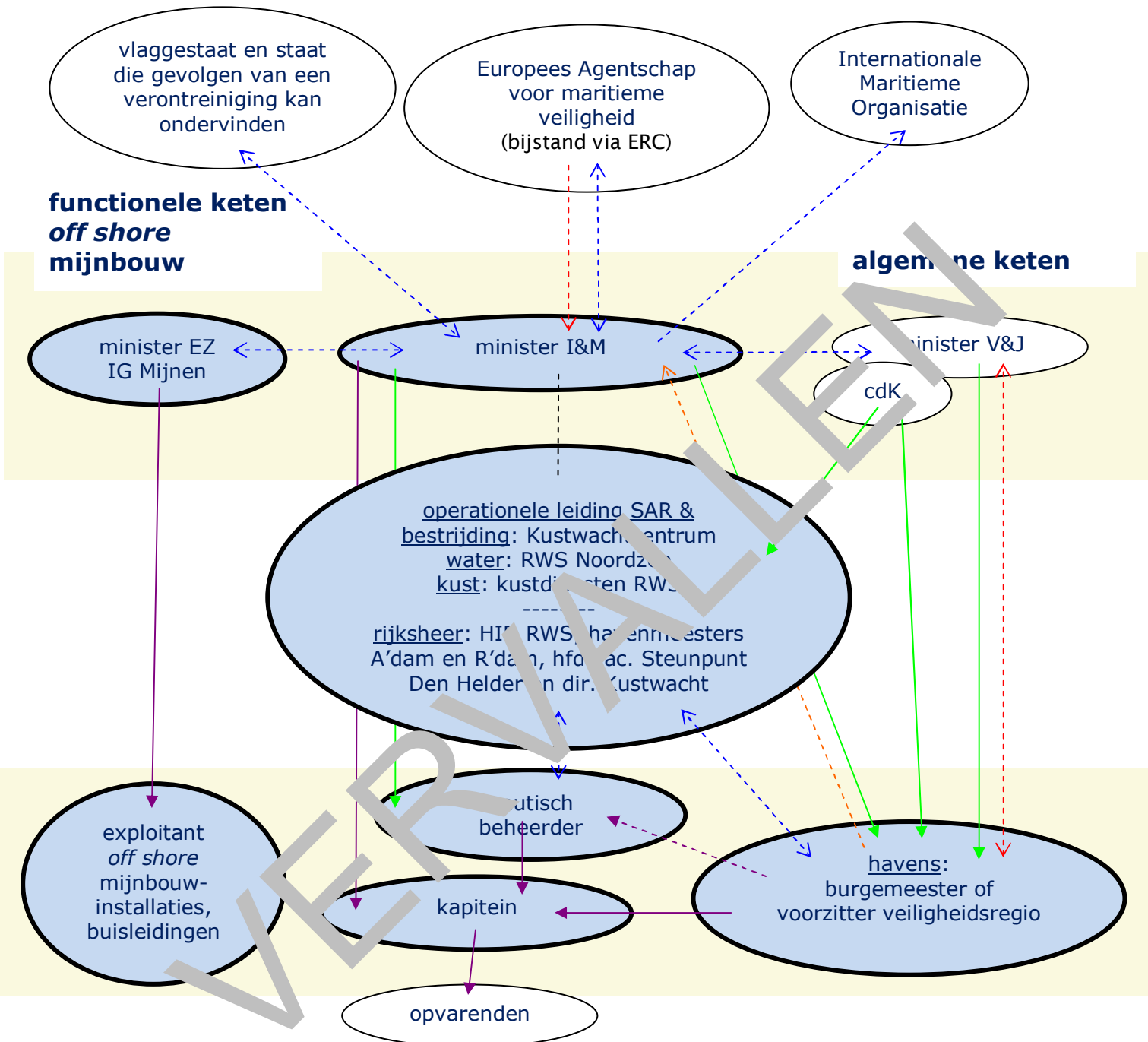
Europese Unie & Internationale Maritieme Organisatie

- Het Europees Agentschap voor maritieme veiligheid (*European Maritime Safety Agency* – EMSA):
 - beheert informatiesystemen ten behoeve van maritieme veiligheid en bescherming van het mariene milieu

- heeft waakvlamcontracten gesloten inzake het leveren van bijstand voor de bestrijding van verontreinigingen (*Network of Stand-by Oil Spill Response Vessels*).
- In het kader van de Internationale Maritieme Organisatie (IMO) zijn verdragen tot stand gekomen inzake onder meer olieverontreinigingen en opsporing en redding. De IMO zelf vervult geen rol in de responsfase, maar dient wel te worden geïnformeerd in geval van een ernstige olieverontreiniging.
- Door de IMO en de EU zijn normen voor de beveiliging van havens en schepen ontwikkeld, in het bijzonder na de 9/11-aanslagen. Op grond daarvan worden onder meer de genoemde niveaus van beveiliging afgekondigd.

VERVALLEN

functionele ketens water/kust/scheepvaart

NB 1. In dit schema zijn de functies van rijksheer en nautisch beheerder gescheiden. Beide kunnen echter organisatorisch samenvallen.

NB 2. De burgemeester en voorzitter veiligheidsregio maken zowel deel uit van de functionele keten havens, als van de algemene keten. Dat houdt in dat de aansturing door de minister van I&M plaats vindt binnen zijn functionele keten.

NB 3. Ook de Onderzoeksraad voor veiligheid meldt een ongeval aan de vlaggestaat en verder aan de Europese Commissie.

Bijlage 4: bestuurlijke aandachtspunten landzijde bij een incident / ramp op zee

Bestuurlijke maatregelen	<ul style="list-style-type: none">• Incidenten- en rampenbestrijding op zee vindt plaats conform het Incidentbestrijdingsplan Noordzee, maar gemeenten en regio's benutten voor aanpak van de gevolgen voor landzijde hun eigen crisisorganisatie. <p>Bewaak bestrijdingsmaatregelen zoals:</p> <ul style="list-style-type: none">– slachtofferhulp, informatievoorziening aan verwanten– en eventueel de bestrijding van gevolgen voor landzijde zoals kustverontreiniging.
Zichtbaarheid bestuur, media en informatievoorziening	<ul style="list-style-type: none">• Bewaak bij (veel) buitenlands slachtoffers:<ul style="list-style-type: none">– de opvang en het faciliteren van buitenlandse autoriteiten en onderzoeksteams.
Coördinatie	<ul style="list-style-type: none">• Havens: een burgemeester of voorzitter veiligheidsregio fungeert in twee verschillende ketens (algemeen en functioneel: havens) en heeft zowel met de minister van I&M te maken als met de commissaris van de Koning namens de minister van V&J.• Is de commissaris van de Koning geïnformeerd over ontwikkelingen? <p>Is de rechtstreekse lijn van commissaris met burgemeester / voorzitter en minister beschikbaar?</p>

VERVALLEN

5 Milieu

Voor kwaliteit van het water en de waterbodem, zie bestuurlijke netwerkkaart oppervlaktewater en waterkering; voor kernongevallen zie bestuurlijke netwerkkaart kernongeval

Versie oktober 2013

Crisistypen	<p>bodem, lucht:</p> <ul style="list-style-type: none">• ernstige, acute verontreiniging van bodem of lucht <p>afval:</p> <ul style="list-style-type: none">• verstoring van het bedrijfsproces of incident waardoor het nodig is maatregelen te treffen ten aanzien van afvalstoffen of een afvalvoorziening <p>gevaarlijke stoffen:</p> <ul style="list-style-type: none">• onduidelijk gevaar voor de gezondheid van de mens of voor het milieu als gevolg van stoffen, preparaten of genetisch gemodificeerde organismen, of handelingen daarmee <p>inrichtingen:</p> <ul style="list-style-type: none">• gevolgen van een milieu-incident voor mens, dier en gewassen (voedselketen)
Bevoegd gezag	<p>algemeen:</p> <ul style="list-style-type: none">• vergunningverlener of orgaan waaraan moet worden gemeld (n.v.t. provincie of gemeente)• bevoegdheden kunnen zijn gemandateerd aan omgevingsdiensten <p>bodem:</p> <p>Gedeputeerde Staten, bij spoed commissaris van de Koningin</p> <ul style="list-style-type: none">• L&W van de 4 grote gemeenten en 25 andere aangewezen gemeenten, bij spoed de burgemeester• besturen van de 7 grote plusregio's, bij spoed de voorzitter• bevoegdheden kunnen zijn gemandateerd aan omgevingsdiensten <p>lucht:</p> <ul style="list-style-type: none">• commissaris van de Koning• burgemeester of voorzitter veiligheidsregio <p>afval:</p> <ul style="list-style-type: none">• Gedeputeerde Staten• voor inrichtingen het gezag dat de vergunning verleent of aan wie moet worden gemeld, in overige gevallen B&W• bevoegdheden kunnen zijn gemandateerd aan omgevingsdiensten• bij spoed minister I&M

gevaarlijke stoffen algemeen – voedselketen i.h.b.

- minister I&M
- minister EZ

Soorten maatregelen

- eigen maatregelen van een ieder (zorgplicht voor het milieu), in het bijzonder van degene die de inrichting drijft waarin een incident heeft plaatsgevonden, waardoor nadelige gevolgen voor het milieu zijn ontstaan of dreigen te ontstaan en van degene die de activiteit verricht, waardoor zich milieuschade of een onmiddellijke dreiging daarvan voordoet
- handhaving wettelijke of vergunningsvoorschriften
- maatregelen bij een bodem- of luchtverontreiniging, ten aanzien van afvalstoffen, een afvalvoorziening of ten aanzien van stoffen, preparaten of genetisch gemodificeerde organismen, of handelingen daarmee die een onduelbaar gevaar voor de gezondheid van de mens of voor het milieu opleveren
- maatregelen ten aanzien van de voedselketen
- bestuurlijk toezicht: indeplaatsstelling
- algemene rampenbestrijding

Eigen maatregelen

- Een ieder: er rust een zorgplicht voor het milieu op een ieder, dus bij een incident die een direct eigen maatregelen te worden getroffen
- Deze plicht is wettelijk gespecificeerd voor inrichtingen in het algemeen en voor afvalvoorzieningen en voor degene die los van inrichtingen of voorzieningen activiteiten bedrijven die leiden of kunnen leiden tot nadelige gevolgen voor het milieu.

Bevoegd gezag

- Overheid: milieutaken zijn decentraal belegd in de bestuurlijke hoofdstructuur (gemeente / verlengd lokaal bestuur, provincie).
De decentrale overheden maken in dit verband dus deel uit van de functionele ketens milieu.
- Bij een ramp kunnen bevoegde gezagen zowel bevoegd zijn in het kader van de algemene rampenbestrijding als bevoegd zijn op grond van milieurecht.

Algemeen

- De vergunningverlener of het orgaan waaraan moet worden gemeld kan spoedbestuursdwang uitoefenen.

Bestuurlijk toezicht algemeen

- De minister van I&M kan wanneer de provincie als bevoegd gezag een handeling niet of niet naar behoren verricht, of anderszins een gevorderd resultaat niet, niet tijdig of niet naar behoren tot stand brengt, namens en ten laste van de provincie hierin voorzien (indeplaatsstelling).
- De provincie kan wanneer de gemeente als bevoegd gezag een handeling niet of niet naar behoren verricht, of anderszins een gevorderd resultaat niet, niet tijdig of niet naar behoren tot stand brengt, namens en ten laste van de gemeente hierin voorzien (indeplaatsstelling).
- De minister van I&M kan de provincie verzoeken op te treden jegens een gemeente, indien de minister dat, vanuit het oogpunt van zwaarwegend algemeen belang, nodig acht. Als de provincie niet optreedt binnen de termijn gesteld door de minister, dan gaat de bevoegdheid tot indeplaatsstelling over naar de minister.
- Indeplaatsstelling kan bij spoed direct, zonder voorafgaand overleg of schriftelijke bekendmaking.

Gevaarlijke stoffen voor mens en milieu, gevolgen voor de voedselketen

- De minister van I&M beschikt over een vergaande algemene bevoegdheid ten aanzien van stoffen, preparaten, genetisch gemodificeerde organismen of handelingen daarmee, indien deze naar zijn oordeel onduldbaar gevaar opleveren voor de gezondheid van de mens of voor het milieu. Hij kan – in overeenstemming met de minister wie het mede aangaat (tenzij spoed) – *alle maatregelen* nemen die hij in het belang van de bescherming van de *gezondheid van de mens* en van het *milieu* noodzakelijk acht, zoals:
 - stopzetten van de productie
 - vernietigen van producten (bijv. gewassen)
 - verbieden van het betreden van gebieden (ook zeegebieden: verbod visserij) en
 - het verwijderen van mensen, dieren, planten en goederen uit gebieden (dus ook evacuatie).
- De praktijk tot nog toe laat zien dat de minister van I&M deze bevoegdheid niet uitoefent. In plaats daarvan treedt het bevoegd gezag voor de verschillende deelterreinen op: voedsel/visserij, evacuatie/bevolking (algemene rampenbestrijding).
- Voor kernongevallen bestaat een vergelijkbare voorziening, zie de *bestuurlijke netwerkkaart kernongeval*.
- De minister van EZ kan maatregelen treffen indien een milieuincident gevolgen heeft voor dieren en gewassen, zie de *bestuurlijke netwerkkaart voedsel*. De daar genoemde maatregelen zijn overigens niet beperkt tot risico's voor de volksgezondheid; het kan ook risico's voor milieu en dieren betreffen.

Bodemverontreiniging

- Een bijzondere voorziening bestaat voor bodemverontreinigingen als gevolg van 'ongewone voorvallen', dat wil zeggen niet-normale bedrijfsactiviteiten. Daarbij kan worden gedacht aan een gekantelde vrachtwagen, een stukgetrokken leiding, of een lekkage uit een tank, maar ook aan het 'plotseling' ontdekken van giftige stoffen in een waterwingebied afkomstig van een al dan niet te traceren bron.

In dat geval is de reguliere procedure (onder meer een beschikking door gedeputeerde staten en een saneringsplan) niet van toepassing.

Het gaat om gevallen waarin onverwijld ingrijpen is geboden.

- De overheid kan bevelen geven aan degene die een activiteit uitvoert waardoor de bodem is of wordt verontreinigd of de overheid kan zelf maatregelen treffen.
- Het bevoegd gezag is meestal Gedeputeerde Staten (GS; bij spoed de commissaris van de Koning).
In plaats van GS zijn bevoegd in hun gebied het college van B&W van de veertien grote gemeenten, de besturen van de zeven grote plusregio's⁶ en van 25 andere aangewezen gemeenten (bij spoed de burgemeester of voorzitter).
- Bevoegdheden kunnen zijn gemandateerd aan omgevingsdiensten.
- De burgemeester – indien hij zelf niet tot het bevoegd gezag behoort – kan GS of ander bevoegd gezag verzoeken op te treden.
- Voor water bodem en oever, zie de *bestuurlijke netwerkkaart oppervlaktewater en waterkering*.

Luchtverontreiniging

- Naast
 1. luchtverontreiniging in de vorm van smog kan er sprake zijn van
 2. ernstige luchtverontreiniging in andere vorm als gevolg van reguliere emissies, of
 3. een gifwolk als gevolg van een ramp.
- De commissaris van de Koning is bevoegd in de situaties 1 en 2.
In situatie 3 is de burgemeester of voorzitter veiligheidsregio bevoegd conform de algemene rampenbestrijding.
- Het woord 'smog' is afgeleid van de Engelse woorden *smoke* (rook) en *fog* (mist). Met smog wordt een periode van tijdelijk zeer verontreinigde lucht aangeduid, veroorzaakt door zwaveldioxide, stikstofdioxide, ozon en/of fijn stof.
- Provincies hebben hun taak om de bevolking te informeren over smog gemandateerd aan het

⁶ Plusregio's verdwijnen vanwege de afschaffing van de WGR+. Voorzien voor 1 januari 2015

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM). Het beantwoorden van vragen van burgers naar aanleiding van smogberichtgeving blijft de verantwoordelijkheid van de provincie. Informatie vindt plaats bij overschrijding van een alarmdrempel of informatiedrempel.

- Smog is door het treffen van tijdelijke emissiebeperkende maatregelen (bedrijven/inrichtingen, verkeer) nauwelijks te beïnvloeden.
- In zeer uitzonderlijke situaties kan smog veroorzaakt worden door een calamiteit (bijvoorbeeld een brand in een raffinaderij of een grootschalige bosbrand). *Zie daarover Bijlage 5, bestuurlijke aandachtspunten.*
- De commissaris van de Koning kan aanbevelingen geven (gedragsadviezen) bij smog of (dreigende) luchtverontreiniging anders dan smog als gevolg van reguliere emissies. *Zie daarover Bijlage 5, bestuurlijke aandachtspunten.*
- De commissaris van de Koning kan bij smog of (dreigende) luchtverontreiniging anders dan smog als gevolg van reguliere emissies
 - bevelen geven aan inrichtingen,
 - algemene voorschriften geven gericht tot een ieder (bijv. verkeersmaatregel bij smog).
- De burgemeester en de inspecteur van de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) kunnen de commissaris verzoeken op te treden. De burgemeester kan op grond van zijn eigen bevoegdheden maatregelen treffen ter beperking van de effecten van smog of (dreigende) luchtverontreiniging anders dan smog als gevolg van reguliere emissies, zoals afgelasting van een evenement.
Toepassing van het beginsel van subsidiariteit betekent dat hij zelf in dit geval – in beginsel – geen emissiebeperkende maatregelen ten aanzien van reguliere emissies treft: hij verzoekt het bevoegd gezag in de functionele keten in kwestie op te treden, in dit geval de commissaris.
- In geval van een gifwolk is de keuze voor schuilen of evacuatie anders dan bij bijvoorbeeld een dreigende overstroming, *zie hierna Bijlage 5 bestuurlijke aandachtspunten.*

Afvalstoffen en afvalvoorziening

- Naast de voorbeelden van ‘ongewone voorvallen’, hiervoor genoemd onder bodemverontreiniging, kan worden gedacht aan:
 - een situatie van opslag van bijzondere afvalstoffen bij bedrijven die er financieel zeer slecht voorstaan, of
 - gevallen waarin afvalstoffen tussentijds liggen opgeslagen en verdere verwijdering plotseling niet mogelijk wordt, omdat de verwijderaar de afvalstoffen niet meer in ontvangst wil nemen.

In al die gevallen moeten maatregelen voor verwijdering van afvalstoffen kunnen worden getroffen.

- Verder kan worden opgetreden indien zich een gebeurtenis voordoet die gevolgen kan hebben voor de stabiliteit van een afvalvoorziening (dit naar aanleiding van ongelukken in het buitenland met dammen die om bassins waren gelegd en met afvalbergen).
- Maatregelen kunnen zijn: het opleggen van verplichtingen of verboden.
- Gedeputeerde Staten zijn bevoegd gezag. Voor inrichtingen is het bevoegd gezag het gezag dat de vergunning verleent of aan wie moet worden gemeld en voor overige gevallen het college van B&W.
- De minister van I&M kan verzoeken op te treden of in geval van spoed – of bij niet-optreden door decentraal gezag – zelf optreden.

Advies door inspecteur en burgemeester

- Maatregelen lucht en bodem: eerst advies door inspecteur van de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) en de betrokken burgemeester, tenzij spoed.

Omgevingsdiensten / Regionale Uitvoeringsdiensten (RUD's)

- Het milieutoezicht van gemeenten en provincies is / wordt ondergebracht in gezamenlijke omgevingsdiensten. De directeur van de omgevingsdienst kan in mandaat bevoegdheden uitoefenen ten aanzien van:
 - de handhaving van milieuregelgeving en vergunningen, waaronder het gebruik van spoedbestuursdwang;

- het overheidsoptreden bij 'ongewone voorvallen'.
- Mandatering betekent geen overdracht van bevoegdheden. De gemeenten en provincies blijven bevoegd gezag en zijn bestuurlijk verantwoordelijk voor het optreden van de omgevingsdiensten.

RIVM (Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu)

- Het RIVM kan ondersteuning bieden. Zo nodigt formeert het RIVM samen met andere organisaties het BeleidsOndersteunend Team milieu-incidenten (BOT-mi). Het BOT-mi kan antwoord geven op vragen zoals bijvoorbeeld:
 - Wat is het gezondheidsrisico als een giftige rookwolk over land- of tuinbouwgebied trekt en giftige verbrandingsproducten in de voedselketen terechtkomen?
 - Wat zijn de effecten van een chemische lekkage op de waterkwaliteit?
- In de meeste gevallen zal het Regionaal Operationeel Team van de veiligheidsregio het niveau zijn waarmee het BOT-mi samenwerkt. Het BOT-mi heeft met de veiligheidsregio's een convenant gesloten, waarin is vastgelegd hoe de meldings- en alarmeringsprocedure verloopt en wie bij de veiligheidsregio het aanspreekpunt is voor het BOT-mi.
- Ook het centrum Gezondheid en Milieu van het RIVM kan ondersteuning bieden (gezondheidsonderzoek bij rampen).

Noodbevoegdheid burgemeester

- De burgemeester (of voorzitter veiligheidsregio) zou op grond van zijn noodbevoegdheid (inclusief het opperbevel) in verband met de openbare orde en veiligheid maatregelen kunnen treffen in afwijking van het milieurecht. Toepassing van het beginsel van subsidiariteit houdt echter in dat hij een verzoek tot optreden doet aan het bevoegd gezag in de betreffende functionele keten; de burgemeester (of voorzitter veiligheidsregio) past hier dus in beginsel zijn bevoegdheden niet toe.

Relatie met regionaal beleidsteam en commissaris van de Koning

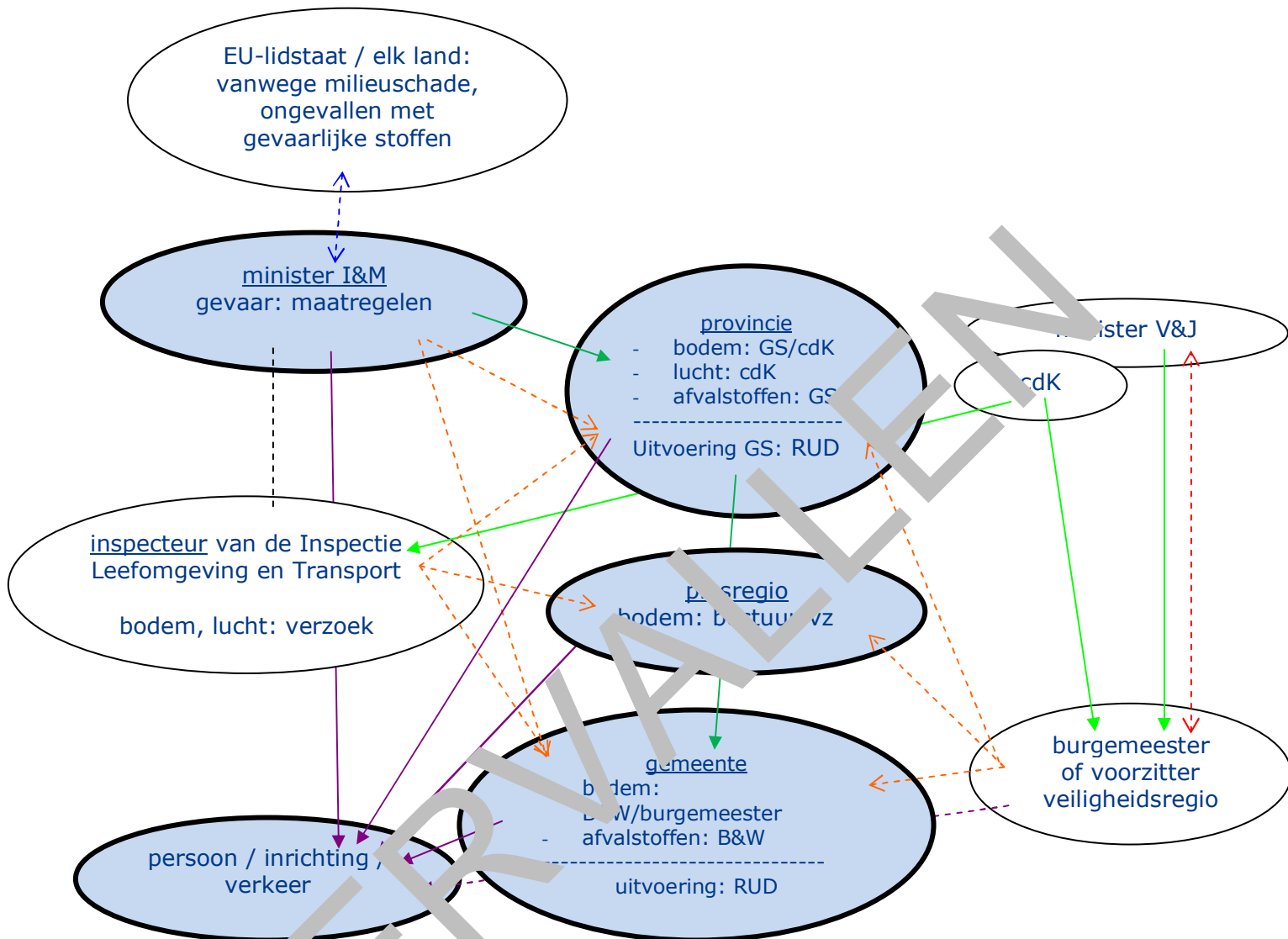
- Op het terrein van milieu zijn geen rijksheren aangewezen.
- Indien een burgemeester of voorzitter veiligheidsregio een maatregel of het optreden van de inspecteur van ILT onverantwoord acht, kan hij:
 - op grond van zijn eigen noodbevoegdheden binnen het domein van openbare orde en veiligheid een bevel geven of voorschriften uitvaardigen en daarbij binnen dat kader een andere partij dwingend bijstaan
 - aan de commissaris verzoeken te interveniëren. De commissaris kan een aanwijzing geven inzake samenwerking of - voor wat betreft de maatregelen zelf - overleg voeren met de inspecteur of 'bovenbids' verzoeken jegens de inspecteur dwingend op te treden.
- In de eventuele verslagen, als de inspecteur van de ILT een maatregel van een burgemeester of voorzitter veiligheidsregio onverantwoord acht, kan hij verzoeken dat de commissaris ingrijpt; de minister van I&M kan aan de minister van V&J verzoeken in te grijpen.

Europese en internationale aspecten

- De Europese Unie is kaderstellend voor de aanpak van milieu-incidenten, maar vervult tijdens de responsfase geen rol (afgezien van mogelijke bijstand in het kader van de algemene rampenbestrijding, zie de *bestuurlijke netwerkkaart rampenbestrijding algemeen & handhaving openbare orde*). Verschillende Europese richtlijnen schrijven wel voor dat een incident aan de Europese Commissie en aan betrokken lidstaten moet worden gemeld (V&J doet de melding bij rampen).
- Daarnaast is in het algemeen (internationaal) de melding (door V&J in overleg met I&M) geregeld voor industriële ongevallen met grensoverschrijdende gevolgen tezamen met (via het NCC / V&J) wederzijdse bijstand en coördinatie van bestrijdingsmaatregelen.

functionele ketens milieu (m.u.v. water- en kernongevallen)

algemene keten

- > Informatie
 - - -> Bijstand
 - - -> Verzoek
 - - - Internelijnen
 - > Maatregelen jegens bevolking/bedrijven
 - - -> Maatregelen door burgemeester of voorzitter veiligheidsregio, op grond van zijn noodbevelsbevoegdheid, subsidiair
 - > Bestuurlijk toezicht (aanwijzingen), tevens onderlinge informatie
 - > Bestuurlijk toezicht: indeplaatsstelling
- RUD Regionale Uitvoeringsdienst/
omgevingsdienst

NB 1. Luchtverontreiniging: Dit netwerk geeft de rol van burgemeester of voorzitter veiligheidsregio weer bij smog en (dreigende) luchtverontreiniging anders dan smog als gevolg van reguliere emissies.

In geval van een gifwolk als gevolg van een calamiteit zijn burgemeester of voorzitter veiligheidsregio zelf primair bevoegd conform de algemene rampenbestrijding.

NB 2. Voor Europese en internationale bijstand, zie de bestuurlijke netwerkkaart rampenbestrijding Algemeen & Handhaving openbare orde.

Bijlage 5: bestuurlijke aandachtspunten milieu

Bestuurlijke maatregelen

- Het zich voordoen van een milieu-incident is niet altijd evident.

Verontreinigd bluswater of een bodemverontreiniging bij een transportongeval zijn voorbeelden van milieu-incidenten die zich voordoen als 'onderdeel' van een groter incident. Het milieuaspect moet niet worden veronachtzaamd, anders ontstaat er een 'ramp na de ramp' met mogelijk gevolgen voor de volksgezondheid of lange termijn effecten voor de gezondheid van direct betrokkenen.

- Andersom kan een milieu-incident op zich meer terreinen raken dan alleen het milieu, zoals volksgezondheid, gewassen, veeteelt en visserij (voedselketen).

Naast de gevolgen voor het milieu is het daarom essentieel een beeld te hebben van directe effecten en mogelijke neveneffecten met knelpunten, geplaatst in een tijdbalk:

- feiten: na hoeveel tijd zijn waar problemen te verwachten
- netwerk: welke sectoren / ketens zijn getroffen en bepaal (aan de hand van de betreffende netwerkkaart) wie in een keten verantwoordelijk is voor het treffen van maatregelen
- netwerk: bepaal de rol van het openbaar bestuur en de maatregelen die van het bestuur worden verwacht.

- In geval van een milieu-incident dat gevolgen kan hebben voor de voedselketen: informeer onmiddellijk de rijksheren van EZ (regioambassadeur van een vestiging van directie Regio en Ruimtelijke Economie voor landbouw) en van I&M (inspecteur van de Inspectie Leefomgeving en Transport ILT).

Smog en calamiteit

- In de zeer uitzonderlijke situatie dat smog veroorzaakt wordt door een calamiteit, is primair het bestrijden van de calamiteit zelf de meest effectieve aanpak.
- Wanneer het vooruitzicht is dat het beëindigen van de emissie door een calamiteit lang gaat duren, kunnen de betrokken overheden in onderlinge afstemming voor de afweging komen te staan, of het reduceren van de emissies uit andere ('gecontroleerde', reguliere) bronnen een

wezenlijke bijdrage kan leveren aan het verlagen van de concentraties. Aspecten die bij de afweging betrokken kunnen worden zijn de mogelijke omvang van de bijdrage van maatregelen, hoe lang het duurt voordat er resultaat is en welke neveneffecten dergelijke maatregelen kunnen hebben.

Schuilen of evacueren⁷

- Bij een gifwolk is schuilen effectiever dan evacueren, of moet evacuatie worden uitgesteld, omdat een verplaatsing in de buitenlucht (tijdelijk) meer gevaar oplevert dan een verblijf in de eigen woning (met de ramen en deuren dicht).

Zichtbaarheid bestuur, media en informatievoorziening

- Stem meteen af met de betrokken overheden wie de bevolking voorlicht en wie met de media communiceert
 - jegens slachtoffers en verwanten en ten aanzien van de bevolking in het algemeen: essentieel is de directe zichtbaarheid van burgemeester en voorzitter veiligheidsregio als bevoegd openbaar bestuur, ook indien het treffen van maatregelen bij een ander overheidsorgaan ligt
- Bij mogelijke of veronderstelde gevolgen voor de volksgezondheid heeft onmiddellijke informatieverschaffing aan de bevolking de hoogste prioriteit (crisiscommunicatie). Crisiscommunicatie is ook cruciaal indien er *geen* sprake zou zijn van risico's.

Luchtverontreiniging: aanbevelingen door commissaris bij smog

- Het algemene advies dat bij (dreigende) smog kan worden gegeven is dat mensen die gevoelig zijn voor smog (zware) lichamelijke inspanning het beste kunnen vermijden (in het algemeen, maar ook bijvoorbeeld door het afgelasten of uitstellen van sportwedstrijden).

Mensen zullen in het algemeen eerder de effecten van smog merken als ze buiten verblijven, vandaar het mogelijke advies om verblijf buitenshuis te beperken.

⁷ Bron: Kamerstukken II 2007/08, 30 821, nr. 6, bijlage, Kamerstukken II 2008/09, 30 821, nr. 8, bijlage.

Coördinatie

- Indien het overheidsorgaan dat maatregelen treft niet de burgemeester is van de getroffen gemeente: stem maatregelen af met de burgemeester(s) of voorzitter veiligheidsregio.
- Burgemeester / voorzitter veiligheidsregio: draag zorg voor coördinatie met de betrokken sectoren en organisaties (waaronder de rijksheren) op grond van het overzicht van effecten / neveneffecten.
- Een burgemeester (zelfstandig of collegiaal) fungeert in twee verschillende ketens (aan gemeen en functioneel: een milieucomponent) en heeft daarom zowel met de minister van I&M te maken als met de commissaris van de Koning namens de minister van V&J.
Bovendien kan hij te maken krijgen met maatregelen van de minister van EZ.
- Is de commissaris van de Koning geïnformeerd over ontwikkelingen:
Is de rechtstreekse lijn van commissaris met burgemeester / voorzitter van minister beschikbaar?
- Bevoegd gezag voor het incident of indien in de algemene keten is opgeschaald de burgemeester of voorzitter veiligheidsregio:
bewaak de coördinatie met de Onderzoeksraad voor Veiligheid en betrokken inspecties.

VERVALLEN

6 Kernongeval

Versie oktober 2013

Crisistypen	<ul style="list-style-type: none">• (dreigend) kernongeval
Bevoegd gezag	categorie A-object: <ul style="list-style-type: none">• Europese Commissie• minister EZ (coördinatie)• elke minister op zijn beleidsterrein• voorzitter veiligheidsregio categorie B-object: <ul style="list-style-type: none">• burgemeester of voorzitter veiligheidsregio
Soorten bevoegdheden	<ul style="list-style-type: none">• alle benodigde maatregelen op de betrokken beleidsterreinen• bevelen aan beheerders van (nucleaire) objecten• bepalen maximaal toelaatbare niveaus van radioactieve besmetting van levensmiddelen en van diervoeders die op de markt kunnen worden gebracht

Indeling kernongevallen en bevoegd gezag

- Kernongevallen zijn verdeeld in twee typen: ongevallen met categorie A-objecten en ongevallen met categorie B-objecten:
 - Bestrijding van een ongeval met categorie A-objecten vindt centraal plaats (ministers onder coördinatie van EZ) in samenwerking met het regionale gezag. Onder categorie A-objecten vallen de in werking zijnde concentraties in en buiten Nederland, onderzoeksreactoren, satellieten en schepen die gebruik maken van kernenergie, nucleair defensie materiaal en transporten van hoog radioactieve afvalstoffen van een kernenergiecentrale.
 - Bestrijding van een ongeval met categorie B-objecten vindt decentraal plaats (burgemeester of voorzitter veiligheidsregio), waarbij de minister van EZ kan besluiten het ongeval te bestrijden als een ongeval met een categorie A-object. Onder categorie B-objecten vallen alle andere objecten dan categorie A-objecten waar sprake is van de aanwezigheid van

radioactieve stoffen, zoals installaties voor uraniumverrijking, verwerking en opslag van radioactieve stoffen, locaties (vast en mobiel) waar radioactieve stoffen en bronnen worden gemaakt of gebruikt, en overige transporten.

Europese en internationale alarmering, maatregelen en bijstand

- Namens de minister van EZ informeert de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) onmiddellijk het Internationaal Atoomenergie Agentschap (*International Atomic Energy Agency* IAEA) en (mogelijk) getroffen landen via het IAEA.
- De minister van EZ kan het IAEA of andere landen om bijstand verzoeken.
- De minister van EZ informeert onmiddellijk de Europese Commissie en (mogelijk) getroffen lidstaten inzake een kernongeval en genomen of voorgenomen maatregelen.
- Na een stralingsongeval dat tot significante radioactieve besmetting van levensmiddelen en diervoeders leidt of kan leiden, bepaalt de Europese Commissie de maximaal toelaatbare niveaus van radioactieve besmetting van

levensmiddelen en van diervoeders die op de markt kunnen worden gebracht (bij Verordening, dus direct werkend).

- Europese en internationale bijstand vindt plaats in het kader van de algemene rampenbestrijding, zie de bestuurlijke netwerkaart rampenbestrijding algemeen & handhaving openbare orde.

Nationale coördinatie en nationale maatregelen

- Op centraal niveau berust de coördinatie van de kernongevallenbestrijding bij de minister van EZ (voor zover het de stralingsgerelateerde effecten betreft). De EPAn (Eenheid Planning en Advies nucleair) wordt facilitair ondersteund door het Departementaal Coördinatiecentrum (DCC) van het ministerie van I&M.
- Elke minister kan op zijn terrein de nodige maatregelen treffen (geadviseerd door de EPAn), in overleg met de minister van EZ en met de betrokken voorzitter veiligheidsregio en de commissaris van de Koning, tenzij spoed bedoeld overleg onmogelijk maakt.

Het kan onder meer de volgende maatregelen betreffen:

- toegang van mensen, dieren, planten, goederen tot verontreinigd gebied
- verblijf binnenshuis van mensen en dier
- brengen van mensen, dieren, planten, goederen binnen verontreinigd gebied naar elders binnen of buiten het gebied
- ontsmetten van mensen, dieren, goederen
- verstrekken van beschermende stoffen aan mensen (jodiumprofylaxie, zie hierna Bijlage 6, bestuurlijke aandachtspunten)
- geneeskundig, veterinaire onderzoek
- begraven, verbranden, bewaren, behandelen, vervoeren van lijken
- versnellen afvoer of doorspoelen van verontreinigd oppervlaktewater
- beschermen oppervlaktewater en drinkwatervoorziening
- maatregelen t.a.v. onttrekken primair slib aan slibverwerkingsproces
- verbieden, beperken gebruik oppervlaktewater
- maatregelen telen, oogsten land- en tuinbouwproducten; sluiten van kassen;

weiden, vangen, slachten van dieren en vissen.

- De commissaris van de Koning, de voorzitter veiligheidsregio, de burgemeester, het dagelijks bestuur van het waterschap en van andere openbare lichamen verlenen hun medewerking aan de uitvoering en handhaving van door een minister getroffen maatregelen.
- Zo nodig vindt interdepartementale bestuurlijke coördinatie plaats conform het Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming, zie de bestuurlijke netwerkaart rampenbestrijding algemeen & handhaving openbare orde.

Burgemeester, voorzitter veiligheidsregio

- De (nationale) Eenheid Planning en Advies nucleair (EPAn) beoordeelt de stralingsrisico's, formuleert aanbevelingen en communiceert deze beoordelingen en adviezen naar de voorzitter van de betrokken veiligheidsregio's (of in geval van een ongeval met een B-object: de burgemeester of voorzitter veiligheidsregio).
- Zolang de organisatie op nationaal niveau (waaronder de EPAn) nog niet is opgeschaald, is regionale en lokale besluitvorming gebaseerd op:
 - het regionaal rampenbestrijdingsplan gebaseerd op het Responsplan NPK (Nationaal Plan Kernongevallenbestrijding)
 - de informatie vanuit de betreffende exploitant en informatie vanuit de hulpdiensten ter plaatse.
- De Kernfysische Dienst (KFD) van de Inspectie van Leefomgeving en Transport (ILT) beschikt over direct inzetbare specialisten op het gebied van stralingsbescherming. De KFD kan de getroffen gemeente of veiligheidsregio bijstaan met stralingsmetingen en herstel of afscherming van het radioactieve materiaal. De KFD kan op aanvraag assistentie leveren bij een ongeval met een categorie B-object.
- Bij een ongeval met een categorie B-object kan de burgemeester of voorzitter veiligheidsregio gebruik maken van zijn algemene bevoegdheden ter handhaving van de openbare orde en de openbare veiligheid.

- Een burgemeester of voorzitter veiligheidsregio die bij een ongeval met een categorie B-object maatregelen treft, meldt dat onmiddellijk aan de minister van EZ, aan de minister wie het aangaat en aan de commissaris van de Koning.
- Een voorzitter veiligheidsregio kan bij een ongeval met een categorie A-object ook maatregelen treffen en voorschriften uitvaardigen ten aanzien van de gevolgen (niet jegens de beheerder van een object). Hij meldt dat onmiddellijk aan de minister van EZ, aan de minister wie het aangaat en aan de commissaris van de Koning.
Hij trekt deze voorschriften in en beëindigt de door hem getroffen maatregelen zodra een minister overeenkomstige regels stelt of maatregelen treft, of aan hem meedeelt de voorschriften in te trekken of de maatregelen te beëindigen.

Bevel aan beheerder van object

- Het geven van een bevel aan de beheerder van een categorie A-object is voorbehouden aan de minister van EZ. Indien de gevolgen van het ongeval zich waarschijnlijk zullen beperken tot de veiligheid binnen de betrokken inrichting dan wordt het bevel gegeven tezamen met de minister van SZW. Een burgemeester kan de minister(s) verzoeken van deze bevoegdheid gebruik te maken.
- Het geven van een bevel aan de beheerder van een categorie A-object door de minister van Defensie gebeurt in overeenstemming met de ministers van EZ en van V&J; een burgemeester kan de minister verzoeken van deze bevoegdheid gebruik te maken.
- De burgemeester of voorzitter veiligheidsregio kan op grond van zijn noodbevelsbevoegdheid een bevel geven aan een beheerder van een categorie B-object.

Maatregelzones bescherming bevolking, evacuatie⁸

- Voor een ongeval met een categorie A-object worden – afhankelijk van de gevolgen van het ongeval, zie hierna – voor de bescherming van de bevolking maatregelzones gehanteerd voor

evacuatie, verstrekken van jodiumprofylaxe en schuilen. Bijvoorbeeld (Borssele):

1. evacuatie, 5 km
2. jodiumprofylaxe, 10 km
3. schuilen, 20 km.

- Afhankelijk van de werkelijke ernst van een ongeval kunnen deze afstanden in de responsfase uitgebreid of verkleind worden.
- Afhankelijk van de gevolgen van een ongeval met een kerninstallatie kan volstaan worden met indirecte maatregelen (bijvoorbeeld landbouwmaatregelen, zoals een gasverbod, de controle van voedsel, water en melk) en kunnen directe maatregelen voor de bescherming van de bevolking (evacuatie, jodiumprofylaxe, schuilen) niet nodig zijn.
- Zie verder Bijlage 6, *Bestuurlijke aandachtspunten over afwegingen inzake schuilen of evacuatie.*

Maatregelen ten aanzien van oppervlaktewateren

- Naast maatregelen ten aanzien van oppervlaktewateren bij een ongeval met een categorie A object (zie hierboven), kan een beheerder maatregelen treffen bij een ongeval met een categorie B object. Het betreft onder meer:
 - versnellen afvoer of doorspoelen van verontreinigd oppervlaktewater
 - beschermen oppervlaktewater en drinkwatervoorziening
 - maatregelen t.a.v. onttrekken primair slib aan slibverwerkingsproces
 - verbieden, beperken gebruik oppervlaktewater.
- Over advies door het Watermanagementcentrum Nederland (in casu de Landelijke Coördinatiecommissie Milieuverontreiniging Water LCM), zie de *bestuurlijke netwerkkaart oppervlaktewater en waterkering.*

Relatie met regionaal beleidsteam en commissaris van de Koning

- Op het terrein van de kernongevallenbestrijding sec zijn geen rijksheren aangewezen.

⁸ Bron: Nationaal plan kernongevallenbestrijding, ministerie van Infrastructuur en Milieu, versie 3.0, 2011.

- Toch kunnen in het kader van de kernongevallenbestrijding rijksheren aan zet zijn, namelijk in relatie tot maatregelen op terreinen van andere ministers, *zie desbetreffende bestuurlijke netwerkkarten*.
- Indien een burgemeester of voorzitter veiligheidsregio een maatregel of het optreden van een inspecteur van ILT onverantwoord acht, kan hij:
 - op grond van zijn eigen noodbevoegdheden binnen het domein van openbare orde en veiligheid een bevel geven of voorschriften uitvaardigen en daarbij binnen dat kader dwingend bijsturen
 - aan de commissaris van de Koning verzoeken te interveniëren. De commissaris kan een aanwijzing geven inzake samenwerking of – voor wat betreft de maatregelen zelf – overleg voeren met die andere partij of ‘bovenlangs’ verzoeken jegens die andere partij dwingend op te treden.
- Vice versa, als de inspecteur een maatregel van een burgemeester of voorzitter veiligheidsregio onverantwoord acht, kan hij verzoeken dat de commissaris ingrijpt. Een minister, in het bijzonder de minister van EZ, kan aan de minister van V&J verzoeken in te grijpen.

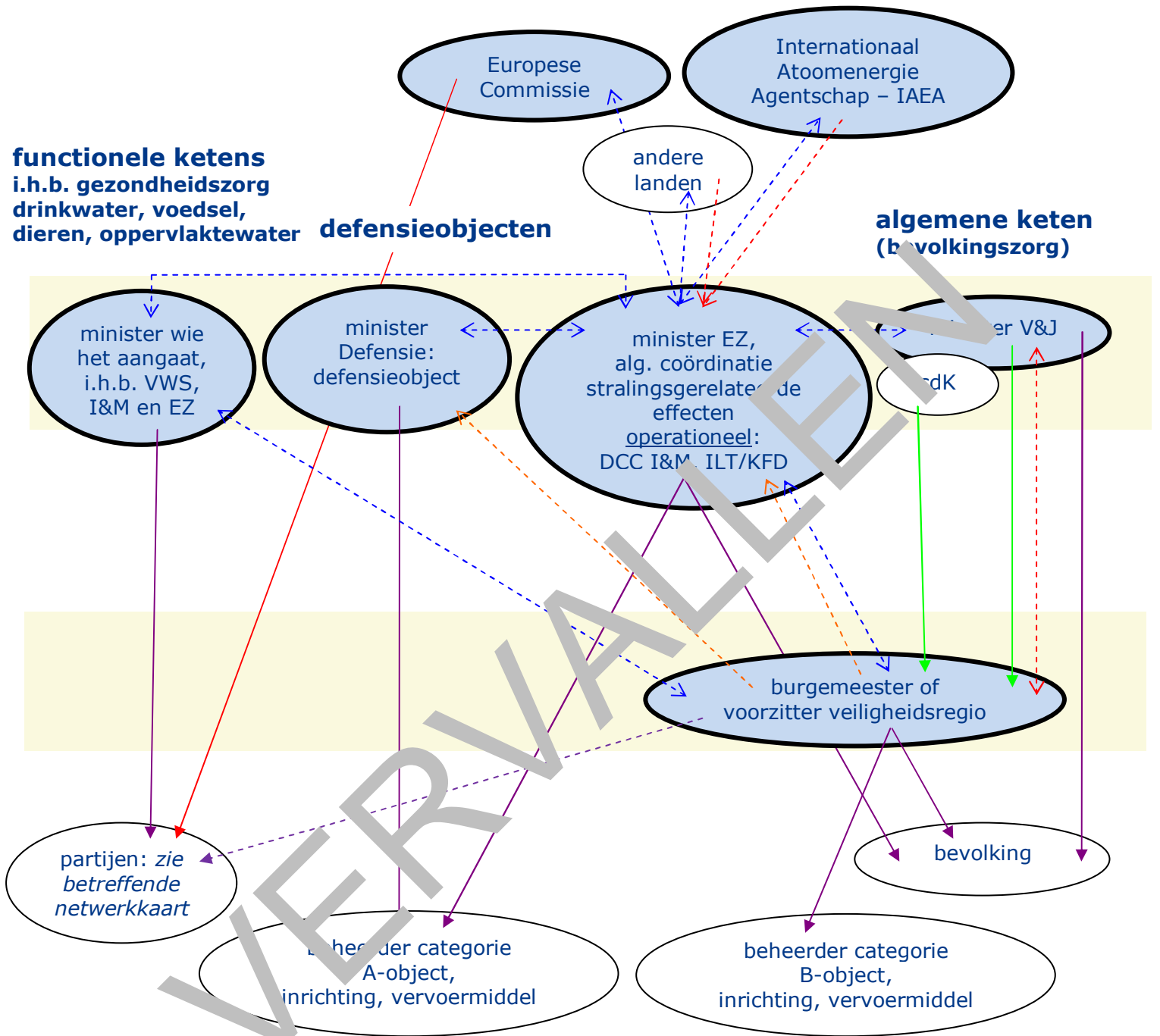
VERVALLEN

kernongevallenbestrijding algehele coördinatie

**functionele ketens
i.h.b. gezondheidszorg
drinkwater, voedsel,
dieren, oppervlaktewater**

defensieobjecten

**algemene keten
(b.v. volkingszorg)**

- - - - -> Informatie en afstemming
- - - - -> Bijstand
- - - - -> Maatregelen jegens bevolking / bedrijven
- - - - -> Maatregelen EU
- - - - -> Verzoek treffen van maatregelen jegens beheerder A-object door burgemeester
- - - - -> Maatregelen voorzitter veiligheidsregio totdat betreffende minister optreedt of corrigeert
- - - - -> Bestuurlijk toezicht, tevens onderlinge informatie

DCC
Departementaal Coördinatiecentrum
ILT
Inspectie Leefomgeving en Transport
KFD
Kernfysische Dienst (van ILT)

NB 1. Voor Europese en internationale bijstand, zie de bestuurlijke netwerkkaart rampenbestrijding algemeen & handhaving openbare orde.

NB 2. Inspecteur van ILT fungeert niet als rijksheer, vertegenwoordigt niet de minister in het (R)BT.

Bijlage 6: bestuurlijke aandachtspunten kernongeval

Bestuurlijke maatregelen

- Een incident waarbij straling vrijkomt kan gevolgen hebben voor verschillende sectoren, waaronder de volksgezondheid, de voedselketen, drinkwater en oppervlaktewater.
- Het is essentieel dat een totaalbeeld wordt gevormd van alle directe effecten en neveneffecten met knelpunten, geplaatst in een tijdbalk:
 - feiten: na hoeveel tijd zijn waargenomen problemen te verwachten
 - netwerk: welke sectoren en ketens zijn getroffen en bepaal (aan de hand van de betreffende netwerkkaart) wie in een keten verantwoordelijk is voor het treffen van maatregelen
 - netwerk: bepaal de rol van het openbaar bestuur en de maatregelen die van het bestuur worden verwacht.
- Naast beschermingsmaatregelen voor en mogelijke evacuatie van de bevolking is het van groot belang bij het treffen van maatregelen risico's voor hulpverleners te kennen en te vermijden.
- Het opmerkte blijven van de hulpdiensten en van de brede crisisorganisatie hangt nauw samen met informatie over en maatregelen ten behoeve van gezinnen van hulpverleners en leden van crisisstaven.

De locatie van de crisisorganisatie zelf is afhankelijk van het incident en windrichting.
- Bij een groter kernongeval zal grote en onmiddellijke vraag ontstaan naar jodiumtabletten (jodiumprofylaxe). Dit zal niet altijd een oplossing zijn, zoals bij nucleair defensiemateriaal of afgewerkte splijtstofstaven.
- Problemen ten aanzien van beschikbaarheid en distributie van jodiumtabletten zullen leiden tot grote onrust. Het regelen van beschikbaarheid en distributie tezamen met begeleidende informatie over gebruik, nut en noodzaak is cruciaal.

Evacuatie en schuilen⁹

In aanvulling op de vermelde maatregelzones zijn de volgende afwegingen aan de orde:

- Als de lozing van korte duur zal zijn of als het evacuatieproces niet tijdig kan worden afgerond waardoor de bevolking (onbeschermd) blootgesteld kan worden aan ioniserende straling, kan de maatregel schuilen effectiever zijn.
- Na afloop van de lozing moet altijd worden nagegaan of evacuatie alsnog nodig is, want:
 - Na een aantal uren is de blootstelling in huis door het binnendringen van de (besmette) buitenlucht niet veel minder dan buitenshuis.
 - Enige tijd nadat een radioactieve wolk is gepasseerd, kan de blootstelling binnenshuis zelfs groter zijn dan buiten.
 - Na het overtrekken van de wolk dienen de ramen en deuren daarom weer te worden om te voorkomen dat binnen de blootstelling hoger wordt dan buiten.
- Naar aanleiding van een slingsongeval of – dreiging kan spontane evacuatie ontstaan.
 - Sluit zoveel mogelijk aan op de spontane evacuatie.
 - Een spontane evacuatie kan de gecoördineerde activiteiten voor de uitvoering van een evacuatie (verkeerscontrole toe- en afvoer routes) en de controle op de algehele situatie belemmeren. Het kan tevens tot een blootstelling van het publiek aan ioniserende straling leiden.

Zichtbaarheid
bestuur, media en
informatieve voorziening

- Een incident waarbij straling vrijkomt kan leiden tot (grote) maatschappelijke onrust.
- De feitelijke straling en de verspreiding daarvan kan sterk verschillen afhankelijk van het object, het incident en weersomstandigheden, maar in alle gevallen is crisiscommunicatie cruciaal.
- Crisiscommunicatie is ook cruciaal indien er *geen* sprake zou zijn van risico's.
- Jegens slachtoffers en verwanten en ten aanzien van de bevolking in het algemeen: ook indien sprake is van een ongeval met een categorie A-object is de directe zichtbaarheid van burgemeester en voorzitter veiligheidsregio als boegbeeld openbaar bestuur essentieel.

⁹ Bron: Nationaal plan kernongevallenbestrijding, ministerie van Infrastructuur en Milieu, versie 3.0, 2011.

Coördinatie

- Burgemeester / voorzitter veiligheidsregio: draag zorg voor coördinatie met de betrokken sectoren en organisaties (waaronder de rijksheren) op grond van het overzicht van effecten / neveneffecten.
- Betrokken functionele ketens: stem maatregelen af met het openbaar bestuur.
- Bij een kernongeval fungeert een burgemeester of voorzitter veiligheidsregio in twee verschillende ketens (algemeen en functioneel: kernongevallenbestrijding).
- Bij een ongeval met een categorie A-object zal de voorzitter veiligheidsregio te maken hebben met (en gehouden zijn aan) maatregelen van ministers elk op hun terrein en met de commissaris van de Koning namens de minister van V&J.
- Is de commissaris van de Koning geïnformeerd over ontwikkelingen?
- Is de rechtstreekse lijn van commissaris met burgemeester / voorzitter van minister beschikbaar?
- Burgemeester / voorzitter veiligheidsregio: bewaak de coördinatie met de Onderzoeksraad voor Veiligheid en betrokken inspecties.

7 Infectieziekte

Versie april 2012

crisistypen	<ul style="list-style-type: none">• (dreigende) infectieziekte, waaronder op de mens overdraagbare dierziekte (zoönose).
bevoegd gezag	<ul style="list-style-type: none">• burgemeester• voorzitter veiligheidsregio• minister VWS• minister I&M• minister EZ (bij zoönosen: maatregelen ten aanzien van de dierziekte).
soorten maatregelen	<p>algemeen:</p> <ul style="list-style-type: none">• maatregelen ten aanzien van individuen• maatregelen ten aanzien van gebouwen, terreinen, goederen en waren• verdeling van vaccins en therapeutische farmaproducten• maatregelen bij Europese buiten- en binnengrenzen schepen en luchtvaartuigen, (lucht)havens:• maatregelen ten aanzien van schepen of luchtvaartuigen• maatregelen ten aanzien van personen en goederen na aankomst op of luchtvaartuig• maatregelen ten aanzien van vervoers- en (lucht)havenexploitanten <p>maatregelen ter wering, preventie en bestrijding van zoönosen</p>

Algemeen

- De dagelijkse omstandigheid van relatief veel voorkomende infectieziekten moet worden onderscheiden van een situatie waarin sprake is van ernstige infectieziekten die een bestaande interventie vereisen.
- Afhankelijk van de infectieziekte, kan één enkel geconstateerd (of waarschijnlijk) geval reeds op een epidemie duiden, vanwege mogelijk vele niet bekende besmettingen.
- Infectieziekten zijn verdeeld in vier groepen, A, B1, B2 en C, met afnemende graad van gevaar; de minister van VWS kan een nieuwe ziekte inschalen (in een groep indelen) en een bestaande ziekte opschalen (in een hogere groep plaatsen).
- Onder groep A vallen vier ziekten: pokken, polio, SARS en virale hemorrhagische koorts.

- Optreden vindt plaats conform de richtlijnen en draaiboeken van het RIVM - Centrum Infectieziekten-bestrijding (CIb).
- Een infectieziekte kan ook zijn oorsprong vinden in een dierziekte die overdraagbaar is op mensen (zoönose).

Bevoegd gezag

- De minister van VWS geeft leiding aan de bestrijding van een (dreigende) epidemie van een infectieziekte behorend tot groep A. De voorzitter veiligheidsregio draagt zorg voor de bestrijding van een (dreigende) epidemie van een infectieziekte behorend tot groep A. De minister kan de voorzitter van de veiligheidsregio opdragen hoe de bestrijding ter hand te nemen, waaronder begrepen het opdragen tot het toepassen van maatregelen waartoe de voorzitter bevoegd is.

- De burgemeester geeft leiding aan de bestrijding van de infectieziekten behorend tot groep B1, B2 en C.

De burgemeester die het aangaat kan de minister verzoeken de bestrijding van een infectieziekte behorend tot groep B1 of B2 over te nemen; de burgemeester voert uit.

- De minister van VWS kan bevelen (een 'opdracht' of 'aanwijzing' is een bevel) geven aan een burgemeester:
 - ten aanzien van lijkbezorging, en
 - in geval van taakverwaarlozing bij bestrijding van infectieziekten behorend tot groep B1, B2 en C bij ernstig gevaar voor de volksgezondheid.

- De minister van I&M kan bevelen geven aan de gezagvoerder van een schip of een luchtvaartuig inzake de (lucht)haven van aankomst.

De burgemeester – of voorzitter veiligheidsregio ten aanzien van een infectieziekte behorend tot groep A – kan maatregelen treffen inzake passagiers en goederen, zie hierna.

De minister van VWS kan bevelen geven aan burgemeester of voorzitter veiligheidsregio ten aanzien van optreden jegens:

- een vervoers- en (lucht)haven-exploitant of burgerexploitant deel militaire luchthaven (burgermedegebruik), en
- de gezagvoerder betreffende de gezondheidsverklaringen aan de hand van de gegevens.
- De minister van I&M – in overstemming met de minister van EZ – kan vrijstelling verlenen voor toepassing van een verboden biocide, zie hierna.
- De minister van EZ is bevoegd gezag ten aanzien van overleg, preventie en bestrijding van een zoönose voor wat betreft de maatregelen ten aanzien van de dierziekte. De minister van VWS treft de maatregelen ten aanzien van de infectieziekte.

Nationale afstemming

- De minister van VWS (voor hem de DG Volksgezondheid) voert Bestuurlijk afstemmingsoverleg infectieziekte-bestrijding (BAO) met onder meer de betrokken burgemeesters en voorzitters veiligheidsregio.

Hij kan andere ministeries daarbij betrekken met het oog op maatregelen die hun beleidsterreinen raken.

- In geval van een zoönose kan het Bestuurlijk afstemmingsoverleg zoönosen (BAO-Z) bijeenkomen. Hierin is ook het ministerie van EZ vertegenwoordigd. Het BAO-Z adviseert beide bewindspersonen (VWS en EZ).
- De adviezen van beide overlegorganen kunnen ter verdere afstemming worden voorgelegd aan de interdepartementale commissie Crisisbeheersing (ICCB) en de ministeriële commissie Crisisbeheersing (MCCB) met het oog op neveneffecten van maatregelen of het treffen van maatregelen (de afweging tussen maatregelen en neveneffecten), wijze van uitvoering en crisis-communicatie. Dat verandert echter niet de bevoegdheidsstructuur; de ICCB en MCCB als zodanig zijn niet bevoegd.

Maatregelen

- Maatregelen kunnen onder meer zijn:
 - personen ter isolatie opnemen in een daartoe door de minister van VWS aangewezen ziekenhuis (de burgemeester kan handhavend optreden tegen het ziekenhuis) en onderzoek gelasten
 - opleggen quarantaine

NB. isolatie heeft betrekking op mensen waarbij besmetting is vastgesteld of wordt vermoed, terwijl quarantaine betrekking heeft op mensen die mogelijk besmet zijn vanwege contact met een besmet of vermoedelijk besmet persoon

 - verbod verrichten werkzaamheden
 - maatregelen inzake gebouwen, terreinen (sluiten) en vervoermiddelen (gebruik, verbod betreden), gebouwen, goederen en vervoermiddelen (ontsmetten), waren (vernietigen); op grond hiervan kunnen onder meer scholen worden gesloten en evenementen worden afgelast
- De minister van I&M kan een (lucht)haven aanwijzen voor aankomend schip of luchtvaartuig.
- De burgemeester – of voorzitter veiligheidsregio ten aanzien van een infectieziekte behorend tot groep A – kan maatregelen treffen ten aanzien van de

toelating tot of de onttrekking aan het vrije verkeer van personen en goederen van het schip of luchtvaartuig nadat het is aangekomen (dat wil zeggen: of de passagiers of goederen van boord mogen en of anderen aan boord mogen).

- De burgemeester of voorzitter veiligheidsregio kan bevelen geven aan vervoers- en (lucht)haven-exploitanten ten aanzien van het geven van voorlichting, het treffen van technisch-hygiënische maatregelen, meewerken aan onderzoek van reizigers naar de aanwezigheid van infectieziekten, controle op aanwezigheid van besmetting, sluiten van gebouwen of terreinen en ontsmetting.
- Voor verdergaande maatregelen inzake vervoer en havens kan de minister van I&M zijn daartoe bestemde noodbevoegdheden aanwenden.
- Ter bestrijding van vectoren (insecten, andere dieren, planten of substanties die drager kunnen zijn van een ziekte) kan de minister van I&M in overeenstemming met de minister van EZ vrijstelling verlenen voor het gebruik van een verboden biocide.
- Maatregelen bij de Europese binnen- en buitengrenzen vanwege gevaar voor de volksgezondheid worden getroffen door lidstaten in het kader van het Europese recht.
- De minister van EZ kan vergaande maatregelen treffen ter wering en bestrijding van een zoönose voor wat betreft de dierziekte, zoals vervoersverboden, sluiting van markten, opstellen en ruimen *zie verder de bestuurlijke netwerkkaart dierziekte*.

GGD

- De regionale gezondheidsdienst (met de – historische – naam gemeentelijke gezondheidsdienst, GGD) informeert de burgemeester, voorzitter veiligheidsregio en de Inspectie voor de gezondheidszorg (IGZ) en meldt het geval aan het RIVM, Centrum infectieziektebestrijding.
- De burgemeester treft maatregelen niet dan na advies van de GGD; maatregelen worden door – of onder aanwijzing van – de GGD uitgevoerd.

Vaccins, vaccinatie

- De minister van VWS kan regels stellen over de verdeling van vaccins en therapeutische farmaproducten bij beperkte beschikbaarheid of als ten behoeve van de bestrijding van een infectieziekte behorend tot groep A prioriteiten moeten worden gesteld.
- De minister stemt dit af met de minister van V&J ten aanzien van de openbare orde en veiligheidsaspecten.
- Nederland kent geen algemene vaccinatieplicht, met uitzondering van van vaccinatie van militairen. Vaccinatie van kinderen tegen de wil van ouders is voogd kan in individuele gevallen plaatsvinden.
 - op grond van een kinderbescherming maatregel, of
 - bij kinderen van 12 tot en met 15 jaar (onder meer) teneinde ernstig nadeel voor de patiënt te voorkomen.

Veiligheidsregio, minister VWS en Inspectie voor de gezondheidszorg (IGZ)

- De burgemeester en voorzitter veiligheidsregio maken zowel deel uit van de functionele keten infectieziektebestrijding, als van de algemene keten (openbare orde en generieke openbare veiligheid – rampenbestrijding). Dat houdt in dat de aansturing door de minister van VWS plaats vindt binnen zijn functionele keten.
- De directeur publieke gezondheid adviseert de burgemeester(s) of voorzitter veiligheidsregio, indien in de algemene keten opschaling plaatsvindt naar grip 3 of 4.

De directeur publieke gezondheid vervult dan de functie van operationeel leider in de witte kolom, *zie de bestuurlijke netwerkkaart geneeskundige hulpverlening algemeen*.

- In niet-acute situaties kan de minister van VWS – al dan niet op advies van de IGZ – bevelen geven aan zorgaanbieders.
- In dringende omstandigheden kan de IGZ-inspecteur bevelen geven aan zorgaanbieders.
- Voor de rol van de IGZ-inspecteur als rijksheer, *zie de bestuurlijke netwerkkaart geneeskundige hulpverlening algemeen*.

Openbaar ministerie

- De burgemeester informeert direct de officier van justitie vanwege de rechterlijke toetsing

van maatregelen van isolatie, medisch onderzoek of quarantaine.

Europese Unie en Verenigde Naties

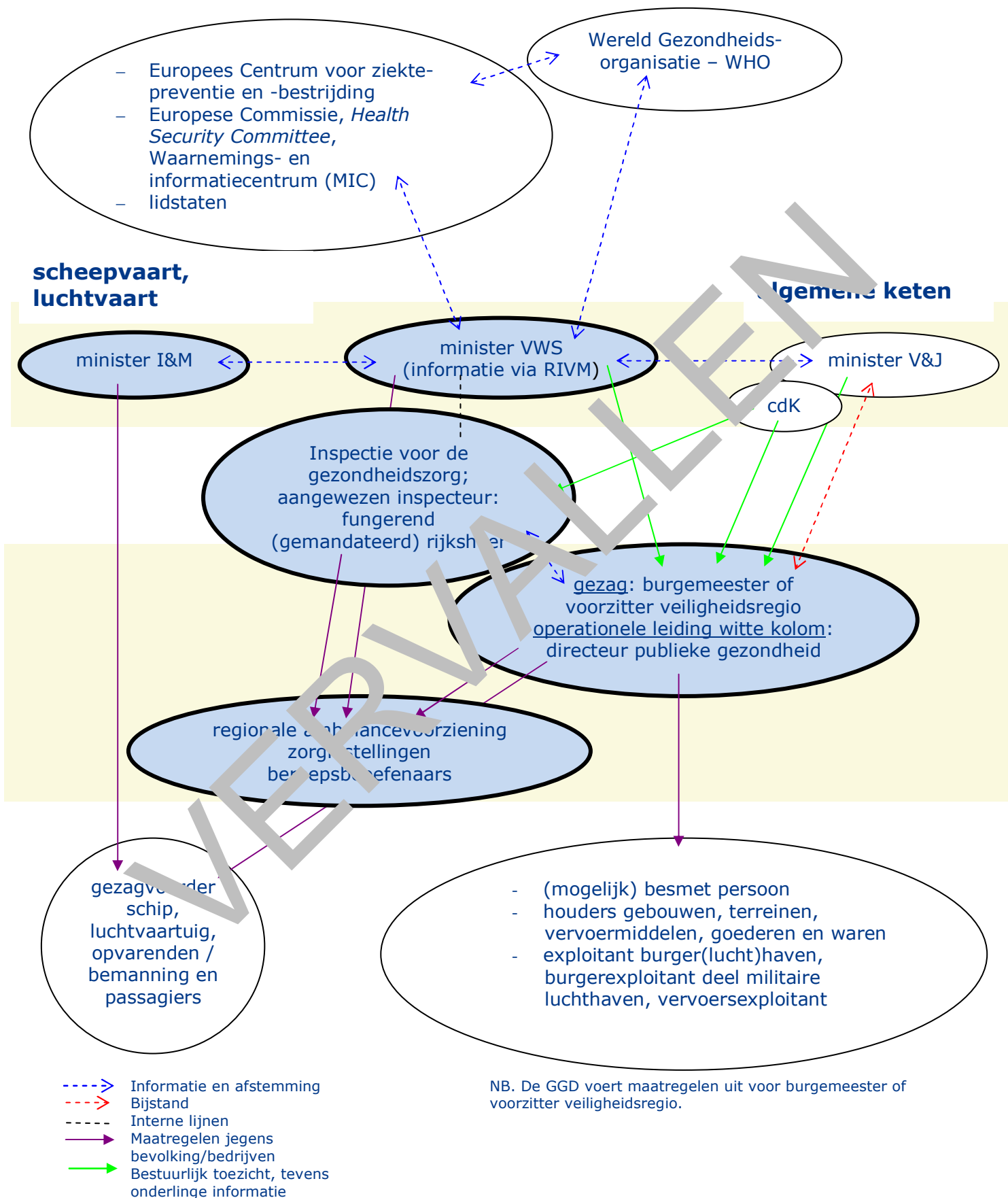
- Het Europees Centrum voor ziektepreventie en -bestrijding (*European Centre for Disease Prevention and Control* – ECDC) is het Europese expertisecentrum voor infectieziekten. Zijn taak is het opsporen en risicobeoordelen van en het informeren over infectieziekten.
- Het EU *Health Security Committee* (HSC) kent geen formele status. Het doel van het HSC is afstemming van maatregelen, maar die

afstemming is niet verplicht en de uitkomst is niet dwingend.

- Het algemene EU-mechanisme voor bijstand via het Waarnemings- en informatiecentrum / *Monitoring and Information Centre* (MIC) kan ook worden benut voor medische bijstand.
- De Wereld Gezondheidsorganisatie (WHO) heeft onder meer tot taak (in nauwe samenwerking met lidstaten): risicobeoordeling, vaststelling van een noodsituatie, het geven van informatie en aanbevelingen en het bieden van assistentie.

VERVALLEN

infectieziektebestrijding

Bijlage 7: bestuurlijke aandachtspunten infectieziekte

Bestuurlijke maatregelen

- Een infectieziekte kan maatschappelijk ontwrichtend werken.
Naast de bestrijding van de ziekte zelf is het daarom essentieel een beeld te hebben van maatschappelijke effecten / neveneffecten met knelpunten, geplaatst in een tijdbalk:
 - feiten: na hoeveel tijd zijn waar problemen te verwachten, bijvoorbeeld indien mensen niet meer naar hun werk gaan of indien scholen worden gesloten.
 - netwerk: welke sectoren / keten zijn getroffen en bepaal (aan de hand van de betreffende netwerkkaart) wie in een keten verantwoordelijk is voor het treffen van maatregelen
 - netwerk: bepaal de rol van het openbaar bestuur en de maatregelen die van het bestuur worden verwacht.
- Zijn maatregelen in andere sectoren mogelijk waardoor de kans op besmetting wordt verkleind zodat de hoeveelheid mensen die tegelijkertijd een beroep kunnen doen op de medische sector afneemt? Dat wil zeggen: verlengen van de klokgrafiek of *bell curve*, daarmee verlagen van de piek.
- vaccinatie: bij tekort aan vaccins zullen prioriteiten moeten worden gesteld, hetzij nationaal, hetzij decentraal.
Ook indien het goed is onderbouwd, zal dit leiden tot onbegrip en mogelijk vormen van burgerlijke ongehoorzaamheid.

Zichtbaarheid bestuur, media en informatievoorziening

- Essentieel is de afstemming tussen VWS en gemeenten/regio's over wie wat zegt.
Indien VWS (of RIVM) in een gebied de bevolking informeert, dient dit ten minste te zijn afgestemd met de betreffende gemeenten of regio's.
- In het algemeen voor gemeenten en regio's: wees bedacht wat wel en wat niet gezegd kan worden ter aanvulling op informatie van de centrale overheid.
- Wees zeer proactief ten aanzien van het (doorlopend) informeren van de bevolking ook indien *geen sprake* zou zijn van risico's.
- Tijdig, open en laagdrempelig optreden van de burgemeester kan de-escalierend werken.

Is de burgemeester voldoende zichtbaar?
Dat is met name cruciaal indien er sterfgevallen zijn.

Coördinatie

- Afstemming tussen rijksheer VWS en gemeenten/regio over uitvoering van VWS maatregelen is nodig, in het bijzonder bespreken van mogelijke fricties:
 - is het mogelijk landelijke maatregelen regionaal specifiek uit te voeren om onnodige problemen te voorkomen?
- Afstemming met EZ (via rijksheer) is nodig in geval van een zoönose.
- Burgemeester / voorzitter veiligheidsregio: draag zorg voor coördinatie met de betrokken sectoren en organisaties (waaronder de rijksheren) op grond van het 'overzicht' van effecten / neveneffecten met name waar de continuïteit van de levering van diensten en producten op het spel staat.
- Betrokken functionele keten: stem maatregelen af met het openbaar bestuur.
- Een burgemeester of voorzitter veiligheidsregio fungeert in twee verschillende ketens (algemeen en functioneel) infectieziektebestrijding) en heeft zowel met de minister van VWS te maken als met de commissaris van de Koning namens de minister van V&J.
Bovendien kan hij te maken krijgen met maatregelen van de minister van I&M.
Is de commissaris van de Koning geïnformeerd over ontwikkelingen?
Is de rechtstreekse lijn van commissaris met burgemeester / voorzitter en minister beschikbaar?
- Burgemeester / voorzitter veiligheidsregio: bewaak de coördinatie met de Onderzoeksraad voor veiligheid en betrokken inspecties.

VERVALLEN

8 Dierziekte

Versie oktober 2013

crisistypen	<ul style="list-style-type: none">• (dreigende) ernstige dierziekte
bevoegd gezag	<ul style="list-style-type: none">• Europese Commissie en Raad• minister EZ• burgemeester of voorzitter veiligheidsregio (alleen ten aanzien van de gevolgen voor de openbare orde)
soorten maatregelen	<ul style="list-style-type: none">• eigen maatregelen houder van dier• maatregelen om dierziekte te weren• maatregelen om dierziekte te bestrijden• handhaving openbare orde

Dierziekten algemeen

- De afhandeling van milde en relatief veel voorkomende dierziekten moet worden onderscheiden van de situatie waarin sprake is van een ernstige dierziekte die een bestuurlijke interventie vereist.
- De rijksoverheid van EZ verschaft aan een betrokken veiligheidsregio duidelijkheid over de aard van een ziekte en over de maatregelen die EZ treft.

Eigen maatregelen

- De houder van dieren dient maatregelen te treffen ter voorkoming van besmetting en verspreiding of ter beperking of voor het ongedaan maken van omvangrijke gevolgen.

Bevoegd gezag

- De bestrijdingsrichtlijnen voor een aantal besmettelijke dierziekten liggen vast in Europese regelgeving en Nederland is verplicht die richtlijnen te volgen. Voor de Nederlandse overheid is wel enige ruimte om de bestrijding aan te passen aan de lokale situatie.
- Het optreden door de overheid bij een dierziekte is gecentraliseerd: voorbehouden aan de minister van EZ en voor enkele besluiten aan de Europese Commissie en Raad. Daarnaast kunnen Commissie en Raad in

geregelde gevallen maatregelen van een lidstaat wijzigen of intrekken.

- De rol van de burgemeester of voorzitter veiligheidsregio is beperkt tot (mogelijke) gevolgen voor de openbare orde (optreden bij een dreigende verstoring van de openbare orde met inbegrip van het trachten te voorkomen van een verstoring en optreden bij een daadwerkelijke verstoring van de openbare orde).
- Als Defensie optreedt ter ondersteuning van de Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit, staan deze eenheden onder het gezag van de burgemeester of voorzitter veiligheidsregio.

Regionaal crisiscentrum EZ

- Een regioambassadeur van een vestiging van de directie Regio en Ruimtelijke Economie van EZ geeft leiding aan een Regionaal Crisiscentrum EZ, coördineert de werkzaamheden van de uitvoerende diensten en draagt zorg voor de bestuurlijke afstemming met decentrale bestuurders in de algemene keten.
- De Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA) is vertegenwoordigd in een Regionaal Crisiscentrum (RCC) en draagt zorg voor de uitvoering van bestrijdingsmaatregelen. Beleidsmatige kwesties worden zo nodig door de regioambassadeur voorgelegd aan het ministerie in Den Haag.

Dierziektebestrijdingsbeleid

- Het beleid ten aanzien van de bestrijding van besmettelijke dierziekten is gewijzigd:
 - bij een toekomstige uitbraak van bestrijdingsplichtige dierziekten worden zo min mogelijk onbesmette (gezonde) dieren gedood en vernietigd
 - bij een uitbraak wordt ernaar gestreefd om zo snel mogelijk over te gaan tot vaccinatie ('noodvaccinatie voor het leven'); daardoor zullen (grootschalige) preventieve ruiming minder vaak nodig zijn dan bij eerdere epidemieën
 - niet bij elke ziekte / diersoort / vaccin zijn noodvaccinaties effectief; dan zijn (grootschalige) ruiming toch nodig – de aanpak van 'noodvaccinatie voor het leven' is nu mogelijk voor mond- en klauwzeer (MKZ) en klassieke varkenspest (KVP)
 - conform de Europese regelgeving blijft de basis van het huidige beleid dat op bedrijven waar een infectie is aangetoond alle voor de ziekte gevoelige dieren worden geruimd
 - onmiddellijk na het bekend worden van een uitbraak wordt voor heel Nederland gedurende 72 uur een algeheel vervoersverbod afgekondigd, geldend voor alle landbouwhuisdieren en paarden op alle veehouderijen
 - tijdens dit vervoersverbod worden gevoelige dieren op bedrijven in een straal van 1 km rondom de eerste uitbraak en die op bedrijven waarmee het besmette bedrijf een risicovol contact heeft gehad preventief geruimd
 - na deze 72 uur wordt iedere dierziekte bestreden conform de raai boeken en specifieke EU-richtlijnen

Maatregelen

- Maatregelen om besmettelijke dierziekten te weren kunnen onder meer zijn:
 - verbieden invoer, reiniging / ontsmetting vervoermiddelen, reiniging / ontsmetting of vernietiging verpakkingsmateriaal, weer buiten Nederland brengen of doden en vernietigen, producten weer buiten Nederland brengen of behandelen zodat zij geen gevaar meer opleveren of vernietigen

- Maatregelen ter bestrijding van besmettelijke dierziekten kunnen onder meer zijn:
 - vervoersverbod (*standstill*)
 - instelling beschermings- en toezichtsgebieden
 - regels ter voorkoming van overbrenging van een besmettelijke dierziekte, zoals het opsluiten van dieren, behandelen / onschadelijk maken producten van dierlijke oorsprong, diervoeder en vervoermiddelen, het betreden van bedrijven, fokken en export
 - schorsing van markten, sluiting van diergaarden of vergelijkbare plaatsen en of deze verbieden in men niet wordt voldaan aan te stellen regels
 - verdere maatregelen tot bestrijding besmettelijke dierziekte, zoals afzonderen dieren, opstellen, plaatsen in waar beschermingsborden, doden van zieke en verdachte dieren, reinigen en ontsmetten van gebouwen, behandelen van dieren of producten
 - toepassing van een aantal van deze maatregelen op dieren die niet lijden aan een besmettelijke dierziekte, of niet van besmetting met een dergelijke dierziekte worden verdacht, maar die zodanige ziekteverschijnselen vertonen dat die dieren of de van die dieren afkomstige producten een gevaar voor de diergezondheid of volksgezondheid kunnen opleveren
 - maatregelen ten aanzien van dieren die niet worden gehouden (in het wild levende dieren)

Milieu-incident

- Voor maatregelen in geval van een milieu-incident waardoor dieren (vermoedelijk) schadelijke stoffen hebben binnengekregen, *zie de bestuurlijke netwerkkaart voedsel*. De daar genoemde maatregelen zijn overigens niet beperkt tot risico's voor de volksgezondheid; het kan ook risico's voor milieu en dieren betreffen.
- Voor maatregelen bij een kernongeval, *zie de bestuurlijke netwerkkaart kernongeval*.

Diervoeders

- De Europese Commissie en de minister van EZ kunnen maatregelen treffen ten aanzien van

diervoeders, *zie de bestuurlijke netwerkkaart voedsel*.

Zoönose

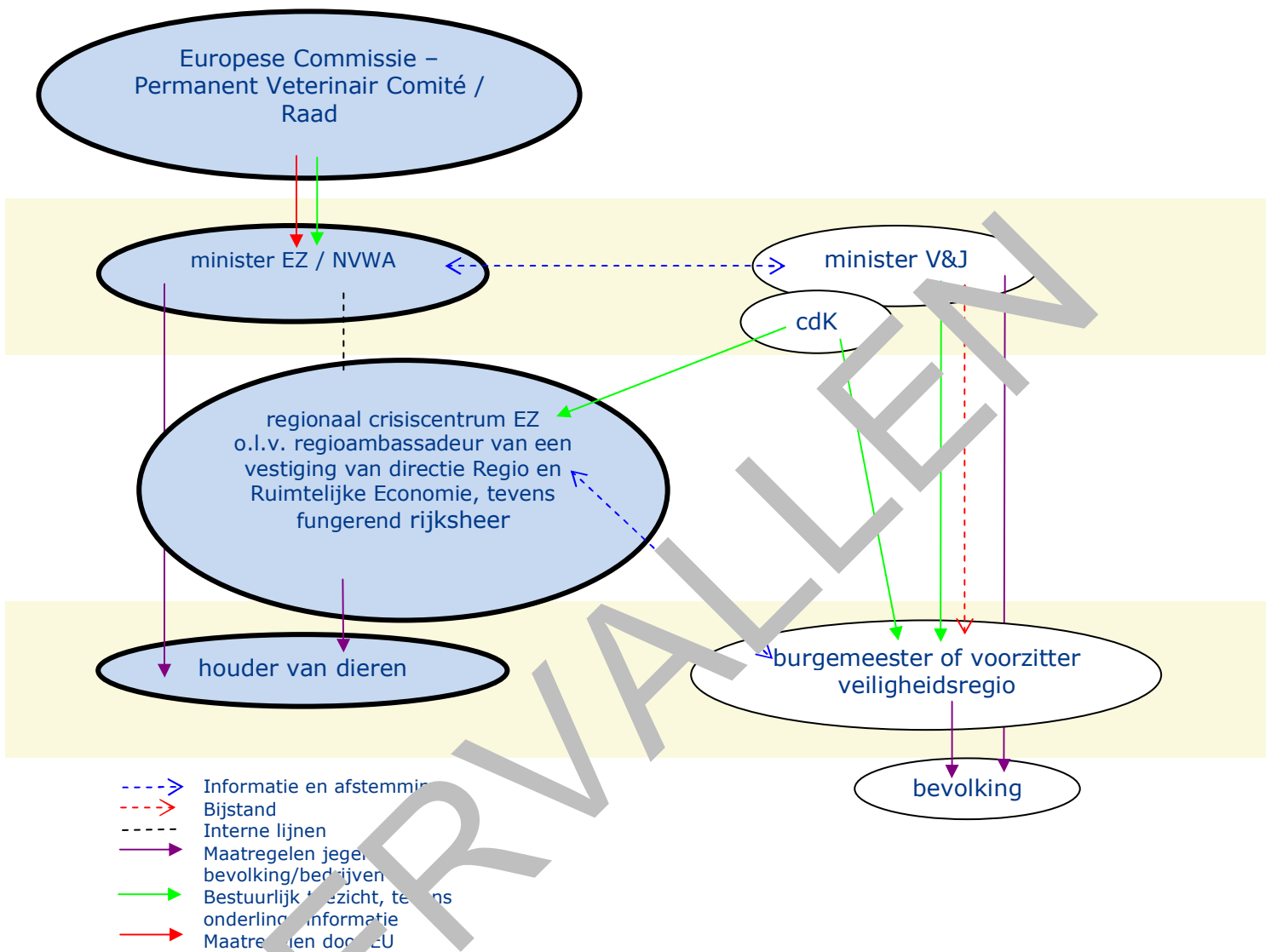
- Bij een op de mens overdraagbare dierziekte (zoönose) kan de minister van VWS of de burgemeester of voorzitter veiligheidsregio maatregelen treffen ter bestrijding van de infectieziekte bij mensen, *zie de bestuurlijke netwerkkaart infectieziekte*.
- De dierziektebestrijding blijft de verantwoordelijkheid van de minister van EZ.
- In geval van een zoönose kan op nationaal niveau het Bestuurlijk Afstemmingsoverleg Zoönosen (BAO-Z) bijeenkomen. Hierin zijn naast VWS en EZ de betrokken burgemeesters of voorzitter veiligheidsregio vertegenwoordigd (tezamen met IGZ, NVWA, RIVM/Cib, GGD, VNG). Het BAO-Z adviseert de bewindspersonen van zowel VWS als EZ.

Relatie met regionaal beleidsteam en commissaris van de Koning

- Hoewel niet als zodanig aangewezen op het terrein van dierziekten, fungeert de regioambassadeur van een vestiging van directie Regio en Ruimtelijke Economie als rijksheer voor EZ: hij vertegenwoordigt de minister in een regionaal beleidsteam.
- Voor de relatie rijksheer EZ – commissaris van de Koning, *zie de bestuurlijke netwerkkaart rampenbestrijding algemeen & handhaving openbare orde*.
- Indien een burgemeester of voorzitter veiligheidsregio een maatregel of het optreden van de rijksheer van EZ onverantwoord acht, kan hij:
 - op grond van zijn eigen noodbevoegdheid binnen het domein van openbare orde en veiligheid een bevel geven of voorschriften uitvaardigen en daarbij binnen dat kader die rijksheer dwingend bijsturen
 - van de commissaris verzoeken te interveniëren. De commissaris kan een aanwijzing geven inzake samenwerking of – voor wat betreft de maatregelen zelf – overleg voeren met de rijksheer of ‘bovenlangs’ verzoeken jegens de rijksheer dwingend op te treden.
- Vice versa, als de rijksheer van EZ een maatregel van een burgemeester of voorzitter van een veiligheidsregio onverantwoord acht, kan hij verzoeken dat de commissaris ingrijpt. De minister van EZ kan aan de minister van V&J verzoeken in te grijpen.

functionele keten dierziekten

algemene keten

Bijlage 8: bestuurlijke aandachtspunten dierziekte

Bestuurlijke maatregelen

- De uitvoering van de maatregelen zelf is operationeel, niet bestuurlijk.
Het kan wel gevolgen hebben die een bestuurlijke afweging door burgemeester of voorzitter veiligheidsregio vergen, namelijk indien prioriteiten moeten worden gesteld vanwege beperkte middelen – bijvoorbeeld indien tegelijkertijd een groot evenement plaatsvindt.
- Houd bij maatregelen in geval van een dierziekte rekening met ontduikingsgedrag, bijvoorbeeld spoedvervoer en slacht.
- In geval van verzet tegen EZ maatregelen kan sprake zijn van (dreigende) verstoring van de openbare orde.
Ook stress en onzekerheid over compensatie kan leiden tot maatschappelijke onrust en verzet tegen maatregelen.
De handhaving van de openbare orde moet echter zo min mogelijk op aan ten koste van begrip voor de situatie waarin getroffen bedrijven en gezinnen zich bevinden.
- Waar gemeenten/veiligheidsregio's geen invloed hebben op maatregelen en eventuele schadevergoeding door de centrale en Europese overheid, kunnen gemeenten en regio's op ander vlak wel ondersteuning bieden en betrokkenheid creëren, bijvoorbeeld met psychosociale hulp.
- Wie stelt een schadeloket in? Is er één centraal loket of zijn er meerdere loketten decentraal?
Gemeenten of regio's kunnen een schadeloket inrichten ter facilitering van getroffen bedrijven, maar duidelijk moet zijn dat gemeenten of regio's zelf niet garant staan voor vergoedingen.

Zichtbaarheid bestuur, media en informatievoorziening

- Essentieel is de afstemming tussen EZ en gemeenten/veiligheidsregio's (en eventueel VWS) over wie wat zegt.
Indien EZ bedrijven in een gebied informeert, dient dit ten minste te zijn afgestemd met de betreffende gemeenten of veiligheidsregio's.
- In het algemeen geldt voor gemeenten en veiligheidsregio's: wees bedacht wat wel en wat niet gezegd kan worden ter aanvulling op

informatie van de centrale overheid, met name wat betreft financiële aspecten.

- Uitleg van EZ zijde zal anders zijn dan het tonen van betrokkenheid door burgemeesters. Tijdig, open en laagdrempelig optreden van de burgemeester kan de-escalerend werken. Is de burgemeester voldoende zichtbaar? Doelgroepen zijn in eerste instantie getroffen bedrijven en gezinnen.
- Daarnaast is direct uitleg aan de gehele bevolking nodig ten aanzien van de volksgezondheid: kan de dierziekte worden overgedragen op mensen (zoönose)? Communiceer ook eventueel onzekerheid hierover.

Coördinatie

- De rijksheer EZ initieert en bewaakt overleg met gemeenten / veiligheidsregio's over informatievoorziening en de uitvoering van EZ-maatregelen, in het bijzonder om mogelijke fricties te bespreken:
 - is het mogelijk landelijke maatregelen regionaal specifiek uit te voeren om onnodige problemen te voorkomen (bijvoorbeeld door fasering van uitvoeringsmaatregelen)?
- Afspraak tussen VWS (rijksheer) en gemeenten/regio is nodig in geval van een zoönose.
- Is de commissaris van de Koning geïnformeerd over ontwikkelingen? Is de rechtstreekse lijn van commissaris met burgemeester / voorzitter en minister beschikbaar?
- Bevoegd gezag voor de dierziektebestrijding: bewaak de coördinatie met de Onderzoeksraad voor Veiligheid en betrokken inspecties.

9 Justitie algemeen

Voor terrorisme zie *bestuurlijke netwerkkaart terrorisme*

Versie april 2012

crisistypen	<ul style="list-style-type: none">• gijzelingen, extremisme en dergelijke• problemen in penitentiaire inrichtingen, speciale inrichtingen en centra• verstoring van de rechtspleging
bevoegd gezag	<ul style="list-style-type: none">• officier van justitie• College van procureurs-generaal• minister Veiligheid en Justitie• inrichting of centrum:<ul style="list-style-type: none">– directeur– landelijke coördinatie door Dienst Justitiële Inrichtingen DJI– officier van justitie– alleen voor openbare veiligheid: burgemeester of voorzitter veiligheidsregio
soorten maatregelen	<ul style="list-style-type: none">• normale strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde• bewaken en beveiligen penitentiaire inrichting, speciale inrichting en centrum:<ul style="list-style-type: none">• eigen maatregelen directeur en coördinatie DJI• kampen en vrijdijng• continuïteit rechtspleging:<ul style="list-style-type: none">• minister Veiligheid en Justitie• president van een gerechtshof• president van een rechtbank

Opschaling

- De strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde is in beginsel bij een regioparket. Opschaling is mogelijk naar het College van procureurs-generaal en naar de minister van Veiligheid en Justitie (centralisatie).
- Opschaling kan een deelaspect betreffen: alleen (delen) van de informatievoorziening en het mediabeleid zijn opgeschaald, niet het treffen van maatregelen.
- Opschaling van het treffen van maatregelen kent twee stappen:
 - het zwaartepunt blijft decentraal, maar hoger gezag stuurt bij (aanwijzingen)
 - het hoger gezag neemt over.
- Het College van procureurs-generaal beslist op verzoeken tot bijstand met uitzondering van de inzet van bijzondere bijstandseenheden. Over de inzet van bijzondere bijstandseenheden (ondergebracht in de Dienst speciale interventies DSI, onderdeel van het KLPD) beslist de minister en in een aantal gevallen de voorzitter van het College namens de minister.

Bewaken en beveiligen (van objecten, diensten en personen)

- Naast de eigen verantwoordelijkheid van burgers en bedrijven, is het uitgangspunt van overheidsoptreden dat decentraal (burgemeester of officier van justitie) wordt bepaald of veiligheidsmaatregelen door de overheid dienen te worden getroffen, *tenzij* op centraal niveau (het 'rijksdomein') wordt bepaald dat maatregelen nodig zijn.
- De burgemeester is op grond van zijn verantwoordelijkheid voor de openbare orde primair verantwoordelijk voor de bewaking en beveiliging van *objecten en diensten*. Hij kan maatregelen treffen bij een algemene dreiging gericht op bijvoorbeeld de infrastructuur of op ambassades.
Wanneer er echter een concrete dreiging is van een aanslag op een object of dienst op een bepaald tijdstip, ligt de verantwoordelijkheid bij de hoofdofficier.
- Het waken voor de veiligheid van *personen* is expliciet benoemd als onderdeel van de strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde. De hoofdofficier van justitie draagt hierover het gezag.
- Voor bewaken en beveiligen in het rijksdomein kan de minister personen, objecten en diensten aanwijzen. De burgemeester of officier van justitie voeren uit.
- Persoonsbeveiliging wordt uitgeoefend door het KLPD, zowel centraal als decentraal.

Gijzelingen, extremisme e.d.

- Het regioparket informeert de burgemeester in geval van (mogelijke) conflicten voor de openbare orde.
- De burgemeester heeft geen zeggenschap over de strafrechtelijke afhandeling van een gijzeling en dergelijke.
- Het Openbaar Ministerie heeft het gezag over de operatie en beslist over het moment van inzet van eenheden. Daaraan voorafgaand informeert hij de lokale driehoekspartners, zodat de burgemeester zo nodig tijdig de benodigde maatregelen kan laten treffen / bewaken (zoals afzettingen,

verkeersmaatregelen, op afstand houden van publiek, evacuatie van buurtbewoners).

- De afhandeling ligt in beginsel bij het regioparket. Opschaling kan plaatsvinden zoals hiervoor aangegeven.

Penitentiaire inrichtingen (p.i.) & speciale inrichtingen en centra

- Een probleem van strafrechtelijke aard (bijvoorbeeld een gijzeling): normale afhandeling door de directeur in afstemming met een regioparket.
- Openbare orde speelt per definitie *niet* in een inrichting, wel daar buiten: de directeur van de inrichting is verantwoordelijk voor de interne orde, de burgemeester is verantwoordelijk voor de openbare orde.
- Openbaar veiligheid (brand, rampenbestrijding, sneeskundig) strekt zich *wel* uit tot het terrein van de inrichting: de directeur treft eigen maatregelen, de burgemeester is eindverantwoordelijk. De burgemeester of voorzitter veiligheidsregio kan desnoods evacuatie bevelen.
Het hoofdkantoor van de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) van het ministerie van Veiligheid en Justitie coördineert landelijke maatregelen voor de inrichtingen (en centra), zoals interne bijstand en problemen met meerdere inrichtingen.

Continuïteit rechtspleging

- Als bijvoorbeeld een deel van het land wordt geëvacueerd, kunnen maatregelen worden getroffen ten behoeve van de continuïteit van de rechtspleging; dat zijn tijdelijke maatregelen inzake de rechterlijke organisatie en procesrecht (zoals wijziging van termijnen en van verschillende vormvoorschriften).
- In dit verband zijn voor V&J rijksheren aangewezen die namens de minister maatregelen kunnen treffen. Deze aanwijzing is echter verouderd: de commissaris van de Koning is aangewezen als rijkshoofd terwijl de (hoofd)officier van justitie namens de minister overleg voert op decentraal niveau en gemandateerd kan worden voor de uitoefening van noodbevoegdheden.

Relatie met regionaal beleidsteam en commissaris van de Koning

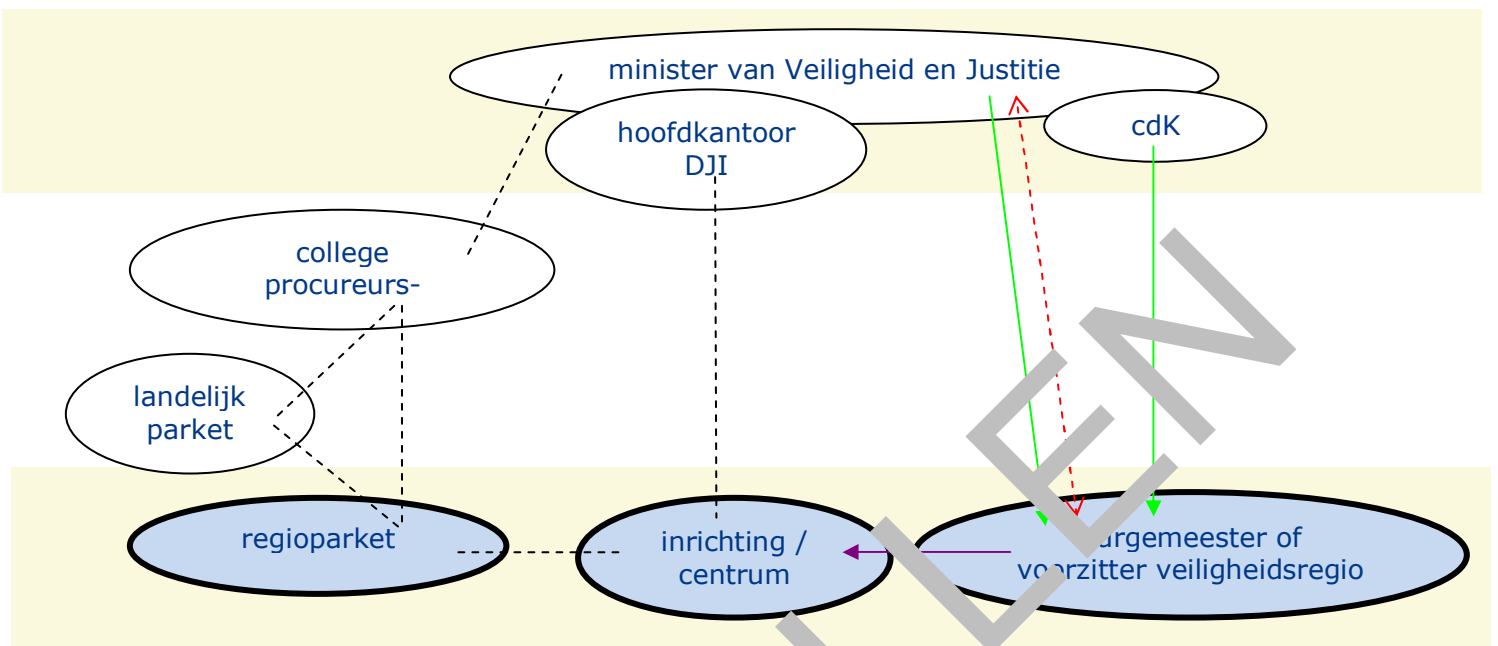
- De (hoofd)officier van justitie (niet de zaaksofficier) maakt deel uit van een regionaal beleidsteam.
- Indien een burgemeester of voorzitter veiligheidsregio een maatregel of het optreden van de hoofdofficier onverantwoord acht, kan hij:
 - op grond van zijn eigen noodbevoegdheden binnen het domein van openbare orde en veiligheid een bevel geven of voorschriften uitvaardigen en daarbij binnen dat kader de hoofdofficier dwingend bijsturen (dus zonder zich daarbij op het terrein van het strafrecht te begeven)
 - aan de commissaris verzoeken te interveniëren. De commissaris kan een aanwijzing geven inzake samenwerking in het regionaal beleidsteam of – voor wat betreft de maatregelen zelf – overleg voeren met de hoofdofficier of ‘bovenlangs’ verzoeken jegens de hoofdofficier dwingend op te treden.
- Vice versa, als de hoofdofficier van justitie een maatregel van een burgemeester of voorzitter van een veiligheidsregio onverantwoord acht, kan hij verzoeken dat de commissaris ingrijpt.

Europese en internationale aspecten

- Nederland heeft met Duitsland, België, Luxemburg, Frankrijk, Spanje en Oostenrijk afspraken gemaakt over grensoverschrijdend politieel optreden. Dat kan ook bijstandsverlening betreffen bij grootschalige evenementen en rampen, en bijstand ten behoeve van de handhaving van de openbare orde.
 - In Europees verband wordt op verschillende manieren op het terrein van justitie samengewerkt. Enkele in het oog springende voorbeelden zijn:
 - Europol (Europese politiedienst, naast het mondiale Interpol / *International Criminal Police Organization*)
 - Eurojust (EU Judicial Cooperation Unit)
 - Frontex (Europees Agentschap voor het beheer van de operationele samenwerking aan de buitengrenzen van de lidstaten van de Europese Unie / *Frontières extérieures*).
- De behoefte van de gehele coördinatie is het ‘Permanent Comité operationele samenwerking op het gebied van de binnenlandse veiligheid’ opgericht.
- De handhaving van de binnenlandse veiligheid blijft uitdrukkelijk een taak van de lidstaten.

functionele keten justitie algemeen

algemene keten

----- Interne lijnen

- - - - -> Bijstand

→ Maatregelen jegens instellingen, bevolking en bedrijven

→ Bestuurlijk toezicht, tevens onderlinge informatie

→ Internationale bijstand en samenwerking – hier niet weergegeven – vindt plaats via verschillende kanalen. Het kan het ministerie van V&J betreffen, maar ook het Openbaar Ministerie of de politieorganisatie zelf.

VERVALLEN

Bijlage 9: bestuurlijke aandachtspunten justitie algemeen

Bestuurlijke maatregelen	<ul style="list-style-type: none">• Bij incidenten van primair strafrechtelijke aard (conform Handboek Crisisorganisatie Openbaar Ministerie), bewaakt het Openbaar Ministerie effecten / neveneffecten teneinde andere sectoren of organisaties die kunnen worden getroffen tijdig te informeren. In het bijzonder informeert het regioparket een burgemeester in geval van (mogelijke) effecten voor de openbare orde of openbare veiligheid.• Bij incidenten van strafrechtelijke aard waarbij tevens de openbare orde in het geding kan zijn, zoals de nasleep van een gewelddadige overval of een gijzeling:<ul style="list-style-type: none">– bewaak de scheidslijn tussen justitie en de handhaving van de openbare orde.• Openbaar bestuur: bewaak gevoelen voor justitiële instellingen in geval van bijvoorbeeld een ramp /evacuatie: inrichtingen/centra en rechtbanken/gerechtshoven/parketten; informeer het Openbaar Ministerie.
Zichtbaarheid bestuur, media en informatievoorziening	<ul style="list-style-type: none">• Indien het noodzakelijk is of kan zijn dat de bevolking moet geïnformeerd, bewaakt het Openbaar Ministerie de afstemming met het openbaar bestuur hierover.• Indien neveneffecten / neveneffecten zijn voor andere sectoren dan alleen de strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde, bewaakt het Openbaar Ministerie de afstemming met deze sectoren en in het bijzonder het openbaar bestuur ten aanzien van berichtgeving aan de pers. <p><i>Zie ook de bestuurlijke aandachtspunten genoemd in de bijlage bij de bestuurlijke netwerkkaart rampenbestrijding algemeen & handhaving openbare orde.</i></p>
Coördinatie	<ul style="list-style-type: none">• Openbaar ministerie: bewaak afstemming met de Onderzoeksraad voor veiligheid conform het afstemmingsprotocol Onderzoeksraad voor veiligheid - Openbaar ministerie.

VERVALLEN

10 Terrorisme

Voor internetveiligheid: zie *bestuurlijke netwerkkaart telecommunicatie*

Versie april 2012

crisistypen	<ul style="list-style-type: none">• terroristische dreiging of aanslag
bevoegd gezag	<ul style="list-style-type: none">• officier van justitie• College van procureurs-generaal• minister Veiligheid en Justitie• burgemeester of voorzitter veiligheidsregio (rampenbestrijding en handhaving openbare orde)
soorten maatregelen	<p>strafrecht:</p> <ul style="list-style-type: none">• normale strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde <p>bestuurlijke maatregelen:</p> <ul style="list-style-type: none">• alertering• preventieve fouillering• bewaken en beveiligen• bestuurlijke maatregelen door ministers op hun beleids terrein en door minister V&J op de beleids terrein van deze ministers• rampenbestrijding en handhaving openbare orde

Alertering

- Alertering moet worden onderscheiden van het dreigingsniveau:

- Een dreigingsniveau geeft een algemeen beeld over de potentiële dreiging in Nederland: minimaal, beperkt, substantieel, kritiek.
- Een alerteringsniveau geeft een specifiek beeld van een bepaalde sector en heeft gevolgen voor (beveiligings)maatregelen: basisniveau, lichte dreiging, matige dreiging, hoge dreiging.

De aangesloten sectoren zijn: zeehavens, olie, chemie, drinkwater, elektriciteit, gas, nucleair, financieel, spoor, stads- en streekvervoer, telecom, publieksevenementen, hotels, tunnels- en waterkeringen, luchthavens.

- Dreigingsniveaus en alerteringsniveaus worden vastgesteld door de minister van Veiligheid en Justitie.

Strafrechtelijke maatregelen

De organisatie van de strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde is in beginsel ook van toepassing op de bestrijding van terrorisme – zie *de bestuurlijke netwerkkaart justitie algemeen* – met de volgende bijzonderheden:

- Terrorisme is een crisistype waarbij bij voorbaat sprake is van opschaling in de strafrechtsketen: normale afhandeling door een regioparket, maar in elk geval opschaling van de informatievoorziening en het mediabeleid, en grotere kans op sturing door het College van procureurs-generaal en/of minister.

- Strafrechtelijk onderzoek wordt in de meeste gevallen uitgevoerd door de dienst nationale recherche onder gezag van het landelijk parket.

Bestuurlijke maatregelen

- Terrorisme is een crisistype waarbij niet alleen sprake is van opschaling in de strafrechtsketen, maar waarbij bij voorbaat tevens sprake is van opschaling in de algemene keten vanwege de te verwachten effecten voor openbare orde en veiligheid, zie de *bestuurlijke netwerkkaart rampenbestrijding algemeen & handhaving openbare orde*.
- De minister van Veiligheid en Justitie kan – indien tijd voor overleg of overeenstemming ontbreekt – zo nodig bestuurlijke maatregelen treffen op terreinen van andere ministers ter voorkoming of op voorhand beperken van de gevolgen van een terroristisch misdrijf ('doorzettingsmacht'):
 - aanwijzingen aan een burgemeester of voorzitter veiligheidsregio in verband met havenbeveiliging
 - maatregelen bij een kernongeval
 - aanwijzingen aan partijen in de sectoren telecommunicatie en post
 - maatregelen ten aanzien van vreemdelingen
 - maatregelen ten aanzien van de drinkwatersector
 - maatregelen in verband met de voedselveiligheid en waren in het algemeen
 - maatregelen van belang voor waterstaatswerken
 - maatregelen ten aanzien van het luchtverkeer waaronder het sluiten van het luchtruim, naast een zelfstandige bevoegdheid ten aanzien van het onderscheppen van vliegtuigen en naast de eigen verantwoordelijkheid ten aanzien van de beveiliging van de burgerluchtvaart in het algemeen
 - maatregelen vanwege milieugevaarlijke stoffen

- maatregelen ten aanzien van biologische agentia als sprake kan zijn van gebruik hiervan als strijdmiddel.

- Net als bij crisisbeheersing in het algemeen, vindt interdepartementale bestuurlijke coördinatie in geval van een terroristische dreiging of aanslag plaats aan de hand van het Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming:
 - het ambtelijk crisioverleg terrorisme (ACO-T)
 - de Interdepartementale Commissie Crisisbeheersing (ICCB)
 - de Ministeriële Commissie Crisisbeheersing (MCCB)
- Afstemming met uitvoerende organisaties en vitaal bedrijfsleven vindt plaats in het Uitvoeringsoverleg Terrorismen (UOA).

Preventieve fouillering, veiligheidsrisicogebied

- Een veiligheidsrisicogebied is een gebied waar preventief kan worden gefouilleerd. Er zijn drie soorten veiligheidsrisicogebied:
 - Een gebied dat is aangewezen door een burgemeester (op grond van de bevoegdheid daartoe in de Algemene Plaatselijke Verordening en na overleg in de driehoek). Hier vindt preventieve fouillering plaats vanwege (dreigende) verstoring van de openbare orde door de aanwezigheid van wapens.
 - Een gebied dat is aangewezen door de officier van justitie. Hier vindt bij bevel van de officier preventieve fouillering plaats in geval van aanwijzingen van een terroristisch misdrijf.
 - Een gebied dat is aangewezen door de regering. Hier vindt preventieve fouillering plaats in geval van aanwijzingen van een terroristisch misdrijf zonder bevel van de officier van justitie. Aangewezen zijn: Binnenhof Den Haag, centrale stations vier grote steden, luchthavens en de daaraan grenzende gebieden, kerncentrale Borssele, Mediapark Hilversum/KPN toren en Wereldomroep.

Bewaken en beveiligen van objecten, diensten en personen

- Het stelsel bewaken en beveiligen kan ook worden toegepast met het oog op de bestrijding van terrorisme, zie de *bestuurlijke netwerkkaart justitie algemeen*.

RIVM (Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu)

- Een belangrijk onderdeel van de respons bij terreuraanslagen waarbij chemische, biologische, radiologische of nucleaire (CBRN) agentia betrokken zijn, is het uitvoeren van metingen en analyses. Het doel hiervan is het vaststellen van de aard van het gebruikte agens, de mate van verspreiding en het bepalen van de ernst van de mogelijke gevolgen van een terreuraanslag.
- Het RIVM beschikt over een CBRN-responsunit voor het verrichten van metingen. Verder kan via het RIVM het Landelijk Laboratorium Netwerk terreuraanslagen (LLN-ta) worden geraadpleegd. Het LLN-ta is een samenwerkingsnetwerk van laboratoria die zijn gespecialiseerd in onderzoek naar chemische strijdmiddelen, bacteriën en virussen of radioactief materiaal. Dat kan bijvoorbeeld ook een poederbrief betreffen.

Europese en internationale aspecten

- In internationaal verband zijn voor de luchtvaart (International Civil Aviation Organization / *International Civil Aviation Organization*) afspraken gemaakt over melding, wederlinge bijstand en maatregelen in geval van een kaping.
- Nederland heeft met Duitsland, België en enkele andere Europese landen afspraken gemaakt over grensoverschrijdend politieel optreden, in het bijzonder ter bestrijding van

terrorisme, zoals het verstrekken van informatie ter voorkoming van terroristische strafbare feiten.

- In Europees verband is een gemeenschappelijke aanpak van de bestrijding van terrorisme afgesproken in combinatie met specifieke maatregelen ten behoeve van onder meer:
 - buitengrenzen van de EU en paspoorten & visa
 - beveiliging luchtvaart/luchthavens
 - beveiliging scheepvaart/havens
 - internetveiligheid (zie de *bestuurlijke netwerkkaart telecomunicatie*)
 - beveiliging digitale infrastructuur (ook 'kritieke infrastructuur' genoemd)
 - preventie, detectie van en reactie op incidenten met CBRN-agentia.

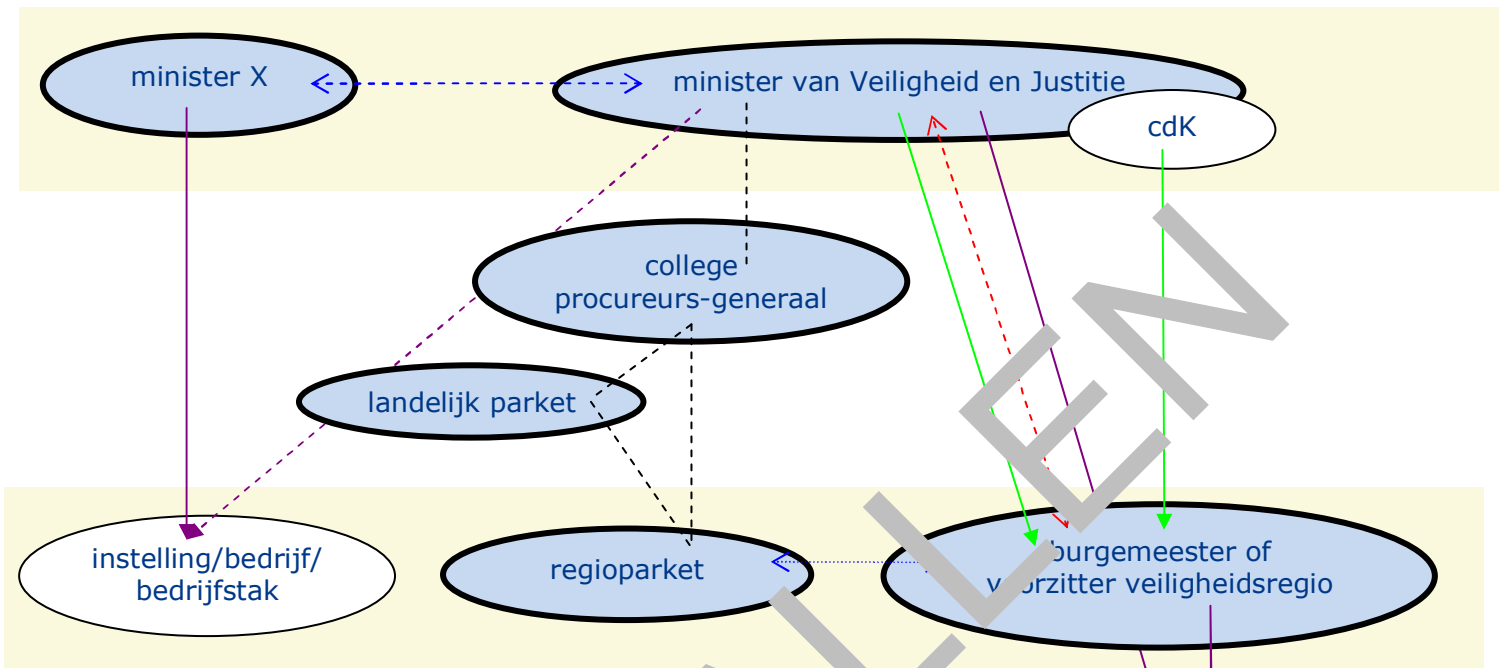
De Europese Unie is op deze terreinen kaderstellend, maar de respons op deze terreinen is in beginsel een zaak van de lidstaten. Daarnaast in het kader van politieke en justitiële samenwerking en grensbewaking (zie de *bestuurlijke netwerkkaart justitie algemeen*), heeft de Europese Unie ten tijde van een terroristische dreiging of aanslag alleen een rol in de vorm van het verlenen van bijstand:

- Het algemene mechanisme voor bijstand bij rampen (via het MIC – Waarnemings- en informatie-centrum / *Monitoring and Information Centre*) kan ook worden benut bij een terroristische aanslag, zie de *bestuurlijke netwerkkaart rampenbestrijding algemeen & handhaving openbare orde*.

functionele keten X

functionele keten terrorismebestrijding

algemene keten

- - - - - → Informatie en afstemming
- - - - - → Bijstand
- - - - - → Interne lijnen
- — — — — → Maatregelen jegens instellingen, bevolking en bedrijven
- - - - - → Maatregelen jegens instellingen en bedrijven, subsidair
- — — — — → Bestuurlijk toezicht, tevens onderlinge informatie

NB. In deze tekening is niet het internationale netwerk weergegeven. Het nationaal contactpunt voor informatie-uitwisseling is de Dienst Nationale Recherche.

Bijlage 10: bestuurlijke aandachtspunten terrorisme¹⁰

Bestuurlijke maatregelen	
A terroristische dreiging	<ul style="list-style-type: none">• Een aanslag, gijzeling, kaping, bezetting of ontvoering vereist onmiddellijk operationeel optreden, maar een <i>dreiging</i> daarvan vereist een <u>bestuurlijke afweging</u> van het risico en de gevolgen van het wel of niet treffen van maatregelen.• Toepassing alerteringsstelsel en stelsel bewaken en beveiligen.
B (bom)aanslag	<ul style="list-style-type: none">• Houd rekening met risico voor hulpverleners vanwege mogelijk nog niet ontrofte explosieven of vervolgaanslagen.• Snelle opsporing is essentieel: samenwerking openbaar bestuur met het Openbaar Ministerie. De ramplocatie is tevens plaats delict. In de eerste fase na een aanslag kan het zoeken naar sporen en het verzamelen van bewijsmateriaal op gespannen voet staan met het levensreddende werk van hulpverleners. Hierbij gaat het levensreddende werk voor.• Bij een aanslag met de hulp van chemische, biologische, nucleaire of radiologische middelen (CBNRR agenda): regulier optreden hulpverleningsdiensten, waar nodig ondersteund.• Tegengaan van het effect van de aanslag: terrorisme. Daarom snel herstel van het gewone leven.• Met het oog op mogelijke vervolgaanslagen: onmiddellijke bewakings- en beveiligingsmaatregelen, mogelijk intensivering handhaving identificatieplicht, toepassing maatregelen veiligheidsrisicogebied.
C Gijzeling, kaping, bezetting, ontvoering	<ul style="list-style-type: none">• Afhandeling door Justitie, zie de <i>bestuurlijke netwerkkaart justitie algemeen</i>.• Emoties bij bevolking: acties om maatschappelijke onrust te kanaliseren.
D Mogelijk maatschappelijke onrust als gevolg van een incident elders	<ul style="list-style-type: none">• Initiatieven door bevolking: herdenking, manifestatie: te faciliteren door het bestuur met een actieve rol door dat bestuur.• Houd rekening met mogelijke reacties als brandstichting, vernieling, molestatie en bedreiging. Zo nodig toepassing stelsel bewaken en beveiligen.

¹⁰ Bron: Handreiking Terrorismebestrijding op lokaal niveau, uitgave NCTb, 2006.

Zichtbaarheid
bestuur, media en
informatievoorziening

- Eenheid in woordvoering, nationaal en decentraal, inzake:
 - tijdstip waarop informatie naar buiten wordt gebracht
 - inhoud van de boodschap
 - toon van de boodschapRegie ligt bij de Nationaal Coördinator Terrorismedebestrijding en Veiligheid (NCTV).
- Breng snel eerste verklaring uit, zo mogelijk binnen één uur.
- Blijf bij feiten, vermijd 'grote woorden' als 'oorlog' en 'vijand'. Spreek bijvoorbeeld over een 'verschrikkelijk incident' of 'verschrikkelijke gebeurtenis' zolang niet helder is of sprake is van een aanslag.
- Biedt duidelijkheid over volgend persmoment, bewaak continue informatievoorziening aan media.
- Elementen boodschap
 - medeleven slachtoffers – familie-vrienden
 - woorden van steun aan hulpverleners
 - wat wordt gedaan om de gevolgen van de aanslag te bestrijden
 - (door OM) onderzoek
 - advies burgers wat te doen
 - aanwijzen geweld als middel om doel te bereiken
 - oproep hervatten gewone leven

Coördinatie

- Burgemeester / voorzitter veiligheidsregio:
 - zorgt voor coördinatie met de betrokken sectoren en organisaties (waaronder de rijksheren) op grond van een overzicht van effecten / neveneffecten.
- Burgemeester of voorzitter veiligheidsregio kan
 - afhankelijk van de gevolgen van een aanslag – te maken krijgen met meerdere ministers elk op hun terrein (zie daarover de netwerkkaart van de betreffende sector), met de minister van V&J als deze zijn doorzettingsmacht uitoefent en met de commissaris van de Koning namens de minister van V&J.
- Is de commissaris van de Koning geïnformeerd over ontwikkelingen?
Is de rechtstreekse lijn van commissaris met burgemeester / voorzitter en minister beschikbaar?

11 Schaarste algemeen

Versie april 2012

crisistypen	<ul style="list-style-type: none">• algehele schaarste aan goederen of diensten, bijvoorbeeld brandstof, voedsel, drinkwater, elektriciteit, bepaalde expertise (arbeid) of transportcapaciteit• plaatselijk acute behoefte aan goederen of diensten waarin niet op reguliere wijze kan worden voorzien
bevoegd gezag	<ul style="list-style-type: none">• ministers• rijksheren (in mandaat)• burgemeester of voorzitter veiligheidsregio
soorten maatregelen	<p>vordering:</p> <ul style="list-style-type: none">• generieke bevoegdheden tot vordering algemeen toepasbaar• specifieke bevoegdheden tot vordering, geschreven voor een bepaald beleidsterrein zoals transport, arbeid• NB. onteigenen is een vorm van vorderen <p>verdeling:</p> <ul style="list-style-type: none">• beschikbaar stellen van een schaars goed, bijvoorbeeld voedsel in geval van schaarste• prioritering, voorrang aan bepaalde groepen bij beschikbaarstelling van een schaars goed, bijvoorbeeld brandstof voor hulpdiensten• hromsterverbod en rantsoenering: beperken beschikbaarstelling zodat er voor een ieder voldoende is, eventueel in combinatie met prioritering <p>concreet geval:</p> <ul style="list-style-type: none">• een schaarstemaatregel hoeft geen betrekking te hebben op algemene schaarste; het kan ook gaan om het geven van een opdracht in één enkel geval wanneer een contract niet mogelijk is bijvoorbeeld wegens bestaande contractuele verplichtingen (bijvoorbeeld een opdracht tot productie, levering, vervoer, herstelwerkzaamheden)

Generiek – specifiek

- In een aantal ketens bestaat de mogelijkheid tot het treffen van specifieke maatregelen vanwege schaarste, zoals het vorderen van transportmiddelen en het vorderen van werkzaamheden (bijvoorbeeld van geneeskundigen).
- Daarnaast zijn er generieke bevoegdheden die op alle terreinen kunnen worden gebruikt. De generieke bevoegdheden zijn ook geschikt voor maatregelen ten aanzien van

consumptiegoederen, zoals brandstof, voedsel en elektriciteit.

Soorten schaarstemaatregelen

- Vorderen is een algemene term die betrekking kan hebben op verschillende soorten maatregelen:
 - vorderen van eigendom;
 - vorderen van gebruik (om daarna het gebruikte te retourneren, zoals noodaggregaten);
 - vorderen van arbeid;
 - vorderen van een prestatie (zoals herstelwerkzaamheden, het vervaardigen van een product of het transport van zaken of personen);
 - onteigening is een vorm van vorderen, namelijk de vordering van eigendom.
- Verdeling van schaarse goederen, al of niet nadat deze zijn gevorderd:

het kan maatregelen betreffen met als doel dat een ieder evenveel krijgt (voedsel, nooddrinkwater) of het kan maatregelen betreffen met als doel dat bepaalde groepen of gebieden voorrang krijgen (prioritering, bijvoorbeeld voorrang van hulpdiensten bij de verdeling van brandstof of het leveren van elektriciteit aan bepaalde delen van land ten koste van andere delen).
- Een hamsterverbod en rantsoenering is een verdelingsmaatregel waarbij de beschikbaarstelling van goederen wordt beperkt om te garanderen dat er voldoende is van een bepaald soort goederen voor iedereen (met de mogelijkheid van prioritering), bijvoorbeeld rantsoenering van brandstof, voedsel en nooddrinkwater. Een hamsterverbod kan aan rantsoenering voorafgaan vanwege de uitvoerbaarheid. Voor rantsoenering kan gebruik worden gemaakt van bonnen.

Toepassing schaarstemaatregelen

- Alle genoemde maatregelen zijn gebaseerd op noodbevoegdheden (met uitzondering van de verdeling van nooddrinkwater); dat houdt in dat ze alleen kunnen worden toegepast:

1. bij een (dreigende) aantasting van een vitaal belang (proportionaliteit), en
2. als de normale bevoegdheden ontoereikend zijn (subsidiariteit).

- Subsidiariteit betekent bijvoorbeeld dat het geven van een opdracht aan een bedrijf alleen mogelijk is als geen contract kan worden gesloten, bijvoorbeeld door contractuele verplichtingen van het bedrijf aan anderen of door onredelijke prijzen.
- Voor schaarstemaatregelen door het centrale gezag is veelal een Koninklijk besluit nodig voor inwerkingstelling van de bevoegdheid. Een burgemeester kan in geval van een plaatselijk acute behoefte aan goederen of diensten waarin het op reguliere wijze kan worden voorzien gebruik maken van zijn algemene noodbevoegdheden; inwerkingstelling daarvan is vormvrij.
- Schaarstemaatregelen kunnen landelijk worden toegepast, maar ook in het klein in één enkel gebied, bijvoorbeeld de vordering van de prestatie van een bedrijf voor acute reparatie. In de praktijk zal dan niet het woord 'schaarste' worden gebezigd, maar schaarstewetgeving kan worden toegepast omdat niet op reguliere wijze in de benodigde goederen of diensten kan worden voorzien.

Bevoegd gezag

- De burgemeester kan optreden op grond van zijn algemene noodbevoegdheden (en op grond van de Onteigeningswet).
- De voorzitter veiligheidsregio kan eveneens optreden, maar alleen op grond van zijn algemene noodbevoegdheden.
- Overheidsinterventie wordt in beginsel uitgevoerd in de betreffende keten op grond van de bevoegdheden die voor die keten zijn bestemd. Toepassing van het beginsel van subsidiariteit houdt in dat een burgemeester of voorzitter een verzoek doet aan partijen in een functionele keten en dat hij in beginsel zijn algemene noodbevoegdheden niet toepast.
- Schaarstemaatregelen in bepaalde sectoren zijn voorbehouden aan het centrale gezag, *zie bijvoorbeeld de bestuurlijke netwerkkaart elektriciteit en gas*.
- Elke minister kan beschikken over de bevoegdheid tot vorderen.

- Instelling van een hamsterverbod en een rantsoenering zijn voorbehouden aan de minister van EZ. Daarnaast beschikt deze bewindspersoon over specifieke bevoegdheden ten aanzien van olie (maatregelen bij olieschaarste) en voedsel (alle noodzakelijke maatregelen in de voedselketen), zie de betreffende netwerkkaarten.

Coördinatie

- De minister van EZ is coördinerend bewindspersoon voor het doen van vorderingen door ministers op grond van de generieke schaarstewetgeving; zij vorderen in overeenstemming met de minister van EZ.
- De betreffende rijkshoofd van EZ (directeur van de Kamer van Koophandel) vervult die coördinerende taak op decentraal niveau ten aanzien van vorderingen door andere rijkshoofden.
- Specifieke bevoegdheden tot het treffen van schaarstemaatregelen kunnen buiten EZ om worden toegepast, zoals vordering van transportcapaciteit op grond van specifiek daartoe bestemde wetgeving.

Rijkshoofden

- Rijkshoofden kunnen worden gemachtigd om namens hun minister schaarstemaatregelen te treffen, zoals het doen van een vordering. In wetgeving op verschillende beleidsterreinen die nog niet is gemoderniseerd is nog sprake van het verouderde isolatiecriterium (optreden indien de verbinding met de regering is verbroken).
- Primaire taak van een rijkshoofd is niet de uitvoering van bevoegdheden, maar de afstemming tussen ketens: het zijn van bestuurlijk aanspreekpunt op regionaal niveau voor het regionaal beleidsteam RBT (of eventueel een gemeentelijk beleidsteam GBT), voor andere rijkshoofden, voor de eigen sector en voor de eigen minister.
- De commissaris van de Koning heeft als rijksorgaan een dubbelrol: hij is zowel rijkshoofd in de algemene keten als coördinerend rijkshoofd tussen de ketens. Als coördinerend rijkshoofd kan hij aanwijzingen (= bevelen) geven aan andere

rijkshoofden over de wijze waarop zij samenwerken met elkaar en met besturen van gemeenten, provincies en waterschappen. Deze bevoegdheid heeft geen betrekking op de maatregelen in de betreffende keten zelf.

Tevens ziet hij toe op de samenwerking in het regionaal beleidsteam en kan daartoe aanwijzingen geven.

- Indien een burgemeester of voorzitter veiligheidsregio een maatregel of het optreden van een partij in een andere keten onverantwoord acht, kan hij:
 - op grond van zijn eigen noodbevoegdheden binnen het domein van openbare orde en veiligheid bevelen geven of voorschrijven uitvaardigen en daarbij binnen het kader van de andere partij dwingend bijstaan met inachtneming van het beginsel van subsidiariteit, zie de bestuurlijke netwerkkaart rampenbestrijding algemeen & handhaving openbare orde
 - van de commissaris verzoeken te interveniëren. De commissaris kan een aanwijzing geven inzake samenwerking of – voor wat betreft de maatregelen zelf – overleg voeren met die andere partij of ‘bovenlangs’ verzoeken jegens die andere partij dwingend op te treden.
- Vice versa, als partijen in een andere keten een maatregel van een burgemeester of voorzitter veiligheidsregio onverantwoord achten, kan de desbetreffende rijkshoofd aan de commissaris verzoeken in te grijpen. Bovendien kan de betreffende minister aan de minister van V&J verzoeken in te grijpen.

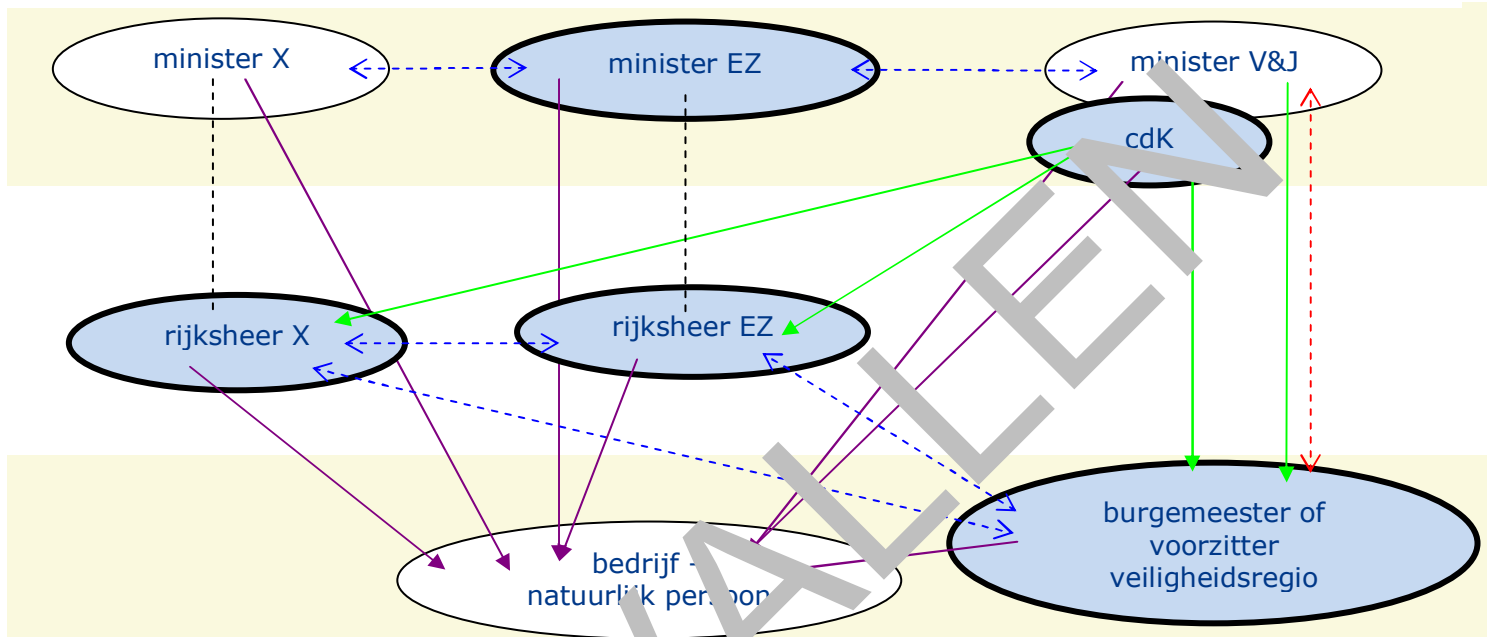
Defensie

- De minister van Defensie, de hoogste militaire autoriteit ter plaatse of het militair gezag (militair bestuur dat tijdelijk kan worden ingesteld) beschikken over een breed scala aan noodbevoegdheden tot het doen van vorderingen. Deze bevoegdheden hebben betrekking op uitoefening van de militaire taak, niet op optreden van militaire eenheden tot het verlenen van bijstand of steun aan het civiele gezag.

functionele keten X

**functionele keten schaarste algemeen
coördinatie generieke vorderingen**

algemene keten

- - - - - > Informatie en afstemming
- - - - - > Bijstand
- - - - - > Interne lijnen
- — — — — > Maatregelen i.o.v.ens bev.iking/bedrijven
- — — — — > Bestuurlijk toezicht, toez. onderlinge informatie

NB 1. Distributie is nog niet ingebed in de veiligheidsregio's.

NB 2. De rijksheer van EZ in dit verband is de directeur van de Kamer van Koophandel.

Bijlage 11: bestuurlijke aandachtspunten schaarste algemeen

Bestuurlijke maatregelen	<ul style="list-style-type: none">• De uitvoering van een vordering is operationeel van aard, maar een vordering zelf is gebaseerd op uitoefening van een bestuurlijke bevoegdheid. Daarbij dient een bestuurder een goede uitvoering te bewaken met de volgende aandachtspunten:<ul style="list-style-type: none">– Is de benodigde prestatie mogelijk op grond van een contract? Zo ja, dan is vordering niet nodig en ook niet mogelijk.– Stel prioriteiten en ken neveneffecten. Vordering is in essentie een maatregel die leidt tot gedwongen herverdeling van schaarse middelen, dus een goed zicht op prioriteiten is de kern. Stem af met andere sectoren indien deze worden geraakt door een schaarstemaatregel.– Is de nadeelcompensatie geregeld? <p>Bij grootschalige schaarste:</p> <ul style="list-style-type: none">• Zorg voor een overzicht van alle effecten / neveneffecten met knelpunten, geplaatst in een tijdlijn:<ul style="list-style-type: none">– <u>feiten</u>: nu hoeveel tijd zijn waar problemen te verwachten– <u>netwerk</u>: welke sectoren / ketens zijn getroffen en bepaal (aan de hand van de betreffende netwerkkaart) wie in een keten verantwoordelijk is voor het treffen van maatregelen– <u>netwerk</u>: bepaal de rol van het openbaar bestuur en de maatregelen die van het bestuur worden verwacht.• Zelfredzaamheid: sluit zo veel mogelijk aan bij eigen initiatieven van bevolking en bedrijfsleven.
Zichtbaarheid bestuur, media en informatievoorziening	<p>Bij grootschalige schaarste:</p> <ul style="list-style-type: none">• Stem af met de betrokken organisaties wie de bevolking voorlicht en wie met de media communiceert.
Coördinatie	<ul style="list-style-type: none">• Stem af met andere sectoren indien deze worden geraakt door een schaarstemaatregel. <p>Bij grootschalige schaarste:</p> <ul style="list-style-type: none">• Het treffen van schaarstemaatregelen ligt bij

grootschalige schaarste op centraal niveau, maar lokaal worden directe gevolgen van de schaarste zichtbaar:

Burgemeester / voorzitter veiligheidsregio: draag zorg voor coördinatie met de betrokken sectoren en organisaties (waaronder de rijksheren) op grond van het overzicht van effecten / neveneffecten.

- Betrokken functionele ketens: stem maatregelen af met het openbaar bestuur.
- Is de commissaris van de Koning geïnformeerd over ontwikkelingen?

Is de rechtstreekse lijn van commissaris met burgemeester / voorzitter en minister beschikbaar?

VERVALLEN

12 Nooddinkwater en noodwater

Versie oktober 2013

Crisistypen	<ul style="list-style-type: none">• (dreigende) verstoring van de openbare drinkwatervoorziening
Bevoegd gezag	<ul style="list-style-type: none">• minister I&M• inspecteur van de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT)• burgemeester of voorzitter veiligheidsregio
Soorten maatregelen	<ul style="list-style-type: none">• eigen maatregelen drinkwaterbedrijf• kookadvies• bevel aan drinkwaterbedrijf• stellen beperkingen aan gebruik van drinkwater door afnemers• levering nooddinkwater• levering noodwater

Nooddinkwater en noodwater

- **Nooddinkwater** is drinkwater geleverd buiten de normale infrastructuur. De wettelijke norm is tenminste 3 liter per persoon per dag.
- **Noodwater** is water dat uitsluitend bestemd is voor sanitaire en hygiënische doeleinden. Water dat van onvoldoende kwaliteit is om te drinken kan eventueel via de normale infrastructuur worden gedistribueerd om dienst te doen als noodwater. Noodwater mag een aanvaardbare risico's voor de volksgezondheid en het distributienet opleveren.

Optreden drinkwaterbedrijf

- Het drinkwaterbedrijf treft alle maatregelen om een verstoring zo spoedig mogelijk op te heffen. Het bedrijf treft in het bijzonder maatregelen ter voorkoming of bestrijding van een besmetting.
- Op grond van de algemene voorwaarden kan een drinkwaterbedrijf beperkingen stellen aan het gebruik van drinkwater door afnemers.
- Een drinkwaterbedrijf kan het advies geven drinkwater voor consumptie te koken.

- Levering van nooddinkwater (resultaatsverplichting).

Levering van noodwater via het distributienet (inspanningsverplichting).

Eventuele levering van noodwater buiten het net om is een verantwoordelijkheid van gemeente of veiligheidsregio.

- Drinkwaterbedrijven dienen bij uitval van externe leveranties (zoals energie en chemicaliën) in staat te zijn 10 dagen normaal te blijven leveren.

Optreden door de overheid

- Een interventie jegens een drinkwaterbedrijf vindt plaats door de inspecteur van de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) of de minister van I&M:
 - een regionale inspecteur kan namens de minister spoedbestuursdwang uitoefenen
 - een regionale inspecteur kan de levering verbieden of slechts toestaan voor gebruik in door hem aan te geven gevallen (dit richt zich tot de sector, niet de afnemers)
 - de minister van I&M kan regels stellen of maatregelen treffen in het belang van de veiligstelling van de openbare drinkwatervoorziening. Dit is een noodvoorziening

zodat de minister van wetgeving kan afwijken.

- De burgemeester of voorzitter veiligheidsregio zou op grond van zijn noodbevelsbevoegdheid (inclusief het opperbevel) in verband met de openbare orde en veiligheid aan een drinkwaterbedrijf zo nodig een bevel kunnen geven. Toepassing van het beginsel van subsidiariteit houdt echter in dat hij een verzoek tot interventie doet aan de inspecteur van de Inspectie Leefomgeving en Transport. De burgemeester of voorzitter veiligheidsregio past hier dus in beginsel zijn bevoegdheden niet toe.
- De minister van I&M en de burgemeester (of voorzitter veiligheidsregio) kunnen op grond van hun noodbevoegdheden verplichtingen opleggen aan afnemers (bijvoorbeeld een verbod op het wassen van auto's en het sproeien van tuinen).

Drinkwaterbedrijven kunnen dat eveneens op grond van hun algemene voorwaarden.

Advies

- Drinkwaterbedrijven en overheden kunnen een beroep doen op de Eenheid Planning en Advies drinkwater (EPA-d).
 - Het EPA-d geeft onafhankelijk deskundigenadvies samengesteld uit de deeladviezen van de betrokken kennisinstituten.
 - Het EPA-d kan bijvoorbeeld ondersteuning bieden bij bemonstering en laboratoriumanalyse op de aanwezigheid van verontreinigende stoffen bij het beoordelen van risico's van een besmetting voor de volksgezondheid en bij het formuleren van adviezen voor crisisbestuur, vorming en voorlichting aan de pers, het publiek en andere doelgroepen.

Gemeente – drinkwaterbedrijf

- Levering van nooddrinkwater en noodwater door een drinkwaterbedrijf wordt afgestemd met de betreffende gemeenten.
- Het drinkwaterbedrijf levert nooddrinkwater op de door gemeenten aangewezen distributiepunten.
- Gemeenten dragen zorg voor de aanwijzing van geschikte distributiepunten van

nooddrinkwater (1 per 2.500 inwoners), voor de bemensing daarvan, voor de handhaving van openbare orde en veiligheid en voor het verzorgen van overige logistieke ondersteuning (bijvoorbeeld voor niet- of minder-zelfredzamen).

Relatie met regionaal beleidsteam en commissaris van de Koning

- Samenwerking tussen drinkwaterbedrijf, veiligheidsregio en politie regio is en wordt per regio vastgelegd in een convenant (sinds 2010).
- Conform dit convenant neemt (een lid of liaison van) de directie van het drinkwaterbedrijf deel aan het regionaal beleidsteam in geval van een drinkwatergerelateerde crisis.
- In geval van een drinkwatergerelateerd incident, waarbij meerdere veiligheidsregio's betrokken zijn, organiseert de veiligheidsregio van de bronregio voor de drinkwatersector één aanspreek- en coördinatiepunt vanuit de verschillende veiligheidsregio's.
 - Op het terrein van drinkwater zijn geen rijksheren aangewezen.
- Indien een burgemeester of voorzitter veiligheidsregio een maatregel of het optreden van de inspecteur onverantwoord acht, kan hij:
 - op grond van zijn eigen noodbevoegdheden binnen het domein van openbare orde en veiligheid een bevel geven of voorschriften uitvaardigen en daarbij binnen dat kader de inspecteur dwingend bijsturen
 - aan de commissaris verzoeken te interveniëren. De commissaris kan een aanwijzing geven inzake samenwerking of – voor wat betreft de maatregelen zelf – overleg voeren met de inspecteur of 'bovenlangs' verzoeken jegens de inspecteur dwingend op te treden.
- Vice versa, indien de inspecteur een maatregel van een burgemeester of voorzitter van een veiligheidsregio onverantwoord acht, kan hij verzoeken dat de commissaris ingrijpt; de minister van I&M kan aan de minister van V&J verzoeken in te grijpen.

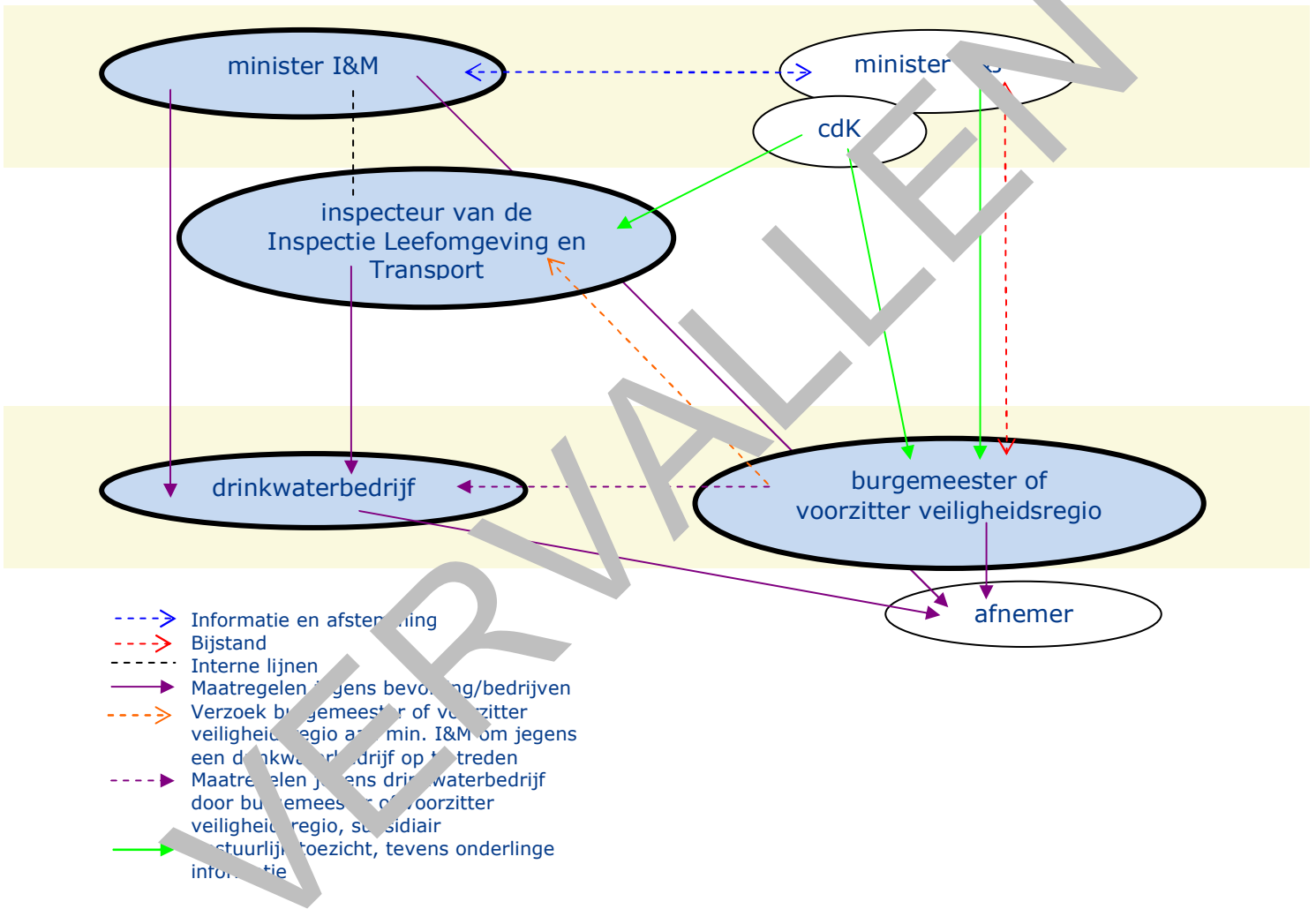
Zo nodig kan de minister van I&M zelf ingrijpen op grond van zijn algemene noodbevoegdheid op dit terrein.

Europese Unie

- De Europese Unie is kaderstellend voor de drinkwatersector, maar vervult in de responsfase op dit terrein geen rol.

functionele keten drinkwater

algemene keten

Bijlage 12: bestuurlijke aandachtspunten nooddrinkwater en noodwater

Bestuurlijke maatregelen

- De beschikbaarheid van kraanwater (drinkwater) voor consumptie en voor sanitaire en hygiënische doeleinden (toilet, douche, was, schoonmaak) wordt in Nederland als vanzelfsprekend ervaren. In het algemeen zal de bevolking niet voorbereid zijn op een uitval van de openbare drinkwatervoorziening voor langere tijd. Snel optreden en uitgebreide informatievoorziening zijn daarom essentieel.
- Bij schaarste aan drinkwater is de afweging vereist hoe het beste het gebruik kan worden beperkt: door het drinkwaterbedrijf (op grond van algemene voorwaarden, indien deze daartoe een voorziening kennen) of het optreden van de overheid nodig?
- De inspecteur van de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) en het drinkwaterbedrijf dienen burgemeesters / voorzitter veiligheidsregio grondig te informeren over technische (on)mogelijkheden en gevolgen / uitvoerbaarheid van besluiten.
- De inzet van nooddrinkwater betekent de inrichting van distributiepunten. Die is operationeel van aard, maar een bestuurder bewaakt een goede uitvoering met de volgende aandachtspunten:
 - Is het drinkwaterbedrijf gegeven de situatie (nog) in staat om nooddrinkwater en materieel te leveren voor punten per 2.500 inwoners?
 - Zo niet, wat is het alternatief?
 - Zijn de door de gemeenten aangewezen distributiepunten (nog steeds) goed bereikbaar voor de tankwagens / vrachtwagens van de drinkwaterbedrijven?
 - Mensen die niet in staat zijn naar distributiepunten te gaan: heeft de gemeente de doorlevering van nooddrinkwater aan niet- of minder-zelfredzame burgers geregeld?
 - Hoe heeft de gemeente de bemensing en de beveiliging van distributiepunten geregeld? Is dit gezien de situatie afdoende?
 - Is het noodzakelijk dat burgers bij afname van hun nooddrinkwater door de gemeente geregistreerd worden (op basis van de GBA)? Zo ja, hoe gaat de gemeente dit regelen?

	<ul style="list-style-type: none"> • Kan het drinkwaterbedrijf via de normale infrastructuur noodwater leveren? Zo nee, kan bijvoorbeeld de brandweer noodwater aan huishoudens, ziekenhuizen etc. leveren?
Zichtbaarheid bestuur, media en informatievoorziening	<ul style="list-style-type: none"> • Afstemming tussen drinkwaterbedrijf en gemeenten/regio's (en eventueel I&M) is vereist over wie wanneer op welke wijze consumenten informeert.
Coördinatie	<ul style="list-style-type: none"> • Inspecteur, drinkwaterbedrijf en gemeente zullen moeten afstemmen over de vereiste maatregelen bij een verontreiniging: <ul style="list-style-type: none"> – is een kookadvies voldoende of is het risico te groot en is de inzet van n.a. drinkwater vereist? • Er kan sprake zijn van uiteenlopende opvattingen tussen drinkwaterbedrijf, inspecteur en gemeenten / regio's over de vereiste aanpak. Burgemeester / voorzitter veiligheidsregio en inspecteur: informeer over de afstemming de commissaris van de Koning, in het bijzonder bij mogelijke fricties. • Afstemming tussen VWS (rijksheer: inspecteur) en gemeenten / regio is nodig in geval van gevaar voor de volksgezondheid. • Een burgemeester of voorzitter veiligheidsregio kan te maken krijgen met maatregelen van de minister van I&M jegens burgers ten aanzien van het gebruik van water. • Is de commissaris van de Koning geïnformeerd over ontwikkelingen? Is de rechtstreekse lijn van commissaris met burgemeester / voorzitter en minister beschikbaar? • Burgemeester / voorzitter veiligheidsregio: bewaak de coördinatie met de Onderzoeksraad voor Veiligheid.

VERVALLEN

13 Voedsel

Versie oktober 2013

Crisistypen	<ul style="list-style-type: none">• (dreigende) schaarste levensmiddelen• (dreigende) schaarste diervoeders• (mogelijke) aantasting veiligheid levensmiddelen• (mogelijke) aantasting veiligheid diervoeders
Bevoegd gezag	<ul style="list-style-type: none">• Europese Commissie en Raad• minister EZ• rijksheren namens de minister van EZ• minister VWS• minister I&M (milieu-incident)• burgemeester of voorzitter veiligheidsregio (uitvoering, handhaving openbare orde)
Soorten maatregelen	<ul style="list-style-type: none">• eigen maatregelen exploitant van een levensmiddelenbedrijf of diervoederbedrijf ten aanzien van voedselveiligheid• maatregelen jegens bedrijven in de voedselketen zowel ten aanzien van de voedselvoorziening als de voedselveiligheid• maatregelen jegens de bevolking bij (dreigende) schaarste• maatregelen bij een milieu-incident met (mogelijke) gevolgen voor de voedselketen• handhaving openbare orde

Voedsel: meerdere ketens

- Voedselvoorziening en voedselveiligheid zijn twee afzonderlijke ketens:
 - Voedselvoorziening (ook voedselzekerheid genoemd) betreft het voorkomen van voedsel-schaarste en het optreden indien toch sprake is van (dreigende) schaarste.
 - Voedselveiligheid betreft het voorkomen dat potentieel schadelijke stoffen of micro-organismen in de humane voedselketen terechtkomen en zodoende de volksgezondheid kunnen aantasten en verder het optreden als dat toch gebeurt.
 - Voedselvoorziening en voedselveiligheid hebben ook betrekking op diervoeders; met name de kwaliteit hiervan is van belang vanwege het voorkomen van dierziekten,

de mogelijke relatie met levensmiddelen en de bescherming van het milieu.

Voedselvoorziening

- Het treffen van maatregelen op het gebied van de voedselvoorziening is in beginsel belegd bij de nationale overheid en bij de Europese Unie.
- In de praktijk is het de Europese Commissie die optreedt bij een dreigende schaarste door bijvoorbeeld tijdelijk de export naar landen buiten de Unie stop te zetten in geval van tegenvallende oogsten als gevolg van extreme droogte.
- De minister van EZ beschikt over vergaande noodbevoegdheden ten aanzien van alle bedrijven die direct of indirect een bijdrage leveren aan de voedselketen. De minister kan ook prijsmaatregelen vaststellen.

- De minister van EZ kan verder de algemene schaarstewetgeving toepassen: maatregelen tot tegengaan van hamsteren en instellen van een rantsoenering. Gemeenten vervullen daarbij een uitvoerende taak.
- De burgemeester (of voorzitter veiligheidsregio) kan formeel voedsel vorderen en herverdelen, maar gezien de gecentraliseerde aanpak zal dit alleen aan de orde zijn in acute situaties, waarbij centrale maatregelen niet kunnen worden afgewacht of geen effect sorteren. Bovendien zijn lokale maatregelen ten aanzien van winkels of winkelketens met landelijke distributiekkanalen veelal niet zinvol.
- De burgemeester of voorzitter veiligheidsregio kan zo nodig maatregelen treffen ter handhaving van de openbare orde.
- Maatregelen inzake primaire levensbehoeften zoals die staan in decentrale crisisplannen hebben geen betrekking op de algehele voedselvoorziening (met uitzondering van drinkwater), maar op het beschikbaar stellen van primaire levensbehoeften aan mensen die vanwege een ramp elders zijn opgevangen of aan mensen die bij evacuatie achterblijven, indien onvoldoende tijd beschikbaar is om alle inwoners te evacueren.

Voedselveiligheid

- Het treffen van overheidsmaatregelen inzake voedselveiligheid is decentraal: bevoegdheden liggen bij de Europese Unie en bij de nationale overheid, de minister van VWS en de minister van EZ.
- De minister van VWS is verantwoordelijk voor de voedselveiligheid. Uitzondering daarop zijn:
 - de vleeskeuring
 - de goedkeuring van de hygiëncodes voor bedrijven in de primaire productie en
 - de veiligheid van diervoeders welke vallen onder de verantwoordelijkheid van de minister van EZ.
- Het reguliere toezicht en – namens de minister van VWS en EZ – de handhaving zijn belegd bij de Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA):

- verbod om levensmiddelen te bereiden, verwerken of verhandelen die een gevaar vormen voor de gezondheid of veiligheid van de mens, en het verbod om diervoeders te bereiden (en verder te verwerken, verhandelen e.d.) die een gevaar vormen voor mens, dier en milieu.
- Bij een ernstig risico en noodzaak tot snelle actie geldt een Europees systeem van crisismanagement (voor zowel levensmiddelen als diervoeders) met de volgende elementen:
 - De exploitant van een levensmiddelenbedrijf of diervoederbedrijf dient zelf de nodige maatregelen te treffen ter handhaving van de voedselveiligheid. Daaronder valt het uit de handel nemen van levensmiddelen of diervoeders indien deze niet aan de voorschriften blijken te voldoen en het zo nodig terugroepen van reeds geleverde levensmiddelen of diervoeder.
 - Op Europees niveau is een waarschuwingssysteem van kracht waarmee de lidstaten, de Europese Commissie en de Europese Autoriteit voor Voedselveiligheid (*European Food Safety Authority* EFSA) elkaar informeren over risico's voor de gezondheid van de mens, verband houdend met een levensmiddel of diervoeder, en over de getroffen maatregelen.
- De Europese Commissie kan noodmaatregelen nemen:
 - opschorting van het in de handel brengen of het gebruik
 - opschorting invoer uit derde land
 - vaststelling van bijzondere voorwaarden
 - elke andere tijdelijke passende maatregel
- Vooruitlopend op noodmaatregelen van de Commissie kan een lidstaat tijdelijke noodmaatregelen treffen.
- Naast deze algemene maatregelen tegen het op de markt brengen of houden van bepaalde waren kunnen in het bijzonder maatregelen worden getroffen na een milieu-incident, zie hierna.

Milieu-incident

- De Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA) bewaakt de voedselveiligheid. De

minister van VWS en de minister van EZ (en de NVWA namens beide ministers) kunnen handhavend optreden en maatregelen treffen bij overschrijding van wettelijk normen.

- Bij een milieu-incident waarbij dieren (mogelijk) schadelijke stoffen hebben binnengekregen, kan de minister van EZ maatregelen treffen zoals opstellen of de instelling van een visverbod.

De minister kan, ongeacht de aanleiding, maatregelen treffen ten aanzien van alle handelingen in de voedselketen (met inbegrip van visserij en landbouw, dus ook van gewassen).

- Indien de producten bestemd zijn als levensmiddel (dus voor de mens), is er een overlap met de bevoegdheden van de minister van VWS op grond van de warenwetgeving.
- De minister van I&M kan eveneens (vergaande) maatregelen treffen, *zie de bestuurlijke netwerkkaart milieu*.
- In de praktijk oefent de overheid bij beperkte incidenten op het land niet altijd bevoegdheden uit, maar geeft het een advies aan consumenten en bedrijven naar aanleiding van metingen door het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM).

Een advies aan bedrijven om producten niet op de markt te brengen *kan* vervolgen tot schadeloosstelling leiden door bijvoorbeeld het ministerie van EZ.

Op de achterhand zijn genoeg bevoegdheden beschikbaar.

Bij een verontreiniging van oppervlaktewater (binnenwater en/of zee) ligt het meteen treffen van een maatregel – visverbod – meer voor de hand.

- Voor maatregelen bij een kernongeval, *zie de bestuurlijke netwerkkaart kernongeval*.

Regionaal crisiscentrum EZ (RCC)

- Een regioambassadeur van een vestiging van de directie Regio en Ruimtelijke Economie van EZ geeft leiding aan een Regionaal Crisiscentrum EZ, coördineert de werkzaamheden van de uitvoerende diensten en draagt zorg voor de bestuurlijke afstemming

met decentrale bestuurders in de algemene keten.

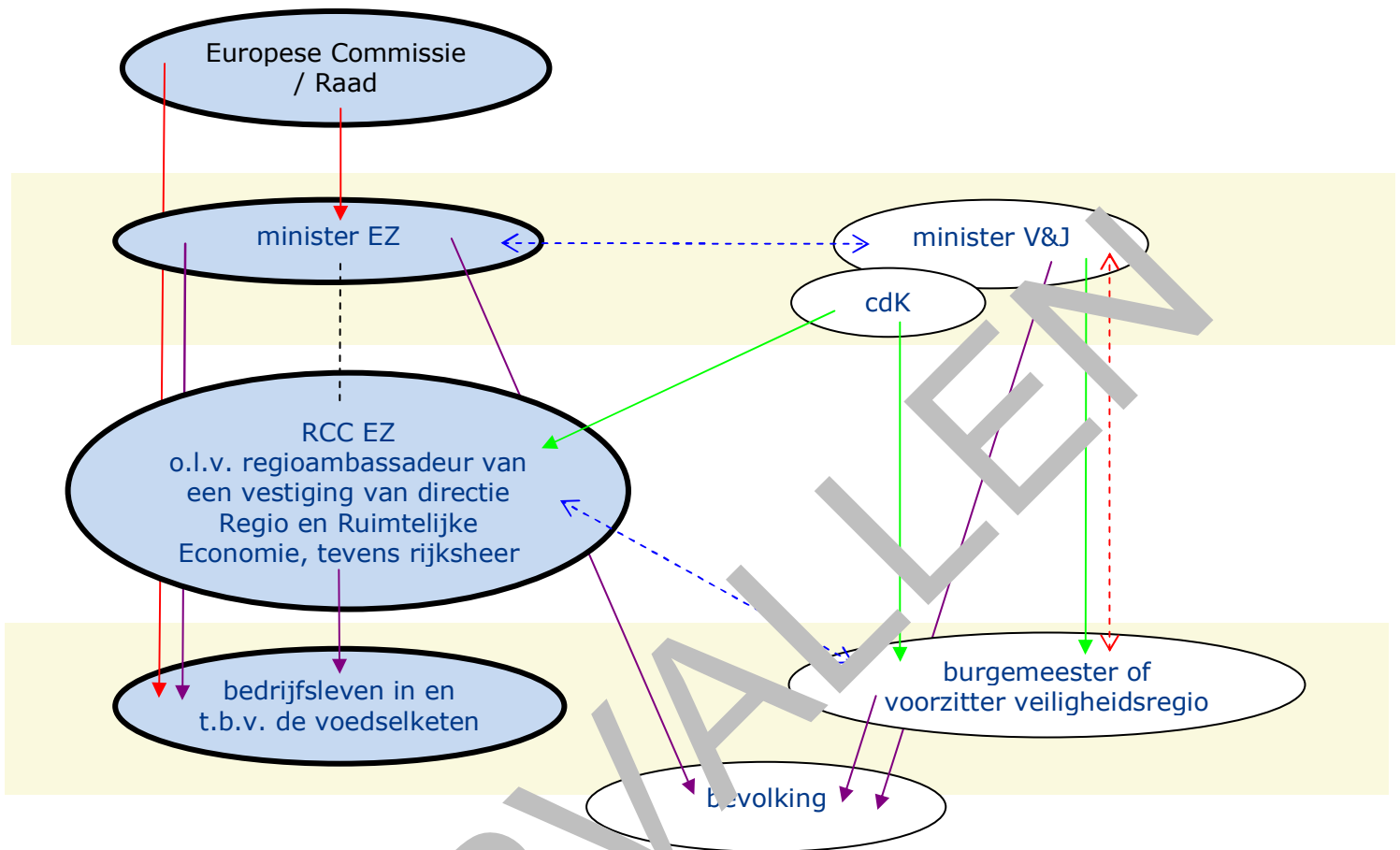
- De Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit is vertegenwoordigd in een Regionaal Crisiscentrum EZ en draagt zorg voor de uitvoering van bestrijdingsmaatregelen. Beleidsmatige kwesties worden zo nodig door de regioambassadeur voorgelegd aan het ministerie in Den Haag.

Relatie met regionaal beleidsteam en commissaris van de Koning

- De regioambassadeur van een vestiging van directie Regio en Ruimtelijke Economie is tevens rijksheer voor EZ ('voedselcommissaris'); hij vertegenwoordigt de minister in een regionaal beleidsteam.
- Voor de relatie rijksheer EZ – commissaris van de Koning *zie de bestuurlijke netwerkkaart kampenbestrijding algemeen & handhaving openbare orde*.
- Indien een burgemeester of voorzitter van een veiligheidsregio een maatregel of het optreden van de rijksheer EZ onverantwoord acht, kan hij:
 - op grond van zijn eigen noodbevoegdheden binnen het domein van openbare orde en veiligheid een bevel geven of voorschriften uitvaardigen en daarbij binnen dat kader de rijksheer EZ of het NVWA dwingend bijsturen
 - aan de commissaris verzoeken te interveniëren. De commissaris kan een aanwijzing geven inzake samenwerking of – voor wat betreft de maatregelen zelf – overleg voeren met de rijksheer van EZ of 'bovenlangs' verzoeken jegens de rijksheer van EZ dwingend op te treden.
- Vice versa, als de rijksheer EZ een maatregel van een burgemeester of voorzitter van een veiligheidsregio onverantwoord acht, kan hij verzoeken dat de commissaris ingrijpt. De minister van EZ kan aan de minister van V&J verzoeken in te grijpen.

functionele keten voedselvoorziening

algemene keten

- > Informatie en advies
- .-.-> Bijstand
- Internen
- Maatregelen jegens bevolking/bedrijven
- Postuudelijk bezicht, tevens onderling informatie
- Maatregelen door EU

NB 1. Bij een milieu-incident waarbij dieren (mogelijk) schadelijke stoffen hebben ingenomen of waarbij deze stoffen (mogelijk) door gewassen zijn opgenomen, geldt voor het optreden van EZ hetzelfde netwerk. Daarnaast kan de minister van VWS optreden vanwege gevolgen voor de veiligheid van levensmiddelen. Bovendien kan de minister van I&M optreden, zowel jegens bedrijven, decentrale overheden als de bevolking.

NB 2. Ten aanzien van voedselveiligheid in het algemeen (levensmiddelen en diervoeders) zijn het de Europese Commissie en de ministers van VWS en EZ – en namens de ministers de NVWA – die maatregelen treffen met rechtstreekse gevolgen voor de bedrijven in kwestie.

Bijlage 13: bestuurlijke aandachtspunten voedsel

Bestuurlijke maatregelen	<ul style="list-style-type: none">• Bewaak bij de uitvoering van maatregelen van het centrale gezag ten aanzien van voedselvoorziening de voorziening aan kwetsbare groepen.• Waar nodig treffen openbaar bestuur en Openbaar Ministerie maatregelen ter beveiliging van het rantsoeneringsysteem en van (bevoorrading van) winkels en ter handhaving van de openbare orde.• In geval van een milieu-incident dat gevolgen kan hebben voor de voedselketen, informeer onmiddellijk de rijksheren/vertegenwoordigers van:<ul style="list-style-type: none">– EZ (regioambassadeur van de vestiging van directie Regio en Ruimtelijke Economie)– I&M (inspecteur van de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) of hoofdingenieur-directeur (IWS)), en– VWS (piketinspecteur van de Inspectie voor de Gezondheidszorg)
Zichtbaarheid bestuur, media en informatievoorziening	<ul style="list-style-type: none">• Stem bij schaarste bij eventuele slachtoffers als gevolg van onveilig voedsel en bij een milieu-incident met (mogelijke) gevolgen voor de voedselketen af met de rijksheren / vertegenwoordigers van EZ, I&M en VWS over wie wat zegt.• Ook indien op nationaal niveau maatregelen worden getroffen (zoals bij schaarste) zullen gemeenten en regio's de bevolking informeren over decentrale uitvoering.
Coördinatie	<ul style="list-style-type: none">• Burgemeester / voorzitter veiligheidsregio: draag zorg voor coördinatie met de rijksheren/vertegenwoordigers van EZ, I&M en VWS.• Een burgemeester of voorzitter veiligheidsregio kan te maken krijgen met maatregelen van de minister van EZ jegens burgers ten aanzien van voedselvoorziening en daarnaast met de ministers van EZ, I&M en VWS in geval van een milieu-incident dat gevolgen heeft voor de voedselketen.• Is de commissaris van de Koning geïnformeerd over ontwikkelingen? Is de rechtstreekse lijn van commissaris met burgemeester / voorzitter en minister beschikbaar?

VERVALLEN

14 Elektriciteit en gas

Versie april 2012

crisistypen	<ul style="list-style-type: none">• onderbreking levering elektriciteit• onderbreking levering gas• schaarste aan gas (in de EU)
bevoegd gezag	<ul style="list-style-type: none">• Europese Commissie• minister EZ• burgemeester of voorzitter veiligheidsregio (alleen ten aanzien van de gevolgen van een onderbreking)
soorten maatregelen	<ul style="list-style-type: none">• eigen maatregelen netbeheerder• maatregelen door minister EZ jeffris sector• interventie Europese Commissie ten aanzien van maatregelen door de minister• verdeling van elektriciteit en gas bij schaarste• maatregelen ten aanzien van de gevolgen van een onderbreking

Eigen maatregelen

- Een netbeheerder treft zo nodig eigen herstelmaatregelen bij onderbreking van de levering.

Netbeheerders

- Zowel voor elektriciteit als gas is het beheer van het distributienet in handen van een landelijk netbeheerder en een aantal regionale netbeheerders:
 - TenneT is de beheerder van het landelijke hoogspanningsnet.
 - *Gas Transport Services (GTS)*, een zelfstandig dochter van de Gasunie, is de beheerder van het landelijk gastransportnet.
 - TenneT kan zelfstandig maatregelen treffen ter handhaving van de energiebalans.
 - GTS kan zelfstandig maatregelen treffen om het landelijk gastransportnet in evenwicht te houden. Afschakelen is nog nooit voorgekomen en zal vanwege ontploffingsgevaar na aansluiting zo mogelijk worden voorkomen.

Netbeheer is onafhankelijk van de levering van elektriciteit of gas. Leveranciers vervullen in de responsfase geen rol, aangezien zij geen bemoeienis hebben met het transport in technische zin.

Elektriciteit: afschakelen en herstel

- Voor het af- en aanschakelen van afnemers is een prioriteitsvolgorde voorgeschreven, verder uitgewerkt in afschakel- en herstelplannen:
 - a. openbare orde en veiligheid, volksgezondheid
 - b. kritische processen industrie, nuts- en basisvoorzieningen
 - c. overige industrie, openbare gebouwen, bedrijven en consumenten.
- Het afschakelen vindt snel plaats conform het afschakelplan. Er is geen tijd voor ad hoc prioritering. Uitzondering daarop is verdeling van elektriciteit op nationaal niveau bij beperkte beschikbaarheid, zie hierna onder minister van EZ.

Gas: afschakelen en herstel

- Voor het eventuele af- en aanschakelen van afnemers is geen prioriteitsvolgorde voorgeschreven (voor uitzonderingen, zie hierna), omdat beslissingen over preventief afschakelen bij gas niet binnen korte tijd hoeven te worden genomen; er is sprake van een buffercapaciteit in tegenstelling tot elektriciteit. Verder is het bij gas technisch onmogelijk om bepaalde objecten af te schakelen omdat na een gasontvangstation geen selectie meer wordt gemaakt.
- Bepaalde vitale diensten waarvan de continuïteit direct afhankelijk is van de gasvoorziening, zoals grote gasgestookte elektriciteitscentrales, zullen wel voorrang krijgen. Met afnemers die direct op het landelijk gastransportnet zijn aangesloten kunnen afspraken worden gemaakt

Minister van EZ

- De minister van EZ kan aan een netbeheerder bij taakverwaarlozing de opdracht geven een voorziening te treffen.
- De minister van EZ kan op grond van zijn noodbevoegdheden verdelingsmaatregelen treffen bij een beperkte beschikbaarheid van elektriciteit of eventueel gas, zie de *bestuurlijke netwerkkaart schakeling algemeen*.

Europese Unie

- De Europese Commissie kan optreden indien een lidstaat maatregelen treft ten aanzien van de levering van elektriciteit of gas ten tijde van een crisis:
 - Indien een lidstaat bij een plotseling crisis op de energiemarkt of bij een bedreiging van de openbare veiligheid of het netwerk en de installaties maatregelen treft, meldt hij dit meteen aan de Europese Commissie en aan de overige lidstaten.
 - De Commissie kan besluiten dat de betrokken lidstaat de maatregelen dient aan te passen of in te trekken, voor zover zij de concurrentie zodanig verstoren en het handelsverkeer dermate ongunstig beïnvloeden, dat dit strijdig is met het gemeenschappelijk belang.
- Vanwege de toenemende afhankelijkheid van de invoer van gas en het risico van maatregelen

door lidstaten bij een verstoring van de levering waarbij onvoldoende rekening wordt gehouden met andere lidstaten, is een Europese aanpak van crises ontwikkeld die met name toeziet op:

- instandhouding van de gasstroom binnen de interne markt
- niet treffen van maatregelen die de gasleveringssituatie in een andere lidstaat ernstig in gevaar zouden kunnen brengen
- instandhouding grensoverschrijdende toegang tot infrastructuur.

Deze aanpak voorziet verder in het doen van meldingen en in coördinatie van maatregelen in Europees verband.

De Commissie kan niet beschikken over nationale gasvoorraden, maar middels deze aanpak worden niet-sovereine unilaterale maatregelen van lidstaten tegengegaan.

- Het algemene mechanisme voor bijstand bij rampen (via het MIC – Waarnemings- en informatiecentrum / *Monitoring and Information Centre*) kan ook hier worden ingezet, zie de *bestuurlijke netwerkkaart rampenbestrijding algemeen & handhaving openbare orde*.

Burgemeester en voorzitter veiligheidsregio

- Samenwerking tussen de sectoren elektriciteit en gas, veiligheidsregio's en politieregio's is en wordt vastgelegd in convenanten.
- Conform dit convenant nemen liaisons van de regionale netbeheerder(s) en eventueel van de landelijke netbeheerder desgevraagd deel aan het regionaal beleidsteam; dit kan ook anders zijn georganiseerd bijvoorbeeld dat een liaison van de veiligheidsregio deelneemt aan het crisisteam van de (regionale) netbeheerder.
- In geval van een regiogrensoverschrijdend incident, waarbij meerdere veiligheidsregio's betrokken zijn, organiseert de bronregio, indien gewenst, voor de netbeheerder(s) één aanspreek- en coördinatiepunt vanuit de verschillende veiligheidsregio's.
- De burgemeester of voorzitter veiligheidsregio heeft geen invloed op het functioneren van de sectoren zelf (de continuïteit van de levering): overheidsinterventie in de sectoren elektriciteit

en gas is gecentraliseerd (minister EZ / Europese Commissie).

- De burgemeester of voorzitter veiligheidsregio is alleen verantwoordelijk voor de aanpak van de effecten voor openbare orde en openbare veiligheid: zorg voor de bevolking, eventuele vordering van noodstroomaggregaten (instellingen zijn zelf verantwoordelijk voor het regelen van noodstroom, zo nodig kan het openbaar bestuur een interventie plegen ter ondersteuning daarvan), eventuele instelling van een avondklok bij een *blackout* en dergelijke.

Noodstroomaggregaten

- De elektriciteitssector zelf draagt geen zorg voor noodstroomaggregaten (vergelijk: anders dan de voorziening van nooddrinkwater door drinkwaterbedrijven). Instellingen zijn daar zelf verantwoordelijk voor, maar waar nodig zal het openbaar bestuur ondersteunen en een interventie plegen, zie hierboven.
- Volgens het convenant veiligheidsregio/politieregio – gas en elektriciteitssectoren kan de (regionale) netbeheerder bij grootschalige en langdurige onderbrekingen, coördinerend optreden ten

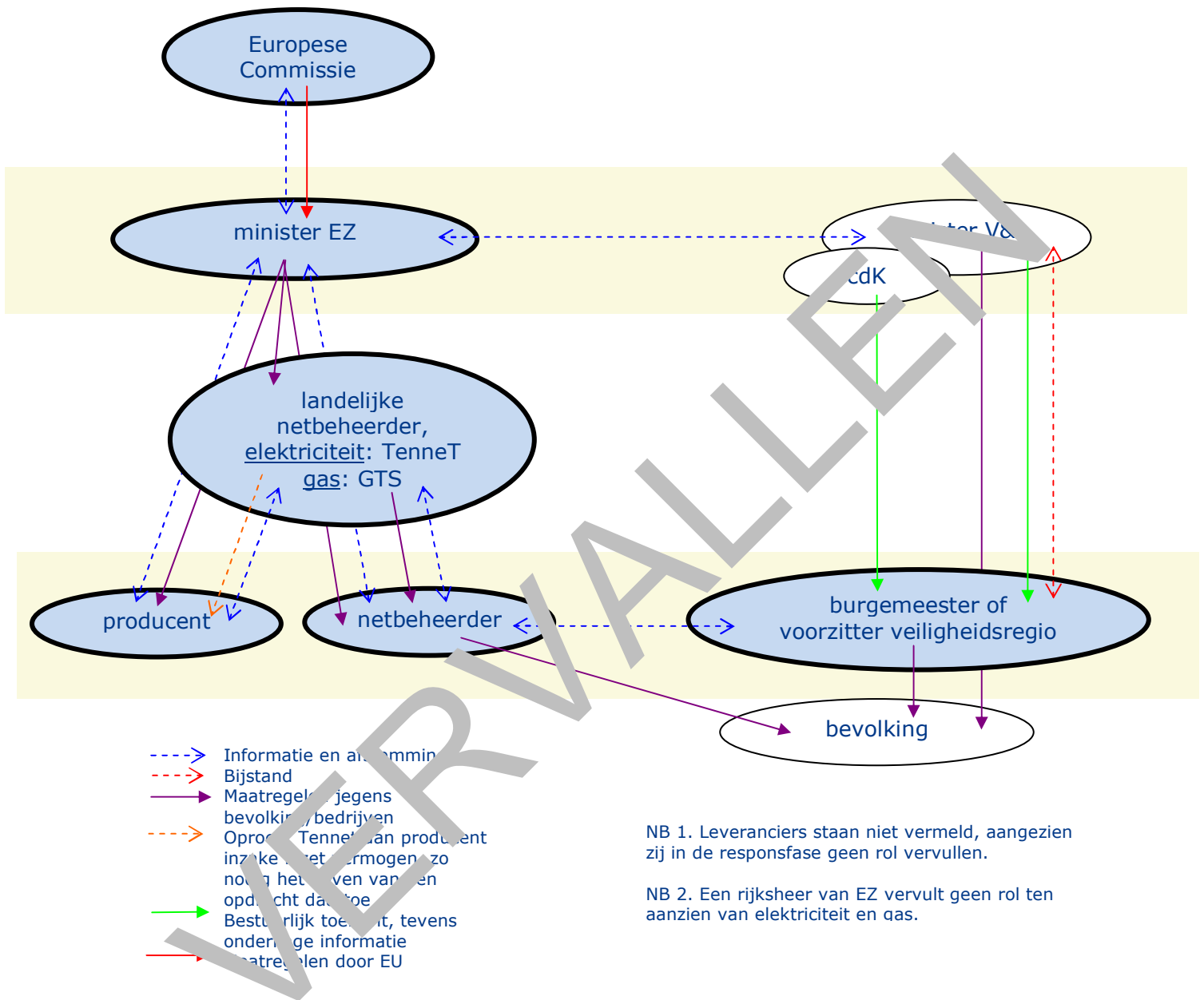
aanzien van het inzetten en aansluiten van de beschikbare noodstroomaggregaten. Zij doet dit op basis van de prioriteiten, die zijn vastgesteld door het openbaar bestuur.

Koelwater

- De lozing van koelwater van elektriciteitsproductiecentrales – en daarmee de productie van elektriciteit – wordt beperkt door de temperatuur van het oppervlaktewater.
- De mogelijkheid om tijdelijk af te wijken van de normale voorschriften voor de watervergunning is in de vergunning zelf opgenomen. Indien geen watervergunning is vereist en dus algemene regels gelden, kan bij zogenoemd maatregelvoorschrift worden afgeweken van de algemene regels voor het lozen van koelwater.

functionele ketens elektriciteit en gas

algemene keten

NB 1. Leveranciers staan niet vermeld, aangezien zij in de responsfase geen rol vervullen.

NB 2. Een rijksheer van EZ vervult geen rol ten aanzien van elektriciteit en gas.

Bijlage 14 a: bestuurlijke aandachtspunten elektriciteit

Bestuurlijke maatregelen	<ul style="list-style-type: none">• Langdurige uitval van elektriciteit raakt veel sectoren. Zorg voor een overzicht van alle effecten / neveneffecten met knelpunten, geplaatst in een tijdbalk:<ul style="list-style-type: none">– <u>feiten</u>: na hoeveel tijd zijn waar problemen te verwachten– <u>netwerk</u>: welke sectoren / ketens zijn getroffen en bepaal (aan de hand van de betreffende netwerkkaart) wie in een keten verantwoordelijk is voor het treffen van maatregelen– <u>netwerk</u>: bepaal de rol van het openbaar bestuur en de maatregelen die van het bestuur worden verwacht. <p>Denk bijvoorbeeld aan riolering, drinkwatervoorziening, telecommunicatie, treinverkeer, gasvoorziening, medische zorg in instellingen en thuis, tunnels (water), transport en bevoorrading, winkeliers (koeling, beveiliging, betalingen), pinautomaaten, alarmsystemen, televisie.</p> <ul style="list-style-type: none">• De netbeheerder informeert gemeenten/regio over uitvoering van (herstel)maatregelen, zodat het openbaar bestuur is geïnformeerd over de verwachte hersteltijd. Zo nodig interventie en prioritering inzet noodstroomaggregaten.
Zichtbaarheid bestuur, media en informatievoorziening	<ul style="list-style-type: none">• Essentieel is de afstemming tussen EZ/netbeheerder en gemeenten/regio's over wie wat zegt.• De bevolking is (zelf)redzaam, maar moet daarin wel ondersteund worden met ten minste concrete aanbevelingen en met informatie over de duur van de problemen. Uitval van elektriciteit noodzaakt tot het gebruik van alternatieve manieren van informatievoorziening.• Noodzaak tot handhaving openbare orde zal bij een langdurige uitval van elektriciteit waarschijnlijk gering zijn, terwijl in de media daarvoor juist veel aandacht zal bestaan.
Coördinatie	<ul style="list-style-type: none">• Burgemeester / voorzitter veiligheidsregio: draag zorg voor coördinatie met de betrokken sectoren en organisaties (waaronder de

rijksheren) op grond van het overzicht van effecten / neveneffecten.

- Is de commissaris van de Koning geïnformeerd over ontwikkelingen?

Is de rechtstreekse lijn van commissaris met burgemeester / voorzitter en minister beschikbaar?

- Burgemeester / voorzitter veiligheidsregio: bewaak de coördinatie met de Onderzoeksraad voor veiligheid.

Bijlage 14 b: bestuurlijke aandachtspunten gas

Bestuurlijke maatregelen

- De gevolgen van een langdurig verstoring van de levering van gas zijn divers, van reparaties in woningen tot gebruik van gas door bedrijfsleven: zorg voor een overzicht van alle effecten / neveneffecten met knelpunten, geplaatst in een tijdbalk:

- feiten: hoe vaak zijn waar problemen te verwachten

- netwerk: welke sectoren / ketens zijn getroffen en bepaal (aan de hand van de betreffende netwerkkaart) wie in een keten verantwoordelijk is voor het treffen van maatregelen

- netwerk: bepaal de rol van het openbaar bestuur en de maatregelen die van het bestuur worden verwacht.

Anders dan bij elektriciteit is met name het opnieuw beschikbaar komen van gas een belangrijk aandachtspunt:

- hoe ongevallen voorkomen doordat bijvoorbeeld in woningen de gaskraan van een fornuis openstaat?

Informatie is niet voldoende. Het is nodig per woning en pand te controleren dat de hoofdgaskraan is dichtgedraaid en de gasapparaten zijn uitgeschakeld voordat druk op het net wordt gezet.

Zichtbaarheid bestuur, media en informatievoorziening

- Essentieel is de afstemming tussen EZ/netbeheerder en gemeenten/regio's over wie wat zegt.

Coördinatie

- Burgemeester / voorzitter veiligheidsregio: draag zorg voor coördinatie met de betrokken

sectoren en organisaties (waaronder de rijksheren) op grond van het overzicht van effecten / neveneffecten.

- Is de commissaris van de Koning geïnformeerd over ontwikkelingen?

Is de rechtstreekse lijn van commissaris met burgemeester / voorzitter en minister beschikbaar?

Burgemeester / voorzitter veiligheidsregio: bewaak de coördinatie met de Onderzoeksraad voor Veiligheid.

VERVALLEN

VERVALLEN

15 Olie

Versie april 2012

crisistypen	<ul style="list-style-type: none">• schaarste aan aardolieproducten
bevoegd gezag	<ul style="list-style-type: none">• Raad van Bestuur van het Internationaal Energie Agentschap• Europese Commissie• minister EZ• minister I&M (alleen ten aanzien van snelheidsbeperking)• burgemeester of voorzitter veiligheidsregio (alleen uitvoering en gevolgen voor openbare orde en veiligheid)
soorten maatregelen	<ul style="list-style-type: none">• maatregelen inzake noodvoorraden, de verdeling van aardolieproducten en de beperking van het verbruik• snelheidsbeperking• autoloze zondag• maatregelen vanwege gevolgen voor openbare orde en veiligheid

Internationaal Energie Agentschap IEA en de EU

- Het treffen van crisismaatregelen vindt in beginsel in internationaal en Europees verband plaats.
- In het kader van het Internationaal Energie Agentschap / *International Energy Agency* (IEA) vindt overleg over maatregelen plaats teneinde een gecoördineerde respons door de IEA-lidstaten af te spreken:
 - maatregelen aan de aanbodzijde (inzet noodvoorraden – ook veiligheidsvoorraden genoemd – en eventueel de verdeling daarvan)
 - en zo nodig maatregelen aan de vraagzijde (beperking verbruik).

In eerste instantie zal worden geprobeerd een schaarste op te vangen door inzet van de noodvoorraden. Men gaat ervan uit dat de verbruikbeperkende maatregelen niet direct worden toegepast vanwege de maatschappelijke gevolgen daarvan.

De bijdrage van een lidstaat is proportioneel, dat wil zeggen afhankelijk van het aandeel aan de totale consumptie door alle IEA-lidstaten.

- Formeel kent het IEA een crisismechanisme dat automatisch in werking treedt bij een tekort van 7% met daarnaast een aanpak voor subcrisisituaties (dat wil zeggen bij een kleiner tekort, de zogenoemde Coordinated emergency response measures – CERM).

Bovendien bestaat er de mogelijkheid dat de Raad van Bestuur van het IEA (bestaande uit vertegenwoordigers van elke lidstaat) een IEA-lidstaat overstemt bij een tekort van 7% of meer inzake te nemen besluiten over toepassing van het mechanisme (aangezien geen unanimitieit is vereist; voor toepassing van de CERM is wel unanimitieit vereist).

Echter, volgens de aanpak die het IEA hanteert worden in alle oliecrisisituaties, dus ongeacht de omvang van de olieaanvoer-onderbreking, de beide benaderingen (het formele crisismechanisme en de CERM) als gelijkwaardige alternatieven beschouwd.

Op een flexibele wijze ‘in een stap-voor-stapbenadering’ zal dan worden bekeken wat – gegeven de oliemarktsituatie van dat moment – voor die crisissituatie de beste reactie door de IEA-landen zal zijn en hoe de samenstelling van het pakket te nemen maatregelen kan zijn. Dat betekent dat maatregelen in onderlinge overeenstemming worden getroffen.

- Een recent voorbeeld is de inzet van noodvoorraden in 2011 vanwege de uitval van de olieproductie in Libië. Noodvoorraden zijn eveneens ingezet tijdens de Golfoorlog in 1991 en na de orkaan Katrina in 2005.
- *Uitgaande van de Oliecrisisrichtlijn uit 2009, implementatie uiterlijk eind 2012:*

De Europese regeling is deels gekoppeld aan de procedure van het IEA. In geval van een gecoördineerde aanpak in IEA-verband, doet de Europese Commissie – ter uitvoering van die aanpak – aanbevelingen aan de EU-lidstaten over te treffen aanbodmaatregelen.

Indien in IEA-verband geen overeenstemming wordt bereikt over inzet van noodvoorraden, kan de Europese Commissie daartoe toestemming geven aan de EU-lidstaten.

De EU-lidstaten kunnen eveneens zelf tot inzet besluiten indien dat ‘onmiddellijk noodzakelijk is voor een eerste reactie in geval van bijzondere urgentie of als antwoord op een plaatselijke crisis’.

Noodvoorraden (nationaal)

- De Stichting Centraal orgaan voor raadvorming aardolieproducten (COVA) te Rotterdam houdt 70 % van de strategische voorraad aan. Het overige deel houdt het bedrijfsleven zelf aan.
- De minister van EZ kan besluiten dat de voorraden mogen worden aangesproken bij een (dreigende) oliecrisis.

Verdeling

- De minister van EZ kan aan COVA aanwijzingen (= bevelen) geven inzake de aanwending van de voorraden indien deze mogen worden aangesproken, bijvoorbeeld

t.b.v. de bevoorrading van prioritaire verbruikers. Dat zijn verbruikers aan wie bij voorrang aardolieproducten worden geleverd in tijden van schaarste.

- De minister van EZ kan aan een handelaar of producent de verplichting opleggen aardolieproducten aan anderen te leveren.
- De minister van EZ kan aardolieproducten in eigendom vorderen.

Verbruikbeperkende maatregelen

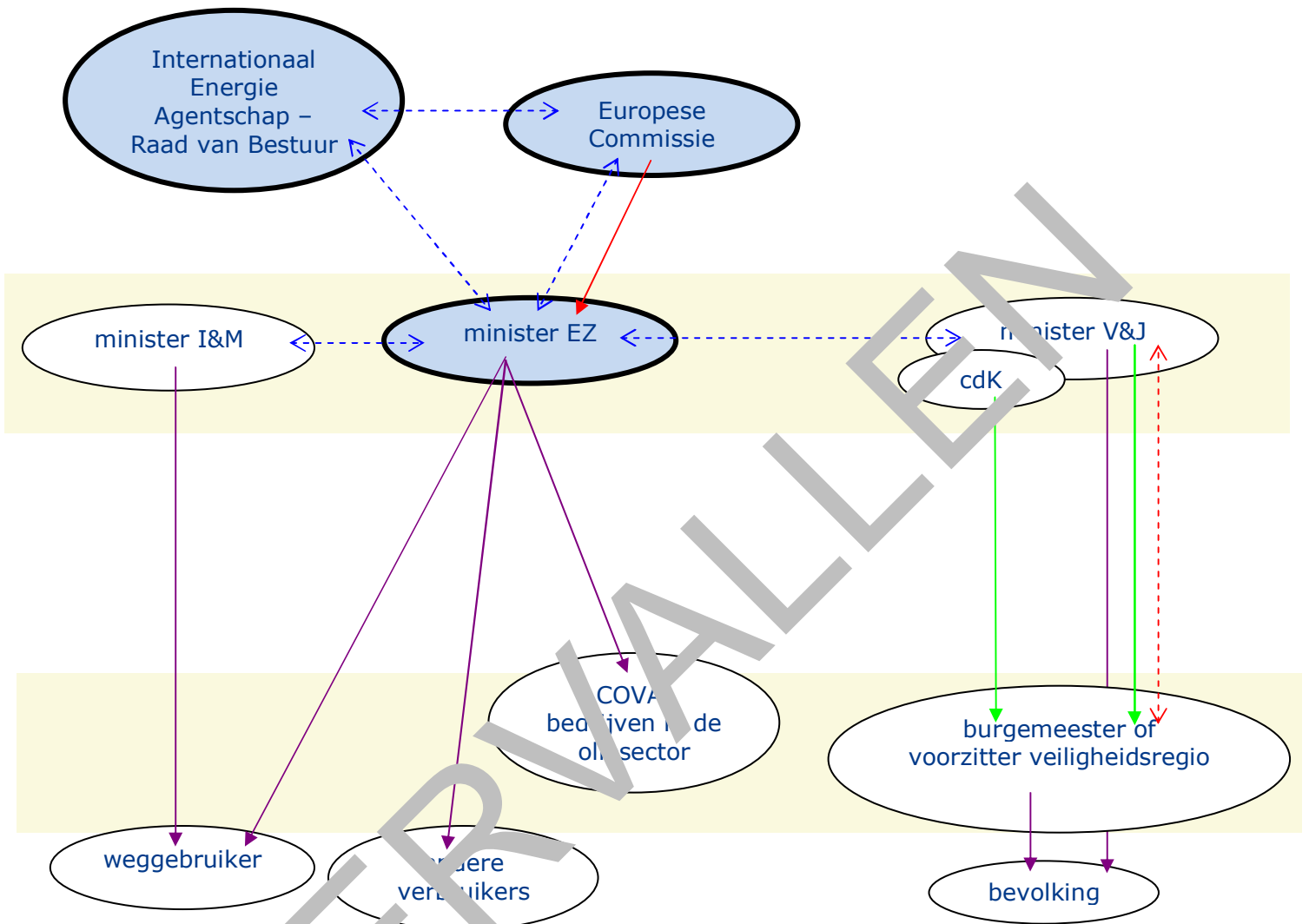
- De minister van EZ kan distributiemaatregelen treffen, bijvoorbeeld het korten van leveringsverplichtingen door olieleveranciers of de instelling van een algehele rantsoenering van brandstof (‘bonnen’).
 - De minister van I&M kan, in overeenstemming met de ministers van EZ en V&J, bij een oliecrisis een algehele snelheidsbeperking invoeren.
 - De minister van EZ kan, in overeenstemming met de ministers van I&M en V&J, bij een (dreigende) oliecrisis een autoloze zondag invoeren.
- Andere mogelijke maatregelen zijn een oproep tot beperking woon-werkverkeer (meerijden/*carpooling*, minder dagen werken met meer uur per werkdag).

Burgemeester en voorzitter veiligheidsregio

- Het optreden van de overheid bij een (dreigende) oliecrisis is gecentraliseerd.
- Formeel bestaat de mogelijkheid dat de burgemeester brandstoffen vordert, maar zijn bevoegdheden zijn niet geschikt voor sturing van overheidswege bij een oliecrisis.
- De burgemeester of voorzitter veiligheidsregio is alleen verantwoordelijk voor aanpak van de effecten voor openbare orde en openbare veiligheid.

functionele keten olie

algemene keten

- > Informatie en adviesgeving
- .-.-> Bijstand
- > Maatregelen jegens bevolking/bedrijven
- > Bestuursinbreng, tevens onderlinge informatie
- > Maatregelen door de EU

NB. Een rijksheer van EZ vervult geen rol ten aanzien van olie.

Bijlage 15: bestuurlijke aandachtspunten olie

Bestuurlijke maatregelen

- Een oliecrisis raakt veel sectoren. Zorg voor een overzicht van alle effecten / neveneffecten met knelpunten, geplaatst in een tijdbalk:
 - feiten: na hoeveel tijd zijn waar problemen te verwachten
 - netwerk: welke sectoren / ketens zijn getroffen en bepaal (aan de hand van de betreffende netwerkkaart) wie in een keten verantwoordelijk is voor het treffen van maatregelen
 - netwerk: bepaal de rol van het openbaar bestuur en de maatregelen die van het bestuur worden verwacht

Denk bijvoorbeeld aan beperking van transport dat niet valt onder prioritair verkeer, maar voor inwoners tot problemen leidt.

- Het decentrale openbaar bestuur zal nationale maatregelen moeten handhaven, zoals een autoloze zondag en een snelheidsbeperking.

Zichtbaarheid bestuur, media en informatievoorziening

- Ten aanzien van maatregelen die niet verplichtend zijn maar waartoe door de overheid wordt geroepen (beperking woon-werkverkeer) verzoekt het openbaar bestuur een voorbeeldfunctie.

Coördinatie

- Burgemeester / voorzitter veiligheidsregio: draag zorg voor coördinatie met de betrokken sectoren en organisaties (waaronder de rijksheren) op grond van het overzicht van effecten / neveneffecten.
- Is de commissaris van de Koning geïnformeerd over ontwikkelingen?
Is de rechtstreekse lijn van commissaris met burgemeester / voorzitter en minister beschikbaar?

16 Spoorvervoer

Versie april 2012

crisistypen	<ul style="list-style-type: none">• treinongeval• gevolgen van een treinongeval voor het milieu• verstoring openbare orde• andere crises met gevolgen voor het spoorvervoer waardoor verkeersmaatregelen of andere maatregelen op het spoor nodig zijn (zoals hoogwater)• schaarste aan vervoerscapaciteit
bevoegd gezag	<ul style="list-style-type: none">• vervoerder openbaar vervoer• drie soorten beheerders: de beheerder van de hoofdspoorweginfrastructuur (ProRail), beheerder van de stations (NS) en beheerders van metro en tram (geprivatiseerde gemeentelijke vervoersbedrijven)• minister van I&M• rijksheren namens de minister van I&M• burgemeester of voorzitter veiligheidsregio
soorten maatregelen	<ul style="list-style-type: none">• eigen maatregelen beheerders (bij ProRail: verkeer, berging, herstelling)• rampenbestrijding• maatregelen bij een verontreiniging• handhaving openbare orde• vervoersnoodmaatregelen

Beheer en vervoer

- Bij spoorvervoer moeten worden onderscheiden:
 - het beheer van de hoofdspoorweginfrastructuur (beheer van het hoofdspoorwegennet met daartoe behorende emplacementen, laad- en losplaatsen; verkeersleiding)
 - het beheer van de stations
 - het vervoer per spoor
 - lokaal vervoer (metro en tram)
- ProRail is de beheerder van de hoofdspoorweginfrastructuur.
- Vervoerders ('spoorweg-ondernemingen') kunnen vervoerders van personen of vervoerders van goederen zijn:
 - de NS is concessiehouder van het hoofdspoorwegennet voor het vervoer van personen, naast regionale concessiehouders en de concessiehouder van HSL-Zuid
 - voor het vervoer van goederen per spoor zijn in Nederland ruim vijftien vervoerders actief.
- De NS is de beheerder van de stations (bedrijfsonderdeel NS Stations).
- Het beheer van infrastructuur voor metro en tram en het vervoer per metro en tram is in handen van (geprivatiseerde) gemeentelijke vervoersbedrijven.

Optreden minister van I&M

- De minister van I&M kan aan een beheerder van infrastructuur (met inbegrip van stations) aanwijzingen (= bevelen) geven.

Samenwerkende incidentenorganisaties spoor

- De samenwerkende incidenten-organisaties spoor vormen een samenwerkingsverband van beheerders en vervoerders, onder coördinatie en leiding van ProRail Verkeersleiding / Incidentenregie.
- De samenwerkende incidenten-organisaties spoor handelen incidenten (calamiteiten, ongevallen) binnen de spoorsector in beginsel zelfstandig af.
- Wanneer er sprake is van gevaar voor mens, dier en milieu zijn het overheidsgezag en de overheids-hulpdiensten de bepalende instanties voor de afhandeling van het incident en zijn de incidentenorganisaties spoor volgend.
- Bij de afhandeling van incidenten worden drie organisatieniveaus onderscheiden:
 1. eerste niveau: De algemeen leider geeft leiding aan de diensten die vanuit de spoorwegsector betrokken zijn bij de afhandeling van het incident. Daarnaast coördineert hij de overheids-hulpdiensten.
 2. tweede niveau: Bij opschaling van het tweede niveau wordt het regionaal beleidsteam incidentmanagement rail (RBI) geactiveerd, onder meer ter ondersteuning van de algemeen leider (zie ook hierin voor de relatie met gemeenten en veiligheidsregio).
 3. derde niveau: Zo nodig vindt landelijke coördinatie plaats door het landelijk beleidsteam incidentmanagement rail (LBI).
- In het Operationeel Controle Centrum Rail in Utrecht (OCCR) vindt de landelijke coördinatie en landelijke bijsturing plaats.
- Internationale informatie en bijstand:
 - verkeerscentrales wisselen informatie uit over stremmingen en omleidingen
 - zo nodig kan onderlinge ad hoc bijstand door beheerders worden verleend

Ongeval of verstoring openbare orde

- Bij een ongeval of openbare orde probleem ligt het overheidsgezag bij de burgemeester of voorzitter veiligheidsregio, conform de algemene rampenbestrijding en handhaving van de openbare orde.
- ProRail treft maatregelen tot herstel van de veilige en ongestoorde treinenloop. ProRail kan aan spoorwegonderneming aanwijzingen (= bevelen) geven en draagt zorg voor berging en baanherstel.
- Ter handhaving van de orde en veiligheid in het openbaar vervoer kan de vervoerder aanwijzingen (= bevelen) geven en kan een reisverbod worden opgelegd en gehandhaafd. (Voor vervoersnoodmaatregelen – onder andere tegens openbaar vervoerbedrijven – in verband met capaciteit, zie hierna.)
- Bij gevolgen voor het milieu, zie de *bestuurlijke netwerkkaart milieu*.

Relatie beheerder - burgemeester

- Het geven van een bevel aan ProRail vindt in beginsel plaats door de minister van I&M.
- De burgemeester of voorzitter veiligheidsregio zou op grond van zijn noodbevelsbevoegdheid (inclusief het opperbevel) in verband met de openbare orde en veiligheid zo nodig een bevel aan ProRail kunnen geven. Toepassing van het beginsel van subsidiariteit houdt echter in dat hij een verzoek tot interventie doet aan de minister van I&M, bijvoorbeeld tot het stilleggen van treinverkeer. De burgemeester of voorzitter veiligheidsregio past hier dus in beginsel zijn bevoegdheden niet toe. Als er geen noodzaak is tot uitoefening van een bevoegdheid door de minister van I&M, kan dit contact met ProRail ook rechtstreeks of via de politie lopen.
 - De burgemeester of voorzitter veiligheidsregio kan een bevel geven aan de beheerder van een station (NS). Indien er sprake is van een crisis waarbij de regio is gecentraliseerd (bijvoorbeeld landelijke verkeersmaatregelen bij een grootschalige evacuatie of bij een grootschalig milieu-incident), houdt toepassing van het beginsel van subsidiariteit echter in dat de burgemeester of voorzitter veiligheidsregio

een verzoek tot door hem gewenste maatregelen ten aanzien van stations doet aan de minister van I&M. De burgemeester of voorzitter veiligheidsregio past dan dus in beginsel zijn bevoegdheden niet toe.

Relatie met gemeentelijk of regionaal beleidsteam & met commissaris van de Koning

- De voorzitter van een regionaal beleidsteam incidentmanagement rail (RBI) draagt zorg desgevraagd voor vertegenwoordiging in een gemeentelijk of regionaal beleidsteam.
- Evenals reeds het geval is voor drinkwater, elektriciteit en gas, telecom, watersystemen–wegen–vaarwegen, is er een convenant in ontwikkeling inzake de samenwerking tussen veiligheidsregio, politieregio en ProRail.
- De hoofdingenieur-directeur van een regionale dienst van Rijkswaterstaat (HID) is tevens rijksheer voor I&M: hij vertegenwoordigt de minister in een regionaal beleidsteam.
- Voor de relatie HID – commissaris van de Koning, zie *de bestuurlijke netwerkkaart rampenbestrijding algemeen & handhaving openbare orde*.
- Indien een burgemeester of voorzitter van een veiligheidsregio een maatregel of het opheffen van de HID onverantwoord acht, kan hij:
 - op grond van zijn eigen noodbevoegdheden binnen het domein van

openbare orde en veiligheid een bevel geven of voorschriften uitvaardigen en daarbij binnen dat kader de HID dwingend bijsturen

- aan de commissaris verzoeken te interveniëren. De commissaris kan een aanwijzing geven inzake samenwerking of – voor wat betreft de maatregelen zelf – overleg voeren met de HID of ‘bovenlangs’ verzoeken jegens de HID dwingend op te treden.

- Vice versa, als de HID een maatregel van een burgemeester of voorzitter van een veiligheidsregio onverantwoord acht, kan hij verzoeken dat de commissaris grijpt. De minister van I&M kan aan de minister van V&J verzoeken in te grijpen.

Schaarste vervoerscapaciteit

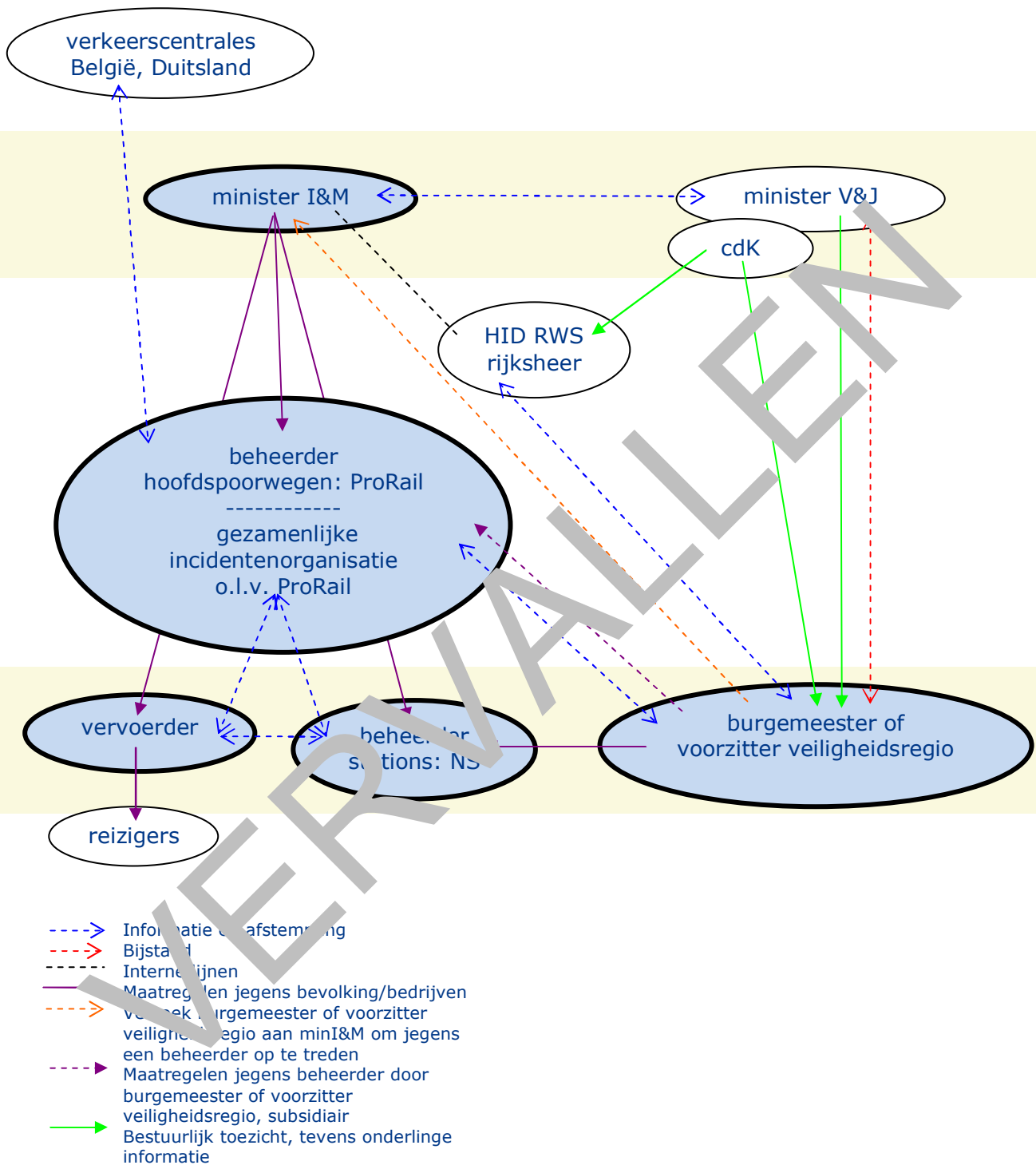
- De minister van I&M kan tijdens een crisis een interventie in de markt plegen ten aanzien van het vervoer (vervoersnoodmaatregelen), bijvoorbeeld de prioritering van bepaald vervoer of de oplegging van een vervoerplicht.

Europese Unie

- De Europese Unie – met inbegrip van het Europees spoorwegbureau (*European railway agency*) – is kaderstellend voor de sector spoor, maar vervult in de responsfase op dit terrein geen rol.

functionele keten spoorvervoer

algemene keten

Bijlage 16: bestuurlijke aandachtspunten spoorvervoer

A Bestuurlijke maatregelen bij grootschalig ongeval

- Zorg voor een overzicht van alle effecten / neveneffecten met knelpunten naast van de direct zichtbare gevolgen, geplaatst in een tijdbalk:
 - feiten: na hoeveel tijd zijn waar problemen te verwachten
 - netwerk: welke sectoren / ketens zijn getroffen en bepaal (aan de hand van de betreffende netwerkkaart) wie in een keten verantwoordelijk is voor het treffen van maatregelen
 - netwerk: bepaal de rol van het openbaar bestuur en de maatregelen die van het bestuur worden verwacht.

Denk daarbij aan bijvoorbeeld opvang van gestrande reizigers, gevolgen voor de gezondheid van hulpverleners en van bewoners en voor het milieu bij een ongeval met gevaarlijke stoffen.

- Bewaak de aanpak op reguliere bestrijdingsmaatregelen op grond van het overzicht van effecten / neveneffecten:
 - de aanpak van eventuele overige gevolgen
 - ondersteuning van en nazorg voor burgers die hulpverleners (of verleenden) voorafgaand aan of naast professionele hulpverlening.

B Bestuurlijke maatregelen bij stagnatie vervoer

Bij omstandigheden anders dan een grootschalig ongeval – zoals weersomstandigheden of een langdurige staking – waardoor het vervoer stagneert, is bestuurlijk aan de orde:

- Een overzicht van de effecten / neveneffecten, geplaatst in een tijdbalk, net als het overzicht hiervoor genoemd onder 'grootschalig ongeval' (feiten / netwerk).

Zichtbaarheid bestuur, media en informatievoorziening bij grootschalig ongeval

- Volg bestaande afspraken met ProRail over woordvoering (regionaal beleidsteam incidentmanagement rail – RBI) conform het regionale Trein Incident Management plan (TIM plan).
De coördinatie van de crisiscommunicatie ligt bij grootschalige incidenten bij de gemeente.
- Jegens slachtoffers en verwanten en ten aanzien van de bevolking in het algemeen:

essentieel is de directe zichtbaarheid van burgemeester en voorzitter veiligheidsregio als boegbeeld openbaar bestuur.

- Bewaak bij (veel) buitenlandse slachtoffers:
 - opvang en faciliteren van buitenlandse autoriteiten en onderzoeksteams.

A Coördinatie bij grootschalig ongeval

- Bewaak de coördinatie met het betrokken regionaal beleidsteam incidentmanagement rail (RBI).
- Burgemeester / voorzitter veiligheidsregio: draag zorg voor coördinatie met de overige betrokken sectoren en organisaties (waaronder de rijksheren) op grond van het overzicht van effecten / neveneffecten.
- Is de commissaris van de Koning geïnformeerd over ontwikkelingen?
Is de rechtstreekse lijn van commissaris met burgemeester / voorzitter of minister beschikbaar?
- Burgemeester / voorzitter veiligheidsregio: bewaak de coördinatie met de Onderzoeksraad voor veiligheid.

B Coördinatie bij stagnatie vervoer

- Waar nodig coördinatie met de betrokken sectoren en organisaties (waaronder de rijksheren).

17 Wegvervoer

Versie april 2012

crisistypen	<ul style="list-style-type: none">• ongeval• gevolgen van een ongeval voor het milieu• verstoring openbare orde• verstoring of aantasting orde en veiligheid openbaar vervoer• andere crises met gevolgen voor het wegvervoer waardoor verkeersmaatregelen of andere maatregelen op de weg nodig zijn (zoals oliecrisis)• schaarste aan vervoerscapaciteit• olieschaarste
bevoegd gezag	<ul style="list-style-type: none">• vervoerder openbaar vervoer• wegbeheerder• burgemeester of voorzitter veiligheidsregio• vervoerder openbaar vervoer• minister van I&M• rijksheren namens de minister van I&M
soorten maatregelen	<ul style="list-style-type: none">• maatregelen bevoegden waaronder incidentmanagement Rijkswaterstaat en landelijk verkeersmanagement bij een grootschalige evacuatie• rampenbestrijding• maatregelen bij een verontreiniging• handhaving openbare orde• order- en veiligheidsmaatregelen openbaar vervoer (aanwijzingen, reisverbod)• vervoersnoodmaatregelen• maatregelen bij olieschaarste

Wegbeheerder

- Er zijn verschillende wegbeheerders: de minister van Infrastructuur en Milieu (voor deze Rijkswaterstaat), gedeputeerde staten, burgemeester en wethouders, een door burgemeester en wethouders ingestelde bestuurscommissie, het dagelijks bestuur van een deelgemeente en het algemeen bestuur van een waterschap.
- De wegbeheerder is tevens tunnelbeheerder.

Verkeerscentrum Nederland

- Het Verkeerscentrum Nederland (VCNL) is in samenwerking met:

- de vijf regionale verkeerscentrales van Rijkswaterstaat, en
 - de verschillende partners zoals politie (met name het KLPD), andere wegbeheerders en marktpartijen (bijvoorbeeld ANWB, TomTom)
- op landelijk niveau verantwoordelijk voor (onder meer):
- incidentmanagement, zie ook hierna
 - regie ten aanzien van het wegverkeer bij regio-overstijgende zaken, zoals landelijk verkeersmanagement (inzet rijkswegen) bij een grootschalige evacuatie

- grensoverschrijdend verkeer (*cross border management*): internationale samenwerking tussen verkeerscentrales bij ernstige, langdurige incidenten ten behoeve van informatie en omleiding.

Ongeval of verstoring openbare orde

- Bij een ongeval of openbare orde probleem in het algemeen, zoals een blokkade (*safety en security*), ligt het overheidsgezag bij de **burgemeester** of voorzitter veiligheidsregio, conform de algemene rampenbestrijding en handhaving van de openbare orde.
- Voor een ongeval op autosnelwegen geldt ten aanzien van de operationele afhandeling het systeem van **incidentmanagement** van Rijkswaterstaat aan de hand waarvan de weg zo snel mogelijk wordt vrijgemaakt (berging en schoonmaken).
- Ter handhaving van de orde en veiligheid in het **openbaar vervoer** kan de vervoerder aanwijzingen (= bevelen) geven en kan een reisverbod worden opgelegd. De mogelijkheden voor oplegging van een reisverbod worden binnenkort (2012) verruimd. (Voor vervoersnood-maatregelen onder andere jegens openbaar vervoerbedrijven – in verband met capaciteit, zie par. 2.1.2.)
- Bij gevolgen voor het **milieu**, zie ook par. 2.1.2. *bestuurlijke netwerkkaart milieubeheer*

Relatie beheerder openbare orde en burgemeester

- De burgemeester of voorzitter veiligheidsregio kan op grond van zijn gebiedsbevoegdheid (incident of het openbaarbevel) zo nodig een bevel geven aan de beheerder.
- Als sprake is van een crisis waarbij de regio is gecentraliseerd (bijvoorbeeld landelijke verkeersmaatregelen bij een grootschalige evacuatie of bij een grootschalig milieu-incident), houdt toepassing van het beginsel van subsidiariteit echter in dat de burgemeester of voorzitter veiligheidsregio een verzoek tot door hem gewenste maatregelen ten aanzien van rijkswegen doet aan de minister van I&M. De burgemeester of voorzitter veiligheidsregio past dan dus in beginsel zijn bevoegdheden niet toe.

Minister van I&M

- De minister van I&M kan aan een andere beheerder van infrastructuur aanwijzingen (= bevelen) geven.

Relatie met regionaal beleidsteam en commissaris van de Koning

- Samenwerking tussen de betreffende dienst Rijkswaterstaat, het waterschap en de veiligheidsregio is en wordt per regio vastgelegd in een convenant (RWS/2011/2011/00). Dit heeft onder meer betrekking op het doen van meldingen, crisiscommunicatie en deelname aan een gemeenschappelijk of regionaal beleidsteam en aan de operationele teams.
- De hoofdingenieur-directeur van een regionale dienst van Rijkswaterstaat (HID) is tevens rijksheer voor I&M: hij vertegenwoordigt de minister in een regionaal beleidsteam.
- Voor de relatie HID – commissaris van de Koning, zie de *bestuurlijke netwerkkaart rampenbestrijding algemeen & handhaving openbare orde*.

Indien een burgemeester of voorzitter veiligheidsregio een maatregel of het optreden van de HID onverantwoord acht, kan hij:

- op grond van zijn eigen noodbevoegdheden binnen het domein van openbare orde en veiligheid een bevel geven of voorschriften uitvaardigen en daarbij binnen dat kader de HID dwingend bijsturen
- aan de commissaris verzoeken te interveniëren. De commissaris kan een aanwijzing geven inzake samenwerking of – voor wat betreft de maatregelen zelf – overleg voeren met de HID of ‘bovenlangs’ verzoeken jegens de HID dwingend op te treden.
- Vice versa, als de HID een maatregel van een burgemeester of voorzitter van een veiligheidsregio onverantwoord acht, kan hij verzoeken dat de commissaris ingrijpt. De minister van I&M kan aan de minister van V&J verzoeken in te grijpen.

Schaarste vervoerscapaciteit

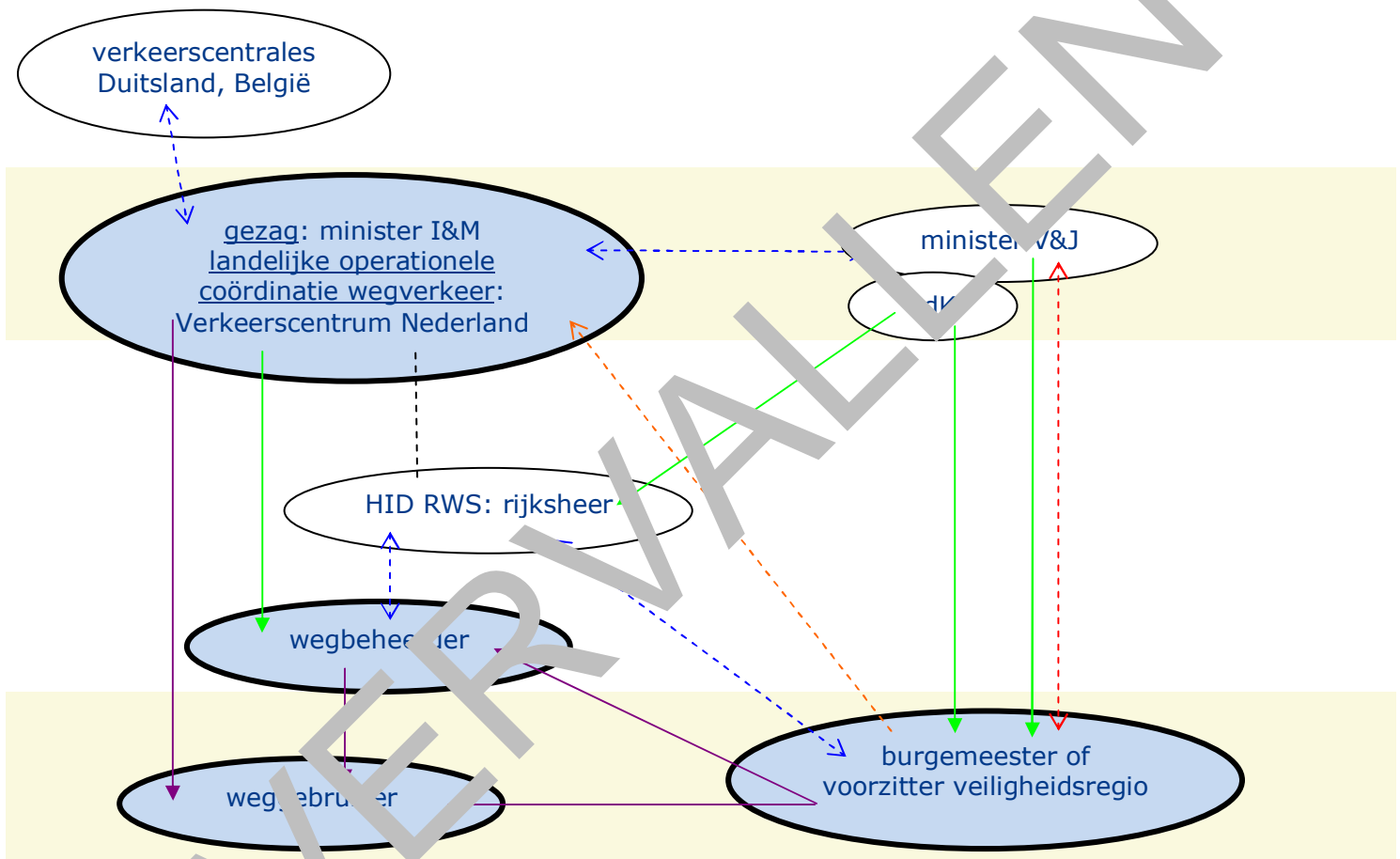
- De minister van I&M kan tijdens een crisis een interventie in de markt plegen ten aanzien van het vervoer (vervoersnoodmaatregelen), bijvoorbeeld prioritering van bepaald personen- of goederenvervoer of de oplegging van een vervoerplicht.

Olieschaarste

- Voor maatregelen ten aanzien van het wegverkeer in geval van olieschaarste, zie de *bestuurlijke netwerkkaart olie*.

functionele keten wegvervoer

algemene keten

- - - - - > Informatie en afstemming
- - - - - > Bijstand
- - - - - > Interne lijnen
- - - - - > Maatregelen jegens bevolking/bedrijven
- - - - - > Verzoek burgemeester of voorzitter veiligheidsregio om maatregel t.a.v. rijkswegen in geval van een crisis met centrale regie
- - - - - > Bestuurlijk toezicht, tevens onderlinge informatie

NB 1. In dit schema zijn de functie van de HID Rijkswaterstaat als rijksheer en het beheer gescheiden; bij rijkswegen vallen beide organisatorisch samen. Dat geldt ook voor andere functies, zoals een provincie of gemeente die tevens wegbeheerder kan zijn.

NB 2. In dit schema staat niet specifiek het openbaar vervoer over de weg vermeld, zie de toelichting.

NB 3. Voor maatregelen ten aanzien van het wegverkeer in geval van olieschaarste, zie de bestuurlijke netwerkkaart olie.

Bijlage 17: bestuurlijke aandachtspunten wegvervoer

A Bestuurlijke maatregelen bij grootschalig ongeval

- Zorg voor een overzicht van alle effecten / neveneffecten met knelpunten naast van de direct zichtbare gevolgen, geplaatst in een tijdbalk:
 - feiten: na hoeveel tijd zijn waar problemen te verwachten
 - netwerk: welke sectoren / ketens zijn getroffen en bepaal (aan de hand van de betreffende netwerkkaart) wie in een keten verantwoordelijk is voor het treffen van maatregelen
 - netwerk: bepaal de rol van het openbaar bestuur en de maatregelen die van het bestuur worden verwacht.

Denk daarbij aan bijvoorbeeld opvang van gestrande automobilisten en chauffeurs, gevolgen voor de gezondheid van hulpverleners en van omwonenden en voor het milieu bij een ongeval met gevaarlijke stoffen.

- Bewaak na aanvulling op reguliere bestrijdingsmaatregelen op grond van het overzicht van effecten / neveneffecten:
 - de aanpak van eventuele overige gevolgen
 - ondersteuning van en nazorg voor burgers die hulpverleners (of verleenden) voorafgaand aan of naast professionele hulpverlening.

B Bestuurlijke maatregelen bij stagnatie vervoer

Bij omstandigheden anders dan een grootschalig ongeval – zoals weersomstandigheden of een blokkade – waardoor het vervoer stagneert, is bestuurlijk aan de orde:

- Een overzicht van de effecten / neveneffecten, geplaatst in een tijdbalk: net als het overzicht hiervoor genoemd onder 'grootschalig ongeval' (feiten / netwerk).

Zichtbaarheid bestuur, media en informatievoorziening bij grootschalig ongeval

- Jegens slachtoffers en verwanten en ten aanzien van de bevolking in het algemeen: essentieel is de directe zichtbaarheid van burgemeester en voorzitter veiligheidsregio als boegbeeld openbaar bestuur.
- Bewaak bij (veel) buitenlandse slachtoffers:
 - opvang en faciliteren van buitenlandse autoriteiten en onderzoeksteams.

A Coördinatie bij
grootschalig ongeval

- Burgemeester / voorzitter veiligheidsregio: draag zorg voor coördinatie met de betrokken sectoren en organisaties (waaronder de rijksheren) op grond van het overzicht van effecten / neveneffecten.
- Is de commissaris van de Koning geïnformeerd over ontwikkelingen?
Is de rechtstreekse lijn van commissaris met burgemeester / voorzitter en minister beschikbaar?
- Burgemeester / voorzitter veiligheidsregio: bewaak de coördinatie met de Onderzoekers voor veiligheid.

B Coördinatie bij
stagnatie vervoer

- Waar nodig coördinatie met de betrokken sectoren en organisaties (waaronder de rijksheren).

VERVALLEN

VERVALLEN

18 Binnenvaart

Versie oktober 2013

Crisistypen	<ul style="list-style-type: none">• scheepsongeval• gevolgen van een scheepsongeval voor milieu, visserij, drinkwater en scheepvaartverkeer• verstoring openbare orde• andere crises die verkeersmaatregelen of andere maatregelen op de binnenwateren vereisen (zoals hoogwater)• infectieziekten op schepen en in havens• schaarste aan vervoerscapaciteit
Bevoegd gezag	<ul style="list-style-type: none">• schipper• waterbeheerder, nautisch beheerder, vaarwegbeheerder• minister van I&M• rijksheren namens de minister van I&M• burgemeester of voorzitter veiligheidsregio
Soorten maatregelen	<ul style="list-style-type: none">• eigen maatregelen schepen en hulp aan ander schip• rampenbestrijding algen• opsporing en redding (search and rescue)• verkeersmaatregelen• vaarverbod• maatregelen bij een verontreiniging• maatregelen bij een obstakel in de vaarweg• handhaving openbare orde• maatregelen ten aanzien van havens, waaronder toelating en havenbeveiliging• maatregelen tegen infectieziekten op schepen en in havens• vervoersnoodmaatregelen

Beheer

- Ten aanzien van het beheer bestaat een onderscheid tussen:
 - Waterbeheer is aan de orde bij een (dreigende) verontreiniging (zie de *bestuurlijke netwerkkaart oppervlaktewater en waterkering*), en verder bij het opruimen van obstakels en wrakken (dit laatste hoort bij het zogenoemde vaarwegbeheer of bakbeheer)
 - Nautisch beheer: het treffen van verkeersmaatregelen op het water kan aan

de orde zijn bij een ongeval, bij hoog- of laagwater, bij een verontreiniging, bij een verstoring van de openbare orde of bij een terroristische aanslag (of bij een dreiging van deze incidenten / crises).

Beheerders

- Verschillende overheden of onderdelen daarvan kunnen nautisch beheerder zijn, waaronder in het bijzonder Rijkswaterstaat, gemeentelijke havenbedrijven, waterschappen.

- Het nautisch beheer in het Noordzeekanaalgebied wordt voor RWS uitgevoerd door het Centraal Nautisch Beheer Noordzeekanaalgebied.
- In het Rijnmondgebied zijn de nautische beheerstaken door de minister van I&M en B&W Rotterdam opgedragen aan de havenmeester van Rotterdam.
- Het nautisch beheer in het Scheldegebied wordt uitgeoefend door de Gemeenschappelijke Nautische Autoriteit (Nederland/RWS en Vlaanderen).
- Met name provincies en gemeenten kunnen ook vaarwegbeheerder zijn. Zij kunnen tevens nautisch beheerder zijn.

Minister van I&M en scheepvaartverkeer

- De minister van I&M kan aanwijzingen (= bevelen) geven aan een beheerder van infrastructuur.
- De minister van I&M kan zelf maatregelen treffen voor een ordelijk verloop van het scheepvaartverkeer:
 - krachtens een noodbevoegdheid kan de minister van I&M – in afwijking van de normale scheepvaartverkeerswetgeving – alle maatregelen kan treffen die hij noodzakelijk acht in het belang van een ordelijk verloop van het scheepvaartverkeer.

Watermanagementcentrum & Scheepvaartverkeerscentrum

- De regie op het crisis- en calamiteitsmanagement van Rijkswaterstaat op watergebieden is ondergebracht in het Watermanagementcentrum Nederland (WMCN, met uitzondering van de Noordzee waar het Kustwachtcentrum de operationele leiding heeft).
- Naast berichtgeving over water (zie de *bestuurlijke netwerkkaart oppervlaktewater en waterkering*) draagt het WMCN namens het Scheepvaartverkeerscentrum (SVC) van Rijkswaterstaat zorg voor berichtgeving aan de scheepvaart (binnenvaart) met inbegrip van informatie uit het buitenland (oeverstaten Rijn en Maas) over stremmingen (via het Europese systeem *River Information Services – RIS*).

- Het SVC zorgt voor landelijke en internationale afstemming bij stremmingen met regio- of landsgrensoverschrijdende verkeerseffecten (zoals omleidingen).
- Voor de melding aan andere staten van verontreinigingen, zie de *bestuurlijke netwerkkaart oppervlaktewater en waterkering*.

Ongeval of verstoring openbare orde & beveiliging

- De schipper dient bij een ongeval zelf alle mogelijke maatregelen te treffen, met name:
 - redding van overvarenden
 - vrijmaken vaarwegen
 - bescherming van het milieu.

De schipper van een schip dat zich in de nabijheid bevindt van een schip of drijvend voorwerp dat door een ongeval is getroffen, waarbij personen in gevaar lopen of waardoor het vaarwater dreigt te worden versperd, is verplicht, voor zover dit met de veiligheid van zijn schip is te verenigen, onverwijld bijstand te verlenen.

De schipper beschikt over bevoegdheden op grond van het Wetboek van Strafvordering op grond waarvan hij onder meer een verdachte kan aanhouden.
- Bij een ongeval of openbare orde probleem, zoals een blokkade, ligt het overheidsgezag bij de burgemeester of voorzitter veiligheidsregio, conform de algemene rampenbestrijding en handhaving van de openbare orde.
- Opsporing en redding (*search and rescue – SAR*) van in nood verkerende bemanningen en passagiers van schepen wordt in de Waddenzee, het IJsselmeergebied (inclusief randmeren) en de Zuid-Hollandse en Zeeuwse stromen uitgevoerd door het Kustwachtcentrum onder het gezag van de burgemeester in kwestie. Opsporing en redding op de overige binnenwateren wordt uitgevoerd onder leiding van de brandweer onder gezag van de burgemeester.
- De beheerder(s) treft (treffen) de nodige beheersmaatregelen (verkeer, milieu, vrijmaken vaarweg).

Infectieziekten

- Maatregelen tegen infectieziekten op schepen en in havens, zie de *bestuurlijke netwerkkaart infectieziekte*.

Buitenlandse schepen ('schepen onder vreemde vlag')

- De Nederlandse staat is volledig soeverein ten aanzien van buitenlandse schepen, met uitzondering van buitenlandse staatsschepen (marine en andere schepen in eigendom van of in beheer bij een andere staat en uitsluitend gebruikt in dienst van die overheid voor andere dan handelsdoeleinden).
- Buitenlandse staatsschepen dienen zich te houden aan de Nederlandse wetgeving, maar de tenuitvoerlegging daarvan is afhankelijk van toestemming van de vlaggestaat of een verzoek daartoe van de vlaggestaat.

Relatie beheerder – burgemeester / voorzitter veiligheidsregio

- Het geven van een bevel aan een beheerder vindt in beginsel plaats door de minister van I&M.
- De burgemeester of voorzitter veiligheidsregio zou op grond van zijn noodbevelsbevoegdheid (inclusief het opperbevel) in verband met de openbare orde en veiligheid aan een beheerder zo nodig een bevel kunnen geven. Toepassing van het beginsel van subsidiariteit houdt echter in dat hij een verzoek tot interventie doet aan de minister van I&M (behalve indien de tijd dat niet toelaat); de burgemeester of voorzitter veiligheidsregio past hier dus in beginsel zijn bevoegdheden niet toe.

Vaarverbod

- De Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT / I&M) kan een vaarverbod opleggen ('een schip aanhouden'), ook aan buitenlandse schepen, indien – kort gezegd – uitvaren gevaarlijk is dan wel schadelijk is voor het mariene milieu. (De Inspectie SZW kan dat eveneens – ten aanzien van Nederlandse schepen – vanwege arbeidsomstandigheden.)
- De minister van I&M en gemandateerde burgemeesters kunnen een vaarverbod

opleggen als een schip niet voldoet aan de internationale veiligheidseisen en –certificering (zie onder *Havens*).

- Subsidiarair kan de burgemeester of voorzitter veiligheidsregio dat zelf op grond van zijn noodbevelsbevoegdheid.
- Een verkeersmaatregel kan *de facto* een vaarverbod inhouden voor een schip of voor de scheepvaart in het algemeen.

Havens

- Bij een (dreigend) ongeval kan de beheerder de nodige verkeersmaatregelen treffen en verkeersaanwijzingen geven.
- Bij een ongeval in een haven of openbare orde probleem ligt het incidentsgewijs decentraal (burgemeester of voorzitter veiligheidsregio), conform de algemene regels voor bestrijding en handhaving van de openbare orde.
- De burgemeester of voorzitter veiligheidsregio kan op grond van zijn noodbevelsbevoegdheid (inclusief het opperbevel) in verband met de openbare orde en veiligheid aan een beheerder zo nodig een bevel kunnen geven. Toepassing van het beginsel van subsidiariteit houdt echter in dat hij een verzoek tot interventie doet aan de minister van I&M (behalve indien de tijd dat niet toelaat). De burgemeester of voorzitter veiligheidsregio past hier dus in beginsel zijn bevoegdheden niet toe.
- De burgemeester of voorzitter veiligheidsregio kan op grond van zijn noodbevelsbevoegdheid aan een kapitein van een schip in een haven zo nodig een bevel geven. Ook hier geldt het genoemde subsidiariteitsvereiste.
- De minister van I&M kan zeehavenautoriteiten verplichten een incidentschip toe te laten
- Als Inspectie Leefomgeving en Transport vermoedt dat een schip niet aan de internationale veiligheidseisen voldoet en het schip een onmiddellijke bedreiging vormt voor de beveiliging of veiligheid van andere schepen of andere goederen, kan de minister van I&M het schip de haven uitwijzen of de toegang tot de haven ontzeggen. De burgemeester van Rotterdam, Moerdijk, Harlingen, Vlissingen, Terneuzen of Borssele kan in mandaat optreden voor zover het maatregelen betreft jegens schepen in de haven.

- De minister van I&M kan desnoods maatregelen treffen inzake gebruik van, toegang tot, verlaten van en verkeer in havens, zo nodig gericht tot gemeentebesturen.

De minister van I&M kan ook aanwijzingen (= bevelen) geven aan de burgemeester of voorzitter veiligheidsregio ten aanzien van havenbeveiliging.

Een burgemeester of voorzitter veiligheidsregio maakt hier dus niet alleen deel uit van de algemene keten, maar ook van deze functionele keten onder de verantwoordelijkheid van I&M.

Relatie met regionaal beleidsteam en commissaris van de Koning

- Samenwerking tussen de betreffende dienst Rijkswaterstaat, het waterschap en de veiligheidsregio is en wordt per regio vastgelegd in een convenant (2011/2012). Dit heeft onder meer betrekking op het doen van meldingen, crisiscommunicatie en deelname aan een gemeentelijk of regionaal beleidsteam en aan de operationele teams.
- De hoofdingenieur-directeur van een regionale dienst van Rijkswaterstaat (HID), de havenmeesters Rotterdam en Amsterdam en het hoofd Facilitair Steunpunt Nieuw Haven te Den Helder en de directeur Kustwacht zijn tevens rijksheren voor I&M; zij vertegenwoordigen de minister in een regionaal beleidsteam.
- De voorzitter van het bestuur van een betrokken waterschap neemt desgewenst deel aan de vergadering van een regionaal beleidsteam.
- Voor de relatie rijksheren voor I&M – commissaris van de Koning, zie de bestuurlijke netwerkaart rampenbestrijding algemeen & handhaving openbare orde.
- Indien een burgemeester of voorzitter veiligheidsregio een maatregel of het optreden van de rijksheer voor I&M onverantwoord acht, kan hij:

- op grond van zijn eigen noodbevoegdheden binnen het domein van openbare orde en veiligheid een bevel geven of voorschriften uitvaardigen en daarbij binnen dat kader de rijksheer dwingend bijsturen

- aan de commissaris verzoeken te interveniëren. De commissaris kan een aanwijzing geven inzake samenwerking of – voor wat betreft de maatregelen zelf – overleg voeren met de rijksheer voor I&M of ‘bovenlangs’ verzoeken jegens de rijksheer voor I&M om optreden.

- Vice versa, als rijksheer voor I&M een maatregel van een burgemeester of voorzitter van een veiligheidsregio onverantwoord acht, kan hij verzoeken dat de commissaris ingrijpt. De minister van I&M kan aan de minister van V&J verzoeken in te grijpen.

IJsselmeergebied en Waddenzee

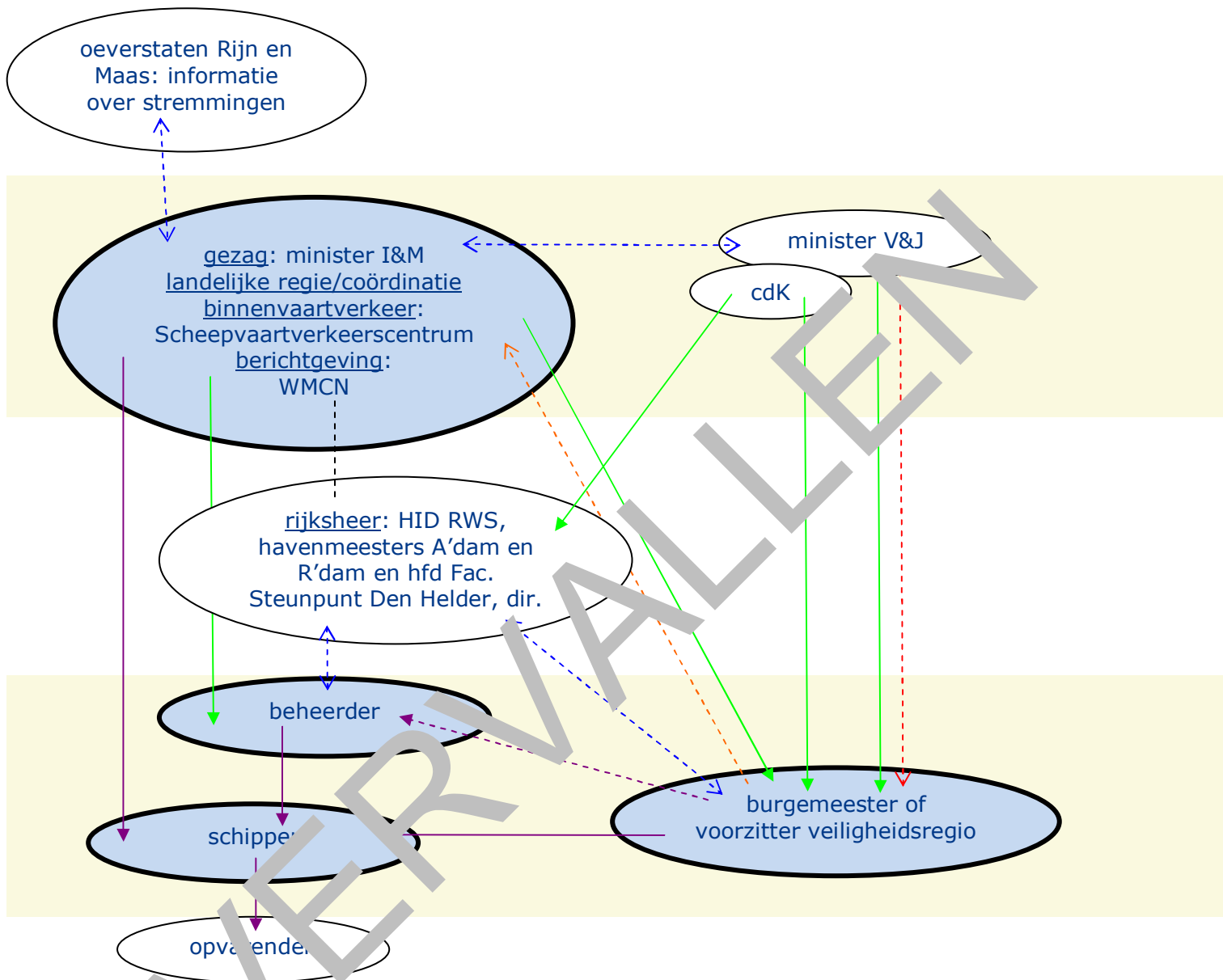
- Voor het IJsselmeergebied en Waddenzee (met het Eemshoofd gebied) gelden aparte afspraken inzake samenwerking.
- In beide gebieden wordt in geval van regiogrensoverschrijdende waterincidenten gewerkt met een coördinerend regionaal beleidsteam en een coördinerend regionaal operationeel team. Afstemming met andere ketens, met name waterbeheerders en nautisch beheerders, vindt daarin plaats.
- Bij effecten in andere gemeenten / regio's worden daar één of meerdere regionale operationele teams en (regionale) beleidsteams ingericht voor de bestrijding van de effecten op het eigen grondgebied.

Schaarste vervoerscapaciteit

- De minister van I&M kan tijdens een crisis een interventie in de markt plagen ten aanzien van het vervoer (vervoersnoodmaatregelen), bijvoorbeeld prioritering van bepaald vervoer of de oplegging van een vervoerplicht.

functionele keten binnenvaart

algemene keten

- > Informatie en afstemming
- .-.-> Bijstand
- Interne lijnen
- > Maatregelen jegens bevolking/bedrijven
- .-.-> Verzoek burgemeester of voorzitter veiligheidsregio aan min. I&M om jegens een andere beheerder op te treden
- .-.-> Maatregelen jegens beheerder door burgemeester of voorzitter veiligheidsregio, subsidiair
- > Bestuurlijk toezicht, tevens onderlinge informatie
- WMCN Watermanagementcentrum

NB 1. In dit schema zijn de functie van rijksheer en het nautisch beheer gescheiden. Beide kunnen echter organisatorisch samenvallen. Dat geldt ook voor andere functies, zoals een provincie of gemeente die tevens nautisch beheerder kan zijn. Overigens handelt de HID RWS namens de minister; formeel is de minister zelf beheerder.

NB 2. De burgemeester en voorzitter veiligheidsregio maken deel uit van zowel de functionele keten havens, als van de algemene keten. Dit houdt in dat de aansturing door de minister van I&M plaatsvindt binnen zijn functionele keten.

NB 3. Voor het doen van internationale meldingen van incidenten met waterverontreiniging tot gevolg, zie de bestuurlijke netwerkkaart oppervlaktewater en waterkering.

Bijlage 18: bestuurlijke aandachtspunten binnenvaart

A Bestuurlijke maatregelen bij grootschalig ongeval

Een ongeval met een binnenvaartschip kan – naast gevaar voor opvarenden – verstrekkende gevolgen hebben voor economie en milieu.

Een milieuverontreiniging kan – naast de aantasting van het milieu zelf – gevolgen hebben voor visserij en het gebruik van oppervlaktewater voor de bereiding van drinkwater.

- Zorg daarom voor een overzicht van alle effecten / neveneffecten met knelpunten, naast de direct zichtbare gevolgen, geplaatst in een tijdbalk:
 - feiten: na hoeveel tijd zijn waar problemen te verwachten
 - netwerk: welke sectoren / ketens zijn getroffen en bepaal (aan de hand van de betreffende netwerkkaart) wie in een keten verantwoordelijk is voor het treffen van maatregelen
 - netwerk: bepaal de rol van het openbaar bestuur en de maatregelen die van het bestuur worden verwacht.

Denk daarbij aan stremming van de vaarweg met alle gevolgen van dien (overige scheepvaart, bevoorrading, economisch algemeen) en water-, bodem- en oeververontreiniging (zie de *bestuurlijke netwerkkaart oppervlaktewater en waterkering*).

- Bewaak in aanvulling op reguliere bestrijdingsmaatregelen op grond van het overzicht van effecten / neveneffecten:
 - de aanpak van eventuele overige gevolgen
 - ondersteuning van en nazorg voor burgers die hulp verlenen (of verleenden) voorafgaand aan of naast professionele hulpverlening

B Bestuurlijke maatregelen bij stagnatie vervoer

Bij omstandigheden anders dan een grootschalig ongeval – zoals weersomstandigheden, een blokkade of een ongeval in het buitenland waardoor de vaarweg is gestremd – waardoor het vervoer stagneert, is bestuurlijk aan de orde:

- Een overzicht van de effecten / neveneffecten, geplaatst in een tijdbalk: net als het overzicht hiervoor genoemd onder 'grootschalig ongeval' (feiten / netwerk).

Zichtbaarheid bestuur, media en informatievoorziening bij grootschalig ongeval

- Jegens slachtoffers en verwanten en ten aanzien van de bevolking in het algemeen: essentieel is de directe zichtbaarheid van burgemeester en voorzitter veiligheidsregio als boegbeeld openbaar bestuur.
- Bewaak bij (veel) buitenlandse slachtoffers:
 - opvang en faciliteren van buitenlandse autoriteiten en onderzoeksteams.

A Coördinatie bij grootschalig ongeval

- Burgemeester / voorzitter veiligheidsregio draag zorg voor coördinatie met de betrokken sectoren en organisaties (waaronder de rijksheren) op grond van het overzicht van effecten / neveneffecten.
- Is de commissaris van de Koning geïnformeerd over ontwikkelingen?
Is de rechtstreekse lijn van commissaris met burgemeester / voorzitter en minister beschikbaar?
- Burgemeester / voorzitter veiligheidsregio: bewaak de coördinatie met de Onderzoeksraad voor Veiligheid.

B Coördinatie bij stagnatie vervoer

- Waar nodig coördinatie met de betrokken sectoren en organisaties (waaronder de rijksheren).

VERVALLEN

19 Burgerluchtvaart

Versie april 2012

crisistypen	<ul style="list-style-type: none">• luchtvaartongeval• gevolgen van een luchtvaartongeval voor het milieu• verstoring openbare orde• inbreuk op <i>security</i>• andere crises met gevolgen voor de luchtvaart waardoor verkeersmaatregelen of andere maatregelen nodig zijn (zoals hoogwater)• infectieziekten aan boord van luchtvaartuigen op en rond luchthavens• schaarste aan vervoerscapaciteit
bevoegd gezag	<ul style="list-style-type: none">• gezagvoerder• burgemeester of voorzitter veiligheidsregio• minister I&M• minister V&J (beveiliging)• minister Defensie
soorten maatregelen	<ul style="list-style-type: none">• eigen maatregelen gezagvoerder en exploitant luchthaven• rampenbestrijding algemeen• aëronautische opsporing en redding (<i>search and rescue</i>)• luchtverkeersmaatregelen• maatregelen ten aanzien van een luchthaven• maatregelen bij een verontreiniging• handhaving openbare orde• beveiligingsmaatregelen• maatregelen tegen infectieziekten• vervoersnoodmaatregelen

Eigen maatregelen gezagvoerder en luchthaven bij (dreigend) ongeval

- De gezagvoerder is bevoegd om alle bevelen te geven die hij nodig acht teneinde de veiligheid van het vliegtuig en de daarin aanwezige personen of goederen te verzekeren. Hij doet in een noodsituatie waarbij onmiddellijk beslissen en handelen voorgeschreven is, alles wat hij onder die omstandigheden nodig acht. Hij mag daarbij in het belang van de veiligheid afwijken van de regels, vluchtuitvoeringsprocedures en methoden.
- Een passagier is verplicht de tijdens de vlucht door of namens de gezagvoerder gegeven aanwijzingen op te volgen.
- Een luchthaven beschikt over een bedrijfsbrandweer, verantwoordelijk voor het redden van mensenlevens en het voorkomen, beperken en bestrijden van brand.

Maatregelen van overheidswege bij ongeval op luchthaven of luchtvaartongeval daarbuiten

- Optreden door de hulpverleningsdiensten onder gezag van de burgemeester of voorzitter veiligheidsregio.
- Voor aëronautische opsporing en redding (*search and rescue – SAR*), zie de *bestuurlijke netwerkkaarten Noordzee en zeescheepvaart en binnenvaart*.
- Voor optreden bij een milieu-incident, zie de *bestuurlijke netwerkkaart milieu*.

Maatregelen bij dreigend gevaar (safety)

- De toezichthouders (in het bijzonder van de Inspectie Leefomgeving en Transport/ILT en van de Dienst Luchtvaartpolitie) en de (assistent) havenmeester kunnen verbieden en beletten dat een luchtvaartuig opstijgt (vliegverbod) in geval van onmiddellijke dreiging van gevaar (veiligheid, *safety*).
- De Europese Commissie / Raad en lidstaten kunnen aan luchtvaartmaatschappijen een exploitatieverbod opleggen vanwege veiligheidstekortkomingen ('de zwarte lijst').

Openbare orde en beveiliging (security)

- De gezagvoerder kan alle noodzakelijke maatregelen treffen, zoals hiervoor aangegeven onder eigen maatregelen bij een (dreigend) ongeval. De gezagvoerder beschikt tevens over bevoegdheden op grond van het Wetboek van Strafvordering op grond waarvan hij onder meer een verdachte kan aanhouden.
- De politie op luchthavens wordt uitgevoerd door de Koninklijke Marechaussee (KMar) onder gezag van de burgemeester (of voorzitter veiligheidsregio) en de officier van justitie. De KMar doet een melding aan de KLPD, dienst luchtvaartpolitie, in verband met strafrechtelijk onderzoek vanwege een ongeval.
- In geval van een demonstratie of verstoring van de openbare orde treft de burgemeester of voorzitter veiligheidsregio maatregelen op grond van de Wet openbare manifestaties (vertrek- en aankomsthallen van luchthavens vallen hier ook onder) en op grond van zijn

algemene bevoegdheden ter handhaving van de openbare orde.

- De minister van Veiligheid en Justitie is belast met de beveiliging van de burgerluchtvaart. De minister – of de commandant van de Koninklijke Marechaussee namens de minister – kan aanwijzingen (= bevelen) geven aan de exploitant van een luchthaven, een luchtvaartmaatschappij en aan degenen die vracht aanbieden, vervoeren of laten vervoeren.
- De minister van V&J – en namens hem de commandant van de Koninklijke Marechaussee – kan verbieden en beletten dat een luchtvaartuig opstijgt om redenen van beveiliging (*security*).
- In geval van een calamiteit vindt afhandeling plaats onder gezag van de minister van V&J.
- Preventieve fouillering:
 - Luchthavens en daaraan grenzende gebieden zijn door de regering aangewezen als veiligheids-risicogebied; daar kan preventieve fouillering plaatsvinden in geval van aanwijzingen van een terroristisch misdrijf
 - Daarnaast kan een luchthaven ook door een burgemeester als veiligheidsrisicogebied zijn aangewezen; daar kan preventieve fouillering plaatsvinden vanwege (dreigende) verstoring van de openbare orde door de aanwezigheid van wapens.
- In geval van een terroristische dreiging vanuit de lucht kan de minister van V&J het bevel geven een burgerluchtvaartuig te onderscheppen. Voor terrorismebestrijding en voor toepassing van het stelsel bewaken en beveiligen, zie verder de *bestuurlijke netwerkkaarten terrorisme en justitie algemeen*.

Maatregelen ten aanzien van een luchthaven

- De minister van Defensie kan de beschikbaarstelling van een luchthaven vorderen ten behoeve van de krijgsmacht, maar zal eerst – behalve in spoedgevallen – een verzoek moeten doen aan de minister van I&M voor het treffen van de benodigde maatregelen. De minister van I&M beschikt zelf niet over een vergelijkbare specifieke bevoegdheid,

maar kan op andere wijze aan het verzoek voldoen (via het maken van afspraken en/of door toepassing van de algemene vorderingsbevoegdheid, zie de bestuurlijke netwerkkaart schaarste algemeen).

- De burgemeester of voorzitter veiligheidsregio kan op grond van zijn noodbevoegdheden tijdelijk luchthavenprocessen stopzetten voor zover dat nodig is voor de handhaving van de openbare orde en openbare veiligheid, zoals het ontruimen van een pier of het sluiten van een baan.

Infectieziekten

- Maatregelen tegen infectieziekten aan boord van luchtvaartuigen en in luchthavens, zie de bestuurlijke netwerkkaart infectieziekte.

Schaarste vervoerscapaciteit

- De minister van I&M kan tijdens een crisis een interventie in de markt plegen ten aanzien van het vervoer (vervoersnoodmaatregelen), bijvoorbeeld het opleggen van de plicht om te vervoeren indien dat bij contract niet mogelijk is.
- De minister van Defensie kan dat ook, maar zal eerst – behalve in spoedgevallen – een verzoek moeten doen aan de minister van I&M voor het treffen van de benodigde maatregelen.

De volgende maatregelen (verkeer, sluiten luchtruim) kunnen zo nodig bij elk crisistype in de luchtvaart worden toegepast:

Verkeersmaatregelen

- Verkeersaanwijzingen aan het burgerluchtverkeer worden gegeven door:
 - Luchtverkeersleiding Nederland (LVNL) voor het lagere luchtruim, dat wil zeggen tot 24.500 voet (ongeveer 7,5 km) in het vluchtinformatiegebied Amsterdam en daarnaast in delen van enkele buitenlandse vluchtinformatiegebieden
 - Eurocontrol (*Maastricht Upper Area Control Centre* – MUAC) voor het hogere luchtruim, boven 24.500 voet (zie ook hierna)
 - luchtverkeersleiding van de Koninklijke Luchtmacht, tevens voor

burgerluchtverkeer in de militaire delen van het Nederlandse luchtruim: *Air Operations Control Station* Nieuw Milligen (AOCS Nieuw Milligen)

- buitenlandse luchtverkeersleiding centra in bepaalde delen van het Nederlandse luchtruim.
- De minister van I&M kan aan LVNL een aanwijzing (= bevel) geven.
 - LVNL is een zelfstandig bestuursorgaan; het geven van bevelen in concrete gevallen is in normale omstandigheden niet aan de orde, maar deze aanwijzingsbevoegdheid is een noodbevoegdheid. Daarmee wordt tijdelijk van de normale verhoudingen afgeweken.

Een aanwijzing kan nodig zijn indien een maatregel is vereist die de LVNL zelf niet kan treffen, maar slechts na een bevel daartoe, zoals het niet toelaten van een vliegtuig dat voldoet aan alle eisen.

Een zelfde aanwijzingsbevoegdheid is niet expliciet geregeld voor de relatie met Eurocontrol. De minister kan evenwel zo nodig lokale aanwijzing geven:

- het betreft de uitoefening van een noodbevoegdheid waarmee het voor normale omstandigheden geldende recht tijdelijk opzij wordt geschoven, in dit geval op grond van ongeschreven noodrecht (met verwijzing naar de verdergaande mogelijkheid in het Eurocontrolverdrag inzake het tijdelijk terugnemen van de verantwoordelijkheid voor de luchtverkeersdienstverlening ten tijde van crises).
- De minister van Defensie kan eveneens aanwijzingen geven aan LVNL (en aan Eurocontrol), maar zal eerst – behalve in spoedgevallen – een verzoek moeten doen aan de minister van I&M voor het treffen van de benodigde maatregelen.
- Een EU lidstaat kan uitoefening van verkeersrechten weigeren of beperken of voorwaarden aan deze uitoefening stellen om plotselinge kortstondige problemen die voortvloeien uit onvoorspelbare en onvermijdbare omstandigheden op te lossen. (Een verkeersrecht is het recht om een luchtdienst te exploiteren tussen twee communautaire luchthavens).

Sluiten luchtruim

- De minister van I&M kan het luchtruim voor burgerluchtverkeer sluiten. Dit kan betrekking hebben op het gehele Nederlandse luchtruim, dus ook het deel dat wordt beheerd door Eurocontrol.
- De minister van Defensie kan dat eveneens, om reden van militaire noodzaak.
- Een besluit tot sluiten van het luchtruim is voorbehouden aan het centrale gezag. De burgemeester of voorzitter veiligheidsregio zou dat eveneens kunnen op grond van zijn noodbevoegdheden. Toepassing van het beginsel van subsidiariteit houdt echter in dat hij een verzoek tot sluiting doet aan de minister van I&M. De burgemeester of voorzitter veiligheidsregio past dus in beginsel zijn bevoegdheden niet toe.

Europese en internationale samenwerking & melding

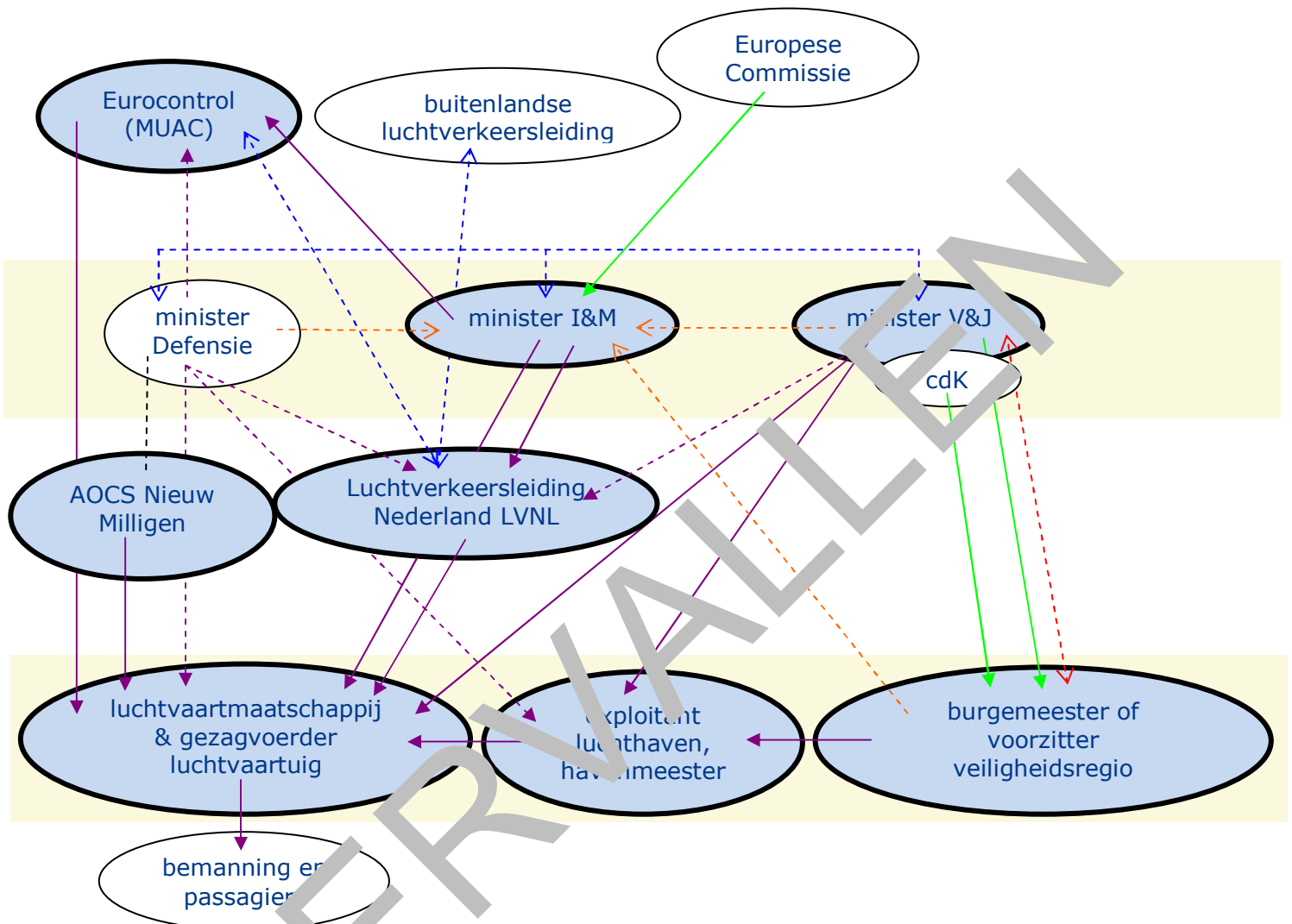
- LVNL werkt samen met buitenlandse luchtverkeersleidingorganisaties, bijvoorbeeld door informatie-uitwisseling over het sluiten van (delen van) het luchtruim.
- Delen van het luchtruim van enkele Europese landen worden gemeenschappelijk beheerd door Eurocontrol (*Maastricht Upper Area Control Centre – MUAC*). Dit is de voorloper van het gemeenschappelijk Europees luchtruim (*Single European Sky*) waarbij het Europees luchtruim wordt ingedeeld in functionele

luchtruimblokken (*functional airspace blocks*) die niet zijn gekoppeld aan landsgrenzen.

- Indien een EU lidstaat zelf een exploitatieverbod aan een luchtvaartmaatschappij oplegt (zie hiervoor onder maatregelen bij dreigend gevaar), dient hij onverwijld de Europese Commissie te informeren; de Commissie informeert de andere lidstaten.
- Indien een EU lidstaat de uitoefening van een verkeersrecht weigert, beperkt of naar voorwaarden aan verbindt, zoals hierboven onder verkeersmaatregelen aangegeven, kan de Europese Commissie deze maatregelen schorsen.
- In het kader van de Internationale Burgerluchtvaartorganisatie (*International Civil Aviation Organization – ICAO*) zijn afspraken gemaakt over melding en samenwerking in geval van een kaping.
- De Onderzoekraad voor veiligheid meldt ongevallen aan betrokken staten, de Europese Commissie, de Internationale Burgerluchtvaartorganisatie en het Europees Agentschap voor de veiligheid van de luchtvaart (*European Aviation Safety Agency*). NB. Het Europees Agentschap voor de veiligheid van de luchtvaart vervult geen operationele rol ten tijde van crises.

functionele keten civiele luchtvaart

algemene keten

- > Informatie en aanpak
- - -> Bijstand
- - - Interne lijnen
- > Maatregelen jegens bevolking/bedrijven
- > Maatregelen jegens bevolking / bedrijven, subsidair
- - -> 1. Verzoek burgemeester aan minI&M om sluiten luchtruim
2. Verzoek minDef of minV&J aan minI&M
- > Bestuurlijk toezicht, tevens onderlinge informatie
- MUAC *Maastricht Upper Area Control Centre (Eurocontrol)*
- AOCS *Air Operations Control Station (Koninklijke Luchtmacht)*

NB 1. Een rijksheer van I&M vervult geen rol ten aanzien van luchtvaart.

NB 2. De informatielijn tussen de minister van I&M en de Europese Commissie in deze tekening betreft 'de zwarte lijst': exploitatieverboden. Het doen van Europese en internationale meldingen van ongevallen vindt plaats via de Onderzoeksraad voor veiligheid.

Bijlage 19: bestuurlijke aandachtspunten burgerluchtvaart

A Bestuurlijke maatregelen bij grootschalig ongeval

- Zorg voor een overzicht van alle effecten / neveneffecten met knelpunten naast de direct zichtbare gevolgen, geplaatst in een tijdbalk:
 - feiten: na hoeveel tijd zijn waar problemen te verwachten
 - netwerk: welke sectoren / ketens zijn getroffen en bepaal (aan de hand van de betreffende netwerkkaart) wie in een keten verantwoordelijk is voor het treffen van maatregelen
 - netwerk: bepaal de rol van het openbaar bestuur en de maatregelen die van het bestuur worden verwacht
- Bewaak in aanvulling op reguliere bestrijdingsmaatregelen op grond van het overzicht van effecten / neveneffecten:
 - de aanpak van eventuele overige gevolgen zoals gezondheid van omwonenden en milieugerontreiniging
 - ondersteuning van en nazorg voor burgers die hulp verlenen (of verleenden) voorafgaand aan of naast professionele hulpverlening

B Bestuurlijke maatregelen bij stagnatie vervoer

Bij omstandigheden anders dan een grootschalig ongeval – zoals weersomstandigheden – waardoor het vervoer stagneert, is bestuurlijk aan de orde:
• Een overzicht van de effecten / neveneffecten, geplaatst in een tijdbalk: net als het overzicht hiervoor genoemd onder 'grootschalig ongeval' (feiten / netwerk).

Zichtbaarheid bestuur, media en informatievoorziening bij grootschalig ongeval

- Jegens slachtoffers en verwanten en ten aanzien van de bevolking in het algemeen: essentieel is de directe zichtbaarheid van burgemeester en voorzitter veiligheidsregio als boegbeeld openbaar bestuur.
- Bewaak bij (veel) buitenlandse slachtoffers:
 - opvang en faciliteren van buitenlandse autoriteiten en onderzoeksteams.

A Coördinatie bij grootschalig ongeval

- Burgemeester / voorzitter veiligheidsregio: draag zorg voor coördinatie met de betrokken sectoren en organisaties (waaronder de rijksheren) op grond van het overzicht van effecten / neveneffecten.

B Coördinatie bij
stagnatie vervoer

- Is de commissaris van de Koning geïnformeerd over ontwikkelingen?
Is de rechtstreekse lijn van commissaris met burgemeester / voorzitter en minister beschikbaar?
- Burgemeester / voorzitter veiligheidsregio: bewaak de coördinatie met de Onderzoeksraad voor veiligheid.
- Waar nodig coördinatie met de betrokken sectoren en organisaties (waaronder de rijksheren).

VERVALLEN

VERVALLEN

20 Sociale zekerheid

Versie april 2012

crisistypen	<ul style="list-style-type: none">• (dreigende) stagnatie in het verstrekken van uitkeringen
bevoegd gezag	<ul style="list-style-type: none">• uitvoeringsorganisaties• minister SZW• burgemeester of voorzitter veiligheidsregio (openbare orde)
soorten maatregelen	<ul style="list-style-type: none">• alternatieve wijze van verstrekking door uitvoeringsorganisaties• tijdelijke maatregelen op basis van niet-actuele of ad hoc data door uitvoeringsorganisaties• maatregelen door minister SZW jegens uitvoeringsorganisaties• handhaving openbare orde

Uitvoeringsorganisaties

- Uitvoeringsorganisaties voor sociale verzekeringen zijn het Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen (UWV) en de Sociale verzekeringsbank (SVB).
- Het college van burgemeester en wethouders (gemeentelijke sociale diensten) uitvoerder voor sociale voorzieningen.

Respons

- Op dit terrein bestaan geen specifieke voorzieningen voor het optreden ten tijde van een crisis, dat wil zeggen bij een stagnatie in het verstrekken van uitkeringen als gevolg van uitval van ICT of vanwege andere oorzaken waardoor uitvoeringsorganisaties niet meer of niet meer op reguliere wijze functioneren (bijvoorbeeld bij rampen, grootschalige evacuaties).
- Het gevolg daarvan is dat bij een bedreiging van de continuïteit van de verstrekking van uitkeringen ad hoc alternatieven voor verstrekking moeten worden toegepast en dat zo nodig tijdelijke maatregelen moeten worden getroffen op basis van niet-actuele of ad hoc data.

Reactie minister SZW – uitvoeringsorganisaties

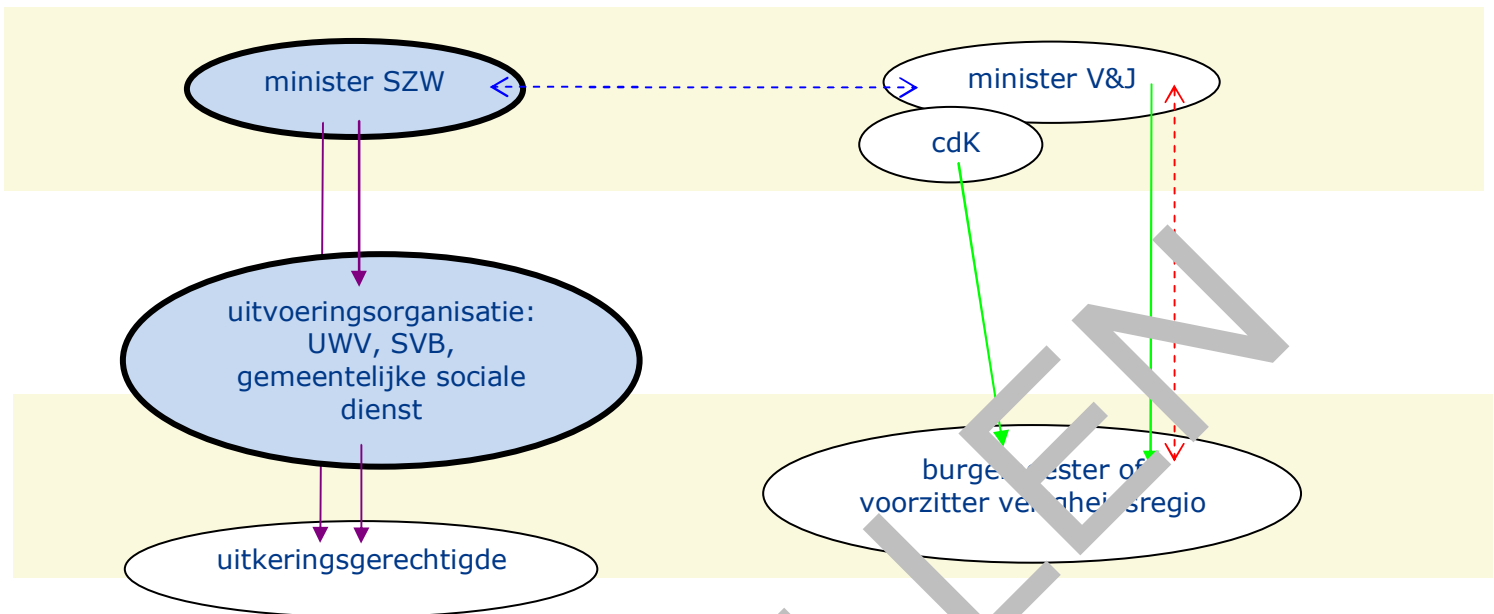
- De minister van SZW kan aanwijzingen (= bevelen) geven aan uitvoerings-organisaties bij constatering van ernstige tekortkomingen in de rechtmatige uitvoering van de wet (pas na acht weken).
- Omdat de minister niet beschikt over een wettelijke voorziening om bij crises onmiddellijk op te treden (en los van een koppeling aan de rechtmatige uitvoering van de wet door uitvoeringsorganisaties), zal hij zo nodig ad hoc maatregelen moeten treffen. Bij afwijking van bestaande wetgeving en van bestaande hiërarchische verhoudingen zal zijn optreden zijn gebaseerd op ongeschreven noodrecht.

Rol algemene keten

- Bij een langdurige stagnatie in het verstrekken van uitkeringen kunnen gemeenten geconfronteerd worden met praktische gevolgen voor huishoudens en met onrust *zie netwerkkaart rampenbestrijding algemeen & handhaving openbare orde*.

functionele keten sociale zekerheid

algemene keten

- > Informatie en afstemming
- .-> Bijstand
- > Maatregelen jegens bevolking/bedrijven (ook op grond van ongeschreven noodrecht)
- > Bestuurlijk toezicht, tevens onderlinge informatie

Bijlage 20: bestuurlijke aandachtspunten sociale zekerheid

Bestuurlijke maatregelen	<ul style="list-style-type: none">• Zorg bij een (dreigende) stagnatie voor een overzicht van alle effecten / neveneffecten met knelpunten, geplaatst in een tijdbalk:<ul style="list-style-type: none">– <u>feiten</u>: na hoeveel tijd zijn waar problemen te verwachten– <u>netwerk</u>: welke sectoren / ketens zijn getroffen en bepaal (aan de hand van de betreffende netwerkkaart) wie in een keten verantwoordelijk is voor het treffen van maatregelen– <u>netwerk</u>: bepaal de rol van het openbaar bestuur en de maatregelen die van het bestuur worden verwacht• Laat alternatieve wijzen van verstreking van uitkeringen onderzoeken en zo mogelijk uitvoeren.• Tref zo nodig tijdelijke maatregelen voor uitkeringsgerechtigden.
Zichtbaarheid bestuur, media en informatievoorziening	<ul style="list-style-type: none">• Draag zorg voor tijdige informatie aan uitkeringsgerechtigden.• Essentieel is de afstemming tussen SZW, uitvoeringsorganisaties en gemeenten/regio's over wie wat zegt.• In het algemeen geldt voor gemeenten en regio's: wees bedacht wat wel en wat niet gezegd kan worden ter aanvulling op informatie van de centrale overheid, met name waar het financiële aspecten betreft.• Uitleg van SZW zijde zal anders zijn dan het tonen van betrokkenheid door burgemeesters.
Coördinatie	<ul style="list-style-type: none">• Burgemeester / voorzitter veiligheidsregio: draag zorg voor coördinatie met de betrokken organisaties op grond van het overzicht van effecten / neveneffecten.

VERVALLEN

21 Telecommunicatie

Voor media/omroepen, zie *bestuurlijke netwerkkaart media*

Versie april 2012

crisistypen	<ul style="list-style-type: none">• (dreigende) uitval van vitale openbare telecommunicatievoorzieningen• inbreuk internetveiligheid
bevoegd gezag	<ul style="list-style-type: none">• minister EZ (maatregelen jegens telecomsector)• minister V&J (computercriminaliteit en persoonlijke levenssfeer)• minister die het aangaat (alleen ten aanzien van de gevolgen voor andere sectoren, zoals financiën)• burgemeester of voorzitter veiligheidsraad (alleen ten aanzien van de gevolgen van een uitval en/of onbereikbaarheid)
soorten maatregelen	<ul style="list-style-type: none">• eigen maatregelen door aanbieders van openbare telecommunicatienetwerken en -diensten en door gebruikers van frequentieruimte die bij wet zijn aangewezen• eigen maatregelen aanbieder van de NoodCommunicatieVoorziening (KPN), opvolger van het Nationaal Modnet• maatregelen door minister EZ jegens sector• maatregelen door minister V&J in geval van computercriminaliteit en ten aanzien van bescherming van de persoonlijke levenssfeer (<i>privacy</i>)• waarschuwingen en advisering bij een dreiging of daadwerkelijke inbreuk op internetveiligheid• maatregelen ten aanzien van de gevolgen van een uitval of van een inbreuk op internetveiligheid, in het bijzonder uitval en/of onbereikbaarheid van het alarmnummer 112

Eigen maatregelen

- De aanbieders van openbare telecommunicatienetwerken en -diensten en gebruikers van frequentieruimte die bij wet zijn aangewezen treffen eigen maatregelen, in het bijzonder op het gebied van:
 - de beschikbaarheid van diensten en/of infrastructuur
 - de toegankelijkheid van het alarmnummer 112
 - de beveiliging van vitale bedrijfsonderdelen of objecten.
- De aanbieder van de NoodCommunicatieVoorziening (KPN) treft maatregelen ten behoeve van beschikbaarheid en instandhouding. (De

NoodCommunicatieVoorziening NCV is de opvolger van het Nationaal Noodnet.)

Minister van EZ

- Als de eigen maatregelen door een bij wet aangewezen aanbieder van openbare telecommunicatienetwerken en -diensten of gebruiker van frequentieruimte onvoldoende zijn, kan de minister van EZ een aanwijzing (= bevel) geven aan die aanbieder of gebruiker.
- In 2012 is hier een aanwijzings-bevoegdheid aan toegevoegd inzake:
 - crisiscommunicatie, het informeren van de bevolking in de responsfase
 - het waarborgen van de communicatie tussen en met hulpdiensten en overheidsinstanties in de responsfase.

Internet & internetveiligheid (cybersecurity)

- Sinds 2012 is het Nationaal Cyber Security Centrum (NCSC) operationeel. In het NCSC werken verschillende organisaties samen, waaronder:
 - de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst, Politie, Openbaar Ministerie, Defensie en het Nederlands Forensisch Instituut
 - GOVCERT.NL, het vormalige *Computer Emergency Response Team* van de Nederlandse overheid, is opgegaan in het NCSC
 - daarnaast zijn er worden – afhankelijk van de dreiging – enkele vitale sectoren vertegenwoordigd in de *ICT Response Board (IRB)* dat door het NCSC wordt gecoördineerd (zoals telecom, energie, de financiële sector, drinkwater, oppervlaktewater, transport)De IRB is een publiek-privaat samenwerkingsverband dat bij elkaar komt wanneer een ICT-crisis dreigt of zich voordoet.
- Het NCSC onderhoudt contacten met buitenlandse CERTs / CSIRTs (*Computer Emergency Response Teams / Computer Security and Incident Response Teams*) en met het Europese ENISA (zie hierna).

- Ten tijde van een dreiging of daadwerkelijke inbreuk doet het NCSC of de IRB waarschuwingen uitgaan en kan het overheden en bedrijfsleven adviseren over te treffen maatregelen.
- Het ‘uit de lucht halen’ van een internetpagina door de overheid kan plaatsvinden op grond van strafrecht of grondwettelijk noodrecht. Indien strafrecht niet wordt toegepast, is het de vraag of er grond is voor bestuursrechtelijk optreden. De vrijheid van meningsuiting is in het geding. Voor een inbreuk daarop is instelling van de algemene maatregel van bestuur vereist. Dat zal veelvuldig als te ingrijpend worden gezien.

Burgemeester en voorzitter veiligheidsregio

- Samenwerking tussen de telecommunicatiesector en veiligheidsregio's wordt vastgelegd in convenanten.
- Conform dit convenant vertegenwoordigt een liaison van bij wet aangewezen aanbieders van openbare telecommunicatienetwerken en -diensten desgevraagd in het regionaal beleidsteam; dit kan ook anders zijn georganiseerd bijvoorbeeld dat een liaison van de veiligheidsregio deelneemt aan het crisisteam van de aanbieder.
- In geval van een regiogrensoverschrijdend incident, waarbij meerdere veiligheidsregio's betrokken zijn, organiseert de bronregio, indien gewenst, voor de aanbieders één aanspreek- en coördinatiepunt vanuit de verschillende veiligheidsregio's.
- De burgemeester of voorzitter veiligheidsregio heeft geen invloed op het functioneren van de sector zelf (de continuïteit van de verlening van vitale diensten); overheidsinterventie in de sector telecommunicatie is gecentraliseerd.
- De burgemeester of voorzitter veiligheidsregio is alleen verantwoordelijk voor aanpak van de effecten voor openbare orde en openbare veiligheid, in het bijzonder bij onbereikbaarheid en/of uitval van het alarmnummer 112.

Europese Unie

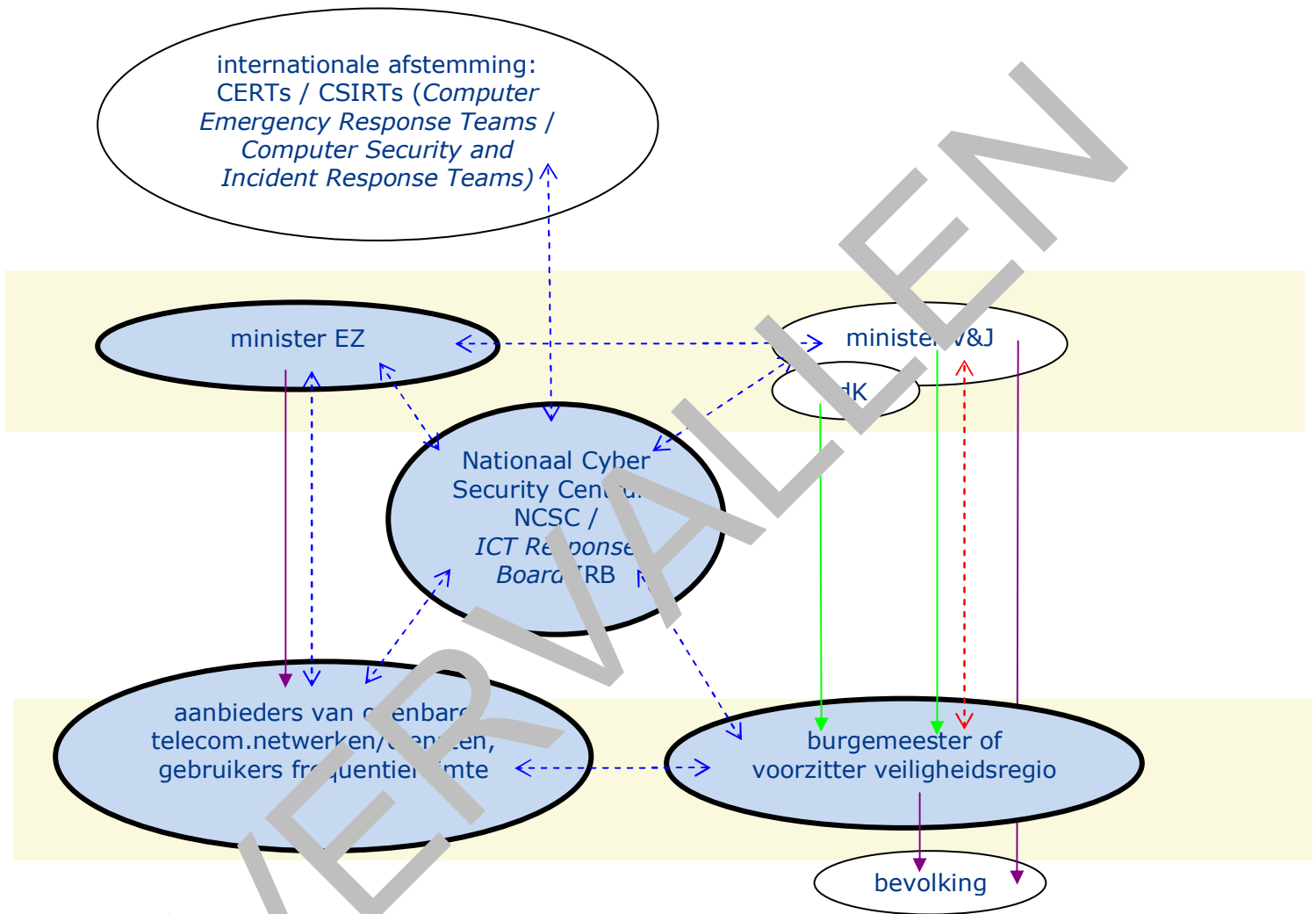
- De Europese Unie is kaderstellend voor de sector telecommunicatie. Het Europees

Agentschap voor netwerk- en informatiebeveiliging / *European Network and Information Security Agency (ENISA)* vervult

evenwel op dit moment geen rol in de responsfase; bijstand door ENISA heeft betrekking op preventie en preparatie.

functionele keten telecommunicatie

algemene keten

- - - - -> Informatie en afstemming
- . - . - -> Bijstand
- - - - -> Maatregelen jegens bevolking/bedrijven
- - - - -> Bestuurlijk toezicht, tevens onderlinge informatie

NB 1. Het NCSC informeert en adviseert overheden en (vitaal) bedrijfsleven en onderhoudt contacten met buitenlandse zusterorganisaties. Het merendeel van deze contacten is niet in dit schema weergegeven.

NB 2. Een rijksheer van EZ vervult geen rol ten aanzien van telecommunicatie.

NB 3. De OPTA (Onafhankelijke Post en Telecommunicatie Autoriteit) vervult geen rol in de responsfase.

Bijlage 21: bestuurlijke aandachtspunten telecommunicatie

Bestuurlijke maatregelen

- Langdurige uitval van telecommunicatie en/of een inbreuk op internetveiligheid kan meerdere sectoren raken. Zorg voor een overzicht van alle effecten / neveneffecten met knelpunten, geplaatst in een tijdbalk:
 - feiten: na hoeveel tijd zijn waar problemen te verwachten
 - netwerk: welke sectoren / ketens zijn getroffen en bepaal (aan de hand van de betreffende netwerkkaart) wie in een keten verantwoordelijk is voor het treffen van maatregelen
 - netwerk: bepaal de rol van het openbaar bestuur en de maatregelen die van het bestuur worden verwacht

Denk bijvoorbeeld aan bereikbaarheid van het alarmnummer, fysiek risico's en economische schade bij bedrijfsleveringsonderbreking en ICT-gestuurde processen), gevolgen voor financieel verkeer.

- De aanbieder en de getroffen veiligheidsregio informeren elkaar – zoals afgesproken in het convenant – over uitval, uitvoering van (herstel)maatregelen en communicatie over de crisis.

Zichtbaarheid bestuur, media en informatievoorziening Coördinatie

Essentieel is de afstemming tussen EZ/aanbieder en gemeenten/regio's over wie wat zegt.

- Burgemeester / voorzitter veiligheidsregio: draag zorg voor coördinatie met de betrokken sectoren en organisaties (waaronder de rijksheren) op grond van het overzicht van effecten / neveneffecten.
- Is de commissaris van de Koning geïnformeerd over ontwikkelingen?
Is de rechtstreekse lijn van commissaris met burgemeester / voorzitter en minister beschikbaar?

22 Media

Versie april 2012

crisistypen	<ul style="list-style-type: none">• media: gebrek aan normale middelen tot het doen van mededelingen aan het publiek
bevoegd gezag	<ul style="list-style-type: none">• minister-president• partijen bij een convenant tussen decentrale overheden en calamiteitenzender
soorten maatregelen	<ul style="list-style-type: none">• maatregelen jegens exploitanten van studio's• uitvoering convenant

Vorderen van zendtijd

- In beginsel is vorderen van zendtijd niet aan de orde, aangezien de nationale (Radio 1) en regionale omroepen hun medewerking zullen verlenen indien de overheid het publiek bij crises wil informeren. Voor regionale omroepen is dat in convenanten geregeld, zie hierna.
- Indien toch vordering nodig is, geldt het volgende:
 - De minister-president kan zendtijd en het gebruik van studio's vorderen om mededelingen te doen van aan het publiek
 - De minister-president kan op een bepaald niveau geven een uitzending onmiddellijk te onderbreken.
 - De minister-president kan andere ministers, commissarissen van de Koning en burgemeesters aanwijzen die mededelingen kunnen doen.
 - Deze regeling heeft geen betrekking op toegang tot persorganen (dagbladen of weekbladen).

Gebruik zendtijd krachtens convenant¹¹

- Omdat de regeling van vordering van zendtijd en studio's alleen bevoegdheden toekent aan de minister-president, zijn voor een rechtstreekse relatie tussen decentrale overheden en een calamiteitenzender convenanten opgesteld.
- Calamiteitenzender: status van de regionale omroep waarbij de zender mededelingen van

het bevoegd gezag zonder tussenkomen van de minister-president. Het bevoegd gezag is de burgemeester, voorzitter van de veiligheidsregio, commissaris van de Koning en in dringende omstandigheden de operationeel leider.

- De radiozender van de regionale omroep is permanent beschikbaar om bij calamiteiten een mededeling van het bevoegd gezag ongewijzigd en integraal uit te zenden. De radiozender van de regionale omroep wordt ondersteund door televisie-uitzendingen, teletekst, *tickertape* (een lopende tekstbalk in het beeld), ondertiteling voor doven en slechthorenden, internet.
- Mededelingen worden ongewijzigd en integraal uitgezonden.
- Zo nodig wordt het programma onderbroken.
- Het bevoegd gezag kan de regionale omroep opdragen één of meerdere mededelingen te herhalen of te blijven herhalen.

Censuur, verificatie

- Het vorderen van zendtijd is iets geheel anders dan de instelling van censuur. Het staat een calamiteiten-zender volledig vrij onafhankelijke, kritische journalistiek te bedrijven.
- Volgens het convenant wordt van de regionale omroep, tijdens een periode waarin deze fungeert als calamiteitenzender, verwacht dat berichten (en geruchten) voordat zij worden uitgezonden worden geverifieerd bij de burgemeester (dan wel diens operationeel team) of voorzitter van de veiligheidsregio (dan wel diens operationeel team), of de commissaris van de Koning (dan wel diens staf) als de inhoud daarvan niet overeenkomt

¹¹ Bron: Modelconvenant calamiteitenzender, 2010.

of zelfs strijdig is met een mededeling die door de burgemeester of voorzitter van de veiligheidsregio of de commissaris van de Koning via de zender is gedaan. Uiteraard kunnen burgemeester, voorzitter of commissaris een calamiteitenzender niet verbieden berichten uit te zenden.

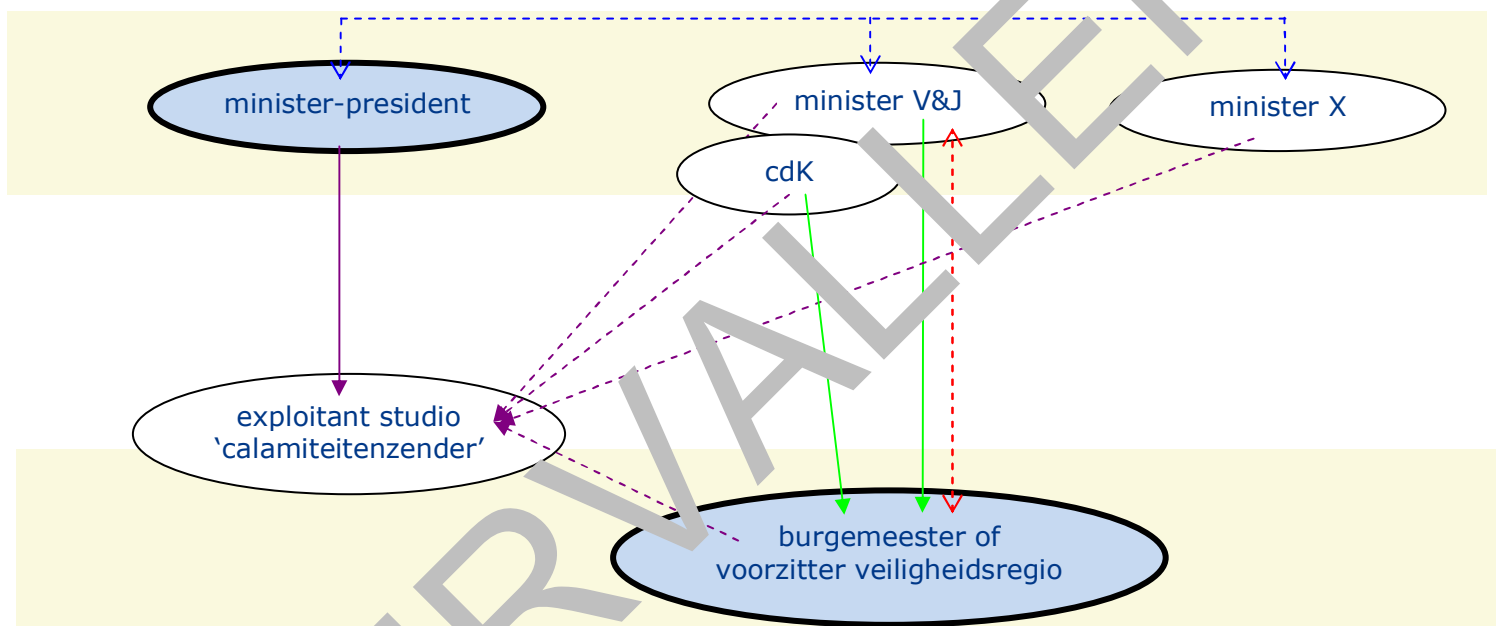
Europese Unie

- De Europese Unie is kaderstellend voor het gebruikmaken van elektronische communicatienetwerken en -diensten voor mededelingen van overheidsinstanties aan het algemene publiek tijdens (dreigende) crises. De Europese Unie vervult echter in de responsfase op dit terrein geen rol.

functionele keten media

algemene keten

functionele keten X

- - - - -> Informatie en afstemming
- - - - -> Bijstand
- - - - -> Verdere veranderingen studio's
- - - - -> Gebruikmaking van zendtijd en studio's krachtens convenant of na daartoe te zijn aangewezen door de minister-president
- - - - -> Natuurlijk toezicht, tevens onderwerp informatie

Bijlage 22: bestuurlijke aandachtspunten media

Bestuurlijke maatregelen	<ul style="list-style-type: none">Een mededeling kan de vorm hebben van een instructie aan de bevolking en kan onder meer tot doel hebben het publiek aanbevelingen te doen en/of aan te sporen tot het nemen van maatregelen, die de (zelf)redzaamheid vergroten.¹²
Zichtbaarheid bestuur, media en informatievoorziening	<ul style="list-style-type: none">Het bevoegd gezag draagt zorg voor eventuele vertalingen van mededelingen ten behoeve van niet- of slecht Nederlands sprekende inwoners van het rampgebied.
Coördinatie	<ul style="list-style-type: none">Afstemming van berichten met betrokken sectoren (met name rijkshoofden) is essentieel.

¹² Bron: Modelconvenant calamiteitenzender, 2010.

VERVALLEN

23 Onderwijs

Versie april 2012

crisistypen	<ul style="list-style-type: none">• ongeval of ramp• aantasting openbare orde• geweldsincident• zedenincident• suïcide• bedreiging continuïteit
bevoegd gezag	<ul style="list-style-type: none">• bevoegd gezag onderwijsinstelling• burgemeester of voorzitter veiligheidscommissie• politie / Openbaar Ministerie• minister van VWS• minister van OCW
soorten maatregelen	<ul style="list-style-type: none">• ongevallen- en rampenbestrijding• handhaving openbare orde• optreden bij een geweldsincident, zedenincident, suïcide• maatregelen bij een ernstige infectieziekte, waaronder het sluiten van onderwijsinstellingen• maatregelen ten aanzien van de centrale eindtoets en het centraal examen

Typen dreigingen

- Een onderwijsinstelling kan geraakt worden door onder meer:
 - een ongeval of ramp, hetzij in de instelling zelf, hetzij buiten de instelling met gevolgen voor de instelling (zoals een overstroming of gifwolk)
 - aantasting van de openbare orde, hetzij door onregelmatigheden in de instelling zelf, hetzij door problemen buiten de instelling met gevolgen voor de instelling (zoals rellen in de omgeving van een school)
 - geweld, zoals een geweldsincident in een instelling of een geweldsincident in de omgeving van de instelling
 - seksuele intimidatie / geweld jegens minderjarige leerlingen door een persoon die ten behoeve van de school met taken is belast, hetgeen tot maatschappelijke onrust kan leiden
 - suïcide van een leerling, hetgeen zeer ontwrichtend kan zijn voor een schoolgemeenschap
- een ernstige infectieziekte die een bestuurlijke interventie vereist
- een bedreiging van de continuïteit van het onderwijs, hetzij door een oorzaak buiten de instelling (zoals een ramp, evacuatie, sluiting vanwege een infectieziekte), hetzij door een oorzaak die in de sector zelf ligt (zoals een staking).

Bevoegd gezag op het gebied van openbare veiligheid en sociale veiligheid (safety & security)

- Een onderwijsinstelling dient een veiligheidsbeleid te voeren en te beschikken over een veiligheidsplan, maar aan het bevoegd gezag zijn geen specifieke bevoegdheden op dit terrein toegekend anders dan hetgeen is voorgeschreven in de generieke wetgeving ten aanzien van veiligheid (arbeidsomstandigheden, brandveiligheid, milieu).
- NB. Voor scholen wordt waarschijnlijk een register van incidenten ingevoerd op het terrein van sociale veiligheid. De Inspectie van het

onderwijs houdt toezicht op de veilige leeromgeving en het veiligheidsbeleid van de scholen en kan zo nodig handhavend optreden. Dit heeft evenwel geen betrekking op de responsfase.

- Ten aanzien van ongevallen, rampen en de handhaving van de openbare orde, ligt het gezag bij de burgemeester of voorzitter veiligheidsregio, zie de *bestuurlijke netwerkkaart rampenbestrijding algemeen & handhaving openbare orde*. De burgemeester kan dus een dubbelfunctie vervullen, aangezien hij tevens deel kan uitmaken van het bevoegd gezag van een openbare school (B&W).
- Bij een geweldsincident ligt het gezag bij politie en Openbaar Ministerie, zie de *bestuurlijke netwerkkaart justitie algemeen*. In geval van seksuele intimidatie / geweld jegens minderjarige leerlingen door een persoon die ten behoeve van de school met taken is belast zijn overleg door het bevoegd gezag van de onderwijsinstelling met de vertrouwensinspecteur en aangifte voorgeschreven.
- In geval van suicide treft de school zelf maatregelen gericht op het voorkomen van imitatiegedrag.
- Het gezag bij de bestrijding van infectieziekten ligt deels bij de burgemeester en deels bij de minister van VWS en de voorzitter veiligheidsregio:
 - de burgemeester of voorzitter veiligheidsregio kan maatregelen treffen inzake gebouwen, terreinen (sluiten) en vervoermiddelen (gebruik, verbod betreden), gebouwen, goederen en vervoermiddelen (ontsmeten), waren (vernietigen); op grond hiervan kunnen onder meer onderwijsinstellingen worden gesloten en evenementen worden afgelast.
 - de minister van VWS kan aan een burgemeester of voorzitter veiligheidsregio een opdracht geven.

Zie verder de *bestuurlijke netwerkkaart infectieziekte*.

Continuïteit van het onderwijs

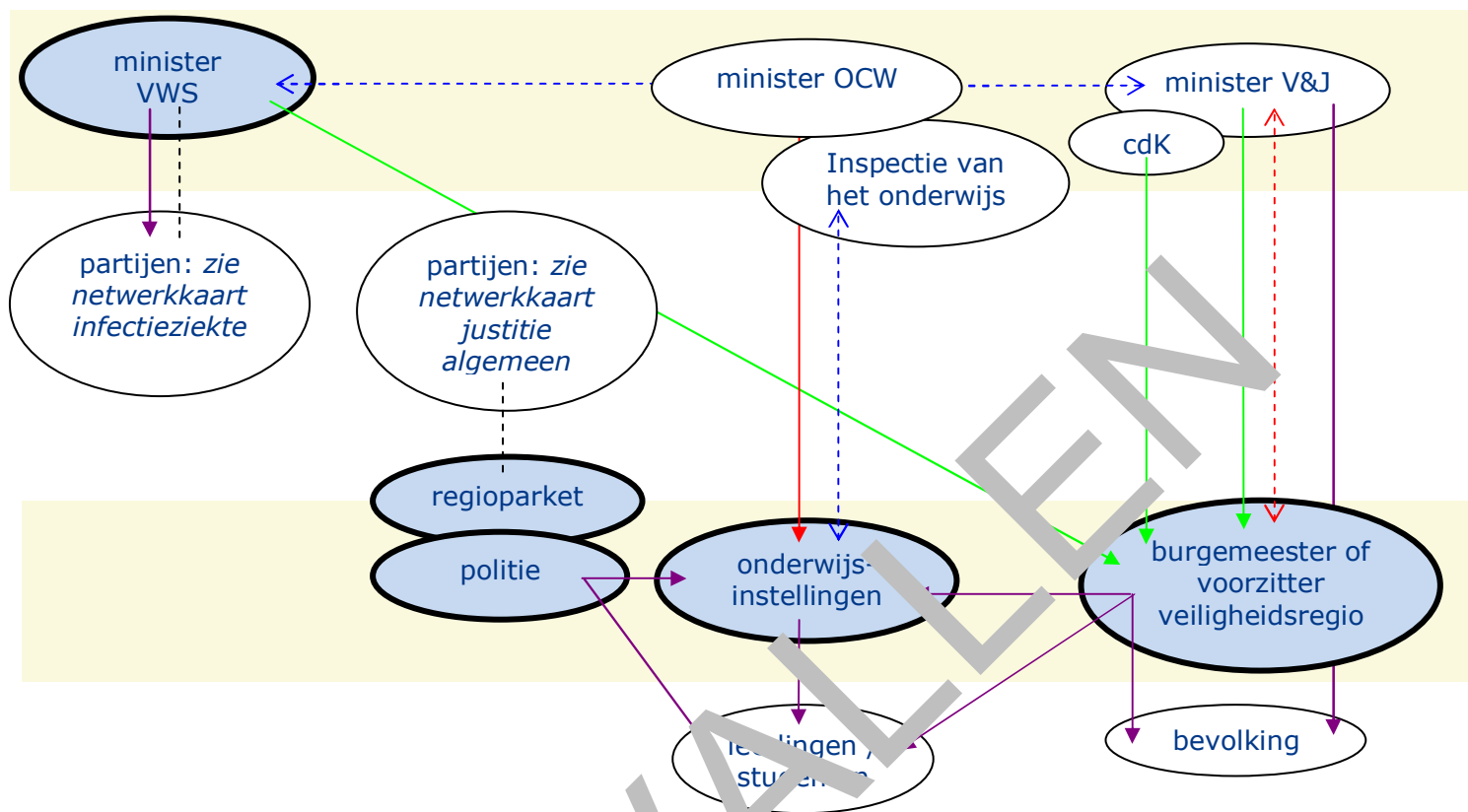
- Voor het geval door onvoorziene omstandigheden de centrale eindtoets en het centraal examen niet op reguliere wijze kunnen

worden afgenomen, zijn de volgende voorzieningen getroffen:

- Bij invoering van de centrale eindtoets in het primair onderwijs (naar verwachting in 2013, voor speciaal basisonderwijs later) zal aan de minister van OCW de bevoegdheid worden toegekend om maatregelen te treffen indien door onvoorziene omstandigheden de centrale eindtoets niet op de voorgeschreven wijze kan worden afgenomen.
 - Indien door onvoorziene omstandigheden het centraal examen in één of meer vakken aan één of meer scholen van voortgezet onderwijs niet op de voorgeschreven wijze kan worden afgenomen, beslist de minister van OCW hoe moet worden gehandeld.
 - Voor speciaal voortgezet onderwijs: geldt hetzelfde als bij het primair onderwijs vanwege invoering van de centrale eindtoets.
 - Bij invoering van het centraal examen in het beroepsonderwijs (vanaf het studiejaar 2013-2014) zal de minister beslissen hoe moet worden gehandeld indien door onvoorziene omstandigheden het centraal examen voor één of meer onderdelen van één of meer beroepsopleidingen niet op de voorgeschreven wijze kan worden afgenomen.
 - De minister beschikt *niet* over een geschreven bevoegdheid op grond waarvan hij bij lesuitval in het primair onderwijs, voortgezet onderwijs of beroepsonderwijs als gevolg van een calamiteit tijdelijk het minimum aantal lessen kan aanpassen.
 - In het hoger onderwijs treffen instellingen zelf de nodige maatregelen in geval van verstoring van onderwijs en examens als gevolg van een crisis.
- ### Ondersteuning van scholen
- KPC Groep en het Centrum School en Veiligheid geven draaiboeken, actielijsten en scenario's uit voor calamiteiten en incidenten (kpcgroep.nl, schoolenveiligheid.nl).
 - KPC Groep beschikt over een calamiteitenteam dat ondersteuning kan bieden zowel tijdens en na een incident of calamiteit als bij de voorbereiding daarop.

functionele ketens **algemene keten**

infectieziektebestrijding **justitie** **onderwijs**

NB: Voor OCW zijn geen rijksheren aangewezen.

Bijlage 23: bestuurlijke aandachtspunten onderwijs

<p>Bestuurlijke maatregelen</p>	<ul style="list-style-type: none">• In het bijzonder indien maatregelen niet generiek zijn:<ul style="list-style-type: none">– zoals de evacuatie van een gebied waarin zich één of meerdere onderwijsinstellingen bevindenmaar specifiek zijn gericht op onderwijsinstellingen:<ul style="list-style-type: none">– zoals het sluiten van scholen vanwege een epidemiega in GBT-verband (gemeentelijk beleids team) na:<ul style="list-style-type: none">– wat de neveneffecten zijn, uitgezet in de tijd– wat de rol is van het openbaar bestuur (zoals op het gebied van medische voorlichting, eventueel coördinatie met betrokken instellingen).
<p>Zichtbaarheid bestuur, media en informatievoorziening</p>	<ul style="list-style-type: none">• Incidenten die zich op scholen voordoen vergen een specifieke aanpak per soort incident – uitgewerkt in de genoemde draaiboeken van KPC Groep en het Centrum School en Veiligheid – maar in alle gevallen dient zeer zorgvuldig en planmatig te worden omgegaan met het informeren van en de nazorg voor leerlingen, ouders / familie / vrienden en docenten.• Dat geldt ook voor incidenten die zich niet op scholen voordoen, maar die leerlingen rechtstreeks raken, zoals het overlijden van een medeleerling of de ontvoering van een medeleerling.• Burgemeester, bestuur van de onderwijsinstelling en betrokken hulpverlening:<ul style="list-style-type: none">– coördineer over wie wat wanneer zegt– en beperk het geven van informatie tot uw verantwoordelijkheidsgebied en deskundigheid.
<p>Coördinatie</p>	<ul style="list-style-type: none">• In een onderwijsinstelling zal veelal een crisisteam worden opgezet.• Indien ook een overheidscrisisteam (GBT, ROT) is geactiveerd, stem met het crisisteam van de onderwijsinstelling af:<ul style="list-style-type: none">– wie wat doet (rolbepaling), en– in het bijzonder wie coördineert met instellingen die hulpverlening bieden (afgezien van de primaire hulpverleningsdiensten politie, brandweer, geneeskundige hulpverlening).

24 Cultureel erfgoed

Versie april 2012

crisistypen	<ul style="list-style-type: none">• bedreiging van cultureel erfgoed door rampen, onlusten, bezettingen, aanslagen of gewapend conflict
bevoegd gezag	<ul style="list-style-type: none">• directeur collectiebeherende instelling• minister OCW• gemeenten en provincies voor (rijks)monumenten en archeologische monumenten• burgemeester of voorzitter veiligheidsregio (openbare orde en veiligheid in het algemeen)
soorten maatregelen	<ul style="list-style-type: none">• beschermingsmaatregelen roerend cultureel erfgoed op locatie• tijdelijk verplaatsen roerend cultureel erfgoed• beschermingsmaatregelen onroerend cultureel erfgoed• vernietiging archiefbescheiden ter bescherming van informatie

Algemeen

- Cultureel erfgoed betreft roerend en onroerend erfgoed.
- Cultureel erfgoed kan worden bedreigd tijdens rampen, onlusten, een bezetting, aanslag of gewapend conflict.
- Cultureel erfgoed is daarom opgenomen in de Handreiking regionaal risicoprofiel; bovendien is de bescherming van cultureel erfgoed bij gewapend conflict en overstromingen vastgelegd in internationale afspraken.
- Voorbeelden van bescherming van cultureel erfgoed zijn het veiligstellen van collecties bij een dreigende overstroming en het beveiligen van een museum, archief of bijzondere bibliotheek bij onlusten.

Museale rijkscollecties en rijksarchieven

- De minister van OCW is verantwoordelijk voor het merendeel van de museale rijkscollecties en hij is zorgdrager van aan een rijksarchiefbewaarplaats overgedragen archieven (van overheid of particulier).

De ministers van Defensie en van Financiën zijn verantwoordelijk voor de onder hen vallende museale rijkscollecties.

- Rijkscollecties (waaronder ook archieven) worden beheerd door collectiebeherende instellingen, zoals rijksmusea, andere musea of instellingen, rijksarchiefbewaarplaatsen of het rijk zelf.
 - Rijksarchiefbewaarplaatsen zijn ondergebracht bij de Regionale Historische Centra – RHC.
- In eerste instantie zal de directeur van een collectiebeherende instelling eigen maatregelen treffen (bij voorkeur op grond van een eigen integraal veiligheidsplan), waar nodig en mogelijk in samenwerking met de reguliere hulpverleningsdiensten.
- De minister van OCW kan aanwijzingen geven aan de directeur van een rijksmuseum of de directeur van een andere instelling die tevens een rijkscollectie onder zich heeft ten aanzien van het beheer van museale rijkscollecties.
- De minister van OCW kan aanwijzingen geven aan de Algemeen Rijksarchivaris (beheerder van de archieven die berusten in het Nationaal Archief) en aan directeuren van

collectiebeherende instellingen voor wat betreft rijksarchieven of hij kan zo nodig zelf beschermingsmaatregelen (laten) treffen.

– NB. Aan het hoofd van een Regionaal Historisch Centrum staat een directeur; de functie van rijksarchivaris is niet noodzakelijkerwijs daaraan verbonden. Het bestuur van een RHC benoemt de rijksarchivaris. Direct aanspreekpunt op decentraal niveau is de directeur. Er is geen hiërarchische relatie tussen de Algemeen Rijksarchivaris en de directeur van een RHC of rijksarchivaris bij een RHC.

- Tevens beschikt de minister van OCW in buitengewone omstandigheden – net als alle andere ministers – over een algemene vorderingbevoegdheid.
- Handhaving van de openbare orde en veiligheid in en rond gebouwen waar collecties worden bewaard valt onder de reguliere rampenbestrijding en handhaving openbare orde.
- Zo nodig kan een burgemeester of voorzitter veiligheidsregio *subsidiar* zijn noodbevoegdheden toepassen om de vereiste beschermingsmaatregelen te laten treffen ten aanzien van een collectie zelf (zoals verplaatsing).
Subsidiar: in beginsel worden deze beschermingsmaatregelen getroffen door de partijen in de keten van bescherming cultureel erfgoed, tenzij de tijd dat niet toelaat.

Andere collecties, onroerend cultureel erfgoed

- De directeur van een andere collectiebeherende instelling of de eigenaar/beheerder van onroerend cultureel erfgoed (met inbegrip van rijksmonumenten) zou de nodige eigen beschermingsmaatregelen moeten treffen, waar nodig en mogelijk in samenwerking met de reguliere hulpverleningsdiensten.
- Zo nodig kan een burgemeester of voorzitter veiligheidsregio zijn noodbevoegdheden toepassen om de vereiste beschermingsmaatregelen te laten treffen.

Vernietiging archiefbescheiden

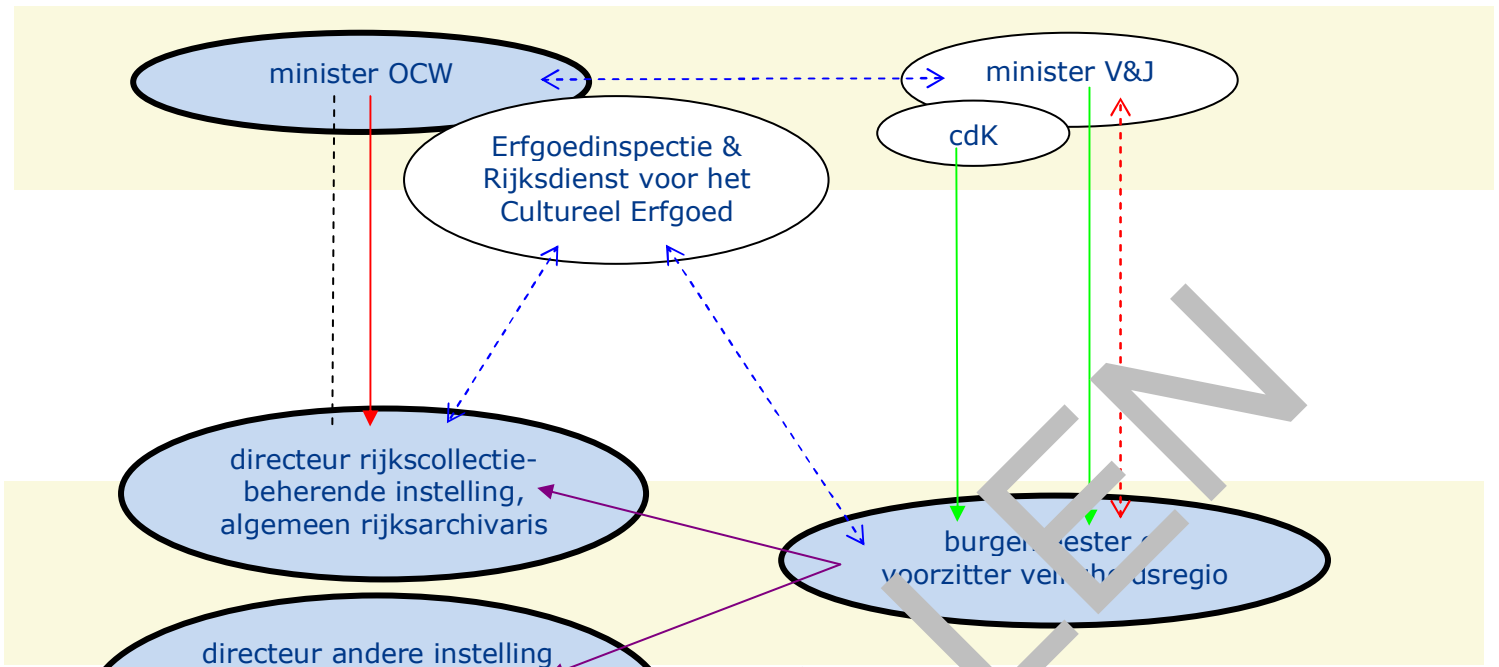
- Met name in geval van oorlog of oorlogsgevaar kan vernietiging van archiefbescheiden vereist om te voorkomen dat staatsgeheimen en andere vitale gegevens in verkeerde handen komen.
- Het is niet van belang of dit materiaal voor blijvende bewaring is bestemd.
- Ministeries zijn verplicht om maatregelen te treffen indien het nodig is staatsgeheimen te vernietigen (binnen 24 uur) of onbruikbaar te maken.

Europese Unie

- Het algemene mechanisme voor bijstand bij rampen (via het ERC – *European Response Centre*) kan ook worden benut ter bescherming van cultureel erfgoed, zie de *bestuurlijke netwerkaart rampenbestrijding algemeen & handhaving openbare orde*.

functionele keten cultureel erfgoed

algemene keten

- - - - -> Informatie en afstemming
- - - - -> Bijstand
- - - - - Interne lijnen
- > Maatregelen tegen bevolking/bedrijven
- > Bestuurlijk toezicht, tevens onderlinge informatie
- > Maatregelen OCW ten aanzien van rijksarchiefbewaarplaatsen of rijkscollecties

NB 1. In deze tekening staan niet de ministers van Defensie en van Financiën vermeld; zij zijn verantwoordelijk voor de onder hun vallende collecties.

NB 2. De Erfgoedinspectie en – indien in gebruik – uitgegeven door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed – ook deze rijksdienst, dienen bij schade te worden geïnformeerd.

NB 3. Voor OCW zijn geen rijksheren aangewezen. De informatierol ten opzicht van een gemeentelijk of regionaal beleidsteam kan worden vervuld door de RCE (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed).

Bijlage 24: bestuurlijke aandachtspunten cultureel erfgoed

Bestuurlijke maatregelen	<ul style="list-style-type: none">• Een ramp vereist onmiddellijk operationeel optreden, maar een <i>dreigende</i> ramp vereist een <u>bestuurlijke afweging</u> van het risico en de gevolgen van het wel of niet treffen van maatregelen: in het geval van cultureel erfgoed de vraag wat voor soort beschermingsmaatregelen geëigend zijn:<ul style="list-style-type: none">– maatregelen op locatie, of– voor roerende zaken, tijdelijke verplaatsing.
Zichtbaarheid bestuur, media en informatievoorziening	<ul style="list-style-type: none">• Het verloren gaan van belangrijk cultureel erfgoed krijgt grote (internationale) media-aandacht met vragen over waarom dit niet kon worden voorkomen.• Burgemeester / voorzitter veiligheidsregio, directeur collectiebeherende instelling en algemeen rijksarchivaris, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, ministerie OCW: stem af over wie wat verantwoordelijk zegt.
Coördinatie	<ul style="list-style-type: none">• Burgemeester of voorzitter veiligheidsregio: in geval van (mogelijk) gevaar voor cultureel erfgoed:<ul style="list-style-type: none">– informeer directeur collectiebeherende instelling en algemeen rijksarchivaris over (mogelijk) gevaar zodat hij maatregelen kan treffen, en– stem af welke beschermingsmaatregelen worden getroffen.

Lijst met afkortingen

AT	adviesteam
APV	algemene plaatselijke verordening
BAO	Bestuurlijk afstemmingsoverleg infectieziektebestrijding
BAO-Z	Bestuurlijk afstemmingsoverleg zoönosen
B&W	burgemeester en wethouders
BZK	Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
CBRN	chemisch, biologisch, radiologisch en nucleair
cdK	commissaris van de Koning
CERM	<i>coordinated emergency response measures (CEA)</i>
CERT	<i>Computer Emergency Response Team</i>
Cib	Centrum Infectieziektebestrijding (RIVM)
COVA	Stichting Centraal orgaan voorraadvoorziening aardolieproducten
CSIRT	<i>Computer Security and Incident Response Team</i>
DCC	Departementaal Coördinatiecentrum, Departementaal Coördinatiecentrum Crisisbeheering, Departementaal Crisiscentrum
DJI	Dienst justitiële inrichtingen
DSI	Dienst speciale interventies
EADR	<i>Euro-Atlantic Disaster Response (NAVO)</i>
ECDC	Europees Centrum voor ziektepreventie en -bestrijding / <i>European Centre for Disease Prevention and Control</i>
EEZ	exclusieve economische zone
EFSA	Europese Autoriteit voor Voedselveiligheid of Europese Voedselveiligheidsautoriteit / <i>European Food Safety Authority</i>
EMSA	Europees Agentschap voor maritieme veiligheid / <i>European Maritime Safety Agency</i>
ENISA	Europees Agentschap voor netwerk- en informatiebeveiliging / <i>European Network and Information Security Agency</i>
EPAN d	Eenheid Planning en Advies drinkwater
EPAN	Eenheid Planning en Advies nucleair
ERC	<i>Emergency Response Centre (EU)</i>
EU	Europese Unie
Eurocontrol	<i>European Organisation for the Safety of Air Navigation</i>
Eurojust	<i>Judicial Cooperation Unit (EU)</i>
Europol	Europese politiedienst
EZ	Economische Zaken
Frontex	Europees Agentschap voor het beheer van de operationele samenwerking aan de buitengrenzen van de lidstaten van de Europese Unie / <i>Frontières extérieures</i>
GBT	gemeentelijk beleidsteam
GGD	regionale gezondheidsdienst met de – historische – naam

	gemeentelijke gezondheidsdienst
GHOR	geneeskundige hulpverleningsorganisatie in de regio, voorheen: geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen
grip	gecoördineerde regionale incidentenbestrijdingsprocedure
GS	Gedeputeerde Staten
GTS	<i>Gas Transport Services</i> , beheerder van het landelijk gastransportnet
HID	hoofdingenieur-directeur van een regionale dienst van Rijkswaterstaat
HSC	<i>Health Security Committee</i> (Europese Unie)
IAEA	Internationaal Atoomenergie Agentschap / <i>International Atomic Energy Agency</i>
ICAO	Internationale Burgerluchtvaartorganisatie / <i>International Civil Aviation Organization</i>
ICCB	Interdepartementale Commissie Crisisbeheersing
ICT	informatie en communicatie technologie
IEA	Internationaal Energie Agentschap / <i>International Energy Agency</i>
IG mijnen	inspecteur-generaal der mijnen
IGZ	Inspectie voor de gezondheidszorg
I&M	Infrastructuur en Milieu
ILT	Inspectie Leefomgeving en Transport (I&M)
IMO	Internationale Maritieme Organisatie / <i>International Maritime Organization</i> (Verenigde Naties)
Interpol	Internationale politieorganisatie / <i>International Criminal Police Organization</i>
IRB	<i>ICT Response Board</i>
IVW	(voormalige) Inspectie Verkeer en Waterstaat
KFD	Kernfysische dienst
KLPD	Korps landelijke politiediensten
KMar	Koninklijke Marechaussee
KNMI	Koninklijk Nederlands meteorologisch instituut
KWC	Kustwachtcentrum
LBI	landelijk beleidsteam incidentmanagement rail
LCM	Landelijke Coördinatiecommissie Milieuverontreiniging Water
LCO	Landelijke Coördinatiecommissie Overstromingsdreiging
LCW	Landelijke Coördinatiecommissie Watervdeling
LLN-ta	Landelijk Laboratorium Netwerk terreuraanslagen
LNV	(voormalig ministerie van) Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
LOCC	Landelijk Operationeel Coördinatiecentrum
LOS	Landelijke Operationele Staf
LVNL	Luchtverkeersleiding Nederland
MCCB	Ministeriële Commissie Crisisbeheersing
min	minister

MUAC	Maastricht <i>Upper Area Control Centre</i>
NAVO	Noord-Atlantische Verdragsorganisatie
NCC	Nationaal Crisiscentrum
NCSC	Nationaal Cyber Security Centrum
NCTV	Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid
NCV	NoodCommunicatieVoorziening
NHC	Nationaal handboek crisisbesluitvorming
NKC	Nationaal Kernteam Crisiscommunicatie
NPK	Nationaal plan kernongevallenbestrijding
NS	Nederlandse Spoorwegen
NVWA	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit
OCCR	Operationeel Controle Centrum Rail, <i>Rail Control</i>
OCHA	<i>Office for the Coordination of Humanitarian Assistance</i> (Verenigde Naties)
p.i.	penitentiaire inrichting
ProRail	beheerder van de hoofdspoorweginfrastructuur
RBI	regionaal beleidsteam incidentmanagement rail
RBN	Regionaal Beheersteam Noordzeerampen
RBT	regionaal beleidsteam
RCC EZ	regionaal crisiscentrum EZ
RCE	Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
RHC	Regionaal Historisch Centrum
RIS	<i>River Information Services</i>
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
ROT	regionaal operationeel team
RUD	regionale uitvoeringsdienst / omgevingsdienst
RWS	Rijkswaterstaat
SAR	opsporing en redding / <i>search and rescue</i>
SVB	Sociale verzekeringsbank
SVC	Scheepvaartverkeerscentrum
SZW	Sociale Zaken en Werkgelegenheid
TenneT	beheerder van het landelijke hoogspanningsnet
TIM	Train Incident Management
UOA	Uitvoeringsoverleg Alerteren
UWV	Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen
VCNL	Verkeerscentrum Nederland
VenW	(voormalig ministerie van) Verkeer en Waterstaat
V&J	Veiligheid en Justitie
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VROM	(voormalig ministerie van) Volksgezondheid, Ruimtelijke Ordering en Milieu
VWS	Volksgezondheid, Welzijn en Sport
vz	voorzitter
WHO	Wereldgezondheidsorganisatie / <i>World Health Organization</i> (Verenigde Naties)
WMCN	Watermanagementcentrum Nederland
WOCB	Wergroep olie- en chemicaliënbestrijding (Rijkswaterstaat)

VERVALLEN

Colofon

Samenstelling

dr. mr. Ernst Brainich (auteur)
drs. Merijn ten Dam, IFV (auteur)
Hans Groot Kormelink, IFV (projectleider)

Intellectueel eigendom

Provincie Noord-Holland

Vormgeving

Instituut Fysieke Veiligheid (IFV)

www.kennisdocumenten.nl

Deze uitgave is te downloaden op www.kennisdocumenten.nl
Voor vragen over de inhoud van dit document kunt u terecht bij
Infopunt Veiligheid, onderdeel van het IFV.
Op www.infopuntveiligheid.nl kunt u direct uw vragen stellen.

5e druk, november 2011

© Instituut Fysieke Veiligheid

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op enigerlei andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het Instituut Fysieke Veiligheid (IFV).

Ondanks de aan de samenstelling van de tekst bestede zorg kan de samensteller geen aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele schade, die zou kunnen voortvloeien uit enige fout of onzorgvuldigheid, die in deze uitgave zou kunnen voorkomen.

Instituut Fysieke Veiligheid
Postbus 7010
6801 HA Arnhem
T 026 355 24 00
www.ifv.nl

ISBN: 978-90-5643-465-6

VERVALLEN

NEDERLANDS INSTITUUT
FYSIEKE VEILIGHEID NIVV

